

Dü ü ten Sonra-2

Mustafa ÖZER

***Kayseri E itim ve Kültür Vakfı Yayınları:9**
***Birinci Basım: Temmuz/2012**
***Kapak Düzeni:Mustafa bakorkmaz**
***  Düzen :Mustafa Cabat**
***Baskı :Orka-Kayseri**

çindekiler

B R NC BÖLÜM
CANSUYU

SANATTA B R K M N DE ERLEND R LMES	2
D N VE SANAT ÜZER NE.....	3
R ÖRTÜSÜ 1.....	4
R ÖRTÜSÜ 2.....	5
R ÖRTÜSÜ 3.....	6
R ÖRTÜSÜ 4.....	7
YUNUS DÜNYASI.....	8
SANATÇI VE ÇEVRE.....	9
B. D. RLER	10
Y NE GÜZELE DA R	11
MEHMET AK F ERSOY-1.....	12
D VANIMSILAR.....	13
D NSEL ROMAN.....	14
MERHABA S NA.....	15
ARKADA ÖZGER ÜSTÜNE.....	16
ÖZLÜ'CE BO ALIM.....	17
YAZI VE YAZAR ÜZER NE DÜ ÜNMEK.....	18
ESTET K B R M.....	19
EM N' N RESM ÜZER NE.....	20
D N VE FELSEFE.....	21
KÜFÜR EDEB YATI.....	22
ESRAR VE RUMUZ Ç NDE AYDINIMIZ.....	23
YAKI AN A IT GÜZEL B R TEBESSÜMDÜR.....	24
M YASO LU'NUN H KÂYES	25
EDEB YAT GELENE 'NDE MUSTAFA M YASO LU.....	26
AVARE SU.....	27

K NC BÖLÜM

MEZELEME

OTOB YOGRAF	28
YANLI ADRESE G DEN MEKTUP	29
HANIMINI CEB NE KOYAMAYAN MEMUR.....	30
BUNA RA MEN VAROLU	31
R NEVLER N EREF	32
ÇEL K LERDE.....	33
GAZETE KÖ ELER	34
YOK ETME RUHSALI.....	35
AY EGÜL.....	36
ZAMAN VE BEN	37
TV VE KAMU V CDANI.....	38

PARLAK KARDELER RAKET	39
KAPALI GÖK.....	40
MÜKELLEF YETLER.....	41
SATIN ALINMI ZAMAN	42
ERKEN KALKMA HASTASI	43
ULUS.....	44
SUSUZ EV	45
Ö RETMEN.....	46
ANLA MAZLIK VEYA YEN LER.....	47
GÜÇ DENEMES	48
YAZAR OLMAK.....	49
BANKETTEK SAKATLAR.....	50

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

FOL

H.DE BALZAC'TA S YASAL B L NÇ.....	51
SEVG	52
MUTLULUK ÜZER NE.....	53
B LG ÜZER NE.....	54
BULU LAR VE B LME MERAKI ÜZER NE.....	55
ÇA DA LA MA VE DEMOKRATLA MA.....	56
M KROPOL T K.....	57
DO AL POL T KA.....	58
DENEME :.....	59
SOSYOLOJ K B R REAL TE.....	60
NÜANS.....	61
M MAR ÜSTÜNE.....	62
M MAR ÜSTÜNE NOTLAR.....	63
TOPKAPI SARAYINI GEZERKEN.....	64
ORTAK YANLAR.....	65
M ZAH	66
ESPR YE DA REK-II-	67
M ZAH ÜSTÜNE PRAT K NOTLARI	68
BAS T' ANLAMAK.....	69
S YASAL ÖZ.....	70
L M Z HN YET	71
OKUMA ZEVK	72

Birinci Bölüm

Cansuyu

SANATTA B R K M N DE ERLEND R LMES

GÖZLEM : Güzelim Türkçenin esteti ini dillendiren “ güzel” kelimesi “göz” kelimesinin bir türevi olarak dünya görü ünü nasıl de erlendirdi imizi belirler. Gözlem de aynı yolla “göz” kelimesinin türevlerinden biridir. E ya ve olayları de erlendirmede göz be enisini “güzel” le açıklarken; güzele varmak için gözün katlandı ı çile ve eme e de gözlem diyebiliriz. Sanatta gözlemin tanımını toplarsak diyebiliriz ki; güzele varmak, güzeli bulmak için “gayri güzelleri” güzelden uzakla tırmak, onları dı lamak gerekir. Dahası ulusal ve uluslararası göz kestirimlerinde güzeli bulmak ve olu turmak için mantı ın bütün yönleriyle e ya ve olaylardan güzele yara an ne varsa onları almasını sa lamak, gerekli orantı bütünlerini tespiti gerekir. Ki gözlem güzeli tanımlanmı duruma getire.

SANATSAL B R K M: Sanata konu olacak, sanatla gündeme getirilebilecek insan ve olayların anla ılması, tanımı ve tanımlanabilir duruma gelmesi için belirti ve izlerini gözden geçirip, sanat filtresinden sonraki özel ve genel yasalarını tespit etme giri imine gözlem diyebiliriz. Sanatsal fenomenlerin türemelerinin sabrını bekleme oluyorum bu tanımla.

Bir di er tanım da sanatın veya sanat eserinin ortaya çıktıktan sonra tarihsel, kültürel, ekonomik boyutlarında sosyalitesinin neler oldu unun genel ve özel yasalarının tespitidir. Bu ikinci tanım daha çok sanat tarihçisi ele tirmen ve bilim adamlarını ilgilendiren bir gerçektir. Sanatçıları daha az ilgilendirir. Ruhunda sanat semalarında uçmak olanların kutup yıldızları da bu alandadır.

Bu bilim adamının laboratuvar icatları, bir tarihçinin belgeleri neyse, sanatçı için gözlem aynı ihtiyacı kar ıladı ı gibi onların sınırlarını da a arak “sentez” döneminde de i e yarar. Sanatta “input” gözlemlerle elde edilen yarı mamuldür.

GÖZLE DÜ ÜNME: Gözlemin ilk tekni i, gözde olu mu birikimi, görmek eylemiyle sanatsal olu uma sokmaktır. Öncelikle “hayat” dedi imiz olaylar bütünü, zamanın insanla olan i levi elbette ki gözde bir birikimi toplar. Mantık bu birikime yön verir. Bilgi sonuçları sebeplerle de erlendirmeye yarar. Bu sürekli bir olaydır. Bu cümleden olarak proto-tip gözlemlerden klasiklerin olu ması ne kadar do alsa de i im ve devrim konusu da gözlemlerle sa lanır. Diyebiliriz.

Elverir ki sanatçı gözle dü ünme aptallı ına dü mesin. Zira görülen varla ilgiler kurulur. Göz ardında da lar unutulur. Kaldı ki göz yakını sonunda çöp da ı gibi gözükebilir. Yani göz kusuru gözlemin birinci kusurudur. Hasta, olumsuz, kirli, açık, hüznü, ne eli, aptal ve daha bilmem ne li göz kendi hastalı ını gördü ün de arar veya hastalı ını ona da bula tırırsa

gözlem yöntem olmaktan çıkar. Gözlemi mutlaka mantıkla çevirmeliyiz. Akıllı uzaklara yönlendirmeliyiz. Ve gözlemin akıldan mantıktan bir takım üstünlükleri de vardır. Genelinde enisini kazanma akılda güzeli ya atabilir. Oysa gözlem onu iyi bilir ki ku u güzelli ini hiçbir seçmenin oyuna borçlu de ildir. Ve ku unun gururu ba kalarının güzelli ini onaylamaları yüzünden de de ildir. Ço unluk, azınlık vs. gözlemde sorun de ildir. Elverir ki sevgiyi uyandıran ezanı duyabilsin. Gözlem gözle dü ünme tekni i de ildir. Gözle görülemeyeni görmek ve görünür güzelli e ula tırmaktır. Sanatta gözlem budur. Meslek ö renme ilgileri de sanatsal bir gözlem de ildir. Onun benzerleridir.

GÖZLEM VE GERÇEKLEŞİM: Gözlem yalnızca realizmin güzelini mi tespit edecektir? (genelde evetlenen bu olay, sanatın diğer algılama kalıplarında da büyük iveli oldu u yadsınamaz) Bir sürrealist ressam da boya ve rengi, fırça kullanımını gözlemleriyle bir düzeye ula tırır. Hatta sanat akımlarının ço u gözlemler sonucu kendi hakkını buldu onu sanır ve kendini savunur. Hareket halindeki bir atın baca mını, hiç görmemekle, bin tane görmek arasında “gözlem” yönünden hiçbir fark yoktur. Hatta korkusunu yenerken heceleyen airle, ahırda hayvan kokusundan ba ka koku duymayan air, aynı air olabilir.

Gözlem somut ö eyi gözleyecek onu taklit edecek ve orada duracak ise bir gözlem de il foto raf makinesi yerine, göz kullanımı somut ya da soyut, nesnel veya öznel, sorun ya da zorunluluklar gözlenebilir. Gerçek yani duyularla algılanabilir olan “ey” den öteye gözlem nasıl gidecek? Evet.

“diz dize otururken

yüz yüze hasret kaldık”

diyen türkümüzde somut olan” biz, “et-kemik sevgilileri, gündeme yeni ve somut olmayan bir ba ka düzeyde getiriyor duyarlılı a. Burada “gerçek olan”iskelet teması de il de “hasret”tir. Sanatı soyutlama diye tanımlayan birçok dü ünür haksız da de il herhalde. Gözlem açık olan kadar gizili, mantıklı olan kadar saçmaları, uyumlu olan kadar zıtları, uzak kadar yakını somut veya soyut ayırımdan görebilmeli. Göz sanatçı için büyük bir puttur. Bu putu da asmadan bir yere de varılamaz. Putla an gerçeklik gerçek üstücülük sürrealizmi yeni gerçekçilik, gerçek dı ılık vs. gerçe indeki bedavacılı ı ve bencil yapıyı eritmeden göz hastalılı mını gözlemlerle yok etmek yolunu seçmeye benzer. Hastalılı bile görmemek için direnmek bir ba ka hastalıktır.

SANATSAL ÜRETİMDE METOD OLARAK GÖZLEM: Gözlemler olaylar arası noksanlı ı anlar ve onları ikmal ederek sanatsal algıyı sa layabilecek i gibi durmu oturma klasik yapıyı altüst de edebilir. Gözlem dinamik bir yapıdadır diye bir yapı tespiti de yapabiliriz.

Gözlem diğer bilim dallarında yanlı lı ı ve do ruları tespit etmek için daha çok kullanılan metottur. Bunun yanında öznel ve nesnel gelişimi kendi do allı ı içerisinde izlemektir. Oysa sanat eserinin ortaya çıkmasındaki gözlem; insan - e ya, insan – do a, insan – toplum, insan – insan ili kileri de maddelerin kullanım de er ve biçimlerinin çerçeveleri nedensellik veya tespit yönünde -hiçbir ki isel uyarım göndermeden- kar ı davranı ları izlemektir. Bu gözlem sonucu sanata yarayacak fenomenler belirlenmi olur. iir, hikaye, tiyatro, resim, anıt, musiki vs.

Sosyal bilimcinin sarho üstüne gözlemleri ile sanatçının gözlemi farklıdır. Sarho olan ki i kendinin sarho olmadı mını ileri sürer hep. Sarho gözlemini yapmayan bir sanatçının gözünde sarho kendini her eyiyle bırakan birisi olup çıkacaktır. Tiyatroda böyle bir tip çizilecekse eli aya ı uyumsuz hareket eden biri yerine sürekli sarho olmadı mını söyleyen ve sık sık konu de i tirerek konu an birini çizmek daha kolay olacaktır.

İlk ça filozoflarının bile bildi i “sanat taklitle ba lar” gerçe i, gözlemi sanatsal üretimde zorunlu bir metot olarak gereksindirecektir. Gözlem geli i güzel bir izleme de de ildir. Sesin fizi ini, rengin tu esini, plastik sanatta maddenin fizik, kimya ve geometrisini kısacası altın orantıyı tam tespit edebilmedir gözlem.

Gözlemin özneli i atılarak varılacak nesnel tespitler realizmin elbette ki kelimesi olacaktır. Realizm gündeme gelince birkaç söz de gerekir. Iceberg denilen buzda ı gemicilerin her zaman korkulu dü ü olmu tur. Nedenine gelince gözün gördü ü ile yetinip de kendi tecrübe birikimlerinden yararlanmayan sözüm ona “realite” göz ufkundakini görme hastalı ma ba lı olan denizci deniz yüzeyinden yukarıda kalan küçük bir buz parçasını önemsemez. Oysa buz da ının su düzeyinin altında kalan kısmının da “realite”ye katılması gerekir. Ama bu realiteye tarihsel realite veya tecrübe realite demek gerekir. Realizmin gözüne gözlük takarak hastalı ını önleyemeyiz yanlı görmesini önleriz.

RDE GÖZLEM: Divan edebiyatı üzerine söz söylemek istesek bile yanılma payımız çokçadır. Çünkü mazmunları ölçüleri bamba ka bir zamanın ürünüdür. Divan edebiyatında airlik ve iir söz konusu olunca bir meslekten söz açmak fazla bir tefekkürü gerektirmez. Ya ayan air ba ka, mesleki duyarlılı ı olan air ba kadır. Ö renmek zorunda oldu u iir tekni i vardır.

Halk edebiyatı ürünleri için gözlemin rolü büyük. Bir Köro lu, bir Karaco lan’ a, bir Dertli, bir A ık Ömer’ e benzemezler. Divan klasi ini ça da ö eleriyle gruplandırabiliriz. Halk edebiyatında gözlem daha çoktur. Bu yargıyla divanları yargılamak veya küçük görmek gibi bir zorumuz yoktur. Oysa divanlarda da bir gözlemin oldu u gerçektir.

Günümüz Avrupa tesirindeki Türk edebiyatı ürünlerinde de gözlem iirin temelini olu turmaktadır. Gözlemin zararları yeni iirin özüne sindi. Gözlem yalnız ba ma bir do ru olmadı ı için güzellikte bir topallık yaratmaktadır. Çünkü iir ille de bir ihtiyacı kar ılamak zorunlulu unda de ildir. Veya kıskanç ve övenist bir devletin sınırlarını çizer gibi bir “realite” tespit etmek zorunda da de ildir iir. iirdeki aire ba lılık ve estetik yapı, genele açık bir özgünlük ve bireysellik ta ırsa, gözlemde bu yapının alt yapı birikimini aynı usulle tespit edecektir.

Necip Fazıl’ın – otel odaları- iiri ile Nazım Hikmet’in - memleketimden insan manzaraları- uzun iiri elbette ki gözlemin iirleridir. Necip Fazıl’ daki geneli özelle tirme ekinde ortaya çıkan gözlem Nazım Hikmet’ te de özel bir hayalin genelle tirmesini sa lamı tır.

Orhan Veli’ deki basitle tirme ve somutlama özü Behçet Necatigil’ de tekille tirmeye Sezai Karakoç’ta soyuta ve e yaların nihilizmine ula maktadır. Bu varı ların hepsi de dünya görü lerinin ileri karakolu olarak güzeli yakalamak yolundaki çabalardır.

RES M, PLAST K SANATLAR VE M MAR DE GÖZLEM: Resmin boya, emek ve resimde yer alacak fenomenlerden olu an üçlü ö esi ayrı gözlemlere konulur. Leonarde ustanın dinamikler üzerine gözlemleri herkesin bildi i bir eydir. Gözlemsiz resim sanatı olmaz, olamaz. Çünkü resmi ifadede araçlar önemli yer tutar. Malzeme denilen bu araçlar ifadeyi her zaman istenilen yere getiremeyebilir. Çizgi, renk, ı ık malzemelerin özüyle yakından ilgilidir. Hele heykel ve benzeri do al benze imler sanattan daha ötede bir teknik bilgiye ba ımlıdır. Döküm, metalürji, kalıp vs.

Hele çizgi (karikatürün vb) tespiti çok ama çok gözlem isteyen bir iç mimari ise kullandı ı malzeme ve oturdu u arsanın peyzajını de erlendirmek zorunda oldu u için gözlem daha çok fiziksel bir nitelik ta ır.

ROMAN – H KAYE GÖZLEM : nsanı bilmeden hayattan söz açmak romanın ve hikayenin dı ındadır. Kendini bilmek de insanı bilmek cümlesindedir. Tavırlar ve davranı lar yapısı, nesne ve olaylar yapısıyla birlikte gözlemin içine alınarak kelimelerle ifade edilip roman – hikaye olu turulur. Geriye veya ileriye do ru olan zamanın roman – hikayeleri elbette ki hali hazır uygarlı ın insanına oranlanarak gözleme alınmaktadır.

MUS K DE GÖZLEM: Musikinin do a peteklerini dolduran bal özü do adaki benzerleriyle kavramak güzeldir. Do ayı uzun bir çalı ma sabrı gerektirdi ine göre gözlem bu sanat dalında da olacaktır.

Genel bir deyişle insan beyninin var ettiği (fiction) güzelleme, araca muhtaç değilse gözlem içi (sanatçının benine) doğru, araç kullanılarak çerçevesleniyorsa gözlem dışı dünyanıdır. Gözlemin genel yapısını irdelerken de inimiz gibi gözlem sanat eserini kurmak için kalemin haznesine toplanan kelime, renk, çizgi, ses varlıklarıdır. Somut ya da soyut. Ayrım yapmadan.

YEN EDEBİYAT VE GÖZLEM: skoç dendiği zaman saf İngiliz olunurmu . Bu İngilizlerin birtakım fanatik tutumlarına ne tarihi ne de başka bir açıdan anlam veremem. Kendilerini savunmaya başladılar mı majüskül harfle yazılmış bir “ben” oluveriyorlar. Eğer “ben” ardı önü boş olsa hepsini tımarhaneye tıkamak hiçten bile. Ve fakat gururunun onurunu ve kaybettiklerinin bilincinde olduklarını gördüümüz için “ ya asın” demekten kendimizi alamıyoruz.

Evet skoç Mr.Bennett diye birisiyle arkadaşlım oldu.1981 de hem de İstanbul da, İngiltere de bir espriden söz açtı. ABD vatandaşını kastederek “bu Amerikalılar’ ın beyni kabız, azı ishaldir” demişti. Konuya nereden geldik. Duruşu açıktır ki Amerikanvari son sanatsal züppelik (Best Seller) adıyla arzı endam etti. Bu yeni konum pragmatizmin boşluklarından istifade edip para kazanma yoludur.Kapitalizmin ‘müteri’olarak gördüğü insana satılmalı bir şey olmalı.sanatı da sanayiye çevirmekte tereddüt etmez.

DİN VE SANAT ÜZERİNE

Çağdaş tekniğin kendisini bütün görkemiyle estetiği orantı olarak ele alan kadim Yunan felsefesine yasladığımızı görüyoruz. Kütlelerin, ses demetlerinin renk armonilerinin, uyum ve zıt uyumlarla orantıyı koruduğu akıl ve bilgi düzeyinde tespit edilebilmektedir. Elbette ki “orana” yüklenen anlam bu denli büyüğü olmasa gerektir. Fakat temelinde yatan gizemin dinsel bir öz taşıması “orantı”yı mantığın önüne alıyor. Orantı zaman içerisinde mistiklikten yitirdikleriyle –elmalı kanlı inana dönüşmesiyle- çeşitli tekniklerin doğmasına neden oluyor.

Eski Yunandaki müzik tanrısı yok olurken gizli müzik inanışlarının bilgi, deneyim ve becerilerine terk ediyor. Binlerce mermer damarına gizlenen mistik öz çağdaş heykel atölyelerine poz vermekten öteye geçemiyor. Örnekler çok artırılabilir. Arkeolojik merakın bu düzeyde daha da çok tespitleri olacaktır. Balığın yüzme kollarından deniz altıları, kuşların uçma kollarından uçakları, daha nice bilinmezlerin bilinenlere orantısıyla birçok gereksinimlerimizi karşılayan yeni teknolojik oluşturmaları hiçbir öz ve dayanağı olmadan ve hiçbir amaç gütmeyen (!) insanlığın hizmetinde olacaktır . Bunu siyasiler böyle söylüyor ve bizlerin azı sulanmamızın inanmamızı istiyorlar. Teklifin amacı yoksa, neden kabule zorluyorlar. Elbette ki eylemler ve olaylara gelişi güzel mistik bir eda vermek istemiyoruz ve fakat, yeni tekniği arz edenlerin mistik yapıları ister istemez merak uyandırıyor insanda. Siyasal iktidarları bugün teknokratlar ele geçirmiş durumda birçok yörede. Laisizmanın onlara hizmet etmesi için propagandanın duvarlara majüskülle ve mikrofonlara en yüksek sesle yaslanması gerekmektedir. Karşılıklı (ekonomik açıdan)olmayan bu giderler de en çok teknokratları üzüyor. Oysa uyuz kabartıları boyamak için ne masraflara giriyorlar.

Lügatimizin sözlerini din ve sanatla ilgili kisi içerisinde ele alacaktık. Konunun nezaketi eski-yeni diyalogunu böyle kıldı. Daha çokta tekniğin kaynağı ve doğuşu –oluş evresini ele aldık. Bütün kollarında tekniği temelde kuşatan sanattır. Sanatın fayda – maliyet ilişkilerinin toplumsal bütünde çizdiği grafiğin entegrallerinden oluşan seri ve bilimsel ve aklın boyutları içerisinde kalıp teknik adını verdiğimiz bu olgu, estetiğini mühendisinden alan sanatın ileri bir adımdır.

Bilinenler arasındaki ilgiler (kelime, renk, çizgi, döşeme, donatma, vs.) kurulmak zorunluluğu güzelleme süzgecinin önüne konan turnusol kağıdından geçerken insanı bir renge büründür. Bir rengi elde etmeyi tiyaki da dâhil hepsine birden sanat diyoruz. Sanatın

varmak istedi i yere bilimsel yapıdan ve ço unlu u kapsamında tutacak biçimde ula ma a ise teknik adını verebiliriz. Maddeler ve insanlar arası ili kileri kurmak, ya ama sevincine ula mak için nasıl sanata yaslanıyorsak, zaman - madde ve zaman – insan boyutunda ve tümüyle soyut ve zihni olan bir ana yaslandı var ki, biraz sonra sanatla ili kilerinde daha çok üzerinde duraca ımız bu dayanak sanatla yapı farkı yönünden tezattır.

Din... Öncesiz ve sonsuz var olan, zaman öncesinden gelip zamanı tutan, ku atan ve zaman sonrasında da insanı, ya anabilir güzelliklerin ölümsüz oldu u cennette saran sarmalayan... Maveradan masivaya gelen ık... Masivanın düzeni, varlık nedeni... Maveraanın güzelli inden yansıma... Bir davet bütünü...

Maddenin maddeyle, maddenin insanla, insanın insanla, insanın insanlarla, tarihin gelecekle, olması gerekenin olanla, gücün olanakla anla ma ve barı yapabilme becerilerinin – bütünüyle somut bir dünyayı– çeli kilerle dolu soyutlamalarla kayna tıran sanat; e er insanların zaman ile hiçbir ba ı olmasaydı ya ayıp ölen insanın, dini varlı ı, sanatın içinde kalırdı. Oysa sorun, zamanın nicelik ve nitelik yönünden akıl almaz i levi, semavi kuralların ba rından beslenmeye ça ırır insanı. Din yapısal olarak sanatla tezattır. Sanat, somut ve bilinen ö eden hareketle güzellemeye ula ıyor. Yine de insanın yörüngesindedir. Din semavidir. Naslar bütünüdür. zin ölçüsünde yorum varsa da, esasın içerisinde ve özünü bozmayacak biçimde bir yorumdur. Yorum orantı ve benzetmelerle yapılır. Aklile mi ve insana ait de ildir, di er yandan teklif olmaklı ı nedeniyle aklile tirilmi tir diyebiliriz. Dinin kendi bütünlü ü içerisinde naslara oturtulması gerekir akli yorumların. Her gün bir ba ka macera pe inde de ildir. Genel varlık dengesi zaman içerisinde ne denli sabit ve de i mez ise din de öylesine de i mez yapıya sahiptir. Bazı ça da madeni seslerin evrim, devrim, deney, fosil derken insanlık tarihini de i tirdikleri zehabına kapılmaları, ça da uygarlı ın insanına akli bir katkıdan daha çok onları özgür – köle yapmaktan öteye geçememi tir. Sanayide gereken kol gücünü dev irme gayretlerini filozofik çalı ma olarak laboratuarlara sokmaları büyük yanlı tı. Sanat tekni e çok büyük co rafyasını bırakınca, bu durumdan kendisi de büyük oranda zarar gördü. nsana katkısı gittikçe azalan bir artı la sürüyor. Eskilerde zararı yokken, bugün sanatın zararlarına dair bir kürsü kurulabilir. Tv – sinema, mahut romanlar, hele hele gazete denilen basın aracının daha çok nasıl ve kime hizmet etti i açıkken, nasıl olurda sanat böylesi te hir salonlarından kendini soyutlayarak topluma hizmet edebilir. Teknik sanatı iyiden iyiye kö eye sıkı tırmı durumdadır.

Tekni in hakimleri kendilerini devlette yalnız ve tek demokrat olarak koltu a oturtmak için, siyasal arenada, dine de yer verebilirler. Laiklik diye bir i kence türünü ellerinde tutarak. Oysa bizdeki laikli in dinle ili kilendi i yok. Olsa olsa batının rabitasını temsil eder. belki biraz da inanmama hürlü ünün simgesi olmu tur. Kısaca durumu özetlersek, laik demokratik – teknik diye bir terimle sanat ve dini olguyu, yeni siyasal ve estetik düzeyde, tespit etmi oluruz. Laik sanata en geni siyasal tavır olarak ikinci dünya sava ında Hitler’ in ülkesindeki sanata dü künlük (!) de tesadüf olunuyor. Laiklik halkı ancak sanatla diri tutaca ını iyi bilir. Sanatı din yerine oturturlar. Bir süre sonra sanatta söyleyece ini bitirir. Bu kez de e lence sanayinin materyali olur sanat.

Sanatla dinin bir ba ka ba lamda daha ili kisi vardır. Co ku, evet bu olay sanat için önemli bir maniveladır. Bir sanatçı ne kadar ödüllendirilirse ödüllendirilsin, ne kadar sevilirse sevilsin gün gelir unutulur gider. Tarihin süngeri bu duruma çok uygundur. Alkı , tören, ödül, sevgi gösterisi insana bir yere kadar co ku verebilir. Sanatçının ki ilik düzeyine ba lı olan bu co ku kaynakları (Nobel ödülünü reddeden veya ödüllere aday olmaktan bile kaçınan deha çapındaki sanatçıları anarak geçiyorum) mutlak co ku kayna ı olma özelli i göstermez. Oysa dini sevgi – saygı – korku – ölümden sonraki hayat özlemi, sanatın önünde e ilece i en temiz boyutlar. Ve dinin sanata gerçekten bah etti i en büyük özelliklerden biri de zaman kavramıdır. Bu sayede sanat, e yaları sayıp dökme aritmeti inden kurtarılmı tır. Bu inanca (iman) co kunun en solmazını yaratmaktır. Sanata can veren ve diri tutan bu önemli kayna ın

altını çizerek belirtmek isteriz. Dini sanatı yalnızca diri tutmak gibi bir i leve indirgedi imiz sanılmasın. Yapısal özelli i dolayısıyla birinci sıradan anmak istedik. Konu, düzey ve derinlik açısından da dinin sanat üzerindeki etki ve katkıları da vardır. Esteti in etik ve katkı açısından ele alınması sanatı daha iyi anla ılır ve de erlendirilir kılmaktadır. Sanatın hizmet açısından de erlendirilmesi ise, yine sanatçıyla dini varlı ı yan yana getirir.

R ÖRTÜSÜ 1

Ben iir devletinde, aksakallarıyla söylemi , aksakallarıyla dü ünümü ,ruhsal giysileriyle var olmu ların toplantısında bulunmu nice erdemli yüce ozanlarla kar ıla tım.

Zaman, sayılara sıkı tırlımı tav an aklı nda nice erdem bana sı ndı nda, ortaya Asya bozkırından Hacer ül Esvede, her biri kendi notalarıyla çınlayan Gıratadan Kırım na melerine de in bir iir haritası çizmek istedim. Ve ozanlık özelinde ve özlem çevikli inde, zaman ve mekanı özde kılarak. Peygamber çiçeklerinden kelimeler deren erdemlerden “poetern” in pete ini olu turmak azmindeyim.

Yaratana sı ndım. Yalvardım. Bütün gece ve gündüzleri tanık tutabilirim.Kendimden öncekilerin kendi ruhsal gerçekliklerine uygun tanımlarıyla ta inmalarını sa lamalıyım.Kendimi de maddesel ve soyut olan baskılardan azade kılarak konuyu ele almalıyım .Benden öncekilerin varisi sıfatıyla o esteti korumak ve ihya etmek üzere donanmalıyım.Hem ça da hem gerçek hem de güzel olmalı donanım.Sürdürülebilir bir sanat için insana hitabetti imi unutmadan,ve muhababıma insanlı ı unutturmadan.

Evet bundan böyle, önündeki da ların ardına kolumu uzatıp bir avuç suyunu aldı m okyanuslardan, tat ve tuzu ayrı tırmakla görevliyim. O muazzam okyanustan avucumun kapasitesi kadar alabildi im tarih mirası estetikten derleyerek iir örtüsünü olu turmakla görevliyim. Ve gücümün dayana ı o perdeyi örenin kendisidir. O perdeleri birle tire birle tire O’ na giden yolu bulaca m. Benden önce arkamdan yürüyenler geçecek bu yoldan. iir örtümüz olacak bundan böyle.

R ÖRTÜSÜ 2

Bu yazıda, iirin dili ve dil birli i üstünde durulacaktır.

iir gerek vizyonel ve gerekse nesnel bir yorumdan do mu olsun kendine özge kural ve ko ulları gerektiren sanattır. Kural ve ko ulu kendi dünyasına ait olan bir sanat. Mantık kuralları iiri yüklenemez. Yüklenenleri yok de ildir. Onların iirli i su götürür. iir bir dünyadır. nancın ses yüklenicisi. iir.

iir; inancın sesi ve inanan insanın do urgan ve nahif olan yanı. nançlar de i tikçe sesler de i ir. Nahifli i daha gerilere ya da ileri ya lara alınır. Nahif olan yan do anın gözdeki resmidir. Ve resim mutlak yaratıcısının “ sıbgatullahı”dır.

iirin orijinalitesi, ses tellerine bütünüyle yaslanmadı ı için musikiden ayrılır. Ve yine nesnelere algılama yargılama biçimi olarak hikaye ve denemeden konu yönüyle ayrılır. Konu derken urasını açıklamak zorunlu oluyor. Konu be duyuyla gözlenen olay ve nesnelere bellekte bıraktı ı iz ve izlenimler de ildir. Sonuç demek daha do ru olur. Buna bildirisini de eklersek daha iyi açılır. Hepsi birlikte edebiyatı olu tururlar.

R ÖRTÜSÜ 3

iirin sunulu u imge ve sembolü gizlemeye ve gizemlemeye daha yatkındı. Estetik yönden bütün edebiyat bu yastı a dayanır. Ne var ki iir bu misyonu çok önceden (tarihsel)

kullandı ı içindir ki, imge ve sembolü daha çok tekeline almı tır. Di er bir ayrıcalı ı da sembol ve imgelerin varlıklarıdır.

iirde sembol ve imgelerin varlı ı gerçek olabilece i gibi, gerçek üstü, gerçek dı ı da olabilir. nşanın çok dı ında ama altında ya da üstünde olabilir. Bu imge ve sembollerin sunulu u direkt insanı hedef seçmeyebilir. Endirekt sunu iirde daha çok kullanılır. iirin bilim ve bilenini mantıktan geçiren yazılardan ayrıldı ı yan daha çok bu yödedir.

Bu konuda son bir söylenecek sözümüzde iir görevini anlamlı bilince aktarırken ça rı ımsal yapıyı harekete geçirir. Akıl bu konuyu kabulde görevlidir. Bir mantık silsilesi aramak zorunlulu u yoktur.

Musiki ile ilgisinden söz ederken iir bütünüyle ses tellerine yaslanmaz dedim. Bunu iir musikisiz olarak anlamamak gerekir. Olsa olsa agoraya çıkmayan beste diye anmak daha yara ır iire. iir musikidir. Ama sessiz. E risi ve acısı, sevinci, co kusu, ça rı ımları kurdu u vizyonal bir bestedir. iir musikinin negatif resmi ve/ya senaryosu gibidir.

Serbest iirin ne kadar daha hüküm sürece i bilinmez. Yönetim bilimde tümüyle düzen hakim oluncaya dek serbest iir ya ayaca a benzer. Demokrasinin ve özellikle plüralist sistem duyguların dizginlerini alabildi ine açıyor ve onlar bir düzen verme zorunlulu unu kaldırıyor. Bunun yanında teknik de iimin eski us ve vizyon kurallarını de i tirmesi iirin ölçe ini de i tirmi tir. Hatta iirin tümüyle ba kala ım geçirdi ini söylemekte büyük bir sav de ildir. Teknik elbet bir gün kurallarını özet halinde sanatçıya sunarsa air de bu karara yabancı kalmaz. iirde düzen kurabilir. Ancak imdilik bu yargı,istek olarak kabul edilmelidir.

iir ba kala ımına yeni bir bakı açısını biz airler su gibi gereksiniyoruz. Zira büyük iir çok uzaklarda. Bize ı ıkları gelmeyen yıldızlar gibi durmaktadır. Bilimsel dekanlı ın yardımcı tutkuların kurbanı olan, airin, gerek do ası ve gerekse iç dünyası, aire ba ı lanmadıkça gerçek iir gelece e de benzemiyor.

Ayı güne i ve yıldızları imaj olarak bir iir dü ünülür. Lütfen bir de, bu seçilen imajların bir kaçı geçmeyen astronotların ayakların ayakları altında kaldı ını dü ünün. Burada hem iir görevini yüklenememekte hem de air suç i lemi psikozuna dü mektedir. Burada elbette iirin ba kala aca ı sorusu apaçık ortadadır. Yeni imajlar ve yeni sesler aranacaktır. Her halde.

“ Trum trum “ seslerini artaca ı diliminde bulunaca ız. Ama yeni imaj derken de, temel de er imajlarını bulmaktan kaçınan air büyük yanıyla yeni sembol ve imgeleri mi getirecektir? Bugünkü durumda bu düzey biraz olumsuzdur. Türk iiri özden yoksunla maya kaymı tır. Siyasal, sosyal ve ekonomik alandan kovulan insan, airin dünyasından da çıkarılmı tır. Bir iki asırdır devlet kendi insanını vatanda seviyesinde budamı tır. öyle ki vatanda dedi i kesime yalın-kat bir yasaya uyma alanı bırakmı tır. kinci Mahmut gelmi “ sarık yok, fes giy “ bir di er devlet ba kanı yerel giysiye kaldırmı setreyi zorunlu kılmı . Öyle ki insana kendi estetik yaratma olanaklarını ortadan kaldırmı tır. Yasayla dü ünme, yasayla giymek. Bırakınız sanatçıyı bir canlı olarak insanın evcille tirilecek düzeye indirgenmesi demektir Zorla evcille tirilen insan yeni girdi i teknik düzeyi nasıl ortaya koyacak.O düzey insanı, nasıl kapitalizmin kurbanı oluyorsa yasayla dü ünen ya da dü ünme zorunda kalan insan da, hem hafıza yoksunu hem de estetikten yoksun olacaktır. Bugün Türkiye’ de argo edebiyat sanayi A. . nin ortaya koydu u eserler, bu düzeyin yine de iyi birer örnekleridir. Dünyanın her yanında oldu u gibi Türkiye’ de de iir sloganizmin kurbanı olmaktadır. Bu yüzden iir insanı kucaklamaz oldu.

Sıradan iirler reklam kampanyalarıyla binler tarafından okunsa da bir anlam ta ıdı ı sanılmamalı.

Ça ın sınavından geçiyoruz bocalamak ola an ama iir imdilik bücürdür. Necip Fazıl’ ın deyimiyle “ cüceye “ verilecek duruma dü mü tür.

Bütün bunlara ra men kafası ça ın gerçekleri kar ısında apı an hasta politikacıların önünde yenik dü en airin iir vermesi ve üstelik bu durumunu yetersiz de olsa kabul ettirmesi airin

alkı lanmasını gerektirir. Alk sosyal anlam ta ırsa de eri vardır. Söz konusu etti imiz sosyal alkı tır. iir zaferinin e iklerindeyiz. Bütün sorun iire zarar veren düzeni, öncelikle ve bilinçle yıkmalıyız. Ancak Türk iirinin imge ses ve sembolleri bu yoldan kurulur. Ozanlar kafalarında kendi sorunlarını ta ımalıdır.

R N ÖRTÜSÜ 4

iiri üstüne epey vardık sanırım. Belki büyük yargılar, altından kalkılamayacak sözler ve savlarda vardır içinde. Maksudımızı a madı ımızı sanıyoruz,zira iyi niyetle ve sanatın korunması amacına yöneliktir. Oysa u gerçe i kabul etmemek elde mi? Söylemek istedi imin binde birini olu turmaz söylediklerim. nsanın kefen bezinden daha ucuz oldu u yeni bir ça dan epeyce bir yıl çalmı bulunuyoruz. Ne denmez bu konu üstüne. Demek istedi im u; bu konu üstüne airler varmıyor, varmak istemiyor, korkuyorlar. Sözüm ona birkaç dize yı ımlayan – Yüğü öküç çeker cızırtısı ka nıya dü er kabilinden – airleri anlamıyorum. Gerçek iir ustalarının poetika politikasını neden yapmadıklarını yapamadıklarını ba ka bir yazıya erteleyerek u kadarını söyleyelim; iir, amaç, sunu biçimleri, estetik, inancası ve gelece i için üstünde epey durulmalıdır.

Batı iirlerinin ele tirileri Türkçe'ye kazandırılmakta. Sonuç üstünde durmayaca ım. Yanıltıcı bir yöntemdir sonuçtan yargılamak. Nedenselliklerini ve men eine varmadan olmaz. Batı ozanlarının üstüne (telif) te verilmektedir. te bu, tam bir yalan ve yapay olgudur. Olgunsuzluktur üstelik. Buna ra men kötü de ildir. Burada bir parantez açarak söyleyelim. Önemli ile gerekli olan karı tırılıyor birbirine. Batı ürünlerinin tanıtılması bazen önemli olabilir, gereksiz olabilir bunun yanında ve daha çok bu yöndeki yargı bizi ilgilendirir ki; batıyı tanımak gereklidir, ama önemli de ildir. Türk iiri kültür tarihinde yer alan ürünler hem gerekli hem önemlidir. Bu yöne a ırlık verilmesi gerekir. Oysa gereksizlik içinde u ra mak daha kolay geliyor olmalı ki batıya dönülüyor. Daha önceki yazıda söz konusu etti im büyük iirin verilmeyi inde bu yabancıla ma sorunu da a ırlık kazanmaktadır.

Yargılamamızda anla ılmayan bir durum yok. Üstelik söylenmeyen yanı da hemen hemen yok gibidir. Bizim getirmek istedi imiz nedir öyleyse diye sorulabilir? Evet, kendi demek istediklerimize yeni gelmi bulunuyoruz.

air kimdir diye de ek bir soru yöneltmeden konuya giremeyiz. nsandır, müslümandır, ruhçudur, özgürlükçüdür, artisttir, vb. sürüp gider dırdırı bir yana itip yeni bir yakla ım denemesi yapmamız gerekli. Tarih içerisinde bo ulmaya pek hevesli de de ilim.

Tarihi önce didiklemele ba lamalı sonra analiz etmeli posayı atmalı kültürün tadını almalıyız ki . iirseli kaleme aktarabilelim. iir gelece in air elindeki gökyüzüdür. Kelimeleri gökta ları olan airin tek kelimesini yerinden oynatırsanız gökyüzü üstünüze çökmü bilin. Yıldırımlarla kovalar sizi. Bunu ba arması için, tarihi bencille tirmesi ve benini orada eritmesi gerekir. Bu yeni iirin varlık artıdır. Sanayi devriminden bu yana açıkça gözlüyorum. nsan, tarihin do al insani de eridir. Belki plastik yapısı de i memi tir. Hayır! Hayır! Plastik yapıda de i ti bugünkü insanda. Uzun bacaklı erkek çocuklarına bakınız, tahta gö üslü kadına bakınız. Bunu sizde görüyorsunuz.Ve hatta geli mi ülkelerdeki obeziteyi,ki hastalık düzeyinde bir tıkmı ve israf düzeyinde bir tüketme iste i var. Öyleyse unu biliniz ki insan de i ti. Fabrikada yüzlerce kiloluk yükü ta ıyan bir i çiye çocuk pati i giymesini nasıl ki söyleyemezseniz – do al ayrılık vardır.- tarihi insanın ya ama biçimini ona veremezsiniz.

lk konumuzun e i inde büyük zorluklarla kar ı kar ıyayız. Çünkü kuvvetler ayrılı ı kuvvetler dengeleminde politikacılar,riyakarlı ı hem muhafazakar hem de demokratik hale getirdiler.Oy aldıkları halka mı kuvvetler dengelemine mi,ça ın gere i olanaklara mı yüz çevireceklerini kesin olarak bilemiyorlar. statistik ve anket kurbanı sosyal bilimciler

artlandıkları kafalarıyla karınıza dikilecektir. “Devrimler elden gidiyor” .“ Anayasa korunmalıdır”. Asker karınıza dikilecektir.Salt sava biliyor diye sava aca mı zanneden neyle ve kimle sava tı mı bilmeden . Anlattı ı üç be masalım tırak emirleriyle (gerçek dini ve dindarı tenzih ederiz) tarikat tayfası karınıza çıkacaktır. Kuzula tırdıkları ulusu sömürme yarı nda ne kadar ki i, grup ve kurum varsa karınıza çıkacaktır. Irk sarho lu uyla üstünüze kusacaklardır. “ Vatan haini“ ne çıkacak adınız. “ Tarih dü manı” na . imdi söyleyin bakalım tarihe dokunmak öyle kolay bir sorun muymu ? Öyle ki devletin inkar etti i tarih bölümünü inkar etmek emredilir. Aksi halde ate le oynanmı olunur. Sosyalist ekol bir dereceye kadar tarihi inkarla ba ladı. Ama nasıl inkar sosyalistlerin inkarı. “ Kendilerine ait saymadıkları bir milletin tarihi,ve üstelik iktidarı elde etmekte takoz saydıkları için ve hatta tarihin fenomenleri o anda onları yava lataca ı için tarihi inkar ediyorlar.Alternatif tarih yazma merakları bu yargımıza yeterince ık tutuyor. Yalnız bugün ve yarın var iir için. Bu konu üstüne gelmi ken biraz sohbet edelim;

YUNUS DÜNYASI

nsandan Yunus’ a, Yunus ‘tan slam’ a geçmek seyrinden zevk alınan ve zevkinde kalmaya doyum olmayan bir güzelliştir. nsan – Yunus çifti dü ünsel boyutta öylesine çerçevdir ki insanın tarih, do a, uygarlık önünde sınavı geçilmi net bir tanımıdır. Öylesine güzelliklerle iç içe bir çerçeve ki tanımı yapılmı yani “efradını cami, a yarını mani” kılmı ve kesin “insan” tanımı “Yunus” kelimesinde olabilece i en yüksek en geni tanıma ula mı görünüyor. Yunus ve slam konusu aynadaki seyredilen seyreden gibi bir olgu. slam nedir? Bu soruya “Yunus” diye tek kelimeyle cevap vermek mümkündür. Öylesine güne yüzlü güzelliklerle iç içe, yan yana, yüz yüze bulunuyoruz ki bu denemede dilimiz döndü ünçe hayalimiz erdi ince Hak nasip etti ince O’ nu dü ünece iz.

nsan olarak Yunus’ u devri içersinde ele alarak de erlerine ayrımla tırmak gere i, o devri ve o devir içersinde Yunus’ un olu unu eri ini, sezi ini anlamak içindir. Bugüne de ık tutabilecek birçok de er aydınlatılabilir. Zira birçok dü ünür ve yazarımız veya Yunus Emre denilince olu an algı ve olgu çok de i iktir. Farklı katmanlarından yaratmı tır. Örne in; (devlet ana /Kemal Tahir – roman) Yunus Emre bu romanda mezdeke üyesi gibidir. Talat Sait Halman da entelektüel bir hümanisttir. Cemil Sena da filozoftur. Necip Fazıl da Ben’ den bunalmı Mutlak’ ın arayıcısıdır. Nurettin Topçu da farklıdır.

Kısacası; devrimci, komünist, sosyalist, entelektüel, rasyonalist, hümanist, dindar, kökten dinci, air, avam, enternasyonal fa ist, ırkçı, gezgin, tufeyli, cumhuriyetçi, monar ist, ucu bucucu diye birçok ideolojiye sisteme ve isme nispet edilerek demeye sokulan Yunus Emre’ nin “toptancılar” beynindeki yansımasıdır. Oysa bütün insanlar gibi Yunus Emre’ de insan, ama devrinin en iyi bilimlerini özümlemi , büyük ve üstün sıfatlarını benzerlerine oranla onların muhalefetine ra men kazanmı birisidir. Zamanın bütün bilim ve teknolojilerini ö renmi sabrıyla onları kendine de er olanı katmı rezaleti iyi anlamı ve o gemideki bütün görevlere talip olmu ve görevlerini sabrıyla Emrele tirmi üstün insandır.

Varolu un sırrını ta ıyan i tiyak dolu gözlemlerle kar ı kar ıya olmak insana kıvanç veriyor. Gençler! Ta ıdı nız sırrın yarınlarda tamamını kullanabilmeniz için, esas ve usul açısından tartı mak için buradayız. Sizin ninniye ihtiyacınız var mı? Elbette olmayacak. Gençler! Gelece in yo unla mı filizleri! Ne mutlu sizlere... Baharında yakaladı nız dünya evresi, ö retim yoluyla size okulumuzda sunuluyor. Sakın bunu küçümsemeyin. Okulumuzun verdi i bilgiye (en az düzeyde) hayati önemde ihtiyacınız var. Bunu sakın unutmayın o bilgilere hayatın her katmanında ihtiyacınız olacak. Girdi iniz odanın ı ı nı nasıl zorluk çekmeden yakıyorsanız (birde gaz lambaları ya da odun devrinde oldu unuzu dü ünürseniz) bu eylemi kendinizi nasıl içgüdüsele yakın bir alı kanlık halinde yakın görüyor ve hatta bunu hakkınız sayma alı kanlı nız olu mu ise; bu dönemde ve okullarınızda ö rendi iniz bilgiler ve bu

bilgilerin pratik sonuçları da aynı ekil-de hayat ufkunuzu tutacaktır. Onun için bu asgari bilgileri edinemeyenlerin önlerindeki takvim tüketimi gaz olacaktır. Her haliyle rahat, insanca, onurluca, açık ve katılımcı bir gelecek isteniyorsa bu bilgilerin üzerine daha neler ekleyebiliriz diye çalı malıyız. Ö retmenlerinizi basın-yayını yakından izleyin; göreceksiniz ki anlatılamayanlar bile anla ılır olacak. Anlama sınırına girecektir. İmdi genel hatlarıyla sanat- iir üzerine ikinci oturumda da iirin yapısal analizinde bulunaca ız.

Bazen çok ses içinde bir ey söylemeyen, bazen bir tek sesle çok ey söyleyen hatta çırpınan bütün vücut organlarına ra men hiç bir ey anlatamayan tutumdan, bir gamze kırımıında “yıldırımlar” getiren davranı a dek bir çizgide yakalayan iiri; ne zıtlarıyla varolmada, ne uyumlarda yakalamak mümkün, lakin “e ya ve hadiselerin ötesine geçme cehdi” ufku tutunca sözün her türü iir fısıldar gibi de il mi?

iiri sunan, yazan, kuran, getiren her neyse sözü takdim edenin cehdi iirse, her söz mahrecde seçkinle erek iirle ir gelir. İin bir yanı, di er yanında kulak, yani duyan, dinleyen i iten öncelikle kulak, devamıyla kültür, zevk, akıl, anlak, yürek veya tümüyle dinleyen insan. Duydu u sözün iir oldu una inanması, ısınması, sevinmesi kısaca benimsemesi gerekir... Ki söz dudaktan kula a veya gönülden gönüle ula an sözün di er adıyla iir adını fısıldamı olsun.

iir kelime ya da sözün içerisindeki anlamı ve arka planındaki niyetiyle insanı arama, açıklama ve tanımlama sanatı olarak bakabiliriz. iir iyi bir sözlük laboratuarıdır. Sözler o laboratuarda esas mahreclerine oturtularak kendilerine suretlerinden soyulup asli elbiseleri giydirilerek bayram gününe çıkartılır. Mevlana “var”ı mı “ eb-i arus” diye niteleyebiliyorsa, laboratuarda vardı ı “kesinlik” yüzündendir. O nedenle her eyi asliyetine vardiırma olu u diyebilece iniz sanat, kendinden bir asil ube olan iirde de bu yolu seçer.

Benim ricam o ki; anladı ınızı, algıladı ınızı sandı ınız yerde co kunuz kesiliyorsa ve defalarca ya adı ınız olaylarda iiriyetiniz sürmüyorsa ya iirimizde bir eksi imiz var onu bize iletin isteriz ya da kendinizi kendinize ra men sorgulayın, birlikte temizlenmekte fayda var.

Özellikle ileti imin çok büyük boyutlarda geli ece inin izlenimlerini gördü ünüz u günlerde iir en iyi ileti ki olacaktır. Kaldı ki demokrasi ile yansızla tırılarak yalnızla tıran insanın dünyasını tanımlayabilmesi için bu yapıya gereksinimi vardır. Bir ba ka bo lukta sürekli de i en ve geli en Türkçe’ nin en uygun mantık kalıplarına dökülme zorunlulu u da i in öteki yüzüdür. Ne yapmalı? Nasıl yapmalı? Güzel örnekleri ça lar boyu verilen asaleti sürdürrece iz.

Yani iir yapaca ız.....

iirce yapaca ız.....

Kalu – beladan beri yüz binlerce kerbelaya u rayarak yolumuza yürüyece iz. “Sıratı olanca sürat” ıyla geçebilece imizi dü ünmeden hatta gülererek yolumuza yürüyece iz. Yolumuzun dola ık, uzun ve karı ık oldu unu; belki de biraz da çözmek a kıyla daha da karı tırarak büsbütün bencil bir forma koydu umuz yolumuz... Evet; yine de bizim olan yolumuza, gözya ları dökerek ve muhal oldu u halde sadece ayaklarının oldu unu dü ünerek, evet evet – hiç olmayacak belki de- ama olsun,” fahr-ı kainat geçer bu yoldan” diye gözya larınızla temizledi iniz ve serinletti iniz toprak kokulu bu yoldan, olanca topraklı ımızla yeni ruhsal ayaklarla geçip gidece iz. Bu olu u müzikle, resimle ve kelimeyle geçmek zorundayız. Bizim sa lıklı soluk oldu umuz ve solmaz renk kattı ımız sevinç ve acımız kelimelerle olabilmektedir. Dolayısıyla yazı ve özellikle iir, iklimlerimizi döndürmektedir. Gözümüz ve kula ımızın sa lı ını dilimizle “ikrar” edebilme zevki içerisinde iiri sunuyoruz.

Özel – genel ili kisi içerisinde, genel güzeli, özel ko ullarıyla yakalayıp çok özel boyutlarla seslendirme i i de yine iire dü en yapılanmalardan biridir. nsano lu nefsinin (özel ben) anlamak için gösteriler yapar. Sevinç ve kızgınlık durumları, iki örnek olarak gösterilebilir.

iir yansırken bu durum, olanca tarihsel, co rafik ko ullarıyla iire ta ınır. Elbette ki insan da

olu an bio imik- anatomik ba kala ımlarda bilimsel ve duygusal yanlarıyla bilinerek de erler skalasına ta mır. iir olu urken konuya uygun, yaygın, bilinen çok özel sözcüklerin kalıplarına dökülür. Geneli anlatmak için özel statüler olu turulur, fakat özel e er genelse iire konu olabilir.

Özel genel ili kisini özel lehine kullanma söz konusu olacaksa yeni, tekrarsız, biricik ontolojik özülle birlikte yakalanırsa özele saygı sanat adına olacaktır. Hep özelin – ne ede olsa – bireyin kendi var etti i etik- i içirme ansı çok yüksek oldu u için kaçınmak gerekir diye dü ünürüm. Herkes biliyor diye ayakkabıdan çoraptan söz açmanın sanat olmadı nı elbette biliriz. Lakin iir diye iç dünyasının lotarya çevirir gibi kelimelerini bularak rastgele dizmenin de sanat olmayaca nı kesinkes bilmemiz gerekir. Köylü türkülerini yüz bin defa tercih ederiz bu karanlık dünyaya. Orijinal olmayı ap allıktan, küfürden, ayıptan, günahıtan, yasaktan ötede bulmak zorundayız. Topluma ters olaca ız diye sanat sa lanmı olmaz. Halkın uyuz ve ucuz na melerin sulandırılmı tekrarlarına da sanat adına katlanmak ve dayanmak zorunda hele hiç de iliz. Çamurun ve hatta teze in içerisindeki canlı gözlenebilir bu canlının hareketleriyle büyük sanatın sesleri olu turulabilir. Lakin sövüp sayarak ciddi birikimleri yakalamak çok zor olsa gerektir.

Topluma ters dü meden onun düzeyini yücelten, ona ya ama ne esi ve sevinci veren ve sanat eserini gü r ve her yerde okuma onuru verebilen yapıtlar hem kalıcı hem de de erlidir. Çevremizle.var oldu umuzu unutmadan ve çevremizin bir tarihselli i oldu unu unutmadan ve çevrenin üzerindeki hak ve ödevlerini unutmadan ve utanılacak düzeye ve asla utandıracak düzeye dü meden, sanatı sevmeli, desteklemeli ve yapmalıyız.

Malzemedeki kalite kirlenmeyi ve zamanı gereksiz kullanmayı da önleyecektir. Çevre kirlili i nedeniyle birçok tarihi eserin etrafında sürekli iskeleler görüyoruz. Çünkü eserler kirleniyor onları temizlemek için bir yı nı yeni pislikler üretiyoruz. Ah o kovulası kötülük ah... Bir kere sindi mi uygarlı nı içine onu çıkartmak için bile ne kötülükler i leriz ya da ne kötülüklere katlanırsınız. Bunları hak ediyor muyuz diye soruyorum?

Gittim kıran ardına yani yılların ardına

Her ey duruyordu ben hariç

Vardım ben de durdum

“Keklik gibi” süzülüp giden özlemler

Baklavadan tatlı damat pelitleri

“Nirden nire” ki güzel yurdum

Ku vuran herifli i bilirsin

Bürümcük altında kız be enmeyi de

Sanki kirpiklerin vakanüvis kalemi

Yakla an masmavi geceyi garibaldi ufuklarına dek

Takip etmeyi bilirsin elemi

“Öyle mi?” demeyi ferfene günlerinde

Halao luna kulak asma

Fehmetmez bıyı ı batsa pekmeze

Siniler donansa da kuru yemi lerle

Portakaldan fırlıdak olmasa çekilmez gece

Burada co rafya kara sabanla rahatsız edilir ara sıra

Tarih takvimlerle yenilenir azar azar

Kimsenin renk sevdası yoktur

Bunlar bilmem ki neye kızar?

Evleri küçücük küçücük

Küçük gürültüleri kendilerinde kalsın diye

Ve yine onlar yepyeni eskidir yeniye

Ne diye konu uyoruz bunları ne diye?

Nesnel bir etkinin insanda kültüre dönümesi doğum yeri ile ilgili somut öneleri yakalaması mümkün... airin vardı ı yer duanın vardı ı yerdir. air duanın en doğalı, en gerçe ini, en somutunu ve kısacası en ilahi olanını bilir veya bularak bilir. Öyle ki airde dua kültüre dönü mü doğadır. nsanı en çok etkisi altında tutan somut çevre bu kültür çevresidir. Her halde doğum yeri ve ilk bebek – çocuk yılları insanda ilk olu an zaman – mekan kavramı birlemi, o duanın ilk kayna ıdır. Kültürün üst öneleri ve alt yapısı bu dönemin doğalı verileridir. Onun için Kıranardı çok özel bir bölgedir. Sertli i, yumu aklı ı, so uklu u, sıcaklı ı, din, devlet, su, insan, da , renk ve ses hep bu bölgenin bana öretti i olgudur. Onun için Kıranardı' nı önemserim, aile oca nını önemserim. Nesnel olmak gerekir, sanat üzerine üretim yaparken, kelimeleri sa lam ve sesleri olanları seçmelidir. Nesnelcili i çocukluk yıllarımızın bizde i ledi i ruhsal oyanın girift kö elerinde bulabiliriz. Onun için iç dünyamız ve onun içerisindeki kelimeler varlı ı iyice elenerek dı lanmalıdır. Elbette ki gerçek dı nını, gerçek üstünü, gerçe i ve gerçek ötesini iç dünyamızın dü örsüne yatırmadan kullanmamız mümkün de ildir. Daha sonra iç dünyanın de erlerini de toplumun kültür örsüne yatırarak biçimlendirmek zorundayız. Ham olarak çevrenin ve tabiatın bize hazırladı ı eylerin fazla de eri yoktur. Onlarsız olunamaz, onlar da sanat eseri de ildir. Ben' in kanlı canlı duda ından dökülmeyen de erler sanat olarak anılmaya de mez. Bu nesnelere de ersizli i anlamına de ildir. Bugüne dek ne i e yaradı nını anlamadı m da da an a acı bile çok güzeldir. Tabiattaki da da an a acı sanat eseri de ildir. Oysa sanatçının ele aldı ı ve de erlendirdi i da da an a acı sanat eseri olabilir. “Sanat taklitle ba lar” sözü kısmen doğrudur. Gözüyle dü ünmenin doğalı sonucu gerçek sanat eserinin doğmasına kadar öykünmelerle yetinilmesini gerektirecektir. A ama geçirilerek taklit (öykünme) yerini sanata veya sanatçıya bırakır. Bu olay sanat veya sanatçının geli imi ile ilgilidir. Ayrıca “Yaratıcı tekamül” tabiat içinde bir olgudur. Tabiat her gün bir yeni yaratılı ın içersindedir. Yaratıcının “sanı” esmasıyla tabiattaki anlık ve mevsimlik de i iklik, geli im ve ba kala ımlarını da iyice izlemek (yaratılı m) sanatçı sıfatıyla bir di er borcumuzdur. Elbette ki tabiattaki de i imleri ne biyolog-botanikçi ve ne filozof nezaketiyle ele alırız. Ama biz de sanatçı gibi ele alırız. Örne in eskiden yani 1953 – 1973 arası çok kar ya ardı. Bu cümlelerin arkasında öyle bir dünya var ki ciltlerle roman ve öykü, tablolar dolusu resim ve hatta ciltlerle iiri var bu yılların anılarında. imdilerde mevsimlerden kar çıkmak üzre. Bu bir de i imdir ve tabiatı oldu u kadar, airi de etkiler. Elbette ki bu de i im toplumsal, hukuksal ve birçok açıdan hatta ekonomik ve estetik açıdan bile ele alıp incelenebilir. Bilimsel incelemeler ayrı konu, de er ve tespit ayrı konu ve fakat sanat fenomeni olma özellikleri apayrı bir konudur.

Sanat biraz da eytan ta lamaktır, bunun da üstünde duralım.

brahim A. S. Su bulmak için çevreyi dola maya çıkar. Bebek smail ve Esra hanım çaresiz ve a kınlık içerisinde. Anne Esra bebe in a ıtlarına dayanamaz, ümit dolu yüre i ile bebe ini enginin ortasında bırakarak tepeye ko ar, kocasını arar ufuklarda göremez; di er tepeye ko ar ve o tepede de ufka dü mez kocasının gölgesi, a kın. Bebe in yanına ko ar. Bebe in topuklarında su... Suyun Hz. smail' e zarar verece i ku kusuyla “zemzem” diye ba ırır. Beytullah'ın ilahi emri gere i ilk imar hareketi... Ve o kutsal suyun öyküsü bu... eytan görevi gere i, Hz. brahim' in pe ini hiç bırakmaz. O da her fırsatta olanca imanıyla eytanın üstüne varır. Nihayet Arafat' ta attı ı bir ta la gözünün birini çıkarır eytanın. imdilerde sembolik olarak yapılan hac olayındaki eytan ta lama Hz. brahim' den mukaddes bir çizgidir. Onun için; sanatın yine süre giden hayat içerisinde o günün anısına insanı a ırtan ve onu kötülü e iten olu umlara ataca ız ta larımızı. O bilinçle atılmayınca güzel olmaz.

Gerçek u ki inanmanın enginli ine somut olarak ve aklını eline indirerek yani bilinçli bir biçimde küçük de olsa ta ı alıp eytana atmak, evet; besmelenin e li indeki eytanı ve ondan olanları ta a tutmak, nefis ve deh et bir olaydır. Benzeri bir lanet okumayı Kudüs' te duymu tum. Via deloroza da yani acılar soka ı denen on iki duraklı sokak. Hz. sa çarmıha gerili durumda... Kan kaybederek ilerler, her dü üp yıkıldı ı yere bir istasyon diyorlar. On iki

istasyonlu bu daracık sokaktan Hz. sa' nın gö e yükseldi i sonradan yapılan o büyük yapıya içiniz bir Yahudi nefreti ile doluyor. Hıristiyan' lar bir ibadet zevki ile Yahudi mü riklere lanetler okuyarak bu soka ı yürüyorlar ve son dura a geliyorlar. yi bir eytan ta lama örne i müthi eytanlı ı eytana yanlı lıklar ansiklopedisi olacak kadar ileri götüren “Ebucehil”ve “ bni Cehil” yine de insandır. Cehaletin putu olarak da tarihi melaneti i leyeceklerdir. eytan bilgisiz de olsa iyilikleri beceremese de eytandır. Onun hakkı lanetlenmektir, ta lanmaktır. Konu insan ise “nedenli kötü de olsa – Allah ıslah etsin – “demek ve kötülüklerine engel olarak ona iyilik ve yardım etmemiz gerekir. Buna zorunluyuz. airin tek görevi “ eytan ta lamak”de ildir. Elbette bu da bir görevdir. airin esaslı görevinden birisi de üphesiz ilhama melekûf aleme, peygamberî tavra gönlü açık olmalı. Yüre inde sürekli sevginin ne esini, sesini duymalı ve onunla gönlü dolu olmalı. Allah' tan korkmalı korkmasına, belki sevmeli demek daha uygundu. Ama Kur' anı Kerim' de korkmalı tabiri geçti i için o tabirle söylemeli diye “korkma-lı”dedim. Stendal' ın güzel bir sözü vardı “sürekli çı lıklarıyla Cumhuriyet” kendini ve kendimizi duymamızı ve görmemizi engelliyor. Sevgili okurum rahat olmalı air dedi in.... Rahatlık maddesel egemenlik kurmak olarak ele alınmaz ise, yani söyleyece ini söyleyebilmeli... Söyleyece ini söylemeli de iki yön var. Birincisi bilgi olarak konu tu u konuyu en ince ayrıntısına dek bilmeli bence. Çünkü derler ki “ eytan teferruatıdır”. Ayrıntılar önemlidir. air en ince ve iç ayrıntıları bilmeli sezmelidir. kinci yön ise cesur olmakla ilgilidir. Bence kahramanlıkla ilgili bir cesareten söz açmıyorum. Benim sözünü etti im, Fahr-ı Kainat' ın sava dönü ü söyledi i “küçük sava tan büyük sava a geldik” sözünün hikmetinde saklı olandır. Yer ve zaman olarak bu de erin cesurlu u, ümran ya da medeniyetin insanları kavramasına moral, etik, estetik açılardan yardımcı ve destek olma... Burası çok önemli. Demokrasilerin gürültülü taraflarına de il de sakin yanından ve insana yönelik temiz ve yalnızca destek çıkmalıdır. Uzun zamandan beri dindarlık suçmu izlenimi veriliyor. nsanlara molla, hoca, hacı, hafız vs. lakaplar yakı tıran gürültücü kesim cahilliklerini ve kullanılıyor olmaları gizlemek için kin ve nefret dolu olan içlerini yönlendirecekleri “muhayyel”bir dindar sınıf yaratarak onları küçük görüyorlar. Gerçekten dindar olanlar bu hale gülüp geçiyor. Birkaç çaresiz ve bilgisiz yobaz da gürültücülere malzeme hazırlıyor, olan bundan ibaret.

air... O yakıcı hayal gücüyle cehennemden takındı ı kelimelerle fezanın uçsuz bucaksız enginlerin de kendine, ölümsüz sevgili arayan... O uzun uçu lu... O yıldız bakı lı... O air. Bütün dünyasal ve vücudun muhtaç oldu u dü künlükten üste çıkabilmi o güç ince ve zarif ve müthi ıstrap veren gizlilikler.... Evet air, meleklerin dokudu u gözya ından iplikler temin eden o saf, o duru, o yalın insanın ta kendisi... Meleklerin sürekli izledi i o müthi görevlinin ne Azrail çıkabilir ilhamından ne Mikail, ne srafil ve ne de Cebrail. lham kristal bir havuzdan billur bir suyun hafızaya ta ınması gibi ilahi meyvelerine ermektir asıl olan. lham bazen kristal bir havuzdur..... Bazen billur bir su, bazen her ikisi birden ve dahası, o güzellik havuzundan o güzel suyun hafızaya ta ınması eylemidir. Allah hangisini ve ne kadar nasip etmi ise o kadarını yapmak iirin i idir. air bu zorlu i in kıymetini ve çerçevesini iyi bilmek durumundadır. Zira vahiy ile ilham farklılık arz eder. Bütün airler peygamberlerini sever, onun görevini bilir. Hiçbir airin görevi sahte peygamberli e soyunmak de ildir. Hele küfre girmek hiç de ildir. Vahiy kullar için yaratıcıdan peygambere gönderilmi tebli dir. Sevgili dinleyici ve airler aman ha... Bu noktayı ve çizgiyi çok iyi bilmeliyiz. Onun için de bol bol Kur' anı Kerim, hadis-i erif ve klasik tasavvuf kitaplarından okumalıyız. Böylece vahiy ile ilham tanıma ve ayırma fırsatları yakalamı oluruz. Bol dua ve ibadette insanın içini temizler ve orada köle olunacak dünyalı bırakmaz. Yaratılmı a kulluk insana yakı maz, bizler asil olmalıyız.

Bazıları yüzeysellikten ve avamilikten korkarlar, kaçınırlar. Oysa mutlak olarak kötü, eytani olandan kaçınmak gerekir; yüzeysellikten muradımız herkesçe anla ılabilir olmaksızın “ airin en önemli yanı burası olmalıdır” derim. Anla ılmaktan niçin kaçınalım. Ama ucuz zevzeklik ve

lumpenlik iirlerine de kapılmamak gerekir. Günlük olan – biten iiri yok etmez. iiri yok eden soyutlama gücü yoklu u, somutu bilimsele ta ıyamamaktır. Hatta yeterince yüzeysel olmak için gayret göstermek toplumsal bir ödevdir de. Yüzeyselli i sa layan co ku, cana yakınlık tazeliklidir. Bunlar iirin ve airin önemli ö eleridir. Onun için yüzeyselli i yabana atmamalıdır. Lirizm, yo unluk, bulu , olgunluk ö eleri ise belki herkese yönelik de ilse de anlamak ve almak isteyen herkese açık olmakla beraber biraz da severine notlar gibidir.

Doz ve doku, dil bilgi, etimoloji dâhil lügat ve kelime bilgisi ilimlerdeki geli me ve birikime paralel olarak bugün düne göre önümüzü daha çok aydınlatıyor. Onun için bugünlük ihtiyaçların listesine air bu ara tırma eserlerini de almalıdır. Atasözü, deyim, ıve, vecize, taklit gibi hazır verilerden kaçınmak için bu ara tırmaları okumak gerekiyor. Orhan Veli bile gülen bir iiri yazmadı. Ti alay hiciv vs. Gülmeye yakın fakat gülen iir de ildir. Gülen iiri de bulmalıyız. Birkaç tane gülen iir besteye de yansıdı ama genel ufku henüz tutamadı. iirde henüz sava naraları var. O da güzeldir. Lakin di er güzellikleri de bu bahçeden kovmamalıyız. Sonra ba ka bahçelere ta ınmak zorunda kalıyoruz.

“Men arefe nefsehu./ Fakat arefe rabbehu” kli esinin sırrını eslafın söylemiyle “bilmek” ki iyi “mesul” kılar, “mükellef” kılar mesul yani sorumlu olmak ve yükümlü olmak, bilmekle ba lıyor. Dahası dini mükellefiyette bu yapının temeli üzerine örülüyor. Akıl hastasına mesuliyet ve mükellefiyet yoktur. Köle hukukunda ise bir Zeyl var “köle; kendine ait hukuka de il de ba kasınca ihdas edilmi hukuka uymak zorunda olan” ki i oldu u içindir ki o mesuliyetsizler sınıfına konmu gibi. Elbette farkıyla... Bu devirde kölelik yokmu . nısan alınıp satılmıyormu . Birileri yukarda öyle diyor... O ki iler a a ıya inip kendileri bile, yukarda söylediklerine inanıyorlar. Ne diyelim... Özgürlük imanın esaslı protoplazmasıdır. Ondan taviz vermek olmaz. Hele ki air... Esin kayna ının bırakınız engellenmesini bulanmaması için bile mücadele etmek zorunda olan biri. Kim ki kimli inden, özgürlü ünden ve zamanından kendili inden fedakarlık ederse bilsin ki melundur. eytanın arka baca ıdır. Edepsiz bir ukaladır. Özgürlükten ve özgünlükten ba ı ta bulunmak ve sınırları içeri çekmek olmaz. Biricik görevimiz özgürlük ve özgünlüklerimizi uzay geometrisinin verdi i bütün imkanlarla derinli ine, paralel boyutlarda en hızlı, en içli ve acısını duya duya geni letmeye mecburuz. Biz bunun için var oldu umuzu sanıyoruz. Bilme i bu yüzden seçtik. Her türlü kölelik yok olsun dileriz.

Men arefe diye ba lamı tük kim ki bildi nefsinin... Yani kendini bilmek anatomik ve duygusal ve hatta bütün ilimlerin önünde çırlıçılak olmak bu iskelet ve kas yı ınının üzerini örten derinin hakkı içinde bilmenin bütün boyutlarıyla ve en önemlisi – Allah rızası için – bilmek... Ve dü ünme ba lar bundan sonra... Rabb’ ini bilir. Yani e iticisini... Bilmek fiilini yaratanı olanca ha metiyle bilmek. Evet airin yükü bu. Bu yükteki yumaklarda bir tek uç var ve hiçbir sarmal kopuk de ildir. nısanlara ve insanla yön veren peygamber, veli, bulu sahibi, önderlerin biyografilerini gözden kaçırmamak gerekir. Hatta bu eserlerde ki satır aralarını iyi okumak gerekir. Zira anlatılmayanı görmek yakalamak biraz da airin i idir. Birinci sınıf bir hayat sürmeli birinci sınıftakilerle u ra malı bence alt katta pislik, nefret, dedikodu, sakız çi nemek gibi do alla mı . Politikayı da keyiflerine uydurmu lar. Üç be paralıya kendisi ya da vitrin kiralararak politika yapıyoruz. Oldukça yanlı bir yoldur. Devleti uçuruma sürükler. Ahlak akılsızlı ın hicranına götürür. Yoksa asil anlamıyla politikaya sanat yön vermelidir. Sanatçı politikayla doludur. Salt politika airin harcı de ildir. Madem ki hak adına konu ma hakkı istiyor air, öyleyse halkın sesi olacaktır iir. Eslaf “hekimane ve hakimane olmalı söz dedi in”dermi . iirde bu yapı korunmalı, korunmalı da daha önce dedi imiz gibi iiri basmakalıplıktan, ucuz güncellerden toplumu yazan siyasi sözlerden kurtarmak da lazımdı. Bu konuyla ilgili bir tarihi olaya de inelim:

Çok eskiden iiristan diye bir ülkenin ya adı ı zamanlarda geçiyor olay.

iiristan ülkesinde her yıl sessiz sedasız bir yarı ma olurmu . Yarı mayı düzenleyen kurulu encümen-i hamu an (susanlar cemiyeti) yarı mayı kazanan ki i encümen-i hamu ana üye

alınır ve kayd-ı hayat artıyla bütün giderleri kar ılamı . Yarı manın çok kuralı varmı ama en önemli yanı o yıl içersinde en az sözle en çok anlam veren iire bu ödül sunulurmu . Hakim Zap isimli air yıllarca ba vurmu lakin her zaman önüne bir damla su konsa ta acak olan bir dolu bardak su konuyormu . O yıl yine hakim Zap gelmi . Encümen-i hamu ana ba vurmu . Cemiyet sekreteri bu yıl ki üye de belirlendi anlamına su dolu barda ı getirip hakim Zap' ın önüne koyar. Koyar ama hakim Zap kararlıdır bu yıl.

Çiçeklikteki gülden bir yaprak koparır, su dolu barda ın üstüne koyar. Ne bardak ta ar, ne gül suya batar. Sekreter espriyi çok be enir. O yıl prensip bozularak hakim Zap' ta üyeli e alınır. Evet sevgili dinleyici ve airler davranı larda da büyük hayat gizlidir. Onu anlamaya çalı malı. urası bir gerçektir ki insano lu yedi ine – giydi ine çok özen göstermeli ve özel olmasına dikkat etmeli ki saygı görebilsin. Sıradan, özensiz, lakayt , serke halleri sevmek belki birilerine ho luk verir. Ama toplum önünde bir ilke mücadelesi veriliyorsa bu ho luktan çok kötülükler davet edilmi olur. Türkçe' ye sahip olmak ve onun sözcüklerini düzgün yerli yerinde kullanmak art. Çünkü iir söz sanatlarındandır. Türkçe' miz sözcük dilidir. Türeyen kurallarımız yok denecek kadar azdır. Dilde halkına ba ımlı olarak ilerler, geriler, yerinde sayar. Biz airler dile i lerlik kazandırmak çabasınca olmalıyız. Türkçe için söylediklerimizi bir gerilik – ilerilik ifadesi gibi görmemeliyiz. Kuru kuru taraf olma olunan tarafa zarar verir. Oysa bize dü en çalı maktır. Türkçe' de bu yüzden deyimlere çok dikkat etmeli ve özenle seçmeliyiz. Bir de vurgulamalar var ki hele... Hiçbir dilde bu denli de il sanırım. Hatta bir güzel sözümüz var “ho ha var ökü z durdurur, ho ha var zelve kırdırır”yumu akça söylenen bir hoo haa seslenmesi ökü zün durmasını sa lar. Oysa keskin ve hoha sesi hayvanları kı kırtmaktan ba ka i e yaramaz demek istenir. Zelveyi merak edersiniz anlatayım. Karasaban döven ve ka nıya ko ulan sı ırların boyunlarının iki yanından inip dı tarafında sabit ip olan ve içerdekine alttan ba lanan iki sopaya verilen ad. Atlardaki hamut kar ılı ı.

Evet vurgu ve tamlamalar Türkçe' de çok önemlidir. Bazen i in önemi bazen zaman kipini ayırmaya yarar. Son yirmi yılda dilimizde ve yeni Türkçe' de epey yol alındı, örnekler ortaya kondu. TV, radyo ve benzeri (audio – vısal) her ne varsa biraz konu ma bozuklu u ve ifade zorlukları da görülebiliyor. Biraz sabır... Kısa denecek bir senede yüzlerce yayın organı kuruluyor. Eleman sıkıntısı olacaktır. Zaman en iyi ö retmendir. Yine de Hz. Mevlana gibi “bu da geçer ya-hu”deyip geçiverelim. Elbette ki kötü etkilenmelere neden oluyorlar ama biraz sabırla düzelece ine ve çok iyi yönde dev adımlarla hız yönünden ve binlerce yazarın yapamadı mını geni lik açısından yapacaklardır. Öncü örnekleri de gözüktü. ükretmek ve sabretmek kalıyor bize.

Çok dua edelim dindar olalım dedim ya, o konuya iki açıklık getirmemiz gerekiyor. Allah' ın emirlerini tutmak, yasaklarından kaçınmak buraya kadar anla ılmayan bir ey yok. Bunun ötesi... Yani e ya ve olayların yargı ve de erler skalasına konu tarzı var. E riyi bile do ru yerinden tutmak gerekir. Kediye kedi olarak, tahtayı tahta olarak, insanı insan olarak tanımlarını düzgün ve tanımlı içinde kalarak algılamak gere i beynimizin en büyük vebali olarak sunulmasını istiyorum. Zira hezeyanla yan yana ya amak insanın hakkı de ildir. lhamı vahiyden nasıl ayırmak gerekiyor ise ilhamı hezeyandan da temizlemek gerekir. E ya ve olaylar kendi iç ve özel yasalarına ba ımlı ve mahluk olmanın gizemiyle kendi iç içe kendi hukuku içerisinde de erlendirilir. E ya ve olayları mistifikasyona ba layarak tanrısalla tırmak ya da efsanele tirmek her eyden önce ilahi düzene ters olmalıdır. Çünkü bir mümin “la ilahe illallah”demektir. Öyleyse O' nun yerine ikame olacak bir beyin sferini bile kabul edemeyiz. Kaldı ki e yalara tanrısal bir güç izafesi düpedüz mü rikli i te viktir. Onun için iyi dindar olmak slam' ı bilmekle e anlı bir paralel dü üncedir. Haram – helali iyi tanımlamak, hakkı ve hukuku bilmek, uymak ve uygulamak her zaman bizi temizli e götürecektir.

İkinci konuya fatalizm. Nefs-i levvame demi eski büyüklerimiz. Nefis denen – ego, ene, ben – gibi insanın kendini terbiye edip olgunla tıraca ı yapısına... yi güzelde, nefsin kaderle ilgisi mi var ki konuyu böyle takdim ettik. Evet var... Üstadımız N. Fazıl “bu i akılla

da olmaz, akılsız da” diye naklederdi. Her istedi ini yapma ihtiyarına kar ılık haram – helal hukuku konmu tur. Ya amin bütün katmanları slam’da kayıt altındadır. Yaratıcının esmasıyla tenvir etti i yapıda kul, kendine ba ı lanmı hukuk içinde özgürdür. “men arefe nefsehu”ölçüsü ile ilgili kısım hatırlanırsa bu konu aydınlanır. Hukuku kaldırmaya ne hakkımız var? Kendi bahçemizde özgürüz... Hamd olsun... Yani bizler fatalistte de iliz... Kaderimiz hukuku Kur’ anla taayyün etmi tir.

lham ve yalan yan yana iki kavramdır. Elbette sanat taklit ile ba lar... Sonra taklit bitecek mi? Hayır. Sanat kombinezon hesaplarının trilyonlarca varyasyona sahip bir yanında kıpır kıpırdır. htimaliyet diyoruz ya; taklide konu, benzetmeye konu, kurguya konu, uydurmaya konu, meydana getirmeye konu.Türkçenin bir ba ka ifadesiyle yaratmaya konu ne kadar çerçeve varsa hepsi de yalanlanmayacak bir ilhamın, süslenerek, güzelle tirilerek etik ve estetik bütün ruhsalı ku atılarak yapılan bir sunu tur. Bir ba ı bir vazgeçi de ildir. Nesnelli i vardır. Genel olmakla birlikte “spesial özel ve biricik”li ini korur. Gerçek mümin olunacak dini alan varken sanatı din edinmek veya ona ola an üstünlükler vermek insanın inanma ihtiyacın yetesiye gösteriyor. Ve fakat sanat dini ihtiyacı kar ılamaz snat farklıdır. Sanat dini hayatın güzellemesidir.

Son kırk yıllık insanlık dünyasına bakıyoruz da sanata verilen önemi anlamakta güçlük çekiyoruz. Zira sanata bir mukaddeslik mevki i verilirken sanatçı sayılan sözüm ona zanaatkar bile denmeyecek denli kapitalizmin bile zevkine sı mayan sanat tanımını bozup tanınmaz hale getirecek ki ilere aynı tarzda tanrısal övgüler ya dırılmaktadır. Bu ayıptır, zorbalıktır. Düpedüz eytanca ve kapitalizmin düzmece bir cennet vaadidir ki daha önceleri Hasan Sabbah “ha ha inler”olarak denemi ti. Asli ölçüler içerisinde insanların sayılması ve taltifi yine insanca kalmak kaydıyla ne kadar iddetli, büyük ve sunturlu olursa olsun sevimlidir. nsan buna layıktır. Ama insan hukuku içerisinde olmalıdır. Gerçi her a ırılık yalanın yakalanma yeridir ya... Neyse... Olumlu sevimli ve gülen yanıyla gündeme yine dönelim. “Marifet iltifata tabidir”.

“Güzel ve ola anüstünün yapılması onun sevilmesine ba lıdır”. Diye çevirebiliriz. Atalarımız takdirin önemini vurgulamı lardır. Buna eklenecek söz yok da; mevcudun ruhumuzda hayatımızda yer alması en büyük dile imizdir.

SANATÇI VE ÇEVRE

Mevsimlerin de i imi apartman duvarlarında hiçbir iz bırakmıyor. Oysa ah ap ve bahçeli düzen küçük kagir yapılar mevsim ba kalıklarını görmek için özel yapılmı gibidir. Küçük hayalleri süsleyen periler, orman kıyılarındaki küçük kulübelerin nasıl sahibi ise, mevsimler de perilere e bu diyar-hanelerin öylece sahibi oluveriyor.

ehircilik planlarını yapan mimarlar her halde mevsimleri göz önünde tutmuyorlar ki, mahallenin veya osenin en gözükmeyen yerine bir arkeolog titizli iyle park ve bahçeler kurduruyorlar. Bu park ve bahçeler bana birer a aç ve çiçek hapishanesi gibi gözüktür. En iyimser tavırla soyları tükenmeye yüz tutmu ye illiklerin kurtarılma ve soyunun korunması için verilen çaba gibi gözüktür. Lüzumsuzluklar müzesi aransa parklar ve bahçeleri tereddütsüz gösterebiliriz.

Ve yine ehircilik mimarlarının apartmanları cadde önüne, bahçesini de arka yanda gizlemeleri hırsızlanan malları kepenge vurmaya benziyor. Arka balkonlardan dü en kırıntı ve artıklarla dolan bu bahçeciklerin kullanılacak bir yanı da yoktur. Bazı bahçelerin kıyıları da küçük kömür kulübeleriyle süslenmi . Sekizinci kattan inilip buradan kömür alınacakmı . Hay sevsinler sizi(!). Aydan dünyaya güne banyosu yapmaya gelenleri görmü bu adamlar galiba.

Kadıköy’de sessiz ve durgunlu un sürdü ü bir pastırma yazında, sokakları, peyniri bulmaya ko an kobay faresi gibi o dehlizden bu dehlize gezdim durdum. Ne cadde kıyılarına çakılmı

kalın a aç kazıkları gibi duran budanmı a açlar ne iki gün önce gök yırtılmı çasına inen ya murun çöpçü sevdasıyla çukur yerlere çöpleri toplaması ve ne de, birbirlerini kundaklayan parti ve derneklerin önüne yı ılmı seyircilerde ya amayı sevdirecek yüz bulabilirsiniz.

Sinsili ini ve bo lu unu bir marketin kö esine avarelik ekinde gizleyen ortaokul ça ındaki gencin, anora mın altında mendile sararak belinde ta ıdı ı tabancaya kar ı, zıddında belirginlik ifadesi olabilecek kitap, dergi veya gazeteyi elinizde gösteremezsiniz. Her eyiyle (illegal) olan bu toy çocuk öyle bir açıklıkla kendini ortaya koyuyor ki, siz bütün geni lik ve me rulu unuza ra men öylesine bir gizlilik içerisinde davranıyorsunuz ki adeta soka a hakim olanlar onlar.

Sizin gizlili inizi “ite dalanmaktan çalıyı dolanmak” olu turuyor. Onun gizli ini “ba ıbo luk ifadesine dur! Demeyen demokratik hukuk” sa lıyor.

Bu böyle giderse, filenin dı ından gördü ü meyveleri bile kontrol hakkını kendinde bulabilecek bu toylar, devletin olmadı ı yerde devlet kuracaklardır.

Sanatçının bir de geni çevresi vardır.

Çevreden amaçlanan sanatçının ilgilerini instikleriyle (çekicili iyle) üzerinde toplayan zaman, mekan, insan, bilgi, görgü, basın, aile ve di er sanatçılar ve eserleridir.

Dostoyevski zaman ve toplum çevresini romanın genel çatısı olarak kurarken, kendisinin de içerisinde bulundu u sanatçıları da romanının kah esteti i yapmı kah asıl ö esi bilmi tir.

Kendisini topra mın sahibi saymı ve topra ında dola an ngiliz çizmelerine en küstah küfürleri savurmaktan sakınmamı J. Joyce bile çevresini yeni bir teknikle –bilinç akımı– yazmı Sait Faik küçük ilgileriyle çevresinde sessizce objektifini dola tırmı durmu .

Ahmet Hamdi Tanpınar “Saatleri Ayarlama Enstitüsü”nde günümüzde kaybolan klasik stanbul ailesini bütün açmazlarıyla ve mizahıyla anlatır. O günün çevresinde onlar vardı.

Folklorik bazmı a ırlık kazandı ı Ya ar Kemal ve Fakir Baykurt’un romanları bile mekân ilgilerini çok az a abilmektedir.

Durali Yılmaz’ın “Ankara’da Ölüm”ü, (ya amıyor gibi ya amanın) bir ba ka türlü sözcülü ünü yapar. Yılmaz çevresinden bir kesiti göstermek çabasındadır. Mustafa Miyaso lu’nun “Kaybolmu Günler”i de ö rencilik ilgilerine inen bir deklan ördür.

Çevreyi bilgi fenomeninde olu turan Kemal Tahir, romancılı a sava kanlı ın ve ideallerin ilgilerini sokmayı ba armı tir. Kemal Tahir, sosyalist sava kanlı a, tarihsel sava kanlıkta bir me ruluk ilkesi aramayı ve olu turmayı üslenmi tir. Zaman gerilere kaydırılarak bu mekanda neler yapıldı ına ilgileri toplamı , gelecekte neler olabilece ini romanla tırmı tir.

Romancının gerçeklik modeli göz önünde olabilen bir çevre oldu u gibi bilgi ile elde edilen tarihsel de sosyal çevre de olabilir. Tarihseldeki sosyal çevre daha çok dü ünsel ve kurgusal olmaktadır. Çevre ile sanatçıyı çe itli yönlerden olu mu eserlerden algılanarak yapabildi imiz gibi, çevrenin sanatçıyı ne gibi ilgilere sürükledi ini de gözleyebiliriz.

Günlük beslenme ve uykusunu ilkokulun hayat bilgisi kitabından ö renen ve ömrünce bu rejime ba lanmayı ideolojik çapa ula tırmı semizler arasından nasıl bir sanatçı çıkaca ını bir dü ününüz.

Sezai Karakoç’un bir mısraı var hani;

“Büyüyüp de çocuk kalmak” te o türlerin öncesiz ve sonrasız halleri böylece özetlenebilir.

Bulundu u mevkinin öhret ve gürültüsü bir kelimenin anlamını bile dü ünme e zaman bırakmayan ortamdan da iyi sanatçılar çıkabiliyor. nsan gerçekten hayret ve deh ete dü üyor.

Argo lügatinden ba ka ne biliyorlar ki,

“yedikleri ci er süz” “içtikleri kan”

Dü ünmenin en büyük azap oldu unu bilenler de olacaktır. Olup-biten her bilgi, olay, an ve sanılar bu sanatçılarda eser yapma kıvılcımlarını yıldırma dönü türüyor.

B. D. RLER

Büyük Do u 19. yy. dan ba layan yenile menin özünü anlamı , onu 20. ve 21. yy. ta ıyabilmi . slam'ın estetik cephesine renk ve dirilik getirmi tir. Onun için Necip Fazıl bu ekolün kurucusu ve en güçlü sesi olmakla birlikte bu e siz aksiyonun edep ekolü olarak de erlendirilmesi gere ine inanıyorum.Bu ekol kesinlikle bir parti ve dar ideolojik kampla ma de ildir;

BEN

Ben, kimsesiz seyyahı, meçhuller caddesinin...
Ben, yankısından kaçan çocuk kendi sesinin...

Ben, sırtında ta ıyan i lenmedik günahı;
Allah'ın körebesi, cinlerin padi ahı...

Ben, usanmaz bekçisi, yolcu inmez hanların;
Ben tükenmez ormanı, ısınmaz külhanların...

Ben, kutup yelkenlisi buz tutmu kayalarda;
Öksüzün altın bahtı, yıldızdan mahyalarda...

Ben, ba ı a ır gelmi , bo lukta dü en fikir;
Benli in dolabında, kör ve çileke beygir...

Ben Allah diyenlerin boyunlarında vebal;
Ben bugünküne mazi, yarınkine istikbal...

Ben, Ben, Ben; haritada deniz görmü , bo ulmu ;
Dokuz köyün sahibi, dokuz köyden kovulmu ...

Hep Ben, ayna ve hayal; hep Ben, pervane ve mum;
Ölü ve Münker-Nekir, ba dönmesi, uçurum

AYNALAR YOLUMU KEST

Aynalar, bakmayın yüzüme dik dik;
te yakalandık, kelpçelendik !
Çıktınız umulmaz anda kar ıma,
Ba ımın tokma ı indi ba ıma.
Suratımda her suç bir ayrı imza,
Benmi im kendime en büyük ceza!
Ey dipsiz berraklık, ulvi mahkeme!
Acı , hapsetti in sefil gölgeme!
Nur topu günlerin kanına girdim.
Kutsî emaneti yedim bitirdim.
Do maz güne lere ba landı vâde;
Di lerinde köpek nefsin , irade.
Günah, günah , hasad yerinde demet;
Merhamet, suçumdan a kın merhamet!

Olur mu , dünyaya indirsem kepenk:
Gözya ı döksem, Nuh Tufanına denk?

Çıkamam, aynalar, aynalar zindan.
Bakamam , aynada, aynada vicdan;
Beni beklemeyin , o bir hevesti;
Gelemem aynalar yolumu kesti.

Y NE GÜZELE DA R

Daha önce de inmi tik güzel sözünün “göz”den kaynaklandı ını. Türk kültürüne bu kadar derin oturan ve temel soyutu koruyan bu kelimeyiz dünyanın eski kültürlerinde de aynı kaynaklı oldu unu görüyoruz. Bazı kaynaklar Hint ve Arap Sami dillerinde de oldu una i aret ediyor. Göz insanın fı kırdı ı kaynaktır. Ve imdi u kelimeye ne demeli? GÖZE..... Evet ne anlamlı bir kelime. GÖZE yani kaynak, merkez, odak. Türkçe'nin tabii ses taklitlerinden oldu unu sananlara aldandıklarını söyleyebilecek biricik kelime. Göze kelimesine yine dönmek üzere göz ‘ e gelelim. Hayatı kazandıran ate in sönmemesini sa layan derimiz gibi sırrımızı payla tı ımız evimiz bile göz göz odalardan olu ur. Acı veren yaralarımız “göz göz” olur hep. Ve ampiyonanın kahramanı Gözde’ dir. Kimi haremelerde “gözde”bir kadındır. Oysa “anasının gözü”uyanık birisi gizlice ne i ler ba arır de il mi ya? Evet göz bu....

MEHMET AK F ERSOY-1

Batı iirinin Tefik Fikret kanalıyla gelen ele tirmeci, kötümser, karamsar, ö ütleyci ders verici tarzı Mehmet Akif’le halka indirilerek ça ına uygun konuları üslendi.

Sava ın ric’atler, yenilgiler, bozgunlarla gelen göç ve kaç ı sahneleri, çı lık çı lı a cankurtaran sirenleri gibi parçalanmış gırtlaklar, kirlenen sosyal bünyenin haberini yayıyordu. Mehmet Akif henüz stanbul’a intikal etmi bir neslin ikinci ku a ıydı ve ne yazık ki babalarının görmedi i mutlulu u onlar da göremeyeceklerdi. Bunun yanında babalarının çalı kan, azimli ve planlı davranı ı ona da tevarüs etmi ti. Olaylar elbette hüznüydü ama ya am da sürmeliydi. Akif’in olu turdu u ola anüstü ko ullar onun direncinde soluklandı ve olanca ihti amıyla dilinde hareket buldu.

Onun dili, dini slam olan halkın Türkçesi idi. Batının “nedensellik” ilkesini iire ta ıdı. Dahası “Panoramik bakı ”ı batıdan aldı. Ortamı ve rengi kendisi katarak veznini -ki Aruz ile yazardı-ve ibret almak için anlatımın ö üt bölümünü yerli malzemeye iirinin in asına ta ıdı. Mehmet Akif uzun yıllar camii kürsülerinden halka vaaz etmi ve bu vaazlarda ülkenin içerisinde yuvarlandı ı ekonomik ve sosyal gerilemenin slam’dan ve ahlaktan uzakla ıldı ı görü ünde temellendirmiş yarı dua yarı ö üt tarzında halkı uyarmaya çalı mı tır. Safahat’ın ve Mehmet Akif’teki ideolojik yapılanmanın amacı, iiri araç olarak kullanarak halka slam’ı anlatmaktır. slam’ı anlatma politikası ö üt ekinde de i se de amaç devleti kurtarmaktır. Bu politik bir eylemdir. Akif, asırlardır slam’ın alemdarlı ını yapan Türk Milletine ve onun siyasal organizasyonu olan kendine has devlet yapısına meftun ve bununla müftehirdir. Onun içinde her zaman devletin yanında yer almı tır. Çanakkale Destanında ve stiklal Mar ı’nda teressüm eden portre durumu dillendirmektedir. Mehmet Akif iirinde “geni zaman kipi”ni kullanmı tır. Sezai Karakoç’un tespit etti i gibi imdiki zaman’ı kullanamazdı. Vaazın nasihate yaslanan yapısı ve Kur’andan seçilen hikaye, ahkam ve emirler geni zamanlı ve sonuçları uzun vadeli. Dolayısıyla Mehmet Akif, Kur’anî bir zaman Mefhumunu iirine aldı.geni zaman kipini seçmekle kendi hayatına denk dü en kesimindeki Osmanlı devletini ittihat ve terakkinin elinde batarken görmesindende ileri gelebilir.Çünkü imdiki zaman onun

gözünde unutulması gerektir. Onun için övücü tarihten anlatımını da geni zamandan seçer. Her air kendi ça mın sosyal gerçe ini öykülendirir. Mehmet Akif gibi realist ve nesneci tutumdan bile kaçmayan onları dahi amacına varmak için araç olarak kullanan bir air elbette ki panoramik bakı la ele aldı ı kendi toplumunun akıp giden hayatıdır.

ark'a, slam'a, batı kültürüne dair olanıysa didaktizmdir. Alı kanlık hem de gündelik argosu da dâhil Türkçe aruza Akif'in iirinde rengi sıcak olmasa da destanla mı tır. Çanakkale Destanı, stıklal Mar ı da haykıran mar niteliklidir. Yeni bir boyutu vardır. lahiden ve Mehter müzi inden farklıdır. O bu yanıyla da batılıdır.

“Do rudan do ruya Kur'an'dan alıp ilhamı,

Asrın idrakine söyletmeliyiz slâm'ı...”

Mehmet Akif'in Mesnevi tarzını de i ik aruz ölçülerinde kullanması el-bette ilk de ildir. Türk iirinin son evresinde serbest ve heceye kar ı zamanında ya ayan ve kamuoyu önünde tekli idir. Ça da ı olan Abdülhak Hamid'le vezin dı ında ortak yanı yok gibidir. Yahya Kemal'den farklılı ı ise iirinde ö ütsel dü ünsel boyut kullanmasıdır. Mehmet Akif'in, Yahya Kemal'le kesi ti i yanlarda vardır.(plastik anlayı) her ikisinde de ortaktır. Yahya Kemalle ayrıldı ı çizgi ise so uk renklerle çizdi i manzaradan (ahkam) çıkarmak ibreti göstermektir. Mehmet Akif sanatın bir amacı hizmeti, topluma dair olma zorunlulu uyla Nazım Hikmetle paralelli e sokulabilir. Nazım Hikmet'te sosyalist de erler yerini Mehmet Akif'te slâm'a ve ahlaklı olmaya bırakır. Her ikisinde (akli olan) sonuca uyma sorunudur. Oysa Nazım destanıyla halkın halini anlatır. Akif'in espirileri eyhi'nin espirileri ile örtü ür. Her ikisinde de esrar perdesi kullanılmaz. Akif'te “bilinir olan meçhul”le “bilinmez olan me hur” nirengi çizgisi gibidir. Estetik'e gelince Divan Edebiyatı manzumlarıyla gündemden çıkmı tır. Divan Edebiyatının estetik de erleri çok az kullanılır. Bazı ayetler ça rı ım için kullanılır ve fakat dikkati temin için ve sonuca zemin hazırlamak içindir.

Kitaba konulan isim Safahat; faz-safha-etap gibidir.

Divan Edebiyatındaki üretilmi olan tipler Safahat' ta yoktur. Safahat 'insani'dir, toplumsaldır, sonuçları vardır. Dü ünlerde güre e çıkararak hem gelene i sürdüren, hem halkla iç içe olan Akif, sa lı ına dikkat etmeyi, dengeli beslenmeyi zorunlu olarak ö reniyor. Baytarlık okulunda ö rendi i anatomik bilgiler de Safahat' ta çizdi i tiplerin fizyonomilerini olu turuyordu. Bundan dolayıdır ki, Safahat'taki tiplerle Divan Edebiyatındaki tipler farklılık arz eder. Mehmet Akif düzenli bir aile hayatıyla da di er uara'dan farklıdır (Yahya Kemal, Nazım Hikmet, vs.) Mehmet Akif Osmanlı'dır. Osmanlı'yı slam olarak görür, anlar. Onun içindir ki devlete hürmette kusur etmez. Her zaman Türk Devleti fikrine sadık kalmı tır. İrkçılı ı sevmez, seveni de sevmez. Bu yanıyla da bazı uara'nın milletsizlik anlayı ından beridedir. “Milletim nev'i be er-vatanım ruy-i zemin” demez. slam Milletini ve Türk Vatanını baz alır.

Mehmet Akif slam'ı hem bireysel inanç ve bu inanı tan hareketle cemiyetin ve devletin dı a kar ı temsili içeride ise insanlar arası adaleti tezvide mihenk ta ı olarak görür. Önemli olanın müslümanın birey olarak slam'ın emirlerini yerine getirmesini, di er dünya insanlarından geri kalmaması ve Müslümanların ayrı devletler olarak de il, Müslüman olarak yönetilmeleridir. Mehmet Akif siyasal ve ekonomik konjonktürün dı ında idealini sunmu tur. Devleti tanıdıkça bireyin kıymetini anlamı tır. Ne yazıktır ki politikaya bula mak isteksizli i Cumhuriyet döneminde çok belirgindir. tihat ve Terakki'nin anlayı olarak yansıması Akif'i idealist olmaktan çok bireye yöneltmi tır.

Mehmet Akif'in Cumhuriyet sonrası hayatı, hicranla ünsiyet kesp etmesi olarak görülebilir. Babasının ölümüyle leylî okuma zorunlulu u, bu dönemde sosyalle en ve bir yerlere sı nma gere i duyan bu hassas ve air ki ilik “geçim” için Osmanlı co rafyasında çok kısa ve küçük devreler haricinde büyük ve uzun zamanlar garip olmu , küçük ya taki o luyla ya amı , yalnız ya amı , arkadaş larıyla ya amı tır. Bugün bir dervi in ya amı ona paralel olabilir. Hatta bu dervi lik uluslararası boyutlardadır. Hedefe insanın konulması

olunca kah bir dost için deniz a ır ı gidiyor, kah bir ba ka ülkenin askeri karargahında aylarca kalabiliyordu. Sabır, disiplin, bilgi, cesaret, güven, dostluk onun erdemleri ve olmaz ise olmazlarındandır.

iddet hareketlerinden çok etkilenen bu cins kafa Arapça, Farsça, Fransızca ve Türkçeyi okuryazar olarak biliyordu. Arnavutcası dilini kullanacak kadar mıydı bilmiyoruz. Askeri e itimi hakkında bilgimiz yok, lakin çok ciddi askeri ve muharebe bilgisi oldu u kesindir.

Mehmet Akif'i dini kimli i içerisinde ele alırsak bir yanda rakı matarası boynunda asılı Neyzen Tefik Kolaylı'yı himayesine alıp okutacak derecede geni görü lü, di er yandan evinde ekme i olmayan yurtta tan sorumlu devlet ve devlet adamına 'Hazret-i Ömer hikayesi' iiriyle yaptı ı göndermedeki vicdani sorumlulu u yasal sorumluluk sayan bir sıkı slam anlayı ı. Genelde tevhidi "milli birlik" konvansiyonunun artı olarak ileri sürer, di er yandan iman gibi iç dinamik'e indirgeyerek bireysel ataklı ı bu misyona yükler. Aklı " harici dünya- yı " anlamakta ko ul olarak denkleme alır ve fakat "imansız paslı yürek sinede yüküdür." diye de "nass"a yapı ır. O bu yanlarıyla gelenek ve gündelik ya ama taraftadır. Bilimden anla ılan da teknolojidir. Müslüman'ın hayatını kolayla tırmak için, konforu sever. Berlin Mektupları'nda bu açıkça görülür. Otelin anlatılı ı en güzel örnektir.

D VANIMSILAR

" air deme ho me rebi eda demedir"

eyh Galip

Bir yanıyla gelenekçiler divan yayınlamasalar bile divan iiri örneklerini sohbet toplantılarında, bazen de çıkan sanat dergilerinde yayınlamaktadırlar. Bu tür sunu lar pek etkin de il ama, yaygındır. Di er yanıyla divan iirinin divan dı ı iirde ustala an airleri de cezbetti i görülmektedir. Me hur bir söylentiye göre Orhan Veli' nin Yahya Kemal' e bir gazel sunarak dü ünmesini sordu unda, Ahmet Ha im' i bile be enmeyen Yahya Kemal' in, Orhan Veli' ye,

-Sen bu i i beceriyorsun, yollu taltifine kar ılık;

-Biz gazeli çe ni olsun kabilinden yaptık üstat; demesi, ikinci tür divan iiri ilgisinin temel dayanaklarını açıklara benziyor.

Divan iiri belli zaman ve esprinin ürünleri idi. Bugün onu bütün aydınlı ıyla kurmak öyle dursun, anlatmak bile güç i. Kapalı toplum, kanaatlı toplum v.b. gibi terimlerle tanımlanabilecek dünkü toplumun yerini açık, aç, doyumsuz bir toplum yapısı aldı. Maddeyi kullanı tarzı öyle belirsiz, düzensiz ve boyutsuz duruma geldi ki her eyin mahkumu olunabiliyor. Madde insanı a tı. Maddeyi hiçe önemsiz ve de ersize indirgeyen dünkü toplum insanı, divan iirini besleyecek yapıdaydı.

Ne yanar kimse bana ate -i dilden özge

Ne açar kimse kapım bad-ı sabadan gayrı

Fuzuli' nin u iki dizesinin olu aca ı toplum yapısının maddi temellerini bir dü ünelim. Bahçenin yan ba ındaki tek katlı ev ve kilerindeki üç be çe it yiyecek çe itlerinin ötesinde duvardaki çiviye asılı bir dı giysi ve bir bohçadan ta mayan iç çama ırlarının insanı. Bir yanda bu. Di er yanda motor homurtularını, madeni gıcırıtları yatak odasına dek ta ınan apartmanlar. Kileri bakkalla, gardrobu modası geçmi giysilerden arındırma çabalarının zorlukları. Güne in do u unu görmeyenlerin cemiyeti, rüzgarın adlarını radyo – tv hoparlörlerinden ö renen dü ünçe yapısı, do aldır ki do ayı unutmı bir cemiyetin gelmesi gözlenebilir. nsan yirminci yüzyıl u son çeyre indeki kadar hiçbir ça da yı ınların içerisinde oldu u halde, yalnızlı ı ya amamı tır.

"Git vatan Kabe' de siyaha bürün"

dizesiyle yarasını erh eden Namık Kemal dönemi bile, Fuzuli dönemi iirinin çok ba ka bir co rafyasını dillendirmektedir. Toplumdaki huzursuzluk iirin dilini bile de i tirmektedir.

Kutsal kelimeler bile olumsuzla an dü ünçe tutanakları olmaktadır. iirdeki akli unsurlar bile olumsuzla an dü ünçe tutanakları olmaktadır. iirdeki akli unsurlar gittikçe tramını koyula tırmak yönündedir.

Dergilerde ve yayınlanan iir kitapları arasında divan örneklerine rastlıyoruz. Bunları ikiye ayırarak incelemek gerekirdi. Bu i i edebiyat tarihçilerine bırakalım. u kadarlık kısa bir bilgi verelim.

a) Divan iiri örnekleri

b) Divanımsılar

İlk örnekler aruz kalıp ve biçimleriyle sürmesi. Bu tür iir örnekleri ya gerçekten devrini doldurdu u için veya iyi örnekler ve yeni duyarlıklar yansıtılmadı ndan pek sevecen de iller. İkinci örnekler en bol verilen örneklerdendir. Hatta yeni dönem usta airler bile bu i i oldukça ciddiye almı a benzerler. Bu yazımızda divanımsılar üzerinde duracağız.

“Garda bir kı gecesi” isimli iirimdeki (1) devamlı tekrarlanan “sevgilim sen/sevgilim sen/sevgilim” dizelerini gören bir iirsever, beni, divan’ a çok yakın bularak dize kalıbının “failatün failatün failün” oldu unu göstermi ti. Yorumu bana giran gelmi ti. Oysa benim öyle bir kalıbı ölçek tutmamdan de il de o iire olan yakınlı ımın bir tezahürü sayılması gerekirdi. Durumu ona böylece açıklamı tım. Bu konuyu epeydir dü ünüyordum. Ve fakat tam içerisinden çıkabilmek için uygarlıkların yorumuyla ele alınması gerekti i için ertelemi tim. Divan iirine kurgu yerine akli unsurlar gittikçe artımlı olarak girmi ti demi tik daha önce. Baki’ nin mersiyesi kar ısında Tevfik Fikret’ in iirlerini dü ünlemek uygarlı ın hangi yöne do ru kaydı ını gösterir sanırım.

airlerin estetik anlayı ları güzelliklerden sıyrılıp sosyal boyutlu kaygılara dönü üyordu bundan böyle. Tekkenin de i en uygarlıkta de i meyen unsur olarak kalması, belki, birkaç eserin orijinalli ini korumaya yetti ise de, tekkelerin etkinliklerinin, görevlerinin ve sorumluluklarının yok olmasına engel olamadı. Cumhuriyet döneminde kapısına kilit vurulan tekke ve zaviyelerin içerisinde yüre i çarpan kimsenin kalmadı ını Kemal Tahir bile görebiliyordu. Evet durum bu. Kurumlarıyla tefessüh eden bir uygarlık, tarihi kabu unu de i tirirken soluk alıp verme biçimini de i tirmi ti.

Yeni dönemde Yahya Kemal, Mehmet Akif divan tarzının iki ustası olarak kalmı tı. Ço unlu u heceye abandı. Daha karma ık bir devlet yapısından daha basit bir devlet yönetimine geçilmi , uygarlık bilgileri yerini bozkır kültürüne, dü ünsele boyutlu algılamaya yerine hüda-i nabit bir ya ama kanun, ud, tanbur, ney, rebab ve kudüm yerlerini davul, zurna, balama ve kavala bırakıyordu.

Yeni dönemde de yerinde öylece kalacak de ildi ya... O da çok sese dönü tü. Biraz eski kurumlardan adapte biraz yeni bulular ve biraz da ithal kültürüyle gittikçe dengesi bozulan bir karga aya girdi inde görülecektir ki, airler de milli vezinlerini tarihe gömmeye kalkı acaklardır. Serbestlik, ba ıbo luk, yönsüzlük, belirsizlik diye suçlanan, horlanan ama sonunda kabul edilen biçimler geli ti.

Biçimsiz biçim (deforme form) yeni arayılar içerisinde müstezatlara denk bir azat belgesi olarak sempatik görülecektir. Orhan Veli, Ahmet Ha im’ den, Nazım Hikmet, Mehmet Emin’ den, Sezai Karakoç, Necip Fazıl’ dan farklı görülmeyeceklerdir. Hatta birinciler ikincilerden daha da çok kabul görebileceklerdir. Bu iirin formel yanı. Bu formel varlı a ek olarak geli en bir iir mantı ı daha ortaya çıkıverdi ister istemez. iir formu serbest olmasına ra men divan dı formunu öykünen divanlılar da kantite olarak büyük bir hacıma ula mı bulunmaktadır. Kar ı çıkılır veya çıkılmaz. Gördü ümüz kadarıyla aruz kalıpları uygulanmadı ı halde gazel, mesnevi, kaside, müstezat v.b. Klasik formlarını dı benzerlik olarak kullanan epey air var. Hatta Turgut Uyar’ ın divanı Behçet Necatigil’ in divançesini burada anabiliriz. Dahası Atilla İhan’ın iirlerin ço ucası divanımsı bir form göstermektedir.

in gerçe i u ki, bir zamanlar halk içerisinde yeti ip de divan özelli inde iirler yayımlayan Dertli ve benzeri airlerin yaptı ı i ten öte de il bu tutum.

Sayende sayeban olduk stanbul ehri

Sayende sebil aç kaldık sefil olduk stanbul ehri

Atilla lhan'ın dizelerindeki divanı anımsatan özelli in Dertli' nin

Himmeti bu imi bize pirlerin

Hizmetin eyledim nice mirlerin

Çek mütesellimin, çok vezirlerin

Sayende bir dertlilik kazandım

dörtlü ü arasında formel yönden olan ba kalık ses yönünden divanımsıla malara engel olmuyor. Atilla lhan'ın Osmanlı kasidesi ve di er divanımsılık gösteren eserlerini de fonetik yönden de erlendirebiliriz.

u kadarını da biliyoruz ki divan iirinin ba at hale gelmesini isteyen devre de halk airleri de kitaplarına divan adını vermişlerdir. Ba lamanın divan türü bile halk sazındaki foneti in yeni yönlerle do ru aktı ını göstermeye yetiyor.

Yenin son kozlarını oynuyor olması ve ortamın yeni bir kıyamet kaosuna at ba ı kalması, airleri eskinin sıcaklığı na çekmektedir. Kendi hesabımıza bu tavrı kaçınılmaz görüyoruz. Çünkü kötü iir iyi iiri ortalıktan iyice kovdu. Minibüs müzi inin gerçek musikiyi kovması gibi.

(1) Evsa/Mustafa ÖZER

D NSEL ROMAN

Türkiye, gerek geçmi i ve gerek 923 devriminden sonra, slâm'ın ko ullandırdı ı insanın ya adı ı bir ülke olmu tur. Elbette ki Türklerin Anadolu'yu yurt edinmesinden sonraki dönemi kastediyoruz “geçmi ” kelimesiyle. Bu gerçe in sanata yansması yazının konusunu te kil etmektedir. urası da açıktır ki; din ve sanatın i lev, görev ve insanlık alanında olu turdu u atmosferin derinlemesine incelemesini de il de, yüzey açıklaması olarak ele alınacak, daha do rusu, “Dîni Roman” nedir, ne de ildir, onu ele alacaktır bu yazı.

J. Joyce'un “Bir Genç Adam Olarak Sanatçının Portresi”ndeki dinsel söylev ve ö ütleri çıkarttı ımızda, Nasrettin Hoca'nın ku a benzetmek için ayak ve gagasını kesti i leyle in halini görürüz. W. Wolf'ta, A. Camus'ta hele hele L. Tolstoy'da aynı durum açıkça izlenir. Bu adlara Steinbeck'i, Stendhal'i elbette ki ithal edece iz. Bu romancılarda din bir sosyal olay olarak ele alınır. Yorum, ele tiri, ö üt, toplumsal yönlendirme ve hatta din bir ideolojik yapı olarak ele alınmaktadır. Musevi literatüründe din tümüyle ideolojik kaygıyla romanın temel ö esi olmaktadır. Kilise çerçevesi kısmen sosyal olay, kısmen demokratik ele tiri için dini roman kapsamına alınmı a benzemektedir.

Sanatın dine yaslanması gerçi yeni bir olgu de ildir. Eski Yunan sanatı (iir ve tiyatro) ilkelin dinini kendisine der edinmiştir. Kahramanları bile tanrılar olu turmaktadır. Ça da ö eler kadim tragedyayı biçim olarak almı ne var ki, tutum tam tersine insansı'yı tanrısal de erlerle süsleme yoluna gitmiştir. Kadim Tragedya'da tanrısal insansı varlarla ortaya konmu tur, ki kaostan kosmos'a yol aramı tır.

Dinsel'in sanata konu olması kaçınılmazdır elbette. Zira hangi sanatçı var ki ölümsüz parametrelerle çalı mak istemesin? De i en mevsimler, eskiyen da lar, kuruyan denizler, ba kala an bir dünya tüm kalıcılı ıyla hangi sanatın konusu olmu tur? Sanatçılar ister insanların aktıkları yöne gitsinler, ister ruhun engin dehlizlerinde terlesinler, hep ölümsüzü bulmaya çalı acaklardır. Ve yine sanatın ölümsüz problematikini te kil eden zaman kavramının özüne inmek isteyen, sanatçıdan kıvrıkcık marul veya yarım kilo domatesten olu an mide dünyasını elbette ki kimse soramaz.

Sevincini bulmaya çalı an insanın, toplum halinde anla ılma iste i bile sanatı, dinin sınırına getirmeye yeter.

D NSEL ROMANIN KONUSU

Dinsel romanın tanımını yapmadan konusuna girmi bulunuyoruz.

Din, hayatın her kesit ve düzeyinde apriorik kural ve yasalarını açıkladı ına göre, insanın da bu kurallara uydu u –sapmaların olmasına ra men- göz önüne alınırca, sosyal konulu tüm romanlar dinsel sorun ve hayatı da kapsamına alacaktır. Ve hatta yapıtları sanatçılarının bilinç gölgesi olarak dü ününce romanın esprisi bile dinsel dı ına ta amayacaktır. Yargılamalarda tarihsel bilinç –ki dinsel ko ullanmı lıkla iç içedir- ön plana geçecektir. deolojik ve ulusal gibi gözüken ve hatta insancıl ve do ru sayılan dü ün yargılamaları bile bu atmosfer içerisinde. Demek oluyor ki Din ilk i levini ba rında yeti tirdi i sanatçıya tarihsel bilinç olarak vermektedir. Maddi ve manevi kültür-miras ya da yeni kurulmu olsun bu basamakta sanatçının bitmez-tükenmez hazinesi olmu tur. Sosyal roman, tarihi roman gibi konulu, tezli, mesajı olan ve olmayan bu grup romanlar dinsel ö retinin kesinlikle alanında olu maktadır.

Oysa dinsel konuları direkt konu edinen romanlar da vardır. Bu dalda daha çok dini bilgilerde ve alanlarda ilerlemi ki ilerlerin biyografileri yer almaktadır. A. Cemil Akıncı'nın bir çok romanı bu sahada anılabilir. Hatta bu gibi konular çok önceleri de yapılmı tır. Zira do unun efsanece kafası nice liderlere büyük ve ola anüstülükler vererek öykülerini dilden dile aktarmı tır. Horasanlı Ebu Müslim kesinlikle bir roman havasına ula mı tır. Bunun gibi niceleri... Bu tür romanlar daha çok biyografik roman sınıfına girerler. Ama kesinlikle dinsel romanın özünü ta ır. Gerçekten de bizdeki dinsel roman olarak –geçmi te ve bugün- bu romanlar örnek olarak gösterilebilir.

Dini, siyasal bir tavır olarak benimseyen ve romanı –Tolstoyvari- ekilde de görebiliriz. Günümüz romancılarından Hekimo lu smail, ule Yüksel enler, Mustafa Yazgan, gibi yazarlar bu saha da anılabilir. Bu tavırda daha çok dinsel huzursuzluk ve kaygı yerine dindarın toplumdan kovulmasına kar ı durulur. Kahramanlar topluma örnek olarak sunularak toplumun dindarı sevmesi ö ütlenir adeta. Bu romanlarda estet yerini toz pembe bir renge bırakmı tır. Oldukça yapaydır. Problematik i yoktur. Kahramanlar kameraman titizli iyle izlenir. Adeta sanatçı hiç giri imsizdir romanda. Elbette ki bu görünüm bu konulu roman adını ortadan kaldırmaz. Usul kaideyi bozmamak gerek” kuralınca iyi örnekleri henüz olu an bu türe ve yola kötü bir ele tiride bulunmamak da gerekir. Lakin buraya bir mim konulmalıdır.

MERHABA S NA

Gezinirken uzun pembe dilleriyle a ız kenarlarını yalayan evcil hayvanlar gibi, kolay tarafından sanat eserlerini, anladıklarını sanarak “tır”lı cümleler kuran nice akademisyenin bakı açılarını oldum olası benimseyemedim.

Kendisi meslek olarak pedago, psikolo ya da psikiyatrist olan bir ambar dolu teknisyeni kendi mesleki dallarında küçük göremeyiz. Lakin sanat eseri uzmanı olmaları, ta ıdı ı yükün sahipli i iddiasında olan eserlerle pek farklarını bırakmıyor. Ve hele doktor olan bu zümre genelde ki ticari ba arılarını, mü terilerinin hepsini hasta soymasından kaynaklanıyor sanıyoruz. Hele u basit Freud açmazı onları büsbütün körle tiriyor. Ruh hakkında tüm bildikleri istatistik rakamlarını geçebilse. Ruh nedir ki siz onun doktoru oluyorsanız? Bu ruh nasıl oluyor da hastalanıyor? Siz hangi kimyasal bilginizle ruhu canlandırıp kurtarıyorsunuz? Soru çok cevap tek; bir takım Latince kelimeler. Tedaviyse her ruh için ayrı. Konumuzda yeri geldikçe söz açarız.

Edebiyat dı ı teknisyenlerin “kehanetlerini” nas gibi kabul eden edebiyat tarihçileri de onlara ta çıkartırcasına “ eyhlerini uçuran” mürit olduklarını kanıtıyorlar.

Bu nedenlerle Sina Akyol; ben senin iirlerini bu paranoya gözlükleri takmadan okudum. ki yakanın güzelli ini aradaki nehir tadar diyebilirim. Sakın ara sıra bazı air

adlarına yollama yapıyorum diye bir uzantıdan söz açtı mı sanma. Bir di er yandan da “intihaller” beni hiç mi hiç ilgilendirmiyor. Aya ın adı Adem’ den bu yana ayaktır. Benim, senin, onun defalarca ayaktan söz açmamız onun gündemimizi ilgilendirmesinden yani gerçekli indendir. En azından ben böyle inanırım. Taklide gelince; hani Sokrat’ın saçmalarından “ayakkabı resmi hiçbir zaman ayakkabı de ildir” sözü belki en az saçma olanıdır. Ben bu konuda bir önceki paragrafta belirtti im gibi bakarım.

“Kimse yeti emez kalbime benim!

Kim ki yeti irse

Sevgilim olur benim!”

Elbette ki dı ımızdaki tabiatı anlamı sak ya da o bize “beni” ö retmi se sevgi çıkar ortaya. Sevgi girince konuya akıl bacada duman. Çevre kirletmekten ba ka neye yarar ki akıl? Oysa “su tadında””beni” analiz eden o gizil el gözlerimize dü en kızıl bir ate gibi kumruya çevirir bizi.

Sayı ya da sa lam dudaklarımız kelime arar diriltmeye. Bütün bir genellemeyle insanı veya hayatı tanımlayan;

“Onlar ki hayatın

Müthi sevdalıları”

Yine de senin sevdanın çok dı ındalar. Onlarla ilgimiz belki de balkonlarına ektikleri “fesle eni” koklamak istemimizin yanında küçük bir mimdir. Bir i aret.... Bir bellek i te.... Asıl olan fesle en ve onun özgürlü üne uyan “ben” in özgürlü ü.

Her air az çok tanrılı a özenir. Neden mi? Tanrı Janus onu ilgilendirmez ilgilendirmesine ama Zeus ve onun çocukları da ilgilendirmez airi. Öyleyse diyeceksin tüm tanrılıkları inkar ederken tanrılı a nasıl özenilir? Yaratmadan söz açmadık ki daha. Senin iirinde bu var azizim. Olaylar pek komiktir sende, nesnelere yaratıldıktan sonra tadına bakmadır seninkisi. Lorca usta da en ince yanından bu denenmiyor muydu dersin? Zira senden ba ka “ben”ler girince ehre aradan hızla kaçyorsun. Arkana takıp yarattı ın hazları da alarak.

“Zamanıdır artık

Zamanıdır gitmenin

Durulmaz buralarda...”

Kırda, da da, bayırda, siste suda, tozda, çamurda hayat var. Hayatı görüyorsun. Lakin kentlerde hayatı yok etmek yarı ı var. Bu mudur seni ürküten?

“Ye ermesin diye sevda

Bo masın diye sesimi

te bunun için gövdemi

Tela la تنها

Bir dolmu a

Nasıl da atarken

Hep aynı sıkıntıyla

-Birkaç iir daha

Birkaç iir daha

-Peki ne zaman gidece im?”

Gidersin Sina gidersin sende gitmek istediklerinle demekten kendimizi alamıyoruz. Hatta öyle üzüldüm ki gidemememin acısını bu kadar büyütmene.

“Ya adım bu anı

Derin acıyla

Gözüm karde im

Hiçbiri

Hiçbiri

Yeterli de il ki...”

Diyorsun ya madde kombinezonlarına

“Birkaç iir daha
Birkaç iir daha
Okusana”

Bu dahi avutmaz senin gül yüzlü çocuklarını. Zira

“Bu iir
Bilmiyor ki!
Tanımıyor ki!

Anlatamaz ki!”

“Zorlayarak günleri
Sahi, becerdim mi?”

Sanmıyorum, ne güzel söylemi sin beceriksizli in kayna mını;

“fakat bırakmıyor ki içimizi hayat”

Onca ey varken konu acak onca do ru ve iyi ey varken. Mesela;

Dolmu bizi göle götürdü
Gölün üstündeki köprünün
Duygusal izleri
Dönerken titrek
Çizgilerle suya

Bir güzel....bir güzel küçümen ki tıpkı Haslet’ in çizdiklerindeki gibi baktı.... baktı bize niye baktı anlamadık.

Evet o hınzır tanrılarına iste inizi yanınızdakilerde kurtarıyorsanız ama neden Haslet vefayı ortak olmak gibi akli bir dengeye dü ürüyorsunuz?

Ata ali bilmem! Zekai arkada ınsa bir ey demiyorum! smet konusunda uzunca yazı abilirim. Seni yargılamak insanlık suçu olabilir. nsana tam bir tanım getirmi olsaydım belki yargılardım da.

Henüz vakit erken daha sabah olmadı bile. Güzellikler varken olmayan hayatlardan söz açması için insanın mutlaka çok büyük mazereti olmalı.

Ata ali Zekai mazeretsizlendendi. smet’ se iyi bir mercedes marka kusursuz bir iir teknolojisidir o kadar. imdilik sevgilerimi yolluyorum.

Hasan Sina /AKYOL SU TADINDA.

Çetin Altan’da üslup

Nice zamandır içimden yakinen taze duyarlıkları dev iriyorum. Yazıya dökmemi ya televizyon engelliyor ya da ev bakımı izin vermiyor.

Çetin Altan’ ın günlük yazısını üç gün gecikmeyle sindire sindire okuyorum. Ruhsal trafi e geçit sa layan üslubun ustalık nümunesi

“Hiçbir yere varmamak için daha hızlı gitmenin sevimlili iyle büsbütün peki tirdi imiz, sözde çözmek için dü ünüp duruyoruz i te”.

Kı ın da TV buz pateni artistleri çift çift olunca vücut-müzik karı ımını hiçbir eziyete takılmadan içimizde yüzdürüp duruyorlar.

Aklımdan o lum geçiyor. Sesi kesildi ya bir yerde evi yıkmakla me gul ya da uyumu tur üstü açık. Yerimden kalkıp onu arıyorum. Uyumu . Hiçbir zaman trafi ine ve e ya kaygısına dü meden.

VETO KEYF

Siyasiler yarını düne ciro eder.

Seçmenler bugünü yarına erteler.

Ne geçimden ne seçimden geçilir.
Dün ver bugün git, “yarın gel” der.

ARKADA ÖZGER ÜSTÜNE

Ba kalarını yargılarken “ kendi gelece imizin “ nicelikleriyle örtü mü bulmayalım yargıyı. Arkada Özger için birisi handiyse böyle demi ti de. Pek yadırgamamı tım onu. Zira ona söyleyeceklerim de benim gelece immi gibi geliyor biraz.

Peki Arkada iiri iyi midir? Onun gibi söyleyelim. Karın doyurmuyor ki iir. Erkeklik olgusunu da rahatlatmıyor. Öyleyse nesidir iyi olan?

Ekmeklerin hepsi de iyidir; kötülük fırıncıların kapitalist çarka, di li olmasındadır.

Bordo ve arkada güzel bir bulunun özde le ti i noktadalar.

Körebe olursunuz bir kere

karanlıktır gördü ümüz.

ÖZLÜ’CE BO ALIM

Özlü ‘ nün bir öyküsünde “ derince bo alımın “ çizgisinde izlemek bilinci diyordu. Ya amak ve bilmek çeli en ve çatı an iki kavramdır. Derince bo alım bir olaydır ve ya amaktır. Ya amak çizgisinde bunu izlemekse bilme – ö renme – saptama düzeyinde bilincin i i eylemidir. zleme iste i, bir yargılamayı ön – iste i gerekti ince ya amak denen zamanın boyutları içerisinde sanıldı ı gibi laboratuvar rahatlı nda her somutu vermeyebilir. Ya amak önceden düzenlenemiyorsa iz, varılmak istenen yere konan aynadan yansımayacaktır. z göz göze diz dize “ akval ” in göbe inde olu acaktır. Tadım öz ve ince bir psikolojinin objektifinden bilince aktarılarak izlenecektir. Bir benzetmeyle öyle diyebiliriz. Ya amak denen kan koridorlarındaki zamanın dinami i bir resimde ön – istekle son – umut yo unla tırılır. Böylesi tavır da hem ya anır hem de ya am bilinçle yönlendirilir. kinci durumda olayların dialara aktarılması söz konusudur. Bu durumda izlenen olay, anıların güzellemelerinden bir beste olur. Birincide bilme – ya ama – dü ünme; ikincide ya ama – bilme – dü ünme sırası söz konusudur.

Bunca giri e dayanıklı de ildi duygularımı aktarmak istedi im yazı. Ama engel de olmadım görüldü ü gibi.

Onurumuzu gün boyunca kırıyoruz. Evet hem de kendimiz. Bo bo azlı ımızdan. Kendi kendime öyle demi tim. “ Atasözü, vecize vs. yazıya ne genel bilinçte yer almı hazır kalıplara dilimde yer vermemeliyim. Bu kolay dü ünceden korkma kaçma eylemine iten kavramdan çıkmalıyım. Aile, arkada , i ve toplum içinde konu tuklarım benim dilimden yeni bir ya ama ula sın “ . Uzun süre bir inatla bu dü üncemi uygulamaya koydum. Çorap giymekten – sigara içme e, çocuklarla arkada lıktan, arkada larla sohbeta de in ya ama çizgisinde bir sevgili gibi kendi dü üncemi kucakladım. Berberin davranı ndan, belediye oförüne varıncaya dek benle dinledim, benle izledim, benle yargıladım; belle imin çiçeklerde, rüzgarda, otobüste ve insanlarda rahat bir bo alımını gördüm. Dü ündü ümü izledikçe sevincimi, kendimi buldukça insanı, ya adıkça toplumu ya adım.

Evlendi im günlerin biraz önce ve biraz sonrasında, toplumun hazır görü leriyle dolu bardaklarındaki zehirden içmek zorunda kalı larımı ömrümden saymıyorum. O günler kendinden uzakta kalmı bir hastanın uzayan ayak tırnaklarıydı. Kimse kendi kalıplı beninden hem de dü ünerek vazgeçece i ben’ in tavrını anlamayacaktı. Bunun ne denli zor oldu unu, evlendi ime kendimi de inandırınca anladım. Iıklı bir izde temizce onlarla gönülden ya ayı ı izlemekte o denli saygındır. Elverir ki ya anımı ve bilinmi ola.

Evlilik üzerine yurdumuzda pek konu ulmaz. Birkaç ömürlük bekarlar dü ünse de. Birkaç sevgiliden söz açmalar psikolojik derinli i getirmiyor. Bu noktada a k toplumsal ve yasal çerçevenin dı tan ekonomik ve kültürel bo lu un içten – ister istemez karı – koca ili kileri içerisinde aileyi baskı altına alıyor. Bir basınç ki onur kırıcı; kariyı kocanın, kocayı karının malı durumuna indiriyor. Ama derin de ildir. Hele özlü hiç de ildir.

Evlilik somut açıdan bedensel birlik gibi gözükse bile bu de ildir. Çünkü kendi bedeninin yarım oldu una inanan bir yarı' nın a k gibi tüm bir olgunlu u tamlaması iki yarım sakar' ın bir tam sakar etmeyece i denli kesindir.

Hiçbir insanın insan olmak açısından di er bir ö eye ödün borcu yoktur, veremezde. Oysa evlilik bütünüyle bir ödünle medir. Verilecek bütün ödünler verilmi tir. Kar ılıksız da olsa salt bir yasal i lem bile olsa bu ödün verme gibi bireyselli i, ortadan kaldırmaz. Belki sosyal bir anlam kazandırır. Öyleyse yasal açıdan da olsa “ statü “ olarak görülmemelidir.

YAZI VE YAZAR ÜZER NE DÜ ÜNMEK

Ringde yıllarını verdi i beceriyi ve haklı ününü pırl pırl derisini döndürerek izleyicilerden korkunç çı lık ve alkı ları toplayan ünlü boksörün kar ısına, adı sanı bilinmeyen üflense uçacak gibi bir rakip çıkarılırsa organizatörlerin bir bildi i var demektir. Hiç de ansı olmayan ilk görü te göz doldurmayan ve izleyicilerden korkunç “yuha” lar ve çe itli yiyecek maddeleriyle atı tahtasına dönen zavallının loteryacıların oyunuyla ve hakemin maharetiyle sonucun nasıl olaca nı bilmemeleri onların kaybı olacaktır. zleyiciler önünde yenik muzafferin veya muzaffer yeni in durumları ne ise yazı ve yazarın durumuda öyledir. Do ruyu söylemek gerekirse benzetme düzeyi burada oldum olası yazı ve yazar üzerine ikeli bir boks maçını dü ünürüm. Gücünü göstermek zorunda olan yazar herhalde do ruyu yazacaktır. Oysa do ru yazılır mı bunu pek bilmiyorum. Fakat her do ru yazılamıyor. Buna fazla söylenecek söz yok. Ve fakat yanlı ı do ru gösterme sorununa ne gibi çözüm getirilir. Bu bile çözüme giden yol.

Bo a güre ini izlemek merakından tutunda gladyatörlerin birbirlerini parçalamasını seyretme özlemine, pankreas güre inin ısırık, tekme ve yumruklarını izleyen gözlerdeki i tihayla, kölelerle yırtıcı hayvanları aynı kafese koyup sonucu hayal etmek isteyenlerin özlemine varıncaya kadar, toplumların ça ve düzeylerine uygun insan parçalama, yok etme merakları gözle görülür çizgide sürüp gitmektedir.

Bugün toplumdaki sözüm ona okuma ve bilgi – haber edinme merakının kimlerle neleri hangi kafeste bulu turdu unu kaç ki i dü ünüyor. Hayali geni ve di leri yabani bir hayvan kadar yırtıcı bir merak – beyninin kendine dedi – kodu edinmek için mi yazarlar. Büyük! Mukaddes! Saygıde er! olarak gördü ü yoksa namus– eref kavgasında kendisinin düzeyini görmek için mi yazarları önder biliyorlar. “Halk için” diye okuyucularının her tür ımarıklı ına sırtan yazarların acaba gerçekten varolu u mu böyle... Yoksa öhretiyle kendini mi savunmaya çalı yıyor. Yani korkunun kılıfı mı kalemi?

Okur ve yazar namuslu olmalı. E er Türkiye' nin dünya da kendini kanıtlama sorunu varsa bu böyle biline. Evet kartopu dövü üne gerek yok ve hele kartopuna gizlenen ta varsa bu dövü ü burada bırakmalı.

Korkunç bir lümpenlik. Milli lüğatimizdeki kar ılı ıyla züppeli in bayramını yapıyor. Yazarın-yayıncının gelenek halinde ürün vermeye çalı tı ı ve iki gözü iki çe me sabilere ta çıkarttı ı ve hatta enflasyon – devalüasyon derken kapitalist açmazın içinde kıvrandı ı kızaktan geni okuyucu kitlesindeki havalı burun, ukalalık, gözlerindeki pratik ve portatif

yılım, beyninde biten dümdüz tüylerin radar benzeimli madeni algı, bir yanıyla da aldırmasız, kireçlenmiş ve vurdum-duymaz yapı, YAZI denen varlığı düğünün nereye getirir. Bu girişimin için yaptım. Necip Fazıl gerçekten ender yazarlarımızdan biriydi. Doğruyu demokratik oylamaya sokamazdı ve sokmadı. Onun gücünden sonra yazılanlar, çizilenler ne denir ki, nasıl anlatılır ki. Körlere fil tanımı. Anlayana anlatmak ne ise anlamayana anlatmakta aynıdır. Sözümüzü yine de anlayanlar sıcak yüreklerinde yer bulur umuduyla öfkelenmeler de onlara bırakıyorum.

Onun “inmek” yerine “yükseltmek” kavramını getirmesi - Türk düğünçesi adına - gerçekten onurlu bir düğündür. Namuslu bir düğün böyle düğündür. O böyle idi.

Onun mirası önünde açıkçası duygularım gündeme gelir. Akıl taşlarını su basar çamur olur.. Gönlümüz hüznü dolu. Hone zaman dolu değil ki?

“Bugün efkarlıyım açmasın güller” diye bir namme gülnü açıyor biraz ötede. Günlük yürüyüş sürüyor.

Kimyacı bay ve bayan Curie’ nin radyumu bulmak için katlandığı sıkıntıları hepimiz çekeceğiz. Elverir ki bu küçük saçan elementi buluncaya hatta milyarda bir ihtimal dâhilinde bulunsa bile buluruz umuduyla çalışmak zorundayız.

Üstadın tekniğiyle hem de. Zira üzerinde bulunduğumuz bu ömür aracının geri vitesi de yoktur.

Yazarlık Nedir?

- Hamallık meslektir.
- Yazarlık değil.
- Çadır tiyatrosunda palyaçılık meslektir.
- Yazarlık değil.
- portacılık meslektir.
- Yazarlık değil.
- Milletvekilliği meslektir.
- Yazarlık değil.
- Gazetecilik meslektir.
- Yazarlık değil.
- Kitapçılık meslektir.
- Yazarlık değil.
- Dans meslektir.
- Yazarlık değil.
- Hırsızlık meslektir.
- Yazarlık değil.
- Sendikacılık meslektir.
- Yazarlık değil.
- Askerlik meslektir.
- Yazarlık değil.
- mamlık meslektir.
- Yazarlık değil.
- Gardiyanlık meslektir.
- Yazarlık değil.

Peki her şeyden meslek sahibi olunuyor da neden yazarlık meslek sayılmaz.

Her meslek içine aldığı insanın mezarıdır. Oysa kitap yazarını ölümsüzleştiren bir varlıktır. Öyleyse meslekle emez.

Bazılarının her şeyi öldürme evki ve akılla de meslek hanesinde yazarı da görmek istemesinden de anlaşılıyor.

ESTET K B R M

Yeni bir varlı ı bütün varolu ko ulları ile takdim eden ki inin sorumlulu u çok büyüktür. Her eyden önce varolu un gizemi, gündemi bütün boyutlarıyla ku atmaktadır. Yeni varlık sanat eseridir. Biçim, renk, ses, ritim, çizgi, fayda vs. bütün cepheleriyle varolu gizemi diye andı ımız “ ifade” yeni varlı ın tanımını da yapmaktadır. fade ya da anlatım diyebilece imiz ve yalnız göze ve kula a takdim edilen his aleminin bilgisine kısaca estetik de diyebiliriz.

Estetik sevilme ve güzel olma demek de ildir aslında. Pratik aklın sınırlarında ve günlük dilde “galat” olarak esteti i güzellik veya sevilme artı gibi sunanlar hiçbir temellenmi özden çıkı yapmamaktadırlar. Gerçekten de sadece yok olmak reel anlamda olmadı ı gibi bu yeni varlı ın rü eymi – reel anlamda – somut ö eleri bir var’ da de ildir.

Tasavvurda anlatımı tam olan yapı esteti i tanımlamaya yeter. Estetik; pratik olarak, güzellik bilgisi olarak de erlense bile bu duyu bilgisi ile ilgili bir yapı da de ildir. Ve hele tabiat ve kesit bilgileri ile hiçbir ilgisi yoktur. Akli ve mantıki bütün sınır ve ko ullardan azade bir bilgidir. Neden, niçin, nasıl gibi hiçbir soruya cevap içinde var olmamı tır. Bilimsel hiçbir yargıya yakın uzak ba ı da yoktur.

Sanatçı ve eser arasındaki ilgi aynılıktan ba ka yönde görülemez. Eser sanatçının kendisidir. Bu organik ba lamda yönlenme yanından ele alınırsa alınısın be eni ve tenkit açılımı getirilmeyecekse, anlamsızdır. Böyle de söylemek mümkündür. Eserin somutlu u veya yapısını incelemek onun do u ve varlı ını incelemek midir? Kesin olarak bildi imiz ve söyleyebilece imiz u ki; eser tasavvurda vardır. Gövde kazanması onu tenkide ve be eniye takdim içindir. lerde tenkit ve be eni üzerinde duraca ız.

u ana kadar esteti in do u u ve varolu u üzerinde durduk. Estetik objelerin tenkide ve be eniye açılımı “ ifade” ler oldu unu biliyoruz.

Marksist estetikçiler ile liberal, kapitalist veya bilmem dinsel estetikçi ayrımları esteti i hiç ilgilendirmez. Zira var edilen veya estetik birim olarak sunulan sanat fenomeni bütün ö eleriyle algılanamaz. Sanatçıda saklı kalan ve hatta sanatçının bile bilirsiz olarak vardı ı ve sanat eserinin özünde kalan giz olacaktır.

Seyirci, okuyucu veya dinleyici her üçünü birden içerisine alan duyu bilinci çerçevesinde olan sanat eserini de erlendiricinin bilgi sınırları, zevk sınırları, moda, korku, sevgi, insanın do al, tarihi, kültürel, ekonomik ve sosyal yanlarıyla sınırlı iç aleme ve sanat eserine de er biçecektir. Altını tonla, elması metreküple ifade etmek ne kadar abes geliyorsa (ki hiçbir abeslik yok mantıki olarak) sanat eserini mutlak manada de erlendirmek mümkün de il. Do u u tasavvurdandır. Sanatçının eseri dü ündü ü an o eser ifade edilmi tir. Yani estetik üretim olayı tamamlanmı tır.

Bütün bunlara ra men “ ifade ” edilip edilmedi ine kim karar verecek sanat eserinin. Hiçbir kimse diye bir cümleyi evreni bütünüyle kulak sayıp evren kadar büyük bir a ızla o kula a bir cümleyi rahatlıkla aktarabiliriz. nsanlar arası ili kilerdeki komplımanı apriori kabul edecek de il.

EM N’ N RESM ÜZER NE

Resim – foto raf çalı ması ikisinin barı masıyla yeni bir düzeye geldi. Ressam negatifsiz pozitif yapıyor. Foto raflarla en ücra da kovuklarına kadar ce hatta video kayıtlarıyla gece ya ayan canlıların hayatına ve hatta kutupların ayaz resimlerine kadar akı kan yada karelere dökülebiliyor.Üstelik sınır da tanımıyor.En direngen uluslar bile uzaydan televizyon izler gibi izlenebiliyor.Kısacası kameralar zaman mekan farkı gözetmeksizin her yere ve her zaman ula abiliyor. Foto rafçılar da kendilerine epey çekidüzen verdiler. Ne güzel enstantlar açıp kapatıyorlar. Zamanı yo unla tırabiliyorlar.

Emin Koç hayalini çok sınırlıyor. Adeta di er ressamın resimlerine deklan ör indirir gibi onların foto raflarını yapıyor. Oysa boyası güzel Emin’ nin fırçası harika. Hayali neden böyle akıllıdır bilemiyorum. Oysa Emin epey de duygusal. Emin merdiven mi arıyor acaba. Bu ele tirinin bir yanı Emin’ in resimdeki konusunu, mesajını açmaya çalı ırken di er yanda onun “postunu yere çalacak” bir çalı ma sunaca ım.

Sayın Koç ciddi ve uzun çalı malara henüz hazır de il. Bir çırpıda veya ö esi da ılmayacak akıllı resim yapıyor.” Bir çırpıda “ demekle unu anlatmak istiyorum. Hayalini kurdu u gizli mesajını tuvalin ba ına oturunca bitirmek zorundadır. Evet bu bir zorunluluktur. Zira duygu ve atmosferi de i ince resimde de i ecektir. Onu çerçevelemek mutlaka ki bir çırpıda olacaktır. Sayın Koç için bu böyledir zannediyorum. Gerçekten birbirine benzer çok de i ik resimler yapıyor olsa urasını rahatça söyleyebilirim; Emin Koç hayalini kurdu u imini derinlerde gördü ü resmi gün ı ına çıkarmak için arkeolog nezaketiyle varıyor. Oysa durum böyle de il. Yarım yarım resimlerde henüz tespit edilmemi diyebilece imiz renklerin bulunması ba ka bir ressamın hayalinden yola çıkma izlenimi vermiyor da de il.

Hani Emin’ in çok eskiz yaptı nı bilmesem ve hareket sa lamak için günlerce e yaları ve canlıları tanımaya çalı tı nı yakından görmesem vakit geçirmek için boyalarla u ra ıyor diyece im geliyor.

Di er Türk ressamları gibi ille de insan ve minyatüre yönelmemesi Emin’ de bazı umutlarımızı topluyor. Onun bir camı resmetmesi vardı. O kadar cam idi ki ancak cam ona benzeyebilirdi. Rengin gölgesini özellikle beyaz gölgeyi ve yokun varını çok güzel yakalıyor. Bu yanı tebrike de er.

E yanın fırçadan çıkan geometrisi de çok ba arılı. Bunlar akıllı resmin belirgin yanları.

Sonsuzluk imajını vermeye çalı tı ı da , gök, deniz renkleri bana çeli kili geldi. Çünkü dü ün en göz resmin hiçbir yanında bakmıyor. Emin ‘ in bence en büyük eksi i gözünü resmine aktarmamasıdır. Bunu ba arırsa sonsuzluk simgeleri amacına hizmet edebilir. Madem ki resimden insan kovulmu ve madem ki e ya ve tabiat gündemde ona bakan gözün nicelik ve niteli i resme geçmelidir. Diyelim da a avcı gibi mi, kartal gibi mi, koyun gibi mi, ku gibi mi, çoban gibi mi vs. ne gibi bakıyoruz.

D N VE FELSEFE

Her filozof önce peygamberi tavra kar ı bir tavır geli tirmekte; kar ı oldu u dine kar ı bir iman üfleme istiyor. Örne in B. Russel dünya görü üm isimli eserinde kaba çizgileriyle “sosyal problemler son bulunca din ortadan kalkacaktır.” diyebiliyor. Russel urasını iyi biliyordur muhakkak ki insanın oldu u yerde mutlaka sosyal problem vardır. u kadar bin yıllık insan tarihi bunu laboratuar tespitiyle kesinlik çizgisinde mahfuz tutuyor. Sosyal problemin olmadığı yeri Campenella’nın ütöpik eseri güne ülkesi’nde hayal gözlü ünün en ileri derece hipermetrobanda bile seçmek zordur. Evet, filozofların problemsiz ütopyaları “hayali cennet” leri bile dinin takdim etti i cennet kavramının yozla tırılmı kelimesinden öteye geçemiyor. Mademki cennet dile i var; dinin sundu u cennet neden rahatsız ediyor. Firavun mukallidi filozofları acaba. Onlar di er bir ifadeyle dinin baki oldu unu onaylıyorlar. nada ne gerek var. Yok deseniz de var deseniz de o var. Çünkü onu insanın onayı var etmiyor. Din seçimle gelmiyor ki onu oylamayla tasdik edelim var kılalım.

KÜFÜR EDEB YATI

Her dilde küfür ve sövme kelime ya da cümleleri vardır. nsano lunun güçsüzlü ünden olacak kar ısındaki ki iye dilinde bulunan o kelimelerden hakaret silahları yapıp ,kullanır.yani kaba güç kullanımını öncesi sözlü sata madır. Her dilde küfür için bol bol kelime ya da cümleler

vardır. Dil bir ifade ve anlama aracı oldu una göre yapısında yer alan küfür kelime ve cümleleri de ifade tarzıdır.

Kültürü dini yargıda yaratıcıya ortak ko ma veya dinin yasaklarını bilerek ve kendi iste i içerisinde ba kala tırmak olarak tanırız. Kısacası Kur' anı yalanlayacak tüm tavır ve davranı ları küfür olarak tanımlayabiliriz. Bu yazıda ele almak istedi imiz “ küfür “ dinin yasaklısı olan de ildir. nsanın topluma bireye ve olaylara nesnelere kar ı göstermi oldu u tepkinin ifadesi olan sövmek diye bilinen küfürü ele almaktır amacımız.

Neden küfür edilir?

Ve neden küfre kar ı tepkimiz sert ve aceledir?

Her davranı dü üncede dolayısıyla dilde ifadesini bulur. Sövgü temelde bir tepkinin kar ı koymanın üstün olmanın kı kırtmanın aracı oldu u gerçe ini belirtti i açıktır. nsano lunun kin, nefret, güç gösterisini kısacası dü manlı nı ifade etmenin bir aracı olarak bu eylemi göstermesi aslında güçsüzlü ünü örterken güçsüzlü ünü ortaya koymanın bilinçsizli idir. Küfür bilince dayanmaz. Sosyal psikolojinin alanına giren bireysel bir davranı tır. Toplumda korunup gözetilmesi amir durumunda bulunan kutsallı ı herkesçe belli gizeme ula an kavram ve varlı a kar ı bir eylemdir. Dinsel küfürle mahiyet farkı pek yoktur. Buna kar ın dine bir tepki olmadı ı için sövgüyü ayrıca ele alabiliriz. Toplumsal anla mada ortak de er olarak belirlenmi töresel bir ba kaldırı niteli i vardır. Sosyologlar nasıl incelerler bilemem ama sopalamak, dövmek, öldürmek, gebertmek, sindirmek, korkutmak gibi eylemlerin dil ile ifadesi genelde sövmeyi olu turur. Herkes egemenli i altındaki gizemi korumak zorundadır. Söven ki i eylemiyle kar ısındaki egemenli i yok etmek istemektedir. Kar ı tepki aynı ekilde olaca ı gibi ifade yerine eylemi seçebilir. Sövenin bo aldı ı do rusu sövülenin gerilmesi ve dolması ile yalanlanma ortamına çekilir. Sonuç bilindi i gibi kavga veya sava tır.

Sövmeye bireysel odaktan bakıldı ında durum bu. Genelde cinselli in hastalanması (namusa dil uzatma) olarak ortaya çıkan sövgü, kavga gerilimine gelen ki inin kar ısındaki hedefe ke fi taarruzu ekinde de olabilir. Veya kavga anında konsantreyi sa lamak için de kullanılabilir. Karate, judo, ve sava larda dövü enlere. Yah! Hayt!... veya Allah narası nidaları atılır.Herhalde gerekmektedir. Elbette ki dövü e benzese de spor bir üstünlük kazanma yar ıdır. Öyleyse morali sa lam olan e it güç kar ısında kazançlı çıkacaktır. Sövmenin moral etkinli inin (me ru olmasa da) oldu u gerçe ini belirtmekten kaçınmadık.

Toplumsalla manın hukuk sonrasına do an her birey ekonomik yeterlilikle donatılsa bu tür güç gösterileri belki en aza iner. Lakin yok edildi i bir ortamı beklemek nafiledir.

Entelektüel insanın sövmeyece i varsayımı onun her zaman güçlü oldu u varsayımına dayanır. Gövde arzuları çerçevesinde sövme edebiyatı her zaman var olacaktır. A k ilahi veya insani olsa bile sövgünün ate ini söndürecek tek itfaiye ebekesidir. Sevgi de bu itfaiye ebekesinin suyu gibidir.

çki, kumar ve cinsellik bu edebiyatın her zaman gübresi olmu tur. Onu hep beslemi tir. Sövmek argodur. Argonun temelinde sövmek iste i yatar.

Toplumsal de erlerin korunmasını fert veya kanun üslenir. Fertlerin olumsuz tavırları kanunların yetersizli inden kaynaklanır. Kanunlar ki yalnız yazılı olarak de il uygulama olarak varsa ve bireyin katkısını istemeden sosyal kabiliyetinin aslına uygun uygulanırsa sövme de en aza inebilir.

Polemikleri bu konuda ele almak insanın kızgınlıkla neler söyleyebilece ini göstermek bakımından önemlidir.Peyami Safa /Nazım Hikmet örnek kavgalardan biridir.

Di er yandan argo ve benzeri sözlük çalı maları da dilin nelere uzanabildi ini gösteriyor.Bu konuda Ferit Develio lu/argo sözlük ile Ali Püsküllüo lu/argo sözlü ü örnek verilebilir.

Hiciv konusuna burada fazla girmeyece im.Lakin air E ref'ten Neyzen Tevfik'e kadar Türkçede air sayılabilir.Türkçe bu konuda oldukça zengindir.

ESRAR VE RUMUZ Ç NDE AYDINIMIZ

Batılı aydın kendi toplumunun çıkarı gündeme gelince sorumluluğunu bilir. Politik yelpazede savrulmadan yerini saptadığını yakınca basın organları ve televizyonlar bolca kanıtıyor.

Oysa yerli aydın (münevver)'in kafası karışık. O hep dekadandan, o hep muhalif, o hep toplumlara, o hep marjinalist, o hep bencil olabilirdi; eğer vicdanı ve fikri hür olsaydı. Öyle ki ne gerçeği, ne de gerçek fikrini içinde ruh kalıplarına bile dökmüyor. Yabancı kendine; hem de kendi kendine (otomatik). Ne yazık... Bir de esrarı var. Rumuz yorganının altında aydınımızın kafası sadece karışık değil bir de bulanık; hem dilde bulanık, hem bilinçte bulanık. Bunu söylemeye dilim varmaz: Sempatik gözükmenin haylaz ve toraman tavrı ile apur upur ebeklik yaparak irin gözüktüğü, çoğuncası kaygulu, çirkin ve abus bir suratın üzerine toplumlara örtülen meydan bir donanımla efelendiği deklanör örneği yansır.

Esrarını dilinden rumuzunu fikriyatından alan yarı bürokrat yerli aydınlarımız yarattıklarını yok etmekle de ünlenebiliyorlar.

Tanzimatın dilini daha sonra gelenler yok etti. Hümanizm, sosyalizm, çevrecilik v.s. toplumsal gereklilik kaygulardan değil yenilik peşinde (buluş) yapmanın ardılı.

Bir bakarsanız riskte dikkat çekmemi mazur gösterecek o kadar sıkıntı var ki; kendine kimi zaman devrimci süsü verilerek yapılan edilenler toplumdaki orta katmanı ortalama aydını çok etkiliyor. Ortalama aydınlar: Demokrat cumhuriyetçi, muhafazakar veya muhafazakar demokrat adlarla anılmasına rağmen “devleti, varlığının kaynağı ve devamının yatağı olarak görenler” diyebileceğimiz bir zihniyetin sahipleridir. Onlar aydınının eskiyen ve bıraktığı ideolojik posayı bir evre sonra kabul ederek devamlılığını sağlamakta gerçekten muhafazakar davranmaktadırlar.

Erbakan'ın sadece partisine yönelmesi ve partileri de kendine yönlendirmesi neticesinde cumhuriyet döneminde slam, örgütlenme ve ideolojik algılama, toparlanma sosyolojisi ve zihniyet ile bilgi ve edebiyat olarak bakarsanız mecralarda akarak önce Süleyman Demirel ve AP'sine giderek Abdullah Gül ve arkadaşlarıyla oluşan AKP'sini arenaya sürmeye müncer oldu. Erbakan'ı siyasal arenadan da silip süpürdüler. Ana sebepler arasında slam'ı ibadet düzeyinde toplumsallaştırma yatmaktadır. slam bu fazda ele alındığı sürece de aldanmışlığı bitmeyeceğine benzer.

YAKI ANA İT GÜZEL BİR TEBESSÜMDÜR

İstanbul otogarı o yıllarda Sirkeci'de özellikle de Ebussuud Caddesi ile bir iki sokakta hizmet veriyordu. 1969 yılının yaz ayı. Burunlu “cemse”lerin son örneklerine binip Kayseri-İstanbul yapımı 15 saat civarı yol sürümü. Yorgunluk yorgunluk... uykusuzluk... bin bir merak... “Otobüsün arabalıya binince bavulunu eline al; otobüsü bırak... Vapurdan ahsen in. İndiğin yer Sirkeci'dir. Otobüs durağında bekle. Üzerinde gideceğin semtin tabelası yazılı. Ona göre bin git... Otobüste biletçiler var onlara sor, seni Beyazıt'ta indirir.”

Talimata uyduk... durakta bekliyoruz elimizde “bavul”. Beyazıt yazılı hiçbir otobüs geçmiyor. Sonunda sorduk. Hepsi de ordan geçer dediler. Devlet denen “mahbubeyle” millet denen “gelenek” statükoculuğu bu konuda bana iyi bir ders vermişti. Beyazıt meydanına devlet adına İstanbul belediyesi Hürriyet Meydanı adını koymuştu. Oysa İstanbullu oraya slamla anılan İstanbul'un sembolü olarak yüzlerce yıldır Beyazıt Meydanı demişti. Her otobüste de yazıyor aslında.

İstanbul'u ilk o yıl gördüm, gezdim, seyrettim, tanıdım. Sonraki yıllar detaydı benim için. Beyazıt ve hürriyet meydanı ikilemi sonuçta 1960 ihtilalinin ürettiği bir fenomendi. Öyle ki kendini devlet zanneden bir emir kumanda zincirinin emriyle konan “Hürriyet” ismi yönettiğini zannettiği halk üzerinde halka halka genilemi, massedilmi, sonuçta sonuçlarıyla beraber kaldırılmı, ne yapılanlar ne yapanlar hatırlanmıyor. Kitap sayfalarına dümmü birkaç

satırlık not ihtilal diye bir olayı do ruluyor ama Beyazıt meydanının hürriyet meydanı oldu-
unu unutuyor. Hele benim “hürriyet meydanı” “Beyazıt meydanı” ikileminden bu kadar
etkilenece imi ve hatta zarar bile gördü ümü kim bilecekti.

Beyazıt meydanındaki Çınaraltı’nda bavulum yanımda oturuyorum. Hem ehriler
geldiler... “Mustafa abi” bekleniyordu. Nihayet O’da geldi. Tanı tık. Mustafa Miyaso lu
Türkoloji’de okuyordu. Okul da yakınımı v.s. Yürüyerek Vezneciler’de arayayı vererek ki ilk
stanbul “kuru pilav” yiyip Fatih’teki Vakıflar yurduna vasıl olduk.

Benim için o yurttta geçen günler “kaybolmu günler” de ildi. Mustafa abi tabiili i,
zarifli i, kıskançlı ı, edebiyile tam bir ö retmendi. Hatta ö retmenli inin zevkiyle ilk
hamimiz stanbul’da O idi. Hayat kısa... Gülmek ve a lamak arasındaki endi e dönü ümüyle
sürüp gidiyor.

Çok yükse e uzanmanın erken göçe neden oldu unu kanıtlar gibi, eylül ortasına yakın
bir zamanda yapraklarını rüzgara bırakan kavaklar, oldum olası güzün sembolüdür. Caddede
kavak yaprakları var. Sabahın erken saatleri, Bilecik’teyiz. Hava serin mi serin. Hafiften esse
de kavakların bıraktı ı yaprakları kovalayan rüzgar duldaları çöplük yapıp çöplerini oraya
topluyordu. Bilecik, irin mi irin, mini mini bir ehir ve medeniyet maketi. Hüzün gibi
bayırları, do ası ve bitki örtüsü ile bamba ka bir mekan. Film çekmek için kurulmu gibi
küçük geldi bize. stanbul’dan bakınca Osmanlı Devleti’nin kurulu yıldönümü ihtifaline
katılmak bahanesiyle o bölgeyi güzelce ö renecektim. Bir otobüs dolusu gittik. Bilecik, Sö üt
merkezli yöreyi ve Osmanlının mukaddeslerini gezdik gördük. Nohutlu pilavını yedik... Ham
bir yolun kenarında Mustafa Miyaso lu ile beraberdik. Yolun iki geçesi kalabalık kıravatlı
ehirlilerden olu mu tu. Kortej’in ortasında ayaklarında “karde lasti i” sırtlarında solmu
“zıbın” ve “kirlık”leriyle, elleri çatlamı , yüzleri rüzgar yanı ı, ba larında solmu “yapık”
“yemeni” örtüleriyle.. dahası sırtına bohçaladı ı “bebe”siyle Yörük kadınları yürüyordu.
Sıralar halinde “organize”den uzak, do al, kırsal kesimde normal olarak görülebilecek
do allıkta kadınlar. Ve onların ayaklarına dolanımı yoksullukları, ama dudaklarında dua da
saklanan sessiz umutları yürüyordu. Gözlerim dolmu tu. Çünkü “Yörük” oldu um için onları
ve yoksulluklarını, dayanma gücü veren irade ve imanı içimde duydum, gözümü toplumdan
sakınarak yana döndü ümde Miyaso lu’nun yanakları ıslanımı tı. Burnunu, o kartal burnunu
çekip duruyordu. Dudakları kıpır kıpırdı. lahi Miyaso lu... sen ne do al insansın. Ve kafire
direnme gücünü buldu un yüre in ne mukaddes. O gün seninle arkada olmak istedim. Bu
gün de o günün benzerini kovalayıp duruyorum.

Günler gelir geçer. Bizle ba lı olsa da bizi ba lasa da... Günler gelir geçer. nstanların
arasından arkada ve dost seçmek mevsimsiz olmuyor. Seçildikten sonra da, insanların
sorumluluk ortak olmak kaydıyla, sonsuza atılmı kur un gibi günler gelir geçer. Bizden
ba ımsız da olsa, bizi ba ımsız kılssa da, günler gelir geçer. Ama dostlu un kaynadı ı o pınar
hep yerli yerinde durur.

Neredeyse otuzbe yılının dı dünyasında yansıyarak o hayatın içerisindeki canlı-
cansız, var-yok ili kilerini gözlemliyoruz. Yakı an a it ve yakı an gülmeler nice uzun ve bol
eserli yıllar diliyoruz.

M YASO LU’NUN H KÂYES

Hikâyesi olmayan tek konu iir olmalı. Onun dı ında her öznel ve nesnel olgu, yapı, kılğı,
ürün ve sonuç’un bir hikâyesi vardır. Gözün görebildi i, kula ın duyabildi i, elin ula abilip
dokunabildi i, dilin tadına varabildi i ve burnun kokusunu alabildi i eyler ve ötesi, beynin
açılmasına kaynak olabilir. Bu anahtar ufukları açar, açar, açar... ufuklar perdeler misâli
toplandıkça konular ve konuklar yenilenir... Hikâye ba lar;

“atlas sedirinde mavera dede”....

Mustafa Miyaso lu Necip Fazıl'la ba layan edebî çizginin önemli isimlerinden biridir. Necip Fazıl'la ba layan ve Büyük Do u adıyla mekteple en bir okul, Türkiye'ye davet edilen yeni batı medeniyetinin inanç, sosyal, iktisadî, hukukî, siyasî ve ideolojik açılımlarını yapan en önemli slamî ekollerden ba lıcasıdır. Necip Fazıl bu ekolün ba yücesidir, kurucu ve ö retmenidir. Mustafa Miyaso lu bu ekole 1960 ihtilalinden sonraki yıllarda katılmı tır. Bunu unun için anlatıyorum. Büyük Do u Edebî bir ekoldür. Metodik olarak ideolojik açılımlarını edebiyat yoluyla yapan, sanatçılar grubudur. Davet edilen yeni medeniyet Lozan anla masıyla resmile mi ve hukukile mi olabilir. Ama, batının do uda dikti i Türkiye Cumhuriyeti anıtının içerisindeki insan unsuru ihmal edilerek veya yok sayılarak yapılmı tır. Sonra devrim adı altındaki projeksiyon halkın süslenmesinden öteye geçememi tir. Bir açıdan batı da aldatılmaya çalı lıdır. Oysa bütün bunlar tartı lılabilecek eylerdi. “O gün öyle” “ artlar böyle” gibi totaliter sebeplerle geçi tirildi. Hala da tabu sayılarak geçi tirilmektedir. Ve üstelik AB'ye girme çabaları varken.

Büyük Do u Edebî Okulu'nun soyut'u temsilde Sezai Karakoç ne ise, Necip Fazıl'ı izlemede klasik yoldaki temsilcisi de Mustafa Miyaso lu'dur. Karakoç, soyutu maddeden, tarihten ve umutlardan da soyutlayarak ele aldı ı için, Miyaso lu, Büyük Do u'nun anla ılmasında daha önemli bir kilometre ta ı olmu tur. Miyaso lu Büyük Do u'nun dava edindi i yapıyı insanî misyonla ele almı tır; bu çok önemlidir. ehir'de, kasaba'da, köy'de, semt'inde, soka ı'nda, apartman dairesinde, müstakil evinde ya lar arası insanî alı veri i, akrabalık ili kilerindeki alı veri i, kan ve sıhrî hısımlıkların alı veri lerini, etkile imlerini, hiyerar ilerini, umutlarını, hallerini ele almakta, onların portrelerini çizmektedir.

Öyle ki O'nun hikâyelerinde kahvehane mutlaka vardır ve bir Türk kurumudur. Kadınsız, e lencesi olmayan “çay” dolu bu mekânlar hüznün, sıkıntının, acının açılmadı ı ama kesinlikle kefenlendi i mekanlardır. Daha sonraki yıllarda kulüpler ve butik ili kilerin alanları oteller gündeme gelebilir. Miyaso lu henüz vasat insanı, Osmanlı'nın artı ı, Cumhuriyet'in de önemsemedi i sadece Mısak-ı Milli sınırları içinde kaldı ı için vatanda dedi i protoplazmayı analiz etmektedir. Hikâye ve romanlarındaki kahramanlar hadiseleri kendi etrafında olu turan transformator kabiliyeti olanlar de il de sindirilmı , söndürülmü , döndürülmü ve bir tarih tomarı gibi dürülmü , bütün kabiliyetini karnını doyurmaya adamı gibi gözükyor. Üstat Merhum Necip Fazıl da, gözlerinde fer, ruhunda sevinç kalmamı bu tipleri “amip” sınıfında tahlil ederdi. Gelene in getirdi i, gelene in e itti i, kısaca ekonomi kültüründe “kapalı devre” “ev içi üretim” dedi i ucuz e itim sistemi Miyaso lun'ca analitik olarak gündeme getirilir.

Bu protoplazmadan uygarlı ın insan unsuru üretilebilir mi? Veya bu malzemeden ne yapılabilir? Elbette batılının da sordu u soru bu. Türkiye'yi AB'nin hangi de erine tekabül ederek kendi insanıyla kayna tıracak? Onu batı da bilmiyor. Bu konu ırkî bir sorun de ildir. Protoplazmanın Türk olması da sorun de ildir. Sorun sürekli regresif karakter gösteren bu insan modeli, kurulu, hali hazır bir medeniyetin neresindedir ve daha da ileri giderek, tek ba ına ya da mü tereken ortaya çıkarılabilecek yeni uygarlı ı olu turacak dinamikler bu ruhta mevcut mu? Yeni uygarlı a ayak mı uydurur, yoksa, onu da yozla tırır mı? Sorun bu i te. Bıyı mını yalayan bu kedinin güne e borcunu mu ödedi i, yoksa bencilli inin tembelle e tekabül eden pozunu mu vermektedir. Miyaso lu bunu iirinde, tiyatrosunda, hikâyesinde, romanında, düz yazılarında, ele tiri ve gazete yazılarında sık sık söylemlerimi tir. Sorun bu...

Büyük Do u ekolüne mensup yazarlar her biri ayrı gün ı ına benzerler. Prizmadan yansıyan bu ı ıklar de i ik renkte obalarda aynı soruyu sormaktadır. Mısak-ı Milli sınırları içerisinde kalan bütünün bu parçası hak olarak nasıl bir medeniyette canlanacaktır. Mısak-ı Milliye bütün dünyaya kabul ettirenler de biliyor ki sorun, sınır sorunu de ildir. Bir devlet adı koymakla tarih rayına oturmuyor. Bunu ikibinli yıllardan sonra daha çok hissedece iz. Sovyetlerin da ılması, AB'nin olu umu yeni denge unsurlarını gerektiriyor. “Ne i olsa

yaparızcı” uyuz, uyuz oldu u kadar ucuz, ucuz oldu u kadar kubuz olan bu, bu (yave)ye verilecek ruhî potansiyeli yüksek, gür sesli, çok nefesli, uzun yürüyü lere mütehammil analizlere ihtiyaç vardır. Günü geçi tirici, Demirel’vari yuvarlaklıklarla bir yere varılamayaca ı bilinmelidir.

Miyaso lu bu uyuzlukları nahiflikle gündeme aldı. Bu gündem öylesine enteresandır ki insanın kendi gelece ine ve kendini ilgilendirdi i için toplumu ve o toplumun nereye do ru gitti ini soramazsınız. Falancalar sorabilir, filancalar yazabilir, falan yerlerde yayınlanabilir. O falanın dı ı mutlak yasaklar ülkesi gibidir. Bu süreç 1990 yıllarına dek sürdü. slam söz konusu olunca yine de devam etmektedir.

Piyanoda 1/8, 1/16 gibi notasal de erler kullanılabilir. 1/256, 1/512 gibi notasal de erleri ise, piyanodan çıkarmak mümkün de ildir. Devrimci kadrolar, cumhurba kanlı ına bir orkestra kurulunca devleti ça da ve batılı diye takdim ederler. Oysa bu bir musikî kurumudur. Cumhurba kanlı ıyla ne ilgisi var. Cumhurba kanımızın çalı kanlı ını mı artıracaktır. Türkiye dünya vitrininde müzelik meta mıdır ki, eytanî orkestrasını cumhurba kanlı ında görenler “-vay be Türkiye ne imi de haberimiz yokmu ... Helal olsun” mu diyecekler. Bu yargı belki Tutankamun’un haziresi için Mısır medeniyetine dair olabilirdi. Musikî tarihinde tartı ilacak konu, gündeme bir devletin en yüce makamı olarak takdim ediliyor. III. Selim bestekârmı ... Yeni makamları var, yı ınla besteleri var. Ama Osmanlı sarayı, musiki makamında anılmaz. Bir orkestra devlet destekli her bölgede iki er adet de kurulabilir. Ama devrim, ya da ça da lı ı ya da cumhuriyeti bir orkestraya indirgersek ülke sorunlarıyla ve gelece e dair projeksiyonları ne zaman ve kiminle yapaca ız. Kaldı ki her enstrüman her istenen sesi vermez demi tik. Çok sesli, hür bir gırtlak mutlak anlamda elzemdir. Her konu ve her enstrüman kendi dirili i içerisinde mü temilatıyla ele alınmalıdır. Miyaso lu bazan, çok kalın, açık ve nezaket kaygusu gütmeden bu insanları ele alır. Mukaddes yanlarını ayıklar ve bencillikten temizleyerek takdim eder. “Geçmi Zaman Aynası” hakkın istenilmesindeki beceriksizliklerin “katilliklerle” temin edildi i bir dönemin hikâye kitabıdır. O günlerde zevkle okumu tuk. 1990 larda hikâyelerin konusu biraz eskidi.

in kötüsü stanbul her be yılda bir kendini katlayacak tarzda büyüyor. Teknoloji daha da hızlı. Üniversite kavramı daha karma ık, siyasal sorun ise ekonominin surları içerisinde içlenmektedir. Beyazıt ve çevresi eski önemini yitirdi. Bilgisayar yazı ve ileti im dünyasını altüst etti. Geçmi Zaman Aynası stanbul hikâyelerinden olu tu u için hikâyelerdeki sorunlar ve mekanlar çok de i ime u radı. Ama Miyaso lu’nun oya gibi klasik insan ili kileri örgüsü yine de hikâyeleri zevkli kılıyor.

(Boyumdan (büyük) i lere kalkıp tiyatro belasına u ramadan, i te böyle primitif, primitif oldu u kadar da orta malı bir ecmain rüyasıyla “olsa”, “olmasa” gibi kurullarla yasaklarla özleyip duruyorum bir eyleri.)

“Beni zaten herkes “akıllı” diye diye kandırdı, yapmam gereken i lere koydu. Sonra kendim de inandım akıllı oldu uma ve hep boyumdan büyük i lere girdim.”

Türkiye’deki vasatînin portresi ancak bu kadar çizilebilir. Ardı beslek bir bireysellik, grubun bir parçası. Bu hikâyelere stanbul’lu olmayan çok unsur da katılımı . Konu malar, algılamalar, anlayı lar Anadolu lu biraz da. Genç, ya lı, memur, emekli, erkek, kadın, ebeveyn, çocuklar. Mustafa Miyaso lu mukaddesle gelenek arasındaki farkları iyi bilen biridir. Onda yüksek ve kaliteli bilinçli bir muhafazakarlık vardır. Sanatta klasisizmi tutması, O’nu içerisinde mukaddes ve mukaddesin ya anarak olu turdu u gelenek, onun için muhafaza edilmesi gereken siyasal bir süreçtir. Onun için de mukaddesin ve gelene in muhafazasında azami titizli i ve analitik edebî derinli i gösterir. Pancur, Tesbih, Geçmi Zaman Aynası, Af Buyurun, Gece Ku ları bir dönemi klasik yöntemle, mekanlardaki detay ve tiplmeleriyle bize aktarır. Hikâyeler ço aldıkça romanın alt yapısı beslenecektir. Türk Edebiyatında öncelik hikayeye verilse daha iyi olur sanıyoruz.

EDEBİYAT GELENEĞİNDE MUSTAFA MİYASO LU

İrde divan'a, divanda devlete ulaşan söz sanatı irde, bütün künhüyle birlikte bir gelenek olurdu. İir, söz sanatlarının içerisinde zihne, hafızaya, metafizik ve soyuta en fazla yaslanması hasebiyle, Divan edebiyatı ve medeniyetin oturduğu zemin, sanatçının olmasını sağladı. Nancı, ya ama sevinci, dü ünme gereği, güzellik merakı ve sürüp giden günler irde harman oldu. Ve bu harman toplumsal kaynağı mayı, birlikte var olmayı ve ne esini medeniyete döndürdü.

“... Daha çok soyutlamalarla dü ünen insan zihnini de i ik bir alanda toplamak ve alı kanlıklarından çekip almak için, bilmediği ve tanımadığı hayat parçalarında ya da hep bildiği olayların dikkat etmediği yanlarında sarsmak, kendini yenilemeye zorlamak ço u zaman verimli sonuçlar doğurur...” (Edebiyat Geleneği sh.9)

Sanat, ister iir, ister mimari de isterse hangi dalda olursa olsun kaygı ve sevinci “yaratıcı dü ünce”den aldığı sürece hem kendini hem de sanat eserini korumu ve yüceltmi olur. Toplum bu ürünleri evinde, derneğinde, dü ününde, camisinde tüketebilmekte ve hayata adapte etmektedir.

De ilse belli bir kesimin yazdığı, okuduğu, seyrettiği, dinlediği eysel cidden toplumdan öncelikle kovulur. Yenisi ve gerçeği gelmeyen sanat eserlerinin yerini kötülerini yozla arak doldurur. Toplum daha geriye dü er sanatçı da yabana ve taklide yönelir.

“Alı ılmı ve eskitilmi biçimlerde hiçbir yenilik sonuna kadar gerçeğe tirilemez. Bir kere ortaya konup kötüye ulaşmış, içindeki yüceltici pek göze çarpmadığı avamile mi ve milli birliği korumaktan öteye hiçbir fonksiyonu kalmamış e ya gibidir.” (Edebiyat Geleneği sh. 11)

Yeni tekrara konu olmamalı, sürekli olmalı, tarzı, sunuğu, fonksiyonları, hedef kitlesi sürekli gözden geçirilmeli sanat eserinin. Bu üretim tarzı muhafazakârlığı kaldırmamaktadır. Sanatçı için muhafaza edilecek yapı kendisinin ve muhataplarının aynı hazzı ve yücelmeyi sağlamalarıdır.

“Belirsizliğin ve anlaşılmanın da, kültür geleneğiyle az çok belirlenen bir takım sınırları olmalı. Toplum yapısıyla birlikte geleneğin ve güzellik duygusunun da de i mesi tabiidir ama de i en eylemlerinde de i meyen, de i memesi gereken eylemlerin sürdürülmesi ve yenilenmesi de sanatçıların beklenir.” (Edebiyat Geleneği sh.10)

Gelenek güzellik duygusuna bir alt yapı olurabilir. Hatta sanat eserinin konusu bu geleneğin içerisinde seçilebilir. Sanatçının kendine özgü olan yanları olmakla birlikte sanatın kuralları çerçevesinde seçilen konular i lenir ve topluma döndürülür. Toplum bu eser kanalıyla transformasyona uğrayarak o eseri yeniden algılar ve sosyal hafızasına yerleştirir. Bu eser ne kadar evrensel olursa, o denli transformasyon kabiliyeti yükselir. Sınırları a ar...

Miyasolu Edebiyat Geleneği'nde, sürüp giden yapıyı de erlendiriyor. Sanat nedir, sanatçı kimdir, sanatın fonksiyonu nedir, de er nedir, nasıl olur, nasıl eskir, nasıl de i ir, kim de i tirir, ne zaman olması gerekir konularında kaleme aldığı bu kitap gerçekten Türk Edebiyat tarihinde kıyısından kö esinden sürekli hırpalanan konulardır. Oysa Miyasolu onları aslı mecrasına koyarak asaletlerini göstermiştir.

Geleneğin edebiyatı mutlak olarak iyi ya da kötü de ildir. Gelenek çok iyi olduğu halde kötü ve sıradan devrimcilerin elinde halka zulme bile dönüşebilen eserler ortaya konabilir. Bunun yanında kötü ve habisin geleneğinden iyi sanatçılarca güzel eserler çıkarılabilir. Dememiz o ki, geleneğin iyi ya da kötü olmasının yanında sanatçının geleneğe paralelitesi önemlidir.

Edebiyatın geleneği ise, edebiyat bir meslek olarak icra ediliyorsa bu mesleğin teknik alt yapısı demek ekinde özetlenebilir. Sanatçıların birbirleriyle, de er bilim dallarıyla ilişkileri,

eserlerin de erlendirme sorunları, sanatçılarının bu eserlerin gelirlerinden faydalanma sorunları öncelikle göz önünde tutulmalıdır. Fakültelerde ve di er okul kitaplarında edebiyat ö retiminin de ele alınması elzem bir sorundur. Di er dünya edebiyatlarıyla ili kiler ve yeniliklerin yansıma ve yayılmaları, hele de Tv ve di er ileti im araçlarındaki sanat ve sanatçıya olan gereksinmeler, bu konuda akıldan çıkarılmaması gerekiyor. Eserin topluma ve devlete ve gelece e projekte edilmesi konuları da, ayrıca de erlendirmeye muhtaç ve gelene e eklenmesi istenir.

Edebiyat Gelene i'nde Türk edebiyatının ve hele hele Cumhuriyet döneminin kaynakları meselesi gerçekten de Mustafa Miyaso lu tarafından, hem de uzmanlık alanı olması hasebiyle bütün çıplaklı ıyla te rih edilmi sayılır.

- inkılâpçı - Muhafazakar
- Devrimci – Mukaddesatçı
- Materyalist – Ruhçu
- Batıcı – Milli
- Evrensel – Ulusal
- Eskici – Yenici
- Do ucu – Batıcı
- slamcı

Bu ikilemlerle süren tartı malar elbette “Unacronic” de ildir. Bir tarih dizgesine serilmi rüzgâr bekleyen bayraklardır. Tanzimattan bu yana siyasadaki de i im edebiyata da geometrik diziyle katlanarak yansımaktadır. Cumhuriyetle birlikte bin yıllık Anadolu'da biriken edebiyat “a ız biberi”ne dönü mü , hatta bu edebiyatın sanatçı ve yazarları gruplar halinde sürgüne gönderilmi tir. Meydan ya danlık, düzeysiz, yüzsüz

“Eskiye unut
Yeni yolu tut
Türklü e umut

Sen ol çocu um” fanatik, basitli e inebilmi tir. Akif’le Tevfik Fikret’in “iman” kavgası neyse Necip Fazıl’la Nazım Hikmet’in maddeye kar ı tavır alı larındaki Ruhçu açılımı görüyoruz. Binlerce yıllık Türkçe edebiyatı, geçirdi i dil evrelerine ra men yenilenerek, tekrara dü meden bir literatür olu turmu tur. Oysa birkaç on yılda edebiyatın de i imleri, hiçbir sapı nın, hırsızın hayalinden geçmeyecek maceralarla doludur. Buna bir de dil devrimi, yazı devrimi, harf devrimi diye devletin biçim verme i tihası eklenince, gelene in ne hale gelece ini kim hesaplayacak. Sa olsun Mustafa Miyaso lu “Edebiyat Gelene i”nde bu i i üstlenerek Necip Fazıl’ın tarihsel kaidesini yapmı , Büyük Do u edebî okulunun bayra na rüzgâr olmu tur. Necip Fazıl öncesi, Necip Fazıl dönemi ve sonrasını isim isim, eser eser, didik didik edilerek ucun ucun birikim ortaya çıkarılmı tir. Sezai Karakoç hala bayra ndaki ayyıldızı üflememekte ise de, Necip Fazıl’la ruhçu, imanlı gelene e ba lı, kar ı devrimci, mukaddesatçı tavrından Mustafa Miyaso lu’nun taviz vermedi ini görüyoruz.

Toplumlar zaman zaman krizler ya arlar. Etnik krizler de, bazen ahlaki, ahlaki oldu u kadar siyasi ve edebi sorunlar yaratabilir. Henüz bu konular yeni oldu u için kimse e ilmiyor. Terörün mantı mının olmaması nedeniyle, ne sanatçılar ne de ele tirmenler konuyu gündeme ta ımıyorlar. Oysa her on yılda bir yapılan, yapıldı ı dönemde adı inkılâp – devrim – ihtilal – muhtıra – ince ayar – 27 Mayıs, 12 Mart, 12 Eylül, 28 ubat gibi olan askerlerin bürokrasideki kilitlenmeyi çözen girmeleri ülke sınırları içerisinde her eyi herc-u merc etmektedir. Basit bir tavuk kümesine de i ik renkli (kümes sorumlularının giydi i tek tipin dı nda) elbiseyle bile girilmez. Zira tavuklar ürker ve en az onbe gün yumurtlamayı keserler. Kaldı ki ülke sınırları içerisinde insanlara ra men yapılan bu eylemler sonuçta sı nımacı

edebiyatla ba lıyor; bozguncu, giderek devrimci edebiyata dönü üyor; çı ırtkanlık ve insan özgürlü üne tasallut ise tek özellikleri.

“Ne kendi eyledi rahat
Ne âleme verdi huzur
Yıkıldı gitti cihandan
Dayansın ehl-i kubur”

“Kendini yenilemek isteyen ki i, bütün gücüyle zihnî ve ruhî yeteneklerini zorlamalı ve alı kanlıklarını bir yana bırakabilmelidir.” (Edebiyat Gelene i sh.11)

“Toplumuyla daha üst bir seviyede bütünle mekten ba ka yolu olmayan sanatçının, dil, tavır ve estetik de erlerden önce, sa lam bir dünya görü üne ula ması ilk ve en önemli sorumlulu udur.” (Edebiyat Gelene i sh.21)

Devrimcilerin yıktıkları, yok ettiklerini zannettikleri yapının yerine koymak istediklerinin, eskinin kötü örnek fotokopisi veya acemice a ırılmı dı besleklî literatür, ancak devrimcilere hitap edecekti. Onunla yeti en nesiller de, o devrimciler gibi “cühela” ve “nadan”lıklarını kendilerini rakip gören devrimcilerden almak istemeyecektir. Yeni nesiller kalite ve gerçek edebiyata yönelecekti. Zira devrimcilerin yapısal uzantıları en fazla “gazetecilikte” kalabilir. Bilim ve sanat ve hatta ticaret ve siyaset “onlara ra men” muhaliflerin eline geçecektir. Bu tarihsel zorunluluktur. Acele edilen hasatlar o yıla zarar verir. Uzun vadede “milletin dedi i”ne gelinir ve Gelenek hükmünü icra eder.

Mustafa Miyaso lu “Devlet ve Zihniyet”inde genel hatlarıyla gündeme aldı ı da bu. Biraz “Yunan Medeniyeti”ni batı kaynaklı sayması Ortado u’nun co rafyasını küçültmü . Ama Yunan’ın Sümer ve Mısır’ın kötü bir kopyası oldu u gerçe inden yola çıkılınca Yunan’ın da batı kaynaklı olmaktan çok batıya kaynak olma klı ıdır. Bu tarihi gerçe i izleyen Yunan’ın bu günkü çocukları bile Ortado ulu siyasi bilince sahipler. Pakistan’dan Fas’a, Yunanistan’dan Kafkaslara dek koskoca bir zihniyettir Ortado u.. Çok tanrıdan Tek tanrıya dönü ün, putperestlikten Allah’a yönelmenin cehti. Ortado u, Sümerler’den Hititler’den Mısır’a aklın geli im çizgisi, teknoloji ve plastik ve abstre sanatın kayna ı ... yata ı .. Dillerin ve alfabelerin be i i... Onun için Devleti, devleti kuran zihniyeti, zihniyetleri organize eden ya amdan oylumlar ... ve gelenek Ortado u ... Umran ve Medeniyet ... Tek ki ilik millet Hz. brahim’den herkesin yönetime katıldı ı demokrasilere kadar dil, din, hukuk, siyaset, sanat, devlet, vakıf ve insanın yata ı Ortado u. Miyaso lu gazete yazılarından derleyerek olu turdu u “Devlet ve Zihniyet”, Ortado u genelinde, siyaset özelinde ve sanatsal eylemde gündemimize ı ık tutmu tu ve bu kitapla sanatçının sosyolojik bakı ını anlayabiliyoruz.

Yönetimin dahi, akıl dı ında olu anların akılla kavranmasından öteye geçemedi ini “Devlet ve Zihniyet”te Mustafa Miyaso lu açık ve belirgin tanımlıyor. Necip Fazıl’ın “ne akılla” “ne akılsız” diye sürekli yineledi i e i e geliyoruz. Devlet ve kurumları, akıl dı ında olu uyor. Memurlar gündelik ihtiyaçları yönlendiriyorlar ve hatta memurun ürettiklerinin sonuçları dahi akıl dı ında diyebiliriz. Devlet böyle de askerlik, sava lar konjonktürün bile, ne sebepler bazında, ne sonuçlar üzerinde aklın hiçbir etkisi yoktur. Bu siyaset ilminin sanat olup olmadı ını da sık sık gündeme getirir. Belki akılla olanları olduktan sonra sayılara konu olunca veya olana ad bulma, sınırlarını çizme konusunda insanın davranı ı söz konusudur. Belki zihniyet sorunu, kader tortularının akıl, hafıza ve zeka üzerindeki dı ardan tecrübe, içerden alı kanlık dedi imiz bir sosyal yapılanmadır. Bu konuda istatistik olmadı ı için kestirip atamıyoruz. Ama zihniyetin, insanın ruh ve madde planındaki hayat problemine tepkileri ve çözüm üretme, anlam verme, çerçeve çizmek oldu u ve hatta var olu un algılanması da diyebiliriz.

Çok konu var tartı lı olacak. Miyaso lu sosyal psikoloji, sosyal felsefe ve siyaset felsefesine ait yerel, ulusal ve bireysel anlamlar vermektedir. Uzmanlar e ilerek konuya açıklık

kazandıracaklardır. Bir sanatçının Büyük Do u mektebine mensubiyeti ilgilendi i konu, alan ve derinliklerinde de ortaya çıkıyor. Necip Fazıl'ın deolocya Örgüsü ve slam co rafyasındaki siyasete bakı mı; soyut, soyut oldu u kadar Ortado u'ya, özge kılarak tarihsel ve dinsel bir içlilikle ele alan Sezai Karakoç'un yanında, Mustafa Miyaso lu da aynı olmakla birlikte, konuları somutla tırıp berrakla tırarak de i ik bir renk getirmektedir.

AVARE SU

970 li yıllar.Büyük Do u dergisinin yönetim yeri Sultanahmet'tedir. imdilerde adının de i ip de i medi ini bilmiyorum.O zamanki adıyla Tavukhane Soka ı giri inde küçük, irin bir yer.O zamanlar stanbul ktisadi ve Ticari Bilimler Akademisi olarak e itim veren kurumla kar ı kar ıya. imdilerde bu kurum Marmara Üniversitesine tahsis edilmi ,Marmara Üniversitesi Rektörlü üne hizmet vermektedir.Turizmi turistlere yüklemenin kolaycılı nda mezbele bir alandı o zamanlar.Sultanahmet Camii de camiye devam eden cemaatin acziyetinde ,melil mahzun ve duvarlarında uyuz happylere kartpostal satmaya çalı an alıcılardan daha da uyuz,aylık sakallarıyla aylak aylak ba ıran borazanba ıları... (sish kebaps tik) diye ba ırarak uyuzlara goygoyculuk yapıyorlar.Yabancı plakalı otolar istedi i yere durmanın keyfî uyanıklı ndalar.Uzun saçlarıyla yüzlerindeki sakalları de i ik ekillerde tra ederek elde ettikleri sakaldan entelektüellik dev irmeye çalı an turist ve yerli esnaf arasındaki hanutçu sözüm ona tercüman rehber dilbazları...Sultanahmet tam enlik yeri.Bir yanda turistik fenomen trupları di er yanda onlardan daha sakil ve a kın akademinin ö rencileri.O zamanlar modaydı (Sosyalist olmak) .Özgürlük adı altında Komünist Sovyetler Blo una giden yolun paralelinde ve üstelik te arampolden bisikletle giderek servet dü manlı ı yapmanın ucuz,yaftacı,yüzeysel ve görüntüde bir modası...

Barı Manço'nun domates,biber,patlıcan bestesindeki komik yapı aynıyle Sultanahmet'te. Böyle bir alanın bir kö esinde Tavuk hane soka ı ve bu soka ın giri inde Büyük Do u Dergisi yönetim yeri.Derin,temiz,sade ve irin bir yayınevi.Olanca ciddiyetiyle Türkiye'nin ana ana sorununu bilen,temel çözümünü üreten,Büyük Do u tarihsel seyri içerisinde Türkiye'yi gün ı ı na çıkarmaya çalı maktadır.Üstadın muntazam geli leri ve muazzam edasıyla bizleri göstererek e itmenin pe inde bu alanın kirinden temizlemeye çalı makta.Hepimiz Üniversite ö rencisiydik.Ama ordinaryüslük tezlerimizi Üstad Necip Fazıl'ın kendinden tedris ediyorduk. darehane dedi imiz Büyük Do u Yönetim yeri bizim ikinci adresimizdi.Kim ne zaman arasa orada bulabilirdi.Yine bu geli lerimizden bir gün idi.Hava so uk ve ya murlu.Her yer çamur.Yol ortası yol kenarı küçük küçük oyuklarla dolu.Ya mur ya ınca bu oyuklar sularla doluyor.Bozuk yolların alçaklarına birikmi sular araçlar geçerken püskürerek üstünüze gelmekte ve çamur banyosu yaptırmaktadır.Trafik yolları otopark gibi kullanmakta...Sözüm ona oförler klaksonlarında kepezeliklerini bestelemekteler.Hele bir trolleybüsler vardı , boynuz dedi imiz elektrik iletkenleri çıktı nda dar yolları büsbütün tıkamakta..Bu duran trafi in arasına giren korsan yürüyü yapma meraklısı sosyalistlerin ekme ine ya sürüyor onlara e itim imkanı sa lıyordu.Zaman zaman atılan Molotof kokteyllerinden yanan ağırları seyrediyordunuz.Kıyamet arifesi bir stanbul ...Kalmakta oldu umuz Çapa'daki ö renci yurdundan böylesi bir havada çıkıp Sultanahmet'teki idarehaneye geliyoruz,arkada larla hem de yaya olarak.Elbette ki sırsıklam ıslanıyoruz.Gözlü ümüzden süzülen damlalar ne tartı tı ımız konuyu ertelıyor, ne de ne emizi bozuyordu.Yaya gelmemizin ana sebebi Aksaray'daki büyük in aattı.O zamanlar bu in aatın ne oldu unu da anlamamı tık.Muratpa a'dan Laleli'ye araçlar üç saatte geçemiyor.Oysa Çapa'dan Laleliye bir saatte yürüyebiliyoruz.Saat dokuzda idarehanenin önündeydik.Anahtar ta ıyan arkada ımız gazete almak için büfeye yönelmi ti.Bizse idarehanenin kapısına gelmi tik.Kapıda bize göre ya lı,nuranî yüzlü pırıl pırıl hiç ama hiç ıslanmamı biri vardı.Selamla tık el sıkı tık kimlik sorma gere ini duymadı ımız ve fakat hiç tanımamamıza ra men yüzyıllardır tanı ıyormu gibi muhabbete daldı ımız arkada ımız

kimdi?.. Bu güzel ve iyi insanın muhabbetini bölerek adını sormak dahi aklımıza gelmiyordu.Arkada geldi kapıyı açtı olanca sessizli imizle içeri girdik.Kimimiz çay koymaya kimimiz masaları temizlemeye yöneldi.Tanımadı ımız bu arkada la eski stanbul'un asaleti üzerine konu uyorduk.Ne kadar vakit geçti bilmiyoruz.Üstadı ta ıyan taksi gözükmü tü.Yine bir sessizlik.Olanca disiplin içerisinde Üstadı kar ıladık.Üstad yanımızdaki beyefendiye yöneldi ve ç ı lık ç ı lı a kolların açtı

–Muhib !

dedi, bize dönerek;

- Muhib , Muhib ! dedi.

Tekrarın tekrarındaki güzellik bu denli güzel olamazdı. İlk Muhib kelimesi a ızdan çıktı ında sevgilim diye ba ırıyordu.Bize dönüp ikinci Muhib kelimesini kullandı ında Muhib Efendinin kendisinin çok yakını oldu unu terennüm ediyordu.Üçüncü Muhib kelimesi ise Muhibin sonsuzlu unu ifade makamında söylenmi ti.Üstadı bu kadar ne eli,bu kadar gülen bir ifadeyle ilk defa görüyordum.O her zaman ciddi,her zaman çileli hü zün akan yüz çizgileri bir baharı terennüm ediyordu sanki. ems geldi diyen Mevlana gibiydi Üstad.Muhib Efendinin koluna girerek onu odasına ta ımı tı.Muhib Efendi Hazretleriyle ilk defa böyle tanı tık.Bizde bıraktı ı tad Muhib Efendi tabiat artlarından etkilenmez,her zaman irin,zamansız olarak ne eli,sonsuzlu a gülen biriydi.Ben hep oruçlu zannederdim onu.Yemek yedi ini de hiç görmedim.Evliya Çelebinin kıskanaca ı ayaklara sahipti.Yine diyebilirim ki Dünya topu zaman stadında onun ayaklarında gezip duruyor.Müthi bir hafızası var.Normal insanı ürkütebilir.Görmenin,bilmenin,olmanın,ya amanın zevki, evki,idraki içinde her zaman kul...

Kendisinden ba kasına her eyini ö retir gibi okuldu Muhib Efendi...Üstadın ya larında.

Üstadın zor adam oldu unu söylemi tim daha önce.Üstad ki kendine bile tahammül edemeyen birisi.Oysa Muhib Efendinin yanında Üstad serenatlar düzenliyor .Onunla her yere gidebiliyor.Van gezisi bunlardan biri.Nesne ve olayların en ince ayrıntılarını kavrayan bir göz ve bu gözün idrake dönü tü ü noktada olu an iç huzuru yine aynı mekanda deniz yakamozları gibi göze gelen bakı lar ahinin dünyadaki hakkını alması gibi ihata ediyordu.Muhib Efendiyle göz göze geldi imizde dü tü ümüz derinlik buydu.Onun anlattıklarını anlamaya çalı ıyorduk.Etli dudaklarından dökülen kelimeler bembeyaz sakal tellerini bile rahatsız etmiyordu.Bakımlı ve temiz bir giysinin içerisindeydi.Dikkati kendi üzerine çekmeyen bir giysi.Mazrufunu koruyan,onun asaletini oldu u gibi meydana çıkaran, donanımı sıradan de ildi,Muhib Efendiyi bütünlüyordu.Konu urken fezayı ku atan kelimeleri elleriyle bize yakalayıp göstermek ister gibi ince uzun,zarif parmaklarını balmumuna dönmü rengiyle bir ba ka rahmeti takdim ediyordu.O güzel eller olanca ha metiyle,olanca rahmetiyle halka halka bereketi müjdeliyordu.Üstadın yüz hatlarına yayılan sevinç halkaları,Muhib Efendinin tebessümüyle daha da belirgin hale gelmi ti.Bu manzarayı tema a zevki bize kalmı tı.Üstadın tayda ı olan sevdi i ve Efendisinin kanını ,bakı ını,zamanını,anılarını ta ıyan bu insanla olmak dünya gözüyle en büyük meserretti.Üstad biliyordu ki Muhib Efendi her eyiyle Abdülhakim Arvasi Hazretlerinin müjdecisiydi..O nedenledir ki Üstad Necip Fazıl dünyadaki en küçük bir sesin dahi bu müjdenin kaçmasına ve rahatsızlı ına sebep olmasını istemiyordu.Öyle sanıyorum ki kalplerimizin gürültüsü bizi tepelemek üzereydi.

kinici Raporda anlatılan kapsamda,Van bahane edilerek Muhib Efendiyle Türkiye'nin bir ucuna gezi düzenlenmi ti.Üstad Van'ı anlatırken Türkiye'yi gündeme alır.Van'la ilgili ne güzel tasvirler onlar.Bu güzel ehrimizle ilgili vadilerin derinli ini ve bölgenin insan yapısını Üstad'dan okuduk.Üstad ki kendi nefsi için stanbul'un bir ba ka semtini gezmeye gitmezken Muhib Efendi'nin atmosferiyle Van'a gidebiliyordu.Üstad bu yazıda Muhib Efendi için; "içiyile hep yerli yerinde, dı ıyla daima ba ka yerlerde" diye nefis bir çerçeve çizer.

u ana dek Üstadın Muhib Efendiye bakı larının co rafyasında gezindik.Oysa Muhib Efendinin Üstad Necip Fazıl'da muhit tutmu öyle bir öyle bir atmosferi var ki bu hal bizi de

sürura gark ediyor.Muhib Efendi bir arı gibi topladı ı tüm polenleri Necip Fazıl'ın kalbine dolduruyordu.Çünkü ça da Evliya Çelebi olan Muhib Efendi bütün dünyayı gezer,bu gezmelerin merkezini Hac zamanında Mekke'ye ta imak artıyla Dünya meridyenlerini bir yıldız hızıyla a ardı.Kanatlarına biriken tasavvuf balı bir gönülden di er gönüle tozla ma sa layacak ekilde yayılırdı.Bu gezilerinin stanbul ünleminde hep Necip Fazıl bulunurdu.Birkaç keresinde Üstadı görünce kendisinin çok hareketsiz kaldı ını ironik bir ekilde anlatırdı.Her eyi bilmekten çok anlamaya çalı an büyük tecessüs iç huzuru yüzünde(Kendim için sizlere daha çok varmalıyım) a dönü üyor.O güzel yüzde a kınlı ın hiçbir halkası iz bırakmamı .Gözbebeklerine dek tebessümle dolu.Üstadın Muhib Efendiyle birlikte Arvas'a do ru yöneli leri onların Türk edebiyatına yansıyan son pozlarıydı.Üstad,Muhib Efendi'nin son foto rafını çekmek için onu do du u bölgeye götürmü .Üçü ik ve Arvas ailelerini içine alan ve bölgeyi fon olarak kullanan deklan örün içerisinde kalmı lardı.Bu filmin her karesinde Muhib Efendinin tebessümü,Üstadın bitmez tükenmez arama zevki vardı.Ve hatta diyebiliriz ki Üstadın tabiattaki Esmayı tespit ve seyri içerisinde naklen yayın objektifleri gibi pasif seyircilere seyir imkanı vererek bizlerin zevk ve evkini de payla manın çifte bayramını yapıyorlar.Muhib Efendi ise bu tabloda kendi öz olu u içerisinde seyir makamında derin ve sessiz.Üstad ise oksijenden oksijene (Atomlarda cümbü ,donanma enlik) taklarının altında tunca ses veren ha in manzarasıyla en yüksek tepeden a a ıya bakmaktadır.Van'ın ini li çıkı lı sert ve tezatlı vadileri Necip Fazıl ile ne kadar uyum içerisindeyse de Muhib Efendiyle de dünyanın en büyük kontrast zevki ve olu umunu yansıtmaktadır.Üstad görmenin a kıyla gösterebilmenin i tiyakı,zevki, evki ve kıvancı içerisinde mesrur,oysa Muhib Efendi görmenin gizem içerisindeki ı ın parçaları gibi saklı , en,sessiz ve mütebessim.Muhib Efendi denilince Üstadı,Üstad denilince Abdülhakim Arvasi Hazretlerini hatırlamamak mümkün de il.Bazı dü man kutupların Necip Fazıl'a yakı tırdıkları Süper Mür itlik,Muhible Necip Fazıl ili kisini görselerdi utanca dönü ürdü diye dü ünüyorum.Bu yazı özelde iki müridin yuma ın biri içerden,di eri dı arıdan sarıldıklarını ve sevgiyi nasıl olu turduklarının foto rafını çekmekti.Genelde ise sahnede kiyle sahne gerisini huzur haritasında yansıtmak istedik.Abdülhakim Arvasi Hazretlerine 19 ya ından itibaren hizmet vermi Muhib Efendi okyanus me rebiyle bulutlara yansıma ve rüzgarın esenli inde dünyayı dola maya ba lamı tı.Tıpkı Fuzuli'nin su kasidesinde oldu u gibi.(Ba ını ta tan ta a urup gezer avare su)...Necip Fazıl'ı görünce ça layana dönü üür.Yirmi birinci asrın ba ında Üstadımıza ve Efendisine göç eden Muhib Amcamızdan gelecek efaat bizim avuntumuz olacaktır.Sonsuz rahmet ona ve sevenlerine olsun.

K NC BÖLÜM

MEZELEME

OTOB YOGRAF

Havaya atılan mavi eker leblebisini zıplayıp yakalamaya çalı an sevimli, simsiyah, kıvrır kıvrır minik kani köpekci i anlatmak çok zor de ildir. Veya üzerinden çelik paletleriyle geçen tankın yürüyen aksamından izler kopardı ı halde hiç etkilenmemi bir granitin halini de anlatmak çok zor de ildir. Dahası, bütün güç ve becerisini kullanarak çekti i utun kar ı camlardaki yuvarlak angirtisinde acarın kaçmanın bacaklarına nasıl gizlenmek istedi ini de anlatmak çok zor de ildir.

Ve fakat kendini anlatmak öyle kolay de ildir. Alçak gönüllü olmak bir yana insan o lu, ister kendi deneyimleri ister tarihi kalıntı ve isterse bilimsel deney sonuçları “üçüncü tekil ahsın”ba ından geçen olay olarak kavrar. Bu yapıya psikolojik bir takım yakla ımlar yapılması olayı de i tirmemektedir. Kendine mal edilen yapı hayatın özü olarak zaten ya anmaktadır. Öz olayı oldu u halde kendinden saymadı ı durum ve tutumlar ise maliyetini kendi kültürüne ödetememesinden kaynaklanmaktadır.

airle görü tü ümüzde hayat öyküsünü anlatmasını istedik kronolojideki bilgileri söyledi. “Ötesi yorumdur. Dü ü ten sonrasına ne diyebiliriz ki” dedi ve sustu. Biz de kolları sıvadık kronolojinin rakamları arasına airin hayat a ını ve sanatının kaynaklandı ı yöreyi aydınlattı ımızı sanıyoruz.

-24 a ustos 1949 Kıranardı/Kayseri ataerkil bir yörük ailesinin en küçük o lu Mustafa Koç askere gitmek hazırlıklarında. İlk çocu u dünyaya göz açar. smini dayısı koyar. Genç anne Nimet Hanım çocuk bakımından habersizdir.Do an çocuk bir süre sonra hastalıklar, hastalıklar içinde hayat mücadelesine ba lar. Dede Nuh Naci (annesinin babası) Adana yöresinde devlet memuru. Kızını kocasının asker dönü üne kadar yanına alır. Adana, Kozan, Ceyhan, Kadirli bölgesinde üç ya ına kadar kalırlar. Hem hastalıktan kurtulur hem de jandarma onba ısı baba terhis olur. Adana’ da özel bir tekstil kurulu unda i e ba layan baba Özer ve yeni do an Ömer’i Kıranardı’ndaki baba oca ına geri getirir (1953). Kendisi Adana’ da bir süre daha kalır.

Kendini bilmek erdemin ba ı diye yola bir çıkalım görelim neylemi iz takvim yaprakları arasında. nsana karınca misali “tarihe takvim yapra ı ta ıyan”diye bir tanım getirsek ömür denen olayı biraz tanıma fırsatı bulabiliriz. Gelecek zamanı, geçmi zaman kipiyle çekimleyen kimseleri de kalkıp, ne karıncaya benzetebiliriz ve ne de onlara ait takvim yapraklarının gitti i yer tarihtir diyebiliriz. Olsa olsa rüzgarın katlayıp kıvrırdı ı ve kuytu yerlere doldurdu u – geçmi gelecek zaman hesapları yapmadan – takvim yapraklarının çöple mesidir bu süreç denilebilir.

Ortaokulda Türkçe ö retmenleri N. Nurettin Ergün beyin “hayatımın çöp tenekesi”diye ti’ye aldı ı manzara da bu olsa gerek. Ben ki isel olarak –tevazu ile hiçbir ilgisi olmadan, rahatça unu söyleyebilirim- çöp tenekesi içerisine kaymı bir insanlık aradım durdum. Ömrüm hep çöp tenekesi çerçevesindeki zamanın nefesini tüketti desem mübala a etmi olmam.

Biz, ikinci dünya harbinin son karneli gazya ı da ıtıldı ı dönemin yetmeleriyiz, bizim olu tu umuz günlerde çok partili döneme geçmenin sarho lu u vardı. Her mahallede bir milyon – imdiki zamanda enflasyonik milyonlar göz önüne alınırsa trilyonlarla konu mak gerekirdi- yaratacak Menderes iktidarı ilk günahlarını geride bırakalı epey zaman olmu tu. Almanya çok tarlayı hozan etti. Bu gerçe i biz köylü çocukları DP’ nin ilk yıllarında da ya adık. bulmak için –veya ba ka ne nedenler vardı bilmiyoruz- ehre akın ilk o yıllarda ba ladı. Bugünkü gurbete yatkınlı ım çocuklu umuzdaki bu göçün içimize ta ınmasından ba ka olay de ildir.

Mü ahhas çizgide konu mamız gerekiyorsa 24 a ustos 1949 yılında Kayseri' nin merkez köylerinden Kıranardı' da do dum ve büyüdüm. Erciyes' in gö sünde ve Tekir yaylasının ba nda yer alan bu köye çok ey borçluyum. Kayseri' ye on kilometrelik bir uzaklıkta bulunan köyüm çobanların kurdu u ve DP iktidarı yıllarına dek te çoban kalmı tipik bir Türkmen köyüdür. Ekilecek alan çok azdır. Erciyes' e do ru yükseldi i için duvarlardan ibaret bir ekim alanı olu maktadır. Sanki tarlalar Erciyes' e do ru yürüyen bir devin basamaklarıdır. Hayvan yeti tiricili inin yanında bahçe tarımı geli mi tir. Her tür meyve sebze üretilirdi. imdilerde nüfusu çok büyüdü ehrin banliyösü oldu. Geli en sanayi ve kapitalizm köylü kültürünü yok etti diyebilirim. Örf ve adetten kalan birkaç miras da turistik fenomen olmaktan öteye geçemiyor gibi.

Köy kültürünün özgül kesiti hayvan davranı larından alınır. Güdük (e ek), külba (koyun), löngür (öküz-sı ır), kılıkuyruk (köpek) v.s.... sabır, çalı kanlık, dayanıklılık, inat, canı tezlik, hastalanma, söz duyarlık, zarar verme, dostu-dü manı tanıma tümüyle hayvanlara orantılıdır. Ölüm, do um, evlenme askerlik, ö retim v.s. do al olaylardır. Avrupa kültüründeki kurumla mı davranı lara pek rastlanmaz.

stanbul için ne e veya üzüntü kayna ı olan kar Kıranardı 'da ayakkabılı olmak gibi sıradan bir olaydır.

Merhum dedem (babamın babası) meslekten çobandır. Babamsa on altı ya ına dek çiftçi-çoban bu ya tan sonra ehir amelesi askerlik dönü ü fabrika i çisidir. Batı kültürünü zamanına göre bilmi tanımı rü tiye mezunu dedem (annemin babası) ise birinci dünya sava ı sonu ve istiklal sava ı gazilerindendi. Sava sonrası devlet memurlu una talip olmu tur. Dolayısıyla annem kasaba kültürüne sahipti. Okuma-yazma ö retmenim annemdir. İlkokula ba ladı ımızda az-çok okumayı biliyorduk. İlkokulu köyümde okudum. Ortaokulu ve liseyi Kayseri il merkezinde köyde ikamet ederek tahsil ettim. Dedemler (annemin babası) Yozgat' ın Bo azlıyan ilçesinde oturlardı. Yazları Bo azlıyan' a giderdim. Köyümüzde ekilecek alan çok az oldu undan çiftçilikle pek i imiz olmuyordu. Babamlar da koyun sürülerini çoktan tasfiye ettiklerinden çobanlıkla da hiçbir ilgimiz olamıyordu. Bir Türkmen köyünde tabiatla ili kisi olmayınca insanın okumaktan veya ücretli olarak sanayi' e girmekten ba ka seçene i yoktur. Bu nedenle babam liseye kadar okuttu. Üniversiteyi de SSK' dan burs alarak -bunun yanında çalı tım- stanbul Üniversitesi ktisat Fakültesini 1970-1975 yıllarında ikmal ettim. Mezun olduktan sonra adına okudu um SSK' nda görev aldım. Zorunlu hizmetimin bitimine yakın istifa ederek ayrıldım. 1976 da yedek subay olarak askerli imi de yaptım. Yayınevi kurdum. 1980 de ticari organizasyonunu yaptı ım bir irketler grubunda yine ticarete devam ettim. Bu arada da 1982 de Nermin hanımla evlendim. 1984 de o lum Alican 1987de kızım Eda dünyaya geldi. ki gözümün organ olarak ya adı ı organizmal dünyamız böyledir.

Tabiatın içinde olup onun sıkıntılarından uzakta kalı ımız sonucunda okumak büyük zevkimizdi. Anatomiye olan merakım beni felsefeye sürükledi. Derken tarih merakımızla toplumcu yanımız barı ınca sosyal antropolojinin sınırlarında epeyce dola ıp durduk.

Pratik akıl kendini emin bilir. Emniyet hissi ya amak için gerekebilir. Lakin insanın en büyük çeli kisi de budur. Bu noktada ben hep iiri bulmu umdur. Kuru akıl planında "hak" ya amaktan yana a ır basar ve fakat bilimsel üphe ise bu "hak" ta soru i aretleri yapar. Öyle karanlık bir ma aranın duvarlarıyla u ra ırken ansızın içeri dolan güne ı ı ı insanı nasıl ürpertirse, sorularla u ra ırken do ruyu bulmak da insanı öyle ürpertmektedir. De ilse hazır bir do ru yoktur. nsano lunun en büyük sorumlulu u do rularını bulma olayıdır. iir i te karanlık ma ara duvarında el yordamıyla "hak" arama yoludur. Kimi ı ı a açılır. Kimi kendi içinde bo ulur kalır. Mimari planda geometri zevkinden yana ne siyasal ne sosyal ve ne de sanatsal olarak taraf olamadım. iirde ses unsurunu severim, fakat çok sesli yapıyı daha çok benimserim. iir hayata taraf olacaksı böyle olmak zorundadır diye dü ünürüm.

Okuduk, denedik, okuduk, ya adık ve notlar aldık. Derken mahalli gazetelere imzasız yazılar göndermek nahif bir zevk halini aldı. De i tirip – düzeltip yayınlayanlar altına ba ka imzalar atıyorlardı. 1970 den sonra bazı okulların yıllıklarına espri kabilinden bir eyler yazdım. Bazı reklam firmaları için spotlar çıkarma çalı malarımız oldu. Derken geriye do ru baktı ımızda bazı çevre belleklerde on be -yirmi iirimiz birikmi ti. Bazı gazete, dergi, yıllık, antolojilerde yazılarımız ve iirlerimiz yayınlandı. aka gibi bir düzine kitaba ula tık. Yazarım lakin gazeteci de ilim.gazetecilik meslektir.

YANLI ADRESE G DEN MEKTUP

Babam da babası gibi davranırdı. Bütün amacı benim okumamı sa lamaktı. Dahası, ikide bir vücut hikmetinden vurur konuyu bizim alaca ımız üniversite diplomasına ba lardı. Bazan da varolu nedenini bizim diplomalarla aynı oldu unu söylerdi. Nedenler de i se de aynı sonla biterdi. İkokulu bitirirken “doktor bey” ünlemeleriyle kom ulara sofr a ve masa donatmı lardı. Küçükü ümden kalan belli ba lı ilk anıdır diyebilirim.

Dedem efsane dü künü ittihat terakkicilerle epey dostlu u ilerletmi bir tantanacıydı. Alnının ortasına yakın sa yandaki yara izini soranlara Bulgarların pususuna dü ünçe aldı ını söylerdi. Oysa hovardalı ı yüzünden hem de stanbul’un göbe i Ca alo lu’ nda laf attı ı bir hanımın çaça ökçesinden aldı ını söyleyemezdi. Kendini tarih sanır ona göre olaylar dizerdi. Ya adı ı dönemi tömbeki yapıp nargilesinde fokurdutıp her ak am üstü tüttürme keyfine diyecek yok. Gür ve uzun beyaz sakalını parmaklarını kıskaçlayarak tararken “eh artık o ullarımı memuriyetlere yerle tirdim gürül gürül devlet ceplerine akıyor.”derken babam gerçekten görülme e de er, mikroskobun altındaki bir cismi gözledi imizde “bu da nesi!” diye küçük dilimizi yutacak oluyoruz ya: dedemin yanında babamda mikroskop altındaki cisme dönüyor.

Dedemin gözlü ünde oldu undan çok büyürken, kendi gözlü ünden oldu undan daha da küçülüyordu. Bu yüzden olacak ki “bulu ça ına” de in beni konu urlarken annemlerin yanına gönderirlerdi. Bense pa a dedemin masallarını pek sevdi imden bir yolunu bulup odada kalmayı sa lardım. Kah karyolanın altına saklanırdım kah bo bir yere uyur gözükürdüm ama ço unlu u karde im Melike’ nin jurnali ile saptanır odadan ayrılırdık.

Melike’ ye artık masamın düzenli olmasını emrediyor ara sıra su getirtiyordum. Sofra ba ında aileyi bekletmem ola an bir durum halini almı tı. Babamı annem yatı tırıyor; “çocu un dersleri a ırla tı artık hem zayıfı da yok” dedi inde akan sular duruluyor. Ama babam odasına çekiliyordu. Yemek ya yenmeden ya da biraz azalıp kaldırılıyordu. Gerçi tüm sıkıntı benim yüzümden de ildi. Ben ta acak barda ın son damlası oluyordum. Bir yandan dedemin ölümü bir yandan Melike’ nin yakla an dü ünü aileye sıfırı tükettiriyordu.

Gün geçmez ki annemden bir liralı ı kopartmak için girmedi im renk kalmasın. Lise bitiyor bu yıl. Olgunlu u da kazanaca ım apaçıktı. Çünkü dünya diye, ideal diye diploma, kafamı dört bir yanıla tutmu tu.

Sabriye ile tanı tı ımdan buyana evin kütüphanesi de açılıyordu. Sabriye ‘ nin sarı ın dünyası beni bilmedi im bir e i e getiriyordu. Önceleri Balzac ‘ a göre Stendhall’ i, Dostoyevski’ ye göre Tolstoy’ u de erlerken artık her eyi Sabriye ‘ ye oranla de erli ya da de ersiz buluyorum. Hiç unutmam bir gün “yeter sevgilim gözlerimi övdü ün” demi ti. Bu olaydan bir gün sonra Sabriye “Gözlerinde kendimi görüyorum ve onu anlatıyorum” diyemedim diye kırılan onurumu ondan kaçmakla onarmaya çalı mı tım.

Sabriye benim bir ba ka yanım olmakla sürdü geldi. Ama Sabriye’ siz olarak. Dedemin zevkleriyle alaturka-alafranga arası. Mülkiyeye girdim. Devletin halkına kapalı oldu u bir dönemde dünyaya gelmi tik. Evimiz de tümüyle gitgide bizi sıkıyordu. Ne Atatürk orman çiftli inde gönlümüz en oluyordu ne de yılda bir haftalık yaptı ımız Beyo lu gezisi.

Bursumla babamdan gelen harçlı ı ate çemberi yapıp ortasından atlamaya çalı ıyordum. Ya ba rım yanıyor ya ka ım kirpi im ütülüyor. Kendime bir frak bile alamadım bu yıl. Babamın yaptırdıklarıyla yetiniyorum.

Yıllar güne e takılmı kuyruk gibi kayıp kayıp geçti. Mülkiyeyi bitireli iki yıl olmasına ra men yarım olmak öyle çeyrek bir ki ili e eremedim. Avrupa da doktora için devletin açtı ı sınavların hiç birinde ans bize gülmedi. ans diyorum çünkü CHP'nin ileri kademelerinden hiç çevre edinememi tim. Benim daha büyük korkum bu gidi le elimdeki basit memurlu u bile koruyamayaca ım duygusuydu.

Ticarete atılsam bile partinin aracılı ını sa lamam gerekli. Ben kalkıp da fabrika kuracak de ilim ya. Devlet ihalelerini dü ünüyorum. Bu ise imdilik Sabriye duyarlı ından bir adım öteye geçmez.

Ba arının kayna ını da bu arada ö rendim. Kültür bakanlı ında görev aldıktan sonra dedem gibi bir yandan blöflü kulaç atarken partinin gözüne girecek eylemlere atılıyordum. Partideki huzursuzlu u sezdim ve araya böylece girdim.

O yıl doktora sınavımı kazandım. Kazanır kazanmaz göreve istifa mektubu gönderdim. Ve müste ara hem bir “Allahaismarladık” diyelim hem de daha çok bursun sa lamı ını gidi ve oradaki davranı kurallarını sorayım diye çıktım. smet pa anın yakınlı ıyla övünen müste ar genç Türkiye' nin bizim omuzlarımızda uygar uluslar düzeyine çıkaca ıyla söze girdi, eski anılarını anlattı. Çarıkla gezdi ini ço u günlerinin aç geçti ini anlattı. Devletin sayesinde elinin ekmek sırtınının frak gördü ünü ilerde daha da yükselece ini sözlerine ekleyerek güzel bir nutuk çekti.Sıkılmı tüm ama dinlemek zorundaydım. Ba arının sırrı burada neylersin. Hele hele en çok kızdı ım masanın üstünde duran cama i lenmi müste ar Kemal Kabarık' ı çevirip evirip bana okutması ve güzel yazıldı ının benim onaylamamı istemesiydi.

Sınavdan bu yana bir buçuk ay geçti çevremi düzene koydum ve Sirkeci' ye yöneldim. Yollar yanılmasın diye biraz da çakır keyiftim.

Yaz sıca ı demirlerde daha de i ik ve gerçe e daha uygun duyuluyor. Bu sıca ı duya duya trene adımımı attım.

sviçre' de doktoranın dura ı vardı. Fribourg' a kadar uzandık. Bir yaz ve kı ı orada geçirdik. Sava iyice dinmi anla malar yapılyordu dizi dizi. Bu yüzdendir ki sakin olan sviçre birazcık renkli sayılırdı. 945 a ustosunda yıllık izin yapmak için baba oca ına döndüm.

Evde her ey durgunla mı tı. Benim muradımı görmek isteyen mütekaid Emin efendi ve hanımının dualarından ba ka ses ve harekette kalmamı tı.

Melike ve Endam'ın çocukları da arada bir evi alt üst etmeseler evde canlı yok sanılacak.

Geldi imin üçüncü ak amı Melike' ye ilk kez “abla” demi tim. Onu öyle ihya etmi olmalıyım ki tüm mektuplarım söz konusu ediliyor. Albümler ye enlerimin ellerinde canlanıyordu.

Bir ara elime mektup verdi Melike. Zarfı gösterdi bizim evin adresi vardı üstünde. çinde ise “can Sabriye ile ba layan giri .

‘Beni evlendirme sözünü’ açmak için bu “girizgah” gerçekten gereksizdi.Ben övendire gibi integralden ho lanmayan, hiçbir hiperbol ve parable hatta e ik düzleme bile pabuç bırakmamı biriyim.Bu taltif bir marifet göstermemle ilgiliyse,artık dolambaçlı ve imayı çimdikleyen hiçbir gidi e tavrım yoktu.Kısacası nedenini ben de pek anlamı de ilim.Belki kadınca Melikenin kıskançlık gösterisiydi.Bir defa olan olmu mektup okunmaya ba lamı tı.

Sabriye ile ilgimi hiç beklemiyorlarmı .Homurtulardan öyle anladım. Gider gitmez Sabriye'ye mektup göndermeme a ırımı lar ve ilgimin ne denli oldu unu anlamakta da gecikmemi ler.

a ma sırası bendeydi. Her ey apaçık olan burjuva çocu u olan benim bu yanımı ben bile çözemiyordum. Melike' ye uzattım. Eni tem, annem, babam cızırdayan kapılar hepsi sustular. Annem neden sonra a lamaklı Melike'ye okumasını söyledi. Gitmek olmazdı, çaresiz ben de dinledim. Hafif bir sesle Melike ba ladı.

“Can Sabriye

Dün saat üç civarında mektubunu aldım çok sevinmemek elde mi? Yazıyı daktilo ile yazmayaca mı bilirsin. Ama daktiloyu yeni aldım, ö reniyorum. Nasıl ki seninle dünyanın ba ka yanını ö rendim. Bırak da bu yanını size ula acak kelimelerde ö reneyim. Ba ı ladın beni umarım.

Çok sevinçliyim. Babanla kontak kurdum. Buraya gelip giden bir Merchant var. Babanın dostuymu . Tanıdı mı söyledim onunla mektup gönderdim. Dost mektubu anlıyorsun. Sen de sevinmi indir. Ve babandan mektup aldım. Saat fiyatlarını soruyor. yi bir rastlantı oldu. Prospectus ‘ları babana verirsin. Böylece yabancı olmadı mı anlamı olur. Can seni nasıl özledim. Yalın kat özlem de il benim duydu um. Irma ın umman olmak co kusu içimdeki. Can! Beni anlamı olman yetmiyor. Anlıyor musun? Sana sesleniyorum yalnızca sana.

Anı okumayı daha do rusu benden dinlemeyi sevdi ini yazdın ya umutlandırdın beni. Benden iste bir eyler isteki verememek kahrediyor beni.

Yol anımın birazını anlatmı tım. Yine sürdürüyüm.

Memurlukta “üç be kuru yapar evleniriz” diyorduk. Görüyorsun ki büsbütün yabana da dü tük. Hayırlısı Bulgaristan sınırına kadar tren içinde bir a a ı bir yukarı gezinerek geldim. Macar topraklarında

Severim her güzeli senden eserdir diyerek

arkısını söylemek geldi içimden. Bilirsin alaturka musikiyi pek sevmem ama sen seviyorsun diye ilgi duydum ve senden ö rendim. Biraz da sana benziyor diye sevdim.

Anlıyorsun gözleri tıpkı sen olan hanım bir kızla yol arkada ı olduk. Bu benzeyi yok mu ba ima ne u ursuzluklar getirdi. Romanya’ dan çıkıyorduk- istasyonun adını uanda hatırlamadım ama- son istasyonlardan biriydi. Romen güzeli yanıma oturdu. Tarzanca anla tık. O da Pe te’ ye gidiyormu . “iyi” dedim kendi kendime nasıl olsa Pe te’ de epey kalırım zira Cumartesi de oraya varıyoruz çok iyi olur arkada la gezeriz Pe te’ yi.

Üstümde Macar parası da var. Viyana’da para havalesi yaptırdım. Kendime göre yolculu um çok iyi olacak. Evdeki hesap çar ıya uyar mı hiç. Neyse anımıza dönelim. Macaristan’ da bir Macar kız Lö Kö haza sınır istasyonun da bindi. Macarlar hep kadanaya benziyor. Ama senden eser varsa orada hayat var oluyor. Macar kızda o kabilden. Sigara verdim. Romen biraz kıskanır gibi oldu ama ses çıkarmadı. Macar kızla hiç anla amıyoruz. Almanca, Fransızca hiç bilmiyoruz. Vangok, Shakespere dedik entelektüalitesi sıfır oldu undan o dalda elimize geldi. Sonunda caydım. Seni dü ünmenin yeter oldu unu sanıyorum. Bilirsin ki yalnızlıktan da çok yılarım.Bu yüzden arkada olmak istiyorum.

Yıldızım döndü. Macar’ la da arkada olduk. Çantasından çıkardı ı Macar ehirlerinin kart postallarını gösterdi. Ben de ona albümümü gezdirdim. En çok gözüne siz takıldı mız için sordu, i aretle anlatmaya çalı tım. Neyim gizli ki sana. Anlamadı ben de ispat için saçlarından tutup dudaklarına o denli bir sencileyin buse kondurdum. Sevindi ve anladı. Gördün ya erkeklerin hep aynı oldu unu söyledin ya... Demek ki siz de aynısınız. Ama yine de ben, herkesin apayrı dünyaları oldu una da inanırım. De ilse sevmemin bir anlamı var mı?

Anla ılmı tı her ey. Gerçi ben de öyle gizli kapaklı i ler yapmazdım. Ne demek oluyor bu. Davranı larınızdan anladı m sizlerin ku kularına ve soramadıklarınıza cevap vermekli im ise; sorun kolay benim için. Sadece soru sorup cevap mı istiyorsunuz, de ilse her eyi anlatmamı mı istiyorsunuz.

Babam babası ittihatçı mantı ıyla

- Sus.. cevap verme.. hürriyetin senindir onun için ne istersen onu yaparsın. Elverir ki yaptı mın iste ine uygun olmalı. Bizden isteyece in yardımın cinsini, miktarını aklınla bilir bulursun, o konuda da sana diyece im yoktur. Evladım, u cins-i latiflerin diyece i yoksa var yoluna git...

Zorunlu önüne baktım. Mektup yanlı lıkla kendi adresimize gelmi ti. Bu beceriksizli im annemi üzmü di erlerine bir ele tirme hakkı temin etmi ti. Sustum izin istedim.

Sabriye'lere do ru götürdü ayaklarım. Oysa Sabriye ablamın arkasından evlenmi ti. Ve ben hayatın bir "hukuk mücadelesi" oldu unu, gönül i lerinin ise "zamanla mukayyet" oldu unu ta okul sıralarında medeni hukuk hocamızdan ö renmi tim. Gel gör ki gönül gerçekten bahar gören bitkiler gibi kendi bildi ini yapıyordu.

HANIMINI CEB NE KOYAMAYAN MEMUR

Dı arıda kalan birkaç tel saçıda elleriyle kavradı. Mıknatıs üstünde, kurulan oyuncak askerler gibi dikilen demir tozlarına benziyordu parmaklarının arasındaki saç uçları. Parmaklarını araladı. Avcunun içersine kaydı kıllar. Onları da koydu. Gö üs cebine koydu u yeni dünya için serinletece i yerde nefesini bile almasına engel oluyordu. Kollarını öne do ru uzattı. Sonra çaprazlama gö sünün üstünde birle tirdi. Gö üs cebindeki yeni dünya ezilmemek için çekirde ini kaypakça gö üs cebinden dı arı do ru i kinle tirdi. Adam buna bir anlam veremediyse de gerinerek mutlulu unu göstermek istedi.

-Ayın üçü olmu dedi.

ki gündür evin içinde ayaklarını çıkarmadan dola ıyordu. Perde, pike eline ne geçerse ayakkabılarının tozunu siliyordu. Basit ve ne oldu u belirsiz sis nasıl güne i ve afa ı gözlerden uzakla tırıyorsa ayın, ilerleyen günleri de adamın umutlarını öylece yoklu a itiyordu. Daha dün silinmemi ti. Adam:

-Ayaklarını çıkar ve gö üs cebine gir diye söyleniyordu karısına gönülsüzde olsa, bu emri, rica kabul eden adamın karısı ilk adımını attı. Bir sıçramada adamın gö üs cebine girdi. Adamın gö üs cebi karısını alacak büyüklükteydi. Zira her kanguru torbasına koyabilece i büyüklükte bir yavru yapar. Adamın gö üs cebi do uma hazırlanan kanguru torbası gibi henüz geni ti. Adam kendisinin emriyle gö üs cebine giren yeni dünyaya ne i kence etmek istiyordu ve ne de onun orada kendisini ba lamasına katlanabilirdi. Gelenek yolundan sapılmaz. Adam gelene e uydu. Hanımını gö üs cebine aldı.

Kuca ına gömlek kutularını yı mı çocuk gibi önünü görmeden yürümeye çalı ıyordu. Alın terine sı ınıp gözsüz yürünebilir. Ama göz önündeki engel her zaman görmeyi ortadan kaldırır. Adam bunu bilmiyordu daha. İlk insanın hayatta ilk insan olarak ya ayan yı ınla insan vardı. Belki karısını gö üs cebine koyma ı onlardan ö renmi tir. Adamın imdilik bunları dü ünecek ne kafası yaratılmı tı ne de zamanı.

İlk insanlardan dostları oldu zamanla adamın. Zamanın tadına vardı. Hanımı henüz gö üs cebindeydi. Üstelik saçı, inip kalkan yüre in göz ya ıyla gö üs cebinden dı arı ta mı tı. Adam eliyle saçlarını tuttu hanımın. Özenle yerine geri koydu. Üstüne pembe mendilini kapattı. Gö üs cebi iki kat daha i kin-le ti.

-Ayın üçü olmu dedi adam.

Ceketinin önü dü meliydi dönemece girdi inde. İlk insanlardan edindi i yeni dostlarıyla kar ıla tı. Ona elini uzattı. O daha yakın geldi. Adamı kucaklamak istedi. Adam dostunun elini bırakmadan kendisiyle onun arasına tampon yaptı ve kucaklamasına izin verdi. Adam dostlu unun güçlü oldu unu belgelemek istedi. Elini adamın elinden çekip kurtardı. ki eliyle adamın omuzlarını tuttu, kendine çekti. Sa eli, adamın iki kürek kemi i arasında bir süre kaldı. Adam, dostunun güler yüzüyle ansızın sapladı ı yata anı yüzünün gülen kır ı ından çıkarmaya çalı tı. Çıkaramadı. Güldükçe yata an boylu boyunca kaslar arasına so uk madeni gölgesini bırakıyordu. Adamın gülen çizgileri dondu. Dostu memurun oldu.

Evet takvime düzen vermek için elini uzattı ında yanlı lıkla 7 rakamını da kopardı. Zamandan. Yanlı ı hafifletmek ve kendisine kar ı onurunu korumak için hanımını ceketinin yan cebine koydu. O böylece yenilgisini, iyi bir davranı la zafer olmasa da acısız hale

getirmi oldu una inandı. Hiçbir ey de i mez, de i iklik, eylere kar ı olan inançtır. Adamın ne cebi ne karısı de i ti. Adamın inancı de i ti i için de i iklik yapmak gerekti ini duydu. Yaptı nı sandı. De i iklik oldu. Her ey imdi yeni ba tan de erlendirilmeye muhtaçtı. Yeni denilen olay nesne ve evren de er yargılarını sarsmıyorsa eski eski bile olamaz. Yeni de ere göre yenidir. De erin yüceli i ya da olumsuzlu u önemsiz sayılmaz. Adamın yeni inanç içinde hanımını ceketinin yan cebine koymayı uygun buldu, ve koydu.

Ceketinin cep kapa nı kaldırdı. Hanımını hem güne ten hem ya murdan korumalıydı. Bu dü ünçeyle cep kapa nı dı arıya getirdi. Cepte biriken toz ve pamuklanmanın arasında kokusuz ya amayan hanımı, gö üs cebindeki mutlulu u burada da bulabilirdi. Küçük ayaklarını uzattı. Ayak parmaklarını birbiri üzerine bindirmek gibi bir hevese dü tü. Adam eline aldı ı her eyi yan cebine koyardı. Bu i i önceleri tutkunluk için yapardı. Sonraları alı kanlık haline getirmi ti. Elinde oynadı ı anahtarları cebine bıraktı. Eli bo kalınca a kına döndü, ceplerini aradı. Cepleri bombo olmu tu. Cebinin kılıfını dı ina döndürdü, kıvrımları arasına baktı. Yoktu. Hiç bir ey yoktu. Neden sonra cebin kılıfında bir yırtık gördü. Astaraya kayabilece ini on günde dü ünebildi. Hanım astaraya dü mü tü. Saçları da ılmı tı sadece. Adam sevdi ini söyler gibi elinde anahtar adama baktı. Adam üzüldü. Hanımını aldı, arka cebine koydu.

Günler ilerledi. Ay on dördüncü günün güzelli ini geride bırakalı bir hafta olmu tu. Güzellik, bizden çok uzaklarda, birkaç astronotun zevkini sa layan bir aç ı olarak “ ben dursam size ne yararım var ki” diye sesleniyordu. Gibiydi. Adam ne airler görmü tü. Kuru köste i göverten ve dallarından meyveler toplayan, güzellik hayalin bir yanında ve çirkine kale yapmayan dü ünçe olarak sadece azap veriyor.

Memurun karısı arka cepte de kendisine bir sosyete hazırlamaya çalı ıyordu. Ama adamın aya ı kayıyordu. Deveyi uçuruma çeken bir anne dikense, adamı sırtüstü, onarıma hayır. Otomobil gibi yatıran bir dilim kavunun kabu udur. Oysa köylülerin çuvallarla birbirine arma an olarak kavun da ittikları bir mevsimde adamın bahtına kavuna basıp gökyüzünü görmek dü üyor.

Ve adam a kın, karısını arka cebinden ucu kırılmı kalemiyle beraber çıkarıyor. Hanımı gelecek olan ay ba ında girece i cebin hayaliyle saat cebine do ru yürüyordu. Adam bıyıksız üst duda nı yalıyordu, imdi. Evinde ezlonga uzanmı kitap okuyor, hafif çalan radyoyu dinliyordu. Elbisesini askıya asmı ayakkabılarını çıkarmı tı. Ay sonuna dek hanımına verecek rahat bir cep bulmanın acısını, ay ba ından sonra, hanımının gösterece i ceplerde dindirece ini dü ünüyordu. Gö üs cebine sı mayaca nı biliyordu. Yan cepleri ise yoktu. Demek ki mutfak önlü ünün cebi kendisine tanınan büyük makamdı. Yeri orasıydı. Adam orayı dü ünüyor gibiydi. Oysa:-Ayba ı olsun hele... diyordu.

BUNA RA MEN VAROLU

Taksim’ li diye takılırdım erif’ e. Bazen gülerdi, bazen de Taksim’ li olmadı nı, olmasının olanaksız oldu unu söylerdi. erif’ i daha da kızdırmak için “ Taksim’ li olmak kötü mü? “ derdim. Kızdırmak istedi imi önceleri anlamazdı ve gerçekten kolları sıvayıp Taksim’ li olmanın ko ullaarını anlatırdı. Bu ko ullaarın kendisinde olamayaca nı anlatmak için bin dereden su getirmeye çalı ırdı.

erif’ le arkada lı ımız üç yılda epeyce ilerledi. Esprimi benden önce anlayınca hiç anlamı kalmıyordu. Bu yüzdendir ki i yerinden Taksim’ e kadar sessiz yürüyorduk. Sol ka nı fazlaca kaldırıp gözetmekle epey eylemler anlatmı oluyordu.

erif' le anlamakta birle iyorduk. Ara sıra ikimizin de okumamı oldu u yapıtlar üzerine tartı ma açıyorduk. Birbirimize bu denli yakın gözükmemize ra men açık vermeye çalı mamız, gerçekten absürd bir mantı a dü memize neden oluyordu. kimizde yoruluyorduk. Yorulmaklı ımız aynı dairede kalmamıza engel de ildi ku kusuz. Zor olanda burası. Bu duruma katlanmamız. Her sabah aynı yerden ba lıyoruz. Aynı daire dilinin kaosunda ya ama giriyoruz. Bunun içindir ki yorgunlu umuzu dostlu un sınırında dinlendiriyoruz.

Taksim pastanesinin önünde bizi bekleyen Mehmet O uz beye, kar ı caddeden el kol davranı larıyla ça rıda bulundu erif. Mehmet O uz bey öyle garip çalı ma arkada ıdır ki sır diye bir kavramı dahi kafasına yük etmez .Hafızasında kalan bazı bilgiler sır olarak de il de unutkanlı ının eseri olarak kafasındadır. Cam kadar saydam. Do rusu kötü pencere camına benzer. Yapısında özüne aykırı görünüm olması saydamlı ına engel de il oysa önünden arkası görülür. Yüzünden içerisi okunur. Temiz tıra ı, düzenli giyimiyle Mehmet olan bu arkada , gülmeyi bilmedi i halde, politik ki iler gibi hep güler yüze sahip olması da O uz bey olmasını sa lıyordu. Onun ta ıdı ı bu ikili isim, basit olan anlayı mı ikiye bölünce ortada Mehmet O uz beyin nüfus kaydından ba ka varlık bırakmıyordu.

Beyo lu' na daldık üçümüz. Eski de erlerini yitirmi , yeni de erlerini olu turamamı yirminci yüzyılın sarho insanlarını aralaya aralaya yürüdük. De erlerden söz açamayız. Bizim ülkede genel anlamda de er ya da alı kanlıktır. De erlerin olu ması bu anlamda yine de bir üstünlüktür. Toplumsalın bir anlamı olur o zaman. Aynı amaca yürür gibi gördü ümüz ya et balık kurumu ya belediye otobüs kuyru unu olu turuyor. Bu kuyruklardan bir de er çıkarmaksa ölü diriltmekten zordur.

erif beyle espri birli imiz bu gidi e isyan etmemizden do uyordu. Yol boyunca Camus' un yabancılarından konu tu erif. “ Veba “ dedim. “ Vebaya tutulmu ça “. erif ba kesti. Sustuk. Fiyatları yüksek ma azaların vitrinlerini gözleyen Mehmet O uz beye söylenecek fazla sözümüz yoktu. Yürüyorduk insanları yara yara.

Pasaja girmekte anla mı tık. kinci kattan bir odaya daldık. Mehmet O uz bey yüzüne dü ünceli adam biçimi vermek için epey çaba gösteriyordu.

Oturdu umuz masaya yakın bir taburede oturan Kamran beyi Mehmet O uz bey davet etti. Birada olsa içki meclisine tanımadı m biriyle oturamazdım. Ama bir kez oturduktan sonra masaya geleni de kovamazdım. En kolayı masadan ayrılmayı onuruma yediremedim. Buna ra men oturdum.

Mehmet O uz bey o güne dek içerisinde solucan sıcaklı ı beslenen duygularını tüm cıvıklı ıyla yaymak istiyordu.

-Biralara parası benden.

Ben votka istedim. Gelen kokoreçlerle midelerini i irirlerken “mösyö” dedim. erif bey göz kırptı. Sözümü Mehmet O uz bey kesti.

-Kamran bey...

Uzun uzun arkada mı bize tanıttı. Kamran beyi nicedir övdü. Kamran bey kar ılıksız bırakmadı arkada mı. çkinin verdi i alkol basıncı olsun Kamran beyi ne de Mehmet O uz beyi kızartmamı tı. Kokorecin me inle mesinden söz ediyorlardı. El büyüklü ü kokoreçlerin lezzeti hayaliyle sarho oluyorlardı. erif beyle aramızdaki Mehmet O uz beyin bira köpü üyle sarkan duda ının davranı ları vardı. Gözle konu uyorduk.

Mehmet O uz bey cumhuriyetin 50. yılında çıkarılan dört aylık yedek subay askerli inden yararlanacaktı. Tutturmu tu pasaja girelim diye. Ona son arkada lık görevini yapalım diye kalktık geldik. Masamızda konu an adını bilmedi im ama alkol kokusundan sarho olacakları yerde yürüme yarı ına geçen kara kara böcekler ko u uyordu. Kokorecin yapılı yeri ho a gitmez ama ana maddesini de kimsenin sevdi ini zannetmiyorum. Buna ra men oturduk. erif bir ara Marmaris' ten söz açtı. Mehmet O uz bey:

-Neresinde kaldınız. Diye erif beyi sınava çeker durumuna girdi. erif sustu. Yalnızca arkada mı kıskanmı olmamak için:

-Kamptı. Üç günlük kamp. 972 yılında.

Mehmet O uz, Kemren' a döndü.

-Kamran bey sizin için arkada larla be aylık mesaimde çok ey ö rendim. Kamran bey ben ayrılıyorsam daireden arkada larımızla ili kimizi sürdürürüz. Göremeyiz ki hayatta böyle arkada larla kar ıla amazsınız. İlk geldikleri günlerdeydi. Çarpıldım. “ Neden devlet dairelerine” diye a ırımı tım. Dairemiz için ereftir arkada lar.

Ben sigara yakarken erif beyin de sigaraya uzandı mı gördüm. Sigarasını yaktım. Mehmet O uz bey dairedeki davranı larımızdan söz ediyordu. Kalkıp a a ı kata indim. Arkamdan erif' te gelmi ti. ki sek atıp yukarı çıktık.

Sözün uçkurunu çözmü tü Kamran masaya oturdu umuzda. Huriler, ahular sözü birbirini izliyordu. Bir ara sözü döndürdüm Türkiye' nin güzelliklerine ama Kamran bombo tu. Üç masa ilerisi gürültüyü dinliyordu. Garsonun masaya yaptı ı uyarıya cevapladım. “Olur canım.” Dedim. “Burada kusura kalınmaz canım” dedim. Garson özür dileyip ayrıldı. Mehmet o uz bey yakasını düzeltti.

-Size laf söyleyenin... A zını tutmak istedi i mum ı ı ı gibi yandı, söndü içinde. Sonra bu davranı ı da ayrı bir terbiyesizlik sayılırdı. Buna ra men oturdum, erif bey göz attı. Kar ıladım. Güldüm, güldü. “ Bize bir ey söylemedi ini söyledi.

-Haddine mi dü mü .

-Takılma. Dedim.

-Garsonu bir anlık kıştırıp fıstık göndermesini söyledi. Referansına erif hayran kalma olacak ki “ Kervansarayı hatırladın mı?” dedi.

“ Yes sir “ dedim.

“ Hurry up “ dedi.

“ Be careful “ dedim.

Kamran bey iki yıl Almanya' da kaldı. Mehmet bey turist gezdirirken ne kadar iyi yabancı dil konu tu unu anlattı. Buna ra men oturduk.

erif gözlerinin gerisinde gizledi i kurnazlıkla. “Kamran bey Almanca bilir misiniz? “ dedi erif. Kamran ba ka konuları yudumluyordu. Mehmet O uz bey “ sizden iyi bilir Almanca' yı “dedi. erif “ elbette “ dedi. “ Almanya' da iki yıl kalmı .

“ Ben az ngilizce bilirim “ dedi kesik kesik. Mehmet O uz bey kokoreç yer gibi sözünü saldı. Yaydı a zını. Ben elimi yüzüme kapattım. Geriye döndüm taburede. erif fırsat bildi. Yanıma geldi. “Çarptı mı?” Göz attım hayır yerine. “Biraz” biraz dedi imde Mehmet O uz bey bize dönmü tü. Bir yandan da “ arkada lar dört dil bilir Kamran bey sizi tanı tırmasam gözlerim arkada kalacaktı. Bana “karides borçlusun” erif yerine geçti.

Hesapları ödememiz için üç çeyrek bekledik. Mehmet O uz ve Kamran' ı erif bey tuttu taksiye götürdü. Hesapları ödeyip ben de çıktım caddeye. Kar ı bankanın kapısına yaslanmı önünden geçen insanları dü ünüyordu erif. Yanına vardım. Koluma girdi. lerledik. Buna ra men Beyo lu' nun neonları yolu aydınlatıyordu.

“ Gönderdim askere “ dedi.

“ Selamlarımı sundum “ dedim.

Taksim' e yürüdük. Gezgin kitapçıların kitaplarına baktık.

“ Varolu bu mu? “ dedim.

“ Varolu ” dedi erif.

Teknik olanakların kö eye kıştırdı ı ki ili imizi koyacak yer bulamadan dolmu a yürüdük.

Buna ra men unuttuk bugünü bir gün sonraydı.

R NEVLER N EREF

Kendi kendine.

“ insanlık ölmedi ya “ dedi “ beni seven birisine yardım ederim.” a kın a kın di er soyda larına baktı. Sanki i ini gücünü bırakmı lar da bunu seyrediyorlar. Oysa bataklı ın çamurunda kayı la an kılları görkemli bacaklarını sürüyerek götürüyordu.

Yollar da insanlar gibi çok de i yor. De i meyen ey ise gereksizin dı ında olu unu unutturan de i meydi.

Gerek, de i imin yasıdır. Ama gereksizli e ne demeli.

Londra asfaltı da di er yollar gibi zaman içinde de i iminin daha do rusu ba kala ımının yanında günlük olarak da de i iyordu.

Aksaray’dan ba layan Avrupa yolu, zaman içinde, ki iler in keyfine ve hükümetlerin gücüne orantılı olarak birkaç kez yer de i tirmi ti. Topkapıdan sonrasında uzayan bu yola eski adını de i tirmeden Londra asfaltı denmi ti. Eski Londra asfaltı yine topkapıdan ba lardı. Fabrika yöresinden Haznedar’a çıkar oradan yayla yoluyla irinevler’de, imdiki Londra asfaltına geçirdi. Oysa Londra asfaltı imdi topkapı-mertersitesi-incirli yoluyla sürmektedir. Avrupa’ya giden yolun üstünde son yıllarda bar, pavyon, gazinolar kurulmu , ne eler ta maya ba lamı tı.

Lüks marka özel otolar geceleri bu yöreleri sık sık yoklar. Kendince e lendikten sonra kafa bulutlu olarak Londra asfaltına koyulur bir süre sonra otoyu sollayan bir dolmu taksiden sıyrılmak için, sa arampole yakla ır. Kurtulursa bir yarımık bac vererek yoluna devam eder. De ilse üç be takla atan taksiye herkes alı mı tır. Aldırı eden bile olmaz.

Dik burun Nazlı, sivri, yukarı sıvanmı bıyıklı beyaz gömleli, dar paçalı, lacivert fiyakalı, dolmu kabadayılarının ablasıydı. Kendinden umulmayan derecede bir beceriye sahipti. “ Eh “ derdi sık sık “ çok gördük “ le ba layınca kar ısındakini susturmazsa kudururdu belki. En iyi yanı kendisini sanatçıların de il de dolmu çuların ablası saymasıydı. Onlar da ku kadar yürekleriyle Nazlı ablalarını ikiletmezlerdi ho .

Nazlı irinevler gazinolarına “ mü teri! “ bulmaya ba layalıdan beri on be yıl geçti i halde Londra asfaltının dı ında ekmek parası aramamı tı. Bu yolun kıyısında ciklet sattı ı olurdu. Ama bu yoldan ayrılmazdı.

“ Abla “ dedi yutkundu “ abla diyece im amma” dedi. Nazlı gözlerini indirdi asfalta. Taksinin kapısını biraz daha yana itti. Kapı dizine dayanmıyordu artık. Ayakları bo taydı. “ Eh ...“ dedi Nazlı “ çok gördük “ diye ekledi ardından... “ Abla...” dedi dolmu a ası “ safsın neyin sahibi oldun” . Sus i areti yaparken ön kapının a zında oturan a aya “ nereye gidem....nereye... artık...sizin” “ de il abla aç kalırım sana ekmek bulurum” “ sana taksi aldık diye seni de almadık ya a acı ım”. “ Neyse” dedi a a. “ Bo ver “ diye her cümlesine ek yapardı zaten. Ak amın lo lu unda Ataköy sahilinde duran taksinin çevresi imdi sukute gömülmü tü. Kapıları kapattılar Ye ilköy’ e do ru yöneldiler.

Motor gürültüsü dı arıyı sarsıyordu. Nazlı duymuyordu. “ Bak a acı ım” dedi Nazlı “ insanlar var ya, u insanlar “ “evet abla” dedi a a. Gözüyle de sa a sola bakarak kaçmak istedi i apaçıktı. Hiçbir zaman Nazlı de il ya hangi kadın olursa olsun gözüne bakamazdı.

Sanki gözü orada kalacak sanırdı. Bakamadı Nazlı' nın yüzüne. Oysa Nazlı' ya ö üt verirdi sık sık. Dayanak olurdu ona. Ama yüzüne bakamazdı i te. “ u insanlar bana en çok ne yaparlar.... hiçççç” Öyle bir “hiç” çekmi ti ki, yitirdi i kadınlı ının macerasını anmaya bile içi varmadı. “Eh” dedi derince. “ Çok gördük....” dedi. Sonra ... Kendini toparladı. “A acı ım” diye dudaklarını ıslattı. “En çok da kuyruk sallarlar ardımda beni elde etmek için korumaya kalkı ırlar” Kaç zamandır far, ruj, cila, boya kullanmıyordu. Yüzük, küpe adına ne varsa onları da ta ımaz olmu tu. A alara göre “pejmürdelikti” Nazlı' ya “çok gördük” “Ehhhh.....” ti.

“Ama seni a acı ım”... sustu ki diyece ini demi ti... Encümen-i hamu anın üyesi gibi davranır bu yolun yolcuları. Susmak sinsiliklerinden... konu acak eyleri olmamalarından... karanlık i lerinin zorunlu yapısıydı. Sustu anladı a a. “ Bir ey mi var “ der gibi gözüne baktı. Kah hızlı kah çok yava geldikleri Ye ilköy'den havaalanı yoluna saptılar. Oradan Londra asfaltına.. Ekmek kapılarıydı orası. Bugün kaç taksiyle çarpı acaklar, kaç lira alabileceklerdi? Altlarındaki Dodge ıngır ıngır dökülüyordu. Yeni bir eski almalarını günlerdir dü ünüyorlardı. Alamıyorlardı bir türlü oysa.

Tek eliyle yönetti i arabada “yeter ben de bittim” dercesine sa farı yanmıyor, kornası ötmüyor, hele stop lambaları, silgeç kapı kolları süs gibiydi arabada. Yeni bir eski arttı. u genç lacivert fiyakalıya.

**

Hızlandılar ve dönemedikleri ve fakat ucuna geldikleri bu asfalt onları da de i tiriyordu. “Dikkat” yazısının altındaki “ oför acemidir” bölümünü küçük yazarlar ve cemsenin arkasına asarlar. A a bunu bilirdi. Ama onlarla pek i i olmazdı.Kıbrıs sorunuyla Londra asfaltında her zaman rastlamak ola an olmu tu artık cemselere. O gün i te... O gün tüm marifeti aceminin ustalı ı kar ısında sökmedi. Acemi öyle ustaydı ki aceminin elinden bir ölen kurtulurdu.

Ama a a ölmedi. Sanki Nazlı öldü mü? kisi de neler görmü tüler. Ölürler miydi hiç. Ölmeyeceklerdi i te. Çünkü canları yük olmu tu sırtlarına. Ayrıldılar yana fırlayan tekerleklerinin yönünde gecekonduya biri. Hastaneye di eri.

Nazlı' nın ansına gecekondu dü mü tü. Ayakta tedaviden sonra eve dar attı kendini. Bo kalınca insan hassas oluyor. Hep kendiyle konu mak istiyor. Ama içerde ne var ki?.

Kan oturmu kol ve bacak derilerine dokundukça Sivas çimento fabrikasının bacasından fı kıran kirlı dumanlar aklına geldi. Acıyan yerlerinde gurbet esiyordu. Kendini yokladı, sordu um soruların yanıtlarını verebilecek miyim diye. Öyle ya en zor soru içerden gelen soru.Ve hep aynı sonuç. “Eh” oluyordu. Korku. Gerçeklerden kaçma. Kaçılmasa da elden bir ey gelmeme. Usanma yol yordam bulamama ya da bilememe. Buna benzer iç gürültüsünü yanıtlıyor.

Sa ına dönecek oldu. Fabrika fırınına yakıt sürüldü. Simsiyah bir duman bir avuç gökyüzüne güne oldu. Ayıla bayıla sabah eti. Gece vardiyası i çileri gündüzcü arkada larına vardiyayı bırakarak sokakları dolduruyor. Belediyeler görevlerini pek yapamadı ından kanalizasyonlar soka ın dü ük yerlerine ördeklerin göllerini olu turuyor.

Atlaya sıçraya giden yeni mühendis Mehmet Akif'in “ Seyfi baba”sını anımsadı. Gülümsedi. u karda kı ta soka a çıkan ihtiyara. Soracak oldu içindekine yanıt aradı bulamadı. Di lerinin dibinde kalan et kırıntısını yere tükürdü. “Bo ver” diyecekti ki ayın son çeyre inde bo kalan pantolon, ceket ve gömlek cepleriyle la ıma sırtüstü yattı.

Aya a kalkmak istedi. Her yanı çürüklerden gelen sızılarla a örüyordu. Geçenlerde sahil züppelerinden dayak yiyen balıkçı dayanamayıp nasıl atmı tı kendini. Onlar çoktu. Et çürüklerini balıklarda görmeye alı mı tı. Ama bu kez sa yanına dönemiyordu. Adam akıllı sopa yemi ti.

E eklerin inadı tutmaya görsün. Adım atmaz. Yük sırtından yıkılmı umurunda mı? E ek bunun burası. Yük olmasa suya gidip gelinceye kadar hemcinsini sopa altında koyun edip

sa arlar sütünü. Ama koyunlar da terbiye edilirse pantolon, ceket, ayakkabı, papak olur kafalara.

Babası ha bire dövüyordu e ekli ini. Günler geldi geçti. Ne kaldı unun urasında ömrün bitimine. Gömle ini satıp okutacaktı bunu. Sanki gömle ine gömlek denirdi. On yılda on be milyon yara almı bu gömle i belki ngilizler antika diye alabilir. Ama bu okumadı. Hayırsız çıktı. Olur ya telgraf direkleri e it diye varıp boy ölçü elim. Geçenlerde tophanede boyunun ölçüsünü aldı. Çürüyen etleri bir haftada yapı tırdı ı ekmek hamuruyla birlikte lime lime nasıl dökülmezdi. Eh i te adam olmadı. Üniversite bitirmede ama hiç de ilse ilkokulu okusaydı ya. Ne gezer olmadı i te.

ÇELİ KLERDE

Çeli ki ya dü ümlenecek durumun son hastalıklı tıkanması ya da çözümlenmi dü ümdeki ilk kırık ıkların yarattı ı nekahet döneminde olu an zamandır. Bu zaman iki kopuk zamanın dü üm kabarcı ında tıkanaca ı gibi çözülmeye de iki kopuk ucun arasındaki bulantı olabilir. Bütün bunların yanında düzenli ve akı kan bir zaman üzerine devrim ve zorlamayla atılan dü ümlerin özünde bir hastalık olmamakla birlikte bu dü üm hastalı ın kendisidir. Sorun bu dü ümün özenle açılmasına ba lı kalarak düzeltilebilir. Dü ümün operasyonla yok edilmesi bile “zaman”da bir yara izi bırakacaktır. Dü ümü çözen el dü ümü atan tavrı tanımadıkca nedenselli ini bilmedikçe “nezaket”i korkunç sonuçlar do urabilir.

plik dü ümlenebilir, tel dü ümlenebilir, mermeri a acı da dü ümleyebilirler. Yolun dü ümlenmesi, kent dü ümlenmesi ve sonunda insanın dü ümlenme-sini dü ünelim. Diyelim ki dü ümlenir.

Çeli ki öyle sanılır do al yörüngedeki nesnelere birbirine zıtlı ıdır. Hayır geceyi gündüz izleyebilir. Bunda bir çeli ki yok. Çeli ki üst üste iki gece ya anması, ya da gündüz ya anmasıdır. Öyle ki sürekli gündüz ve gece do anın bünyesinde ise bu da çeli ki olamaz. Çeli ki do anın bünyesini yadsımdan do ar.

ya mur söylüyor aramızdaki sırrı
sırtımızdan atmak için zorladı ımız ayrı dünyaları

kılı parça parça ve dikey bölseler üçyüzaltmı be parçaya
bir günü
incecik
bir gül gibi asıverseler
ruhsal taraçaya
ve ben
kurgularımı yaslasam
yaslı bir annenin ninnisine

acaba ay ta ır mı
ve ya dü er mi gün sinesine
a ırı diye dü üncesine
küser mi gezegenler

olur mu olmaz mı
olur ki dumanında buluruz
olmazın dü lerini
mezarta ına yaslanıp sigara içi lerini

GAZETE KÖ ELER

Ne denli yinellerseniz yineleyin hasta tedaviye cevap vermiyorsa –kendinizi o hastaya karşı vicdanen borçlu sayıyorsanız- bilgilerinizde üphelenmeye başlamalısınız. Bilgilerinizi tam kati ve has halinde doğru görüyorsanız adınıza doktor değil, hasta demek daha yararlı olur. Kendini doktor, kitleleri hasta olarak gören 200 yıla yakın birçok gazeteci köşe yazarımız hiç kendi bilgilerinden üphelenmeden hep muhalif iktidar olarak kitleleri ezip durmaktalar. Bu hasta sınıfın yazdıkları olgunun ileri disiplinini de bilmediklerini eklersek gazetelerimizin neden bu denli düşük tiraj yaptıklarına anlamayız. Biran için kendilerinden kullansalar da olayları, sanki sansüre memur gibiyim çesine saptırmasalar hem ,suçladıkları kitleler hem de kendileri doyumuna ulaşırlarda; “yumurta mı tavuktan, tavuk mu yumurtadan çıkar?” Sokrat’ lamasına son verilir.

Sorunlar yazılamaz demiyoruz. Elbette yazılır. “Sezar’ ın hakları” korunarak yazılır. Yer yuvarlağındaki sorun bütün gerçeğiyle insansıdır. Çözümeyen sorunlar insana ait olamaz. İnsan dışı veya insan üstü sorunlar sonuçta insanı etkilese bile güç oranındaki önlemden öte insan konu olamaz. Demokrasinin kendisiyle kaim olduğunu sanmak hitler vari bir çılgınlıktır. Bu hastalığa en çok da gazete köşe yazarlarımız düşerler. “14.05.987 güne gazetesini yazarı hatta gazete genel yönetmeni

M. Barlas “ Bir yazıdaki alıntıya göz atalım.

“Örneğin bugün her çoğunluk isterse ve bu da anayasal kurallar çerçevesinde yapılmış bir seçimle ya da referandum sonucu ile ortaya çıkarsa, Türkiye’de slam-i cumhuriyet kurmak mümkün olabilir mi? “ Altmış küsur yılda demokraside alınan yol “bir arpa boyu“ bile olamamı demek ki. Hayvanat bahçesindeki yönetici bile aslanın önüne ot, zürafanın önüne et koymaz. Müslüman mahallesinde satılan salyangozun azlığına iaretle almayanları terbiye etmeyi ödütleleyen bu devrim cambazları en güzel ekilde okunmayarak yokluğa gömülüyorlar. Lakin zamanımızı çalan bu gevende takımını ıslah konusunda insanlık sabrıyla onları terbiye edecektir.günü gelip devlet tarafından kenara itilecek bu yazarları Müslümanların merhameti saracaktır.Zira siyaset hiçbir yazara ömür boyu merbut değildir ..

YOK ETME RUHSALI

İkel insanın kendisi ya da kendisini amaçlayan silah ve benzeri (vurucu gücü) bugün ne durumda biliyoruz. Bir yandan atom veya bir başka silahı bırakınız kullanılmasını boz ve dı görünümü bile akılsızca geliyor. O mimari o bulular ne ince ne derin ne girift şeyler. Akla zarar ilerler. Ne demeli eski bir şiirinde “kahrol düman beni silahlanmak zorunda bıraktın” demi tim. Kısa ve köylü mantığımla. İmdi o sözümü bir başka ekilde söylemek istiyorum.

“Hey melun dostum! Senin sevgin bunca silah yaptırdı”. Mantık düzlemi aynı. Önceki söyleyimde zamanı kötüye kullanmaya karşı çıkmıştım. Korkunun olumsuzluğunu “düman” olarak demek istemi tim. Sonraki söyleyimde derin ayrılık var. Sevgi silah yaptırıyorsa ve dost lanetliyse orada insan sadece burjuva bireyselliğini çirkin bir ekilde üstlenmiş demektir. Oysa geleneksel kültürümüzde dostluk sevgi için hem kaynağı (sebebi) hem sonucu dostluktur. Orada silah ve lanete yer olmaz.

Günümüz savaş sektörüne bütün bilgisizli imizle baksak bile çıplak gözle gazete foto raflarından izlese bile ya da TV ekranlarında endam eden savaş ve çatı malarda kullanılan mekanize veya piyade silahlarına bir göz atmak bile insanı ürkütüyor. Bir iplik

fabrikası veya arkası açılmı bir TV; kitinin içi karma ıkta olsa insana yine gurur veriyor. Silahların görünü ve makine olarak imali de gurur verebilirdi. Lakin sonuçları ortada duruyor. Nasıl ho bakarız? Peki bunca silah neden üretildi? Bütün ülkelerde iç çatı ma var. Bütün ülkeler silaha muhtaç hale gelmi . Bence silahı “dü man”üretmiyor. Silah dostlu u “in-san”ları “insan”lıktan çıkartmak için eytanla i birli i gibi bir ey olmalı. Ki o eytan lanetliydi. Dostlu un tarafları “ eytan”olunca da melun dostluklar kurulacak demektir. “Yok etme zevki”.

Mutlaka psikoloji uzmanlarınca incelenmeli. Bir hastalıksa adı konmalı. Tahrip gücü çok yüksek bir bombadan daha tehlikeli olan bu hastalık mutlaka önemsenmeli. Tahrip eden anlamına muharip denebilir mi? Diye bir teklifim olabilir. Birileri milli birli i bozucu görebilir. Oysa tahrip (yıkma-yakma) ile nerede mamur olmu , tevhit nerede sa lanmı , olur mu? Olur mu? Olur mu?

Evet eytanın dostu bu muharip sınıf sevgiyle (yok etme) silah isteyecek ve üretecektir. Peki; üretti i bu silahı ne yapacak? Dü ünlerde “ ıngır mıngır” giyecektir.

Yazık bu sessiz yı ınlara, onlar ki yirmi ya altı bekar ve ö renciler. di er yanda atmı ya üstü emekli ve dul ve ço u illetli bakıma muhtaç... nsanın havsalası almıyor

AY EGÜL

Bazen çok ses içinde bir ey söylemeyen, bazen bir tek sesle çok ey söyleyen ve hatta çırpınan bütün vücut organlarına ra men hiçbir ey anlatamayan tutumdan, bir gamze kıvrımında “sava lar”getiren davranı a dek bir çizgide yakalayan, ne zıtlarıyla var olmada, ne uyumlarda yakalamak mümkün. Lakin e ya ve olguların ötesine geçme çabası ufku tutunca, sözün her türü iir fısıldar gibi de il mi?

iiri sunan, yazan, kuran getiren her neyse sözü takdim edenin niyeti iirse her söz analiz edince sakinle erek iirle ir gelir o.

Bu i in bir yanı. Di er yanında kulak yani duyan, dinleyen, i iten öncelikle kulak devamıyla kültür, zevk, akıl, anlak veya yürek veya tümüyle dinleyen insan duydu u sözün iir oldu una inanması, ısınması, sevmesi kısaca benimsemesi gerekir. Ki söz dudaktan kula a veya gönülden gönüle ula an sözün di er adıyla iir adını fısıldamı olsun.

iir; kelime ya da sözün içerisindeki anlamı ve arka planındaki niyetiyle insanı arama, açıklama ve tanımlama sanatı olarak bakabiliriz. iir, iyi bir sözlük laboratuvarıdır. Sözler o laboratuvarında esas mahreçlerine oturtularak kendilerine suretlerinden soyulup asli elbiseler giydirilerek bayram gününe çıkartılır. Mevlana “varı nı seb-i aruz”diye niteleyebiliyorsa, laboratuvarında vardı ı “kesinlik”yüzündendir. O nedenle her eyi aslına vardiırma olu u diyebilece imiz sanat, kendinden bir asil ube olan iir de bu yolu seçer.

Benim ricam o ki anladı nızı, algıladı nızı sandı nız yerde co kunuz kesiliyorsa ve defalarca ya adı nız olaylarda iiriyetiniz dönmüyorsa ya iirimizde bir eksi imiz var –onu bize iletin isteriz- ya da kendinizi kendinize ra men sorgulayın. Birlikte temizlenmek do ru bir seçim olacaktır .

Özellikle ileti imin çok büyük boyutlarda geli ece inin izlenimlerini gördü ümüz u günlerde iir en iyi ileti ki olacaktır. Kaldı ki demokrasi ile yansızla tırılarak, yalnızla tıran insanın dünyasını tanımlayabilmesi için bu yapıya gereksinimi vardır.

Bir ba ka bo lukta sürekli de i en ve geli en Türkçe'nin en uygun mantık kalıplarına ve anlamlı sözlük kalıplarına dökülme zorunlulu u da i in öteki yüzüdür.

Ne yapmalı?

Nasıl yapmalı?

Güzel örnekleri ça lar boyu verilen asaleti süzdürece iz.

Yani iir yapaca ız.

birce yapaca ız.

Kalu-beladan beri yüz binlerce Kербela' ya u rayarak yolumuza yürüyece iz. "Sırat" olunca "sütrat"ıyla geçebilece imizi dü ünmeden zalim Haccac' a gülerek yolumuza yürüyece iz. Yolumuzun dola ık uzun ve karı ık oldu unu; belki de birazda çözmek a kıyla dalga da karı tırarak büsbütün bencil bir forma koydu umuz yolumuz, evet yine de bizim olan yolumuza gözya ları dökerek ve saçma oldu u halde sadece ayaklarının oldu unu dü ünerek evet evet hiç olmayacak belki de ama olsun, fahr-ı kainat geçer bu yoldan diye göz ya larımızla temizledi imiz ve serinletti imiz toprak kokulu yoldan olanca topraklı ımızla yeni ruhsal ayaklarla geçip gidece iz. Bu olursa müzikle, resimle ve kelimeyle geçmek zorundayız. Bizim sa lıklı soluk aldı ımız ve solmaz renk kattı ımız sevinç ve acımız kelimelerle olabilmektedir. Dolayısıyla yazı ve özellikle iir iklimlerimizi döndürmektedir. Gözümüz ve kula ımızın sa lı ını dilimizle "ıkrar"edebilme zevki içerisinde iiri sunuyoruz. Özel – genel ili kisi içerisinde genel güzeli özel ko ullarıyla yakalayıp çok özel boyutlarla seslendirir.Bu vitrinleme i i de yine iire dü en yapılanmalardan biridir. nsano lu nefsinin (özel benini) aklamak için gösteriler yapar, sevinç ve kızgınlıkla durumları iki örnek olarak gösterebiliriz.

iire yansırken bu durum olanca tarihsel, co rafik ko ullarıyla iire ta ınır, elbette ki insanda olu an biyo imik anatomik ba kala ımlarda, bilimsel ve duygusal yanlarıyla bilinerek de erler skalasına ta ınır. iir olu urken konuya uygun, yaygın bilinen çok özel sözcüklerin kalıplarına dökülür. Geneli anlatmak için özel statüler olu turulur. Fakat özel e er genelse iire konu olabilir.

Özel genel ili kisini özel lehine kullanma söz konusu olacaksa yeni tekrarsız biricik ontolojik özülle birlikte yakalanırsa özele saygı sanat adına olacaktır. Hep özelin ne ede olsa bireyin kendi var etti i etiki içirme ansı çok yüksek oldu u için kaçınmak gerekiyor diye dü ünürüm. Herkes biliyor diye ayakkabıdan, çoraptan, söz açmanın sanat olmadı ını elbette biliriz. Lakin iir diye iç dünyasının rulet çevirir gibi kelimelerini bularak rast gele dizmeninde sanat olmayaca ını kesin kes bilmemiz gerekir. Köylü türkülerini yüz bin defa tercih ederiz bu karanlık dünyaya. Orijinal olmayı apsallıktan, küfürden, ayıptan, günahattan, yasaktan ötede bulmak zorundayız. Topluma ters olaca ız diye sanat sa lanmı olmaz. Halkın uyuz ve ucuz na melerinin sulandırılmı tekrarlarına da sanat adına katlanmak ve dayanmak zorunda hele hiç de iliz. Çamurun ve hatta teze in içerisindeki canlı gözlenebilir bu canlının hareketleriyle büyük sanatın sesleri olu turulabilir. Lakin sövüp sayarak ciddi birikimleri yakalamak çok zor olsa gerekir.

Topluma ters dü meden onun düzeyini yükselten ona ya ama ne esi ve sevinci veren ve sanat eserini gündemde tutan ve her yerde okura kıvanç verebilen yapıtlar hem kalıcı hem de de erlidir. Çevremizle varoldu umuzu unutmadan ve çevremizin bir tarihselli i oldu unu unutmadan ve çevrenin üzerimizdeki hak ve ödevlerini unutmadan ve utanılacak düzeye ve asla utandıracak düzeye dü meden sanatı sevmeli ve yapmalıyız.

Malzeme kalitesi kirlenmeyi ve zamanı gereksiz kullanmayı da önleyecektir. Çevre kirlili i nedeniyle birçok tarihi eserin etrafında sürekli iskeleler görüyoruz. Çünkü eserler kirleniyor, onları temizlemek için yeni pislikler üretiyoruz. Ah kovulası kötülük ah. Bir kere sindi mi uygarlı ın içine, onu çıkartmak için bile ne kötülükler i leriz ya da ne kötülüklere katlanırsınız." Bunları hak ediyor muyuz?" diye soruyorum.

Sanatçı ve çevresi

Nesnel bir etkinin insanda kültüre dönü mesi do um yeri ile ilgili somut ö eleri yakalamak mümkün.

airin vardı ı yer duanın vardı ı yerdir. air duanın en güzelini, en do alını, en gerçe ini, en somutunu ve kısacası en ilahi olanını hisseder veya bularak duyar,Bir yeni bestenin notalarını ve notalar arası harmoniyi yakalamı gibidir. Öyle ki airde dua, kültüre dönü mü do adır.

nsanı en çok etkisi altında tutan somut çevre bu kültür çevresidir. Herhalde do um yeri ve ilk bebek – çocuk yılları insanda ilk olu an zaman - mekan kavramı birle imi duanın ilk kayna ıdır. Kültürün üst ö eleri ve alt yapısı bu dönemin do al verileridir.

Onun için Kıranardı çok özel bir bölgedir. Sertli i, yumu aklı ı, so uklu u, sıcaklı ı, din, devlet, su, insan, da , renk ve ses hep bu bölgenin bana ö retti i olgudur. Onun için Kıranardı' nı önemserim. Aile oca ımı önemserim. Nesnel olmak gerekir sanat üzerine üretim yaparken, kelimeleri sa lam ve sesleri olanları seçmelidir. Nesnelcili i çocukluk yıllarımızın bizde i ledi i ruhsal uyumun girift kö elerinde bulabiliriz. Onun için iç dünyamız ve onun içerisindeki kelimeler varlı ı iyice elenerek dı lanmalıdır. Elbette ki gerçek dı ını, gerçek üstünü, gerçe i ve gerçek ötesini iç dünyamızın gerçek örsüne yatırmadan kullanmamız mümkün de ildir. Daha sonra iç dünyanın de erlerini de toplumun kültür örsüne yatırarak biçimlendirmek zorundayız. Ham olarak cevherin ve tabiatın bize hazırladı ı eylerin fazla de eri yoktur. Onlarsız olmaz ama onlar da sanat eseri de ildir. BEN' in kanlı-canlı duda ından dökülmeyen de erler sanat olarak anılmaya de mez. Bu nesnelere de ersizli i anlamında de ildir. Bugüne dek ne i e yaradı ını anlamadı ım da da an a acı bile çok güzeldir. Tabiatı da da an a acı sanat eseri de ildir, oysa sanatçının ele aldı ı ve de erlendirdi i da da an a acı sanat eseri olabilir. “Sanat taklitle ba lar”sözü kısmen do rudur. Gözüyle dü ünmenin do al sonucu gerçek sanat eserlerinin do masına kadar öykünmelerle yetinilmesini gerektirecektir. A ama geçilerek taklit (öykünme) yerini sanata veya sanatçıya bırakır. Bu olay sanat veya sanatçının geli imiyle ilgilidir. Ayrıca “yaratıcı tekamül” tabiat içinde bir olgudur. Tabiatı her gün bir yeni yaratılı ın içerisinde. Yaratıcının “SANI esmasıyla”tabiatındaki anlık ve mevsimlik de i iklik, geli im ve ba kala ımlarını da iyice izlemek yaratılı m sanatçı sıfatıyla bir di er borcumuzdur. Elbette ki tabiatındaki de i imleri ne biyolog - botanikçi ve ne filozof nezaketiyle ele alırız. 1953-1973 arası çok kar ya ardı. Bu cümlelerin arkasında öyle bir dünya var ki ciltlerle roman ve öykü, tablolar dolusu resim ve hatta ciltlerle iiri var bu yılların içinde. imdilerde mevsimden kar çıkmak üzere. Bu bir de i imdir ve tabiatı oldu u kadar airi de etkiler. Elbette ki bu de i im toplumsal, hukuksal, teknik ve birçok açıdan hatta ekonomik ve estetik açıdan bile ele alıp incelenebilir. Bilimsel incelemeler ayrı konu, de er ve tespit, ayrı konu ve fakat sanat fenomeni olma özellikleri apayrı bir konudur.

Sanat biraz da eytan ta lamaktır. Bunun da üstünde duralım.

brahim Aleyhisselam su bulmak için çevreyi dola maya çıkar. Bebek smail susuz ve Esra hanım çaresiz ve a kınlık içerisinde. Anne Esra bebe in a ıtlarına dayanamaz, ümit dolu yüre iyle bebe i enginin ortasında bırakarak tepeye ko ar ve o tepede de ufka dönmez kocasının gölgesi a kın bebe in yanına ko ar. Bebe in topuklarında su. Suyun Hz. smail' e zarar verece i korkusuyla “ZEM-ZEM” diye ba ırır. Beytullah' ın ilahi emri gere i ilk imar hareketi. Ve o kutsal suyun öyküsü bu. eytan görevi gere i, Hz. brahim' in pe ini hiç bırakmaz. O da her fırsatta olanca imanıyla eytanın üstüne varır. Nihayet Arafat'ta attı ı bir ta la gözünün birini çıkarır eytanın. imdilerde sembolik olarak yapılan hac olayındaki eytan ta lama Hz. brahim'den mukaddes bir çizgidir. Onun için sanatın yine süre giden hayat içerisinde o günün anısına insanı a ırtan ve onu kötülü e iten olu umlara ataca ız ta larımızı. O bilinçle atılmayınca güzel olmaz.

Gerçek u ki inanmanın enginli inde somut olarak ve aklımı eline indirerek yani bilinçli bir biçimde küçük de olsa ta ı alıp eytana atmak evet besmelenin e li indeki eytanı ve ondan olanları ta a tutmak. Nefis ve deh et bir olaydır. Benzeri bir lanet okumayı Kudüs' de duymu tum – Viadeloroza – da yani acılar soka ı denen on iki duraklı sokak. Hz. sa çarmıha gerili durumda. Kan kaybederek ilerler, her dü üp yıkıldı ı yere bir istasyon diyorlar. On iki istasyonlu bu daracık sokaktan son gö e yükseldi i büyük yapıya gelindi inde içiniz bir Yahudi nefretiyle doluyor. Hıristiyanlar bir ibadet zevkiyle Yahudi mü riklere lanetler oku-yarak bu soka ı yürüyorlar ve son dura a geliyorlar. yi bir eytan ta lama örne i. Müthi .

eytanlı ı eytana yanlı lıklar ansiklopedi olacak kadar ileri giden “Ebu Cehil” ve “bni Cehil”yine de insandır. Cehaletin putu olarak da tarihi melaneti i leyeceklerdir. eytan bilgisiz de olsa, kötülükleri iyi becerse de eytandır. Onun hakkı lanetlenmektir, ta lanmaktır. nsan ise konu ne denli kötü de olsa “Allah islah etsin” demek ve kötülüklerine engel olarak ona iyilik ve yardım etmi oluruz. Buna zorunluyuz da. Evet; sevgili okur, airin, tek görevi “ eytan ta lamak”de ildir. Elbette bu da bir görevdir.

airin esaslı görevlerinden birisi de üphesiz ilhama melekuti aleme peygamberi tavra gönlü açık olmalı. Yüre inde sürekli sevginin ne esini sesini duymalı ve onunla gönlü dolu olmalı. Allah’tan korkmalı kokmasına, belki sevmeli demek daha uygundur. ama kur-anı kerimde korkmalı tabiri geçti i için o tabirle söylemeli diye “korkmalı”dedim. Stendhall’ın güzel bir sözü vardı. “Sürekli çı lıklarıyla cumhuriyet”kendini ve kendimizi duymayı ve görmeyi engelliyor. Sevgili okur rahat olmalı, air dedi in. Rahatlık maddesel egemenlik kurmak olarak ele alınmaz ise yani söyleyece ini söyleyebilmeli. Söyleyece ini söylemeli de iki yön var. Birincisi bilgi olarak konu tu u konuyu en ince ayrıntısına dek bilmeli bence. Çünkü derler ki “ eytan teferruatadır”. Ayrıntılar önemlidir. air en ince ve iç ayrıntıları bilmeli, sezmelidir. kinci yön ise cesur olmakla ilgilidir. Bence kahramanlıkla ilgili bir cesarettten söz açmıyorum. Benim sözünü etti im fahr-ı kainatın sava dönü ü söyledi i “küçük sava tan büyük sava a geldik”yer ve zaman bu de erin cesurlu u. umran ya da medeniyetin insanları kavramasına etik, estetik açılardan yardımcı ve destek olmak. Burası çok önemli. Demokrasinin gürültülü tezatlarına de il de sakın yanından ve insana yönelik temiz ve yalnızca destek çıkmalıdır. Uzun zamandan beri dindarlık suçmu izlenimi veriliyor. nsanlar molla, hoca, hacı, hafız vs lakaplar yakı tıran ayya ve gürültücü kesim cahilliklerini ,bencilliklerini ve haytalıklarını ve en kötüsü kullanılıyor olmaları gizlemek için kin ve nefret dolu olan içlerini yönlendirecekleri “muhayyel” bir dindar sınıf yaratarak onları küçük görüyorlar. Gerçekten dindar olanlar bu hale gülüp geçiyor. Birkaç çaresiz ve bilgisiz yolsuz da onlara malzeme hazırlıyor. Olan bu.

air o yakıcı hayal gözüyle cehennemden takındı ı kelimelerle fezanın uçsuz bucaksız enginlerin de kendine ölümsüz sevgili arayan...o uzun uçu lu.... o yıldız bakı lı.... o air. Bütün dünyasal ve vücudun muhtaç oldu u dü künlükten üste çıkabilmi o yüce güç...ve o müthi ictinab veren gizlilikler. Evet air meleklerin dokudu u gergefe göz ya ından iplikler temin eden o saf, o duru, o yalın insanın ta kendisi. Meleklerin imrendi i o müthi görevli. Ne Azrail çıkabilir ilhamından ne Mikail, ne srafil ve ne de Cebrael. lhamın kristal bir havuzdan bir suyun hafızaya ta ınması gibi ilahi meyvelerini vermektir aslolan. lham bazen bir kristal havuzdur. Bazen billur bir su. Bazen her ikisi birden ve dahası o güzellik havuzundan o güzel suyun hafızaya ta ınması eylemidir. Allah hangisini ve ne kadar nasip etmi ise o kadarını yapmak iirin i idir. air bu zorlu i in kıymetini ve çerçevesini iyi bulmak durumundadır. Zira vahiy ile ilham farklılıklar arz eder. Bütün airler peygamberini sever onun görevini bilir. Hiçbir airin görevi sahte peygamberli e soyunmak de ildir. Hele küfre girmek hiç de ildir. Vahiy kullar için yaratıcıdan peygambere gönderilmi tebli lerdir. Sevgili okur ve airler aman ha bu noktayı ve çizgiyi çok çok iyi bilmeliyiz. Onun için de bol bol kur-anı kerim, hadisi erif ve klasik tasavvuf kitaplarından okumalıyız. Böylece vahiy ile ilhamı tanıma ve ayırma fırsatları yakalamı oluruz. Bol dua ve ibadet de insanın içini temizler ve orada köle olunacak dünyalı bırakmaz. Yaratık’a ve ürüne kulluk insana yakı maz. Bizler asil olmalıyız. Bazıları yüzeysellikten ve avamilikten korkarlar kaçınırlar. Oysa mutlak olarak kötü eytani olandan kaçınmak gerekir. Yüzeysellikten muradımız herkesçe anla ılabilir olmaksın “ airin en önemli yanı burası olmalıdır”derim. Anla ılmaktan niçin kaçınalım? Ama ucuz zevzeklik ve lümpenlik iirlerine de kapılmamak gerekir. Günlük olan biten iiri yok etmez. iiri yok eden soyutlama gücü yoklu u, somutu bilimsele ta ıyamamaktır. Hatta yeterince yüzeysel olmak için gayret göstermek toplumsal bir ödevdir de. Yüzeyselli i sa layan co ku, cana yakınlık tazeliklidir. Bunlar iirin ve airin önemli ö eleridir. Onun için yüzeyselli i yabana

atmamalıdır. Lirizm yo unluk, bulu , olgunluk ö eleri ise belki herkese yönelik de ilse de anlamak ve almak isteyen herkese açık olmakla beraber biraz da SEVER NE NOTLAR gibidir.

Doz ve doku dil bilgi, etimoloji dâhil lügat ve kelime bilgisi ilimlerdeki geli me ve birikime paralel olarak bugün düne göre önümüzü daha çok aydınlatıyor. Onun için bu günlük ihtiyaçların listesine air bu ara tırma eserleri de almalıdır. Atasözü, deyim, ıve, vecize, taklit gibi hazır verilerden kaçınmak için bu ara -tırmaları okumak gerekiyor. Orhan Veli bile gülen bir iiri yazmadı. T1, humor vs gülmeye yakın fakat gülen iir de ildir. Gülen iiri de bulmalıyız. Birkaç tane gülen iir besteye de yansıdı ama genel ufku henüz tutamadı. iirde henüz sava naraları var. O da güzeldir. Lakin di er güzellikleri de bu bahçeden kovmamalıyız. Sonra ba ka bahçelere ta ınmak zorunda kalıyoruz.

“MEN AREFE NEFSEHU

FAKAT AREFE RABBEHU “kli esinin sırrını eslafın söylemiyle “bilmek” ki iyi “mesul”kılar, mesul yani sorumlu olmak ve yükümlü olmak bilmekle ba lıyor. Dahası dini mükellefiyette bu yapının temeli üzerine örülüyor. Akıl fukaralı ının mesuliyeti ve mükellefiyeti yoktur. Köle hukukunda ise bir zeyl var. “Köle”kendine ait hukuka de il de ba kasınca ihdas edilmi hukuka uymak zorunda olan “ki i oldu u içindir ki o akılsızlar sınıfına konmu gibi. Elbette farkıyla. Bu devirde kölelik yokmu . nsan alınıp satılmıyormu . Birileri yukarıda öyle diyor. O ki iler a a ıya inip kendileri bile yukarıda söylediklerine inanıyorlar. Ne diyelim? Özgürlük imanın esaslı protoplazmasıdır. Ondan taviz vermek olmaz. Hele ki air. Ihamı engellenmemesi için bile mücadele etmek zorunda olan biri. Kim ki kimli inden özgürlü ünden ve zamanından kendili inden fedakarlık ederse bilsin ki ziyadadır. eytanın arka baca ına paralel yürür hem de errin içinde. Edepsiz ve ukala oldu unu her eyini kaybedince anlayacaktır.

Özgürlükten ve özgünlükten ba ı ta bulunmak ve sınırları içeri çekmek olmaz. Biricik görevimiz özgürlük ve özgünlüklerimizi uzay geometrisinin verdi i bütün imkanlarla derinli ine, yüzeyselli ine, paralel boyutlarda en hızlı, en içli ve acısını duya duya geni letme e mecburuz. Biz bunun için varoldu umuzu sanıyoruz. Bilmeyi bu yüzden seçtik. Her türlü kölelik yok olsun dileriz.

Men arefe diye ba lamı tık. Kim ki bildi nefsinin. Yani kendini bilmek, anatomik ve duygusal ve hatta bütün ilimlerin önünde çırılçıplak durmak bu iskelet ve kas yı mının üzerini örten derinin hakkı içinde bilmenin bütün boyutlarıyla ve en önemlisi –Allah rızası için- bilmek ve dü ünme ba lar bundan sonra. Rab’ bini bilir. Yani e iticisini. Bilmek fiilini yaratanı olanca ha metiyle bilmek. Evet airin yükü bu. Bu yükteki yumaklarda bir tek uç var hiçbir sarmal kopuk de ildir.

nsanlara ve insanla yön veren peygamber, veli, bulu sahibi, önderlerin biyografilerini gözden kaçırmamak gerekir. Hatta bu eserlerdeki satır aralarını iyi okumak gerekir. Zira anlatılmayanı görmek yakalamak birazda airin i idir. Birinci sınıf bir hayat sürmeli birinci sınıftakilerle u ra malı bence. Alt katta pislik, nefret, dedikodu, sakız çi nemek gibi do alla mı . Politikayı da keyiflerine uydurmu lar. Üç be paralı ya kendisi ya da vitrin kiralarak politika yapıyor. Bu oldukça yanlı bir yoldur. Devleti uçuruma sürükler. Ahlakı akılsızlı ın hicranına götürür. Yoksa asil anlamıyla politikaya sanat yön vermelidir. Sanatçı da politikayla doludur. Salt politika airin harcı de ildir. Madem ki hak adına konu ma hakkı istiyor air öyleyse halkın sesi olacaktır air.

Eslaf “hekimane ve hakimane olmalı söz dedi in”dermi . iir de bu korunmalı. Korunmalı da daha önce dedi imiz gibi iiri basma kalıptan, ucuz güncelden toplumu yaran siyasi sözlerden kurtarmak da lazımdı. Bu konuyla ilgili bir tarihi olaya de inelim.

Çok eskiden iiristan diye bir ülkenin ya adı ı zamanlarda geçiyor olay.

iiristan ülkesinde her yıl sessiz sedasız bir yarı ma olurmu , yarı mayı düzenleyen kurulu Encümen-i Hamusan (susanlar cemiyeti), yarı mayı kazanan ki iye ödül olarak Encümen-i

Hamu an üyeli i verilerek, kayd-ı hayat artıyla bütün giderleri kar ılanırmı . Yarı manın çok kuralı varmı ama en önemli yanı o yıl içerisinde en az sözle en çok anlamı veren iire bu ödül sunulurmu . Hakim Zap isimli air yıllarca ba vurma lakin her zaman önüne bir damla su konsa ta acak olan bir dolu bardak su konuyormu .

O yıl yine Hakim Zap gelmi Encümen-i Hamusana ba vurma . Cemiyet sekreteri bu yıl ki üye de belirlendi anlamına su dolu barda ı getirip Hakim Zap' ın önüne koyar. Koyar ama Hakim Zap kararlıdır bu yıl.

Çiçeklikteki gülden bir yaprak koparır su dolu yapra ın üstüne koyar. Ne bardak ta ar, ne gül suya batar. Sekreter espriyi çok be enir. O yıl prensip bozularak Hakim Zap da üyeli e alınır.

Evet sevgili okur airlerin davranı larında da büyük hayat gizlidir. Onu anlamaya çalı malı.

urası bir gerçektir ki insano lu yedi ine-giydi ine çok özen göstermeli ve özel olmasına dikkat etmeli ki saygı görebilsin. Sıradan, özensiz, lakayt serke halleri sevmek belki birilerine ho luk verir. Ama toplum önünde bir ilke mücadelesi veriliyorsa bu ho luktan çok kötülükler davet edilmi olur.

Türkçe'ye sahip olmak ve onun sözcüklerini düzgün yerli yerinde kullanmak art. Çünkü iir söz sanatlarındandır. Türkçe'miz sözcük dilidir. Türeyen kurallarımız yok denecek kadar azdır. Dilde halkına ba ımlı olarak; ilerler, geriler, yerinde sayar. Biz airler dile i lerlik kazandırmak çabasında olmalıyız. Türkçe için söylediklerimizi bir gerilik- ilerilik ifadesi gibi görmemeliyiz. Kuru kuru taraf olma olunan tarafa zarar ekleyebilir ancak. Dilde taraflılık da dile zarar verir. Oysa bize dü en çalı maktır. Türkçe' de bu yüzden deyimlere çok dikkat etmeli ve özenle seçmeliyiz. Bir de vurgulamalar var ki hele. Hiçbir dilde bu denli de il sanırım. Hatta bir güzel sözümüz var. "ho ha var öküz durdurur, ho ha var zelve kırdırır."yumu akça söylenen bir ho ha seslemesi öküzün durmasını sa lar. Oysa keskin ho ha sesi hayvanları kı kırtmaktan ba ka i e yaramaz demek istemi . Zelveyi merak edeniniz için anlatayım. Karasaban, döven ve ka nıya ko ulan sı ırların boyunlarının iki yanından inip dı tarafında sabit ip olan ve içerdekine alttan ba lanan iki sopaya verilen ad.

Evet vurgu ve tonlamalar Türkçe' de çok önemlidir. Bazen i in önemi bazen zaman kipini ayırmamıza yarar.

Son yirmi yılda yazı dilimizde ve yeni Türkçe' de epey yol alındı, örnekler ortaya kondu. TV, radyo ve benzeri (Audio -Visual)her ne varsa biraz konu ma bozuklu u ve ifade zorlukları da görülebiliyor. Biraz sabır. Kısa denecek senede yüzlerce yayın organı kuruluyor. Eleman sıkıntısı olacaktır. Zaman en iyi ö retmendir. Yine de Hz. Mevlana gibi "bu da geçer hu"deyip geçiverelim. Elbette ki kötü etkilemelere neden oluyorlar ama biraz sabırla düzelece ine ve çok iyi yönde dev adımlarla hız yönünden ve binlerce yazarın yapamadı nı. Geni lik açısından yapacaklardır. Öncü örnekleri de gözükü. ükretmek ve sabretmek kalıyor bize.

Çok dua edelim dindar olalım dedim ya, o konuya iki açıklık getirmemiz gerekiyor. Allah'ın emirlerini tutmak, yasaklarından kaçınmak buraya kadar anla ılmayan bir ey yok. Bundan ötesi, yani e ya ve olayların yargı ve de erler skalasına konu tarzı var. E riyi bile do ru yerinden tutmak gerekir. Kediye kedi olarak, tahtayı tahta olarak, insanı insan olarak tanımlarını düzgün ve tanımlı içinde kalarak algılamak gere i beynimizin en büyük vebali olarak sunulmasını istiyorum. Zira hezeyanla yan yana ya amak insanın hakkı de ildir.

lhamı vahiyden nasıl ayırmak gerekiyor ise ilhamı hezeyandan da temizlemek gerekir.

E ya ve olaylar kendi iç ve özel yasalarına ba ımlı ve mahluk olmasının gizemiyle iç içe kendi hukuku içerisinde de erlendirilir. E ya ve olayları Mistifikasyona ba layarak tanrısalla tırmak ya da efsanele tirmek her eyden önce ilahi düzene ters olmalıdır. Çünkü bir mümin "LA LAHE LLALLAH" demektedir. Öyleyse onun yerine ikame olacak bir beyin seferini kabul edemeyiz. Kaldı ki e yalara tanrısıl bir güç ifadesi düpedüz mü rikli i te viktir. Onun için iyi dindar olmak slam'ı bilmekle es anlı bir paralel dü üncedir. Haram – helali iyi

tanımlamak, hakkı ve hukuku bilmek, uymak ve uygulamak her zaman bizi temizli e götürecektir.

İkinci konuya fatalizm Nefsu Levvame demi eski büyüklerimiz. Nefis denen ego, ene, ben gibi insanın kendinde terbiye edip olgunla tıraca ı yapısına. yi güzelde nefsin kaderle ilgisi mi var ki konuyu böyle takdim ettik. Evet var. Üstadımız N. Fazıl “bu i akılla da olmaz, akılsız da”naklederdi. Her iste ini yapma ihtiyarına kar ılık haram helalı hukuku konmu tur. Ya amın bütün katmanları slam’ da kayıt altındadır. Kulun yaratıcının Esmâ’ sıyla tenvir etti i yapıda yeri yok ki. Kul kendine ba ı lanmı hukuk içinde özgürdür. “men arefe nefsehu” ölçüsü de ilgili kısım hatırlanırsa bu kanı aydınlanır. Aklı kiraya verme gibi bahsolunmu bir hukuku kaldırmaya ne hakkımız var. Kendi bahçemizde özgürüz. Hamd olsun. Yani bizler fatalist de de iliz. Kaderimiz hukukumuzla taayün etmi tir.

İham ve yalan yan yana iki kavramdır. Elbette sanat taklit ile ba lar, sonra taklit bitecek mi? Hayır hayat kombinezon hesaplarının varyasyonuna sahip bir yanında kıpır kıpırdır. İhtimaliyet diyoruz ya taklide konu benzetmeye konu, meydana getirmeye konu, kurguya konu, uydurmaya konu, meydana getirmeye konu, ısrarla yaygınla tırıla ifadeyle; yaratmaya konu ne kadar çerçeve varsa hepsi de yalanlanamayacak bir ilhamın süslenerek, güzelle tirilerek, etik ve estetik bütün ruhsalı ku atılarak yapılan bir sunu tur. Bir ba ı bir vazgeçi de ildir. Nesneli i vardır. Genel olmakla birlikte “özel” ve “biricikli ini”korur. Gerçek mümin okunacak olan varken sanatı din edinmek veya ona ola anüstülükler vermek insanın inanma ihtiyacından kaynaklandı nı yetesiye gösteriyor. Ve fakat sanat dini ihtiyacını kar ılamaz. Din ayrı sanat farklıdır.

Son kırk yıllık insanlık dünyasına bakıyorum da sanata verdikleri önemi bazen anlamakta güçlük çekiyoruz. Zira sanata bir mukaddeslik mevki verilirken sanatçısına reva görülen dünya cehennem ve bu cehennemde kendisini sanatçıya zulmetmek üzere adamı politik ve bürokratik ideolog kurum ve kurulu lar mukaddeslik izafe ettikleri sanat eserlerini ne yapacaklar.Sözüm ona sahtekar bile denmeyecek denli sahtekarlı ın tanımını bozup tanınmaz hale getirecek ki ilere aynı tarzda tanrısal öngörüler ya dırılmak-tadır. Bu ayıptır, zorbalıktır. Düpedüz eytanca ve kapitalizmin düzmece bir cennet vaadidir ki daha önceleri Hasan Sabbah ha ha inler olarak denemi tir. Asli ölçüler içerisinde insanların sayılması ve taltifi yine insanca kalmak kaydıyla ne kadar iddetli büyük ve sunturlu olursa olsun sevimidir. İnsan buna layıktır. Ama insanlar hukuku içerisinde olmalıdır. Gerçi her asırlık yalanın yakalanma yeridir ya. Neyse. Olumlu, sevimli ve gülen yanıyla gündeme yine dönelim.

“Marifet iltifatta tabidir “

“Güzel ve ola anüstünün yapılması onun sevilmesine ba lıdır”diye çevirebiliriz. Atalarımız takdirin önemini vurgulamı lardır. Buna eklenecek sözümüz yok da mevcudunun ruhumuzda hayatımızda yer alması en büyük dile imizdir.

Hak-hukuklarımızın olması ve bunların eksiksiz kullanılması zorunludur. Canlı hakları, insan hakları, meslek ve uygulama hakları ve yanında bunların yanında hukukları ve evet garanti edilmemi toplumda uyulması zorunlu hale getirilmemi ve devletin de bu yapıyı koruyaca ı kabul edilmemi se o hakka hak denmez ve hukuklar olsa da yok sayılır. Trafikte kırmızı (dur) lambası var. Ne yayalar ne de sürücüler uyuyor. Böyle bir bölgede devlet var, hak var, hukuk var diyebilir miyiz? Elbette mübala a ediyoruz. Devlet var ama koydu u kuralı kendisi önemsemiyor mu diyece iz yoksa “sizin anla amadı ınız konuları ben de önemsemiyorum ey vatanda ım”diyor mu diyece iz? Sonuç olarak insanız ve etkileniyoruz. Güzel dü ün ki i in güzel ola. Diyen halkımızın yargısına katılalım. Ama ne olurdu saygı da sevgi de olsun en küçük ortak faydamız olsa. Toplum olarak hiç de ilse saygı ve sevgi aynı biçimde anlasak ve uygulasak.

Türkiye cumhuriyeti dünyanın en eski Amerika’sı (ABD) dır. Bu mirası Selçuk ve dolayısıyla daha ço alarak ve hukuk kazanarak Osmanlı devletinden devraldı. Kendisi de katkılarda

bulunarak azınlıklar ruhu yeni devlet vücudunun varlığını oluşturur. Zorunlulukların tasfiye ve imha mantığını kullanılmadan devlet oldu u yer Osmanlı imparatorluğudur. Ya lı dünyanın miyop bölgesi Anadolu' da ABD' yi etkiler yanı ba ındaki Kıbrıs i ini çözemez. "Mum dibine ık vermez" derler ya onun gibi. Azınlıklar; bir çok kimsenin u lanet konu diye kaçtı ı üstü-ne konu madı ı konu. Azınlı ı kelime anlamıyla alarak konuya yakla mak isti-yorum. Lozan' da Türkiye' de Ermeni ve Rumlar azınlık kabul edildi. Bunlarda mezhep ve din farkı gözetmeksizin genel tanım içerisinde "kerhen"ele alındı. Oysa bizim realitemizdeki cemaat ve topluluklara bir bakalım. Alevi ve suni diye global olarak yapılan ayırımın üzerine bir zım yapıldı ında çok suni çe idi, çok alevi çe idi göze çarpar. Tarikatlar ve gruplar da cabası. Konumuz azınlık analizleri yapmak de ildir. Türkiye' deki insanlar galiba çok bireyci. Genellemenin çok hataları ve hastalıkları bünyesinde ta ıyabilece ini bildi imiz için, genellemek istemiyoruz. Ancak kanun ve onun yönetiminde bir insan toplulu u yok Türkiye' de. Kanunu kafasında kararı, gönlünde uygulaması becerisinde küçük gruplardan olu uyoruz, buna moleküller yapı da diyebiliriz.

in muzır yanı bu yapıyı devlet iyi biliyor. Çatıları hep ona göre kuruyor.

ZAMAN VE BEN

Birinci evre:

Ço u kimseler dediler ki diye söze ba layıp çocuklu u hakkında (üzerine) genellemeler yaparlar. Ben de genel bir giri yaparak bebekli imi bile "ben" anlataca ım. Bu benim için kaçınılmaz ve ölesiye bir hazdır.

Dedem Nuh Naci' nin kendi tek yanlı kararıyla hiçbir mesle i, topra ı ve be parası olmayan babama kızını vermeye kalktı ını yakınlarım anlatırken, gerçekten babamın temiz, onurlu ve gururlu yüzü apaçık aydınlanır.

-Allah razı olsun. Der her zaman.

Hani cumhuriyetin kurucuları olarak ça da ve Avrupalı dedem ve onlar öyle bir durumun insanıydılar ki apaçık söyleyebilirim.

Babama nasıl oldu da kızını verdi. Onca erkani görmezlikten gelerek. Kim bilir belki babamın akraba olu u, dürüst ve kuvvetli olu u veya benim bulumla; anneannem üç küçük çocu u bırakıp öteye geçince dedem genç ve makamı gere i ardından ikinci evlili i yapıyor. Yeni anneannem annemden 5-6 ya büyük-tür. Her halde sürtü meyi en aza indirmek için kızlarını biran önce kendi kararıyla akrabalarına evlendirir. Bu kararındaki a ırlı ını daha sonra sezmi veya vicdan azabı duymu olmalı ki çok sık ziyaret ederdi bizim evi.

Annemle aramda yirmiüç ya vardı. Küçük veya hayatı henüz tanımamı bir kadından olanca yoklu un içine ben do uyorum. Babam askere gidiyor üç haftalıkken. Evet kör olası zamanın kesitinin bu evresi her Anadolu çocu u bilebilir. Babamın ansına bakın ki bütün a abey ve ablaları evli ve çoluk çocuk içinde sefaletin ortasındalar. Babama kim yardım edecek. Babam babasını küçükken yitirmi . Annesi ise nüzül dedikleri felçli. Altından pisli i bile çocukları alıyor. Ya lı ve hasta bir kadının bir de dilini dü ünün. Koskoca bir kaos içinde kalır annem. Küçük bir tarla veraseten kalır. So an patates ekilebilir. Ama kim ekecek. Annem çiftli i hiç bilmez. Köyde halı iyi bir gelir kayna ı olmasına kar ın annem bunu da bilmez. Bir kasaba e rafının (sayılabilir) kızıdır. Üstelik yeni devletin jandarma memur tipidir. Kızına kar ı yaptı ı haksızlı ı yardımıyla ödemeye çalı ır.

Yeni do an benle dü er babacı ına annem. Acemi anne çocuk bakımı nedir bilmez. Yeni anneannem o da kızından pek kalır yanı yok. Bin bir hasretle dolu kendinden u kadar ya lı biriyle evlendirilmi bir bahtsız da o. Suçlu aramıyorum. Yeni bir dengenin dengeye gelmek için denge dı ı salınımlarıdır bütün bu olanlar. Pe imi hastalıklar bırakmıyor. Askerin o lu "piç" gibi. Neyse ki dedemin yardım eli benim için satın alınan sütanne kara bir keçidir. ne

- ilaç. Ben üç yaındayım. Babam askerden gelir. Bundan sonraki daha da kaba ve gözle görülür bir hasretlikler demetidir.

Dedem Ceyhan – Kozan memuriyetine devam eder. Babam Kayserili i adamlarının hem ehrilik duyarlı ı ile , Hacı Ömer Sabancı' nın Bossa' sında i çili e ba lar. Bizi Adana' da tutmaya yetmeyen bir gelir. Çıkar yol babadan kalma toprak damlı, tek odalı Kayseri' deki köye (Kıranardı' na) bırakmak. Bir eyi açıklamak isterim. Babam annemi (bugün daha iyi anlıyorum) çok severdi. Gece gündüz di inden tırna ından artırdı ı yılda iki – üç yüz lirayı Kayseri' ye gelenlerle gönderirdi. Getiren de daha çok eni tesi olurdu. O eni tesi olacak ise paranın ço unu kendine alı kormu . Bunu yıllar sonra ö rendim. Üç be kez çar naçar onunla göndermi . Kiminle göndersin köyün ba ına. PTT derseni yok, gelmek derseni masraf.

Biz yine “piç” gibiyiz. Yeni karde im de var Ömer. O da benim gibi. Bize piç diyen anneme hayali kocalar arayan da amcamdan ba kası de il elbette. Onun için hala ve amcalarımı affetmem.

Bugün peri anlıklarımı duydu um halde yıllar var ki yüzlerini görmem. Annemi çok severim zira. O büyük bir kadındır. Dedem yardım elini çekmez üstümüzden. Derken babam üç be yılda dokuma ustası olur. Zevahir kurtulmu tur. Kayseri' de dokuma endüstrisi yeni atılımlar içinde Kayseri' ye döner. Babam bilinçli karar veremez. Zira ahvali bilecek zamanı kalmıyor garibin. Yirmi dört saat çalı ma olsa çalı acak üç be kuru daha almak için. Derken Emin üçüncü karde im do du. Çocuklu umdan kalan anıların hepsi “gelece e yönelik” umut ve güzel hülyadan ibaret. Babamla dertle ebiliyoruz. Paranın zor kazanıldı ını o biliyor ben azabını duyuyorum. Küçük bakır be kuru u ilerde kitap almak için saklayacak kadar azap duyuyorum. Ço u geceler ba ım a rırdı. Uykudan çok a layarak uyandı ımı anımsarım. Annem ebedi büyük kadın ba ımı elleri arasına alır “geçer yavrum” ilacıyla teselli derdi. Ya ım 5-6 ya var ya da yok. Yalnızlık koca köyde çocuklar (ço unlu u rençper çocu u oldu u için) hep i pe inde. Ben ba ım ellerim arasında hep a larım. Nereden çattı, bir merak, bir merak dostlar ba ına yazmak ho uma gitmiyor ama okumak... Okumak ... ilkokula gitmeden okuyabiliyorum. Babamın tulumlarını sardı ı ya lı – kirli gazeteler ... Aman Allah' ım okurum okurum ... Okulu bu yüzden hiç sevemedim. İkokul üçe geldi im halde iki rakamını tam yazmayı becerdi imi söyleyemem. Ha bir de solaklı ım dillere destan. Herkesin sa elinde kalem, bende bir sıkıntı. Gerçi bende kalemi sa elime alıyorum. Fakat siz benden sorun acısını. Köy yerinin “günah” kavramı bende ula ılmaz bir uçurum açtı. Bunu hala duyuyorum. u günde bile kendime tam ula mıyorum. Benle dünyam arasında öyle çeli kiler var ki kayna ı hep o günler.

Babamın Bossa' da çalı an eni tesiyile para gönderirdi o da paranın çok azını köyün tellalı olan biriyle bize gönderir demi tim ya, i te o güne bir açıklık getirece im. Zira o zorlu günlere böylesi bir ık mutlaka gereklidir. Fakat halamlar ve eni teler ve de amcalarım öldükleri için onlarla ilgili yazmak iste im yok.

Gelen parayı anlatıyordum. Köyün ba ında para ne i e yarar. Gazya ı - eker, üç ayda bir satılırdı. Jandarma denetiminde olurdu bu i . Gazya ı – eker geldi inde koca köy kuyruk olurdu. Bizim evi be ya ındaki ben temsil ederdim. Elimdeki be – on lirayı sıkı sıkı tutarak. Öyle tutardım ki parayı ancak onlar isteyince verirdim. Bazen paramız olmazdı yine de kuyru a girerdik. “ O muhtarı unutamam “ yalvardım, a ladım. “ Babam burada yok, paramızda yok, n olur paramız gelince getireyim” derdim. Derdimi anlatamazdım.

Amcam dâhil sikkir ol diye ba ırırılar. Bir keresinde duda ım patlamı tı tokattan, kovarlardı. Annemle oturur birlikte a lardık hep. Sonra o diki almaya ba ladı da kurtulduk günlük yoksulluktan. Yine Naci dedem imdadımıza yeti mi kollu diki makinesi almı tı ,kom uların da güveni devlet gibi gelmi ti . O günler tatlı – acı içinde bütün yönleriyle kanar durur hep.

Annem topra a ba lı üretkenli i yoktu. Topra ımızda olmadı ından bunu sorun sayamaz. Oysa köy yerinde bu bile suç gibidir. Buna kar ın annem üretkenli ini terzilik alanında gösterdi. Köyde kadın terzili i. Eme in bedeli evin ihtiyacı olan tarım ürünlerini sa lamaya

gittikten ba ka bakkaldan alınacak benim ve karde imin ihtiyaçlarını kar ilamaya yetiyordu. Geçimlik üretim düzeni kurulmu tu. Babam kendine rahat bir meslek – i edinebilirse bizim gelece imizi omuzlarına rahatlıkla yüklenebilirdi. Ve böyle de oldu. Karde sayısı altıya yükseldi inde annem ev i lerinden para kazanmaya zaman ayıramayacaktı. Ama babam devreye girecekti imdi de. Kayseri ‘ nin içinde bir de ev alabilecekti. Evi kooperatifle elde etti. Taksitle de olsa. Köydeki mirastan kalan bir odaya, di er miras paylarını da satın alarak baba oca mını bütünüyle bize ev yaptı.

İkokul

Büyük acı diyebilirim. Fakat genelleme yapmayı sevmiyorum. Onun içindir ki acıları nesnelere bize yansıyan halleriyle ele alalım.

TV VE KAMU V CDANI

Devletin ister bir organize edici güç olarak isterse jandarma gözetici, koruyucu olarak görsün; Türk halkı onu var edici güç olarak kabul etmektedir. Devlet gelene inin durumu bu hale getirdi i bir gerçektir. Geçenlerde reklam yapımcısı arkada la sohbet ediyoruz, konu tv’ den açıldı. Televizyon yöneticileri reklam ku aklarına sınırlar koymu lar. Bunun gerekçesini ise halk reklamı devletin izniyle sanmakta oldu u için yalan yanlı aldatıcı reklam cümlelerine yayın yasa ı istenmektedir. Enteresan geldi bana. Sanat örne ini verdi arkada . Di macunları di temizli inde kullanılır. Di hekimli i hiçbir di macununun çürümeyi engellemedi ini ancak çürümeyi temizleme olayıyla geciktirece ini –ki çürüme yalnızca di temizli i ile ilgili de il biliyor. Fakat di macunu üreten x di macunu halkı aldatıyor. Çünkü di çürümelerini önler diye reklam yapıyor. Bunu tv de yayınlıyor. Yayınlamaması gerekir. Bu reklam ku a ı nasıl yayına alındı anlayamadım- demi ti. Ortaya çıkan gerçek u; halk devleti “ her ey “ olarak algılıyor. Monar iyi demokrasi götüremiyor ama ,de facto vaziyetler var.

Ço unlukla devleti ele tirirken milli menfaatlere uygun milli hedefler çizilmedi i için dünya milletleri kar ısında hakkımız yendi ini ileri süreriz.

Halbuki sultanın ülkesinde haklar açıldı. Bir ki i tarafından kendi hakları gibi açıklanırdı. Demokraside bu hak ileri sürme hak yaratma, hakkı koruma daha reeldir.

Türk halkının her kesim için hakları da içerisine alan adil akılcı tedavi edici siyasal örgütü vardır. Fakat bu varlık tek ki inin de il mesuliyetin bilincinde “ ço ul “ un kar ısında. in kendi karardır. Onaylayan olsa da olmasa da.

PARLAK KARDE LER RKET

Her gün güne do du una, battı na göre, gün pek önemli kavram olmasa gerek. Güne in do madı mını herkes bilir. Yine de güne in do madı na kimse inanmaz. Ben bu yüzdendir ki sizi aldatmak istemiyorum. Üstelik size kar ı, gereksiz bir görü ü savunmayaca ım gibi, gürültü olsun diye yeni görü te getirecek de ilim. Güne do uyor ya da, do muyor da dünyanın üzerindeki bizlerin de i mez göz ve usu onu, öyle görmek istiyor. Güne do uyor ya da biz do uruyoruz güne i. Bizim gücümüz güne do urmaya yeterli de il. Ama dünyanın güne i getirdi ini dü ünürsek ve dünyanın da ellerimizde titredi ini bilirsek, güne i do urmamız çok ola an olur. Bu gün ya da o gün veya u gün hep aynı. Üçyüzaltmı be yirmidört saatin ne oldu unu hepiniz bilirsiniz. Ben onu anlatmayaca ım. Ama söze bugün diye girersem kızmayın sakın. Bu sözü yanınızda geçip giden ya da yanı ba ınızda mırıldanan kediye benzetmeyin. Geli i güzeldir bu “bu” sözü.

Bugün güne i gördüm. Gözüm kama tı bakamadım. Gözümü yere döndürdüm. Altı ya da yedi karı gölgem vardı arkama aldı ım güne in önünde. Ellerim nerede diye kimse dü ünmez. Elinin nerede oldu unu bilirler çünkü. Yalnız ben hep bir sürüklenme ve akı ın içinde oldu um için ellerimi hiçbir yere koyamam. Madem ki hiçbir yere koyamıyorum, o halde nerede oldu unu nereden bilebilirim. Nerede olduklarını bilmiyorum diye ellerim “hiçbir

yerde de ildir” anlamına gelmez. Gerçi yerin ne demek oldu unu bilirsiniz. Oysa benim demek istedi im, istedi im bir yerde olan yeri nerede buldum, onu bilmem. Ben neredeyim. Bugün bu yerde bu güne ve ben birlikte varız. Bir sa elim var. Sol cebimde büzülmü hayat bekleyen koca karı gibi, saçları kınalı ve kefenin eksik oldu unu dü ünen bir sa elim var. Öyle ki ne cadılı ma inanır ne ermezli ine. Hayat bekliyor. Do um sancısı çekmedi i açık Selimiyeyi benim elim yapmadı ma üzölmüyor, üzölemiyor, kıskanmıyor. O kadara bile gücü yetmez. Ah kıskanç olabilse ya.Madem yapmıyor olu getirmiyor peki neden yıkmıyorum. Kırmıyorum benim adıma yapılanları. Kim tutuyor beni. Kim var ki çevremde. Ne var ki belle imde beni tutabilsin. Ama nasıl ayakta duruyorum. Bir sa elim var benim; yapmaya güçsüz, yıkmaya engel bir sa elim ölmeyi bile beceremeyen. Sevapmı bu yanımda. Öyle diyor çok uzaktaki eytan vesveseleri. Onlar “lar” içinde kelimeler de eytan çatlatan günah dolduruyor. Sevabın acısını yüklenecek, Allah rızası için olsun, kumpasla ölçölmeye de ecek bir mikron uzunlu unda kılcal damarım bile yok , nasıl sevap bu yanımda doludur. Anlamıyorum. Anlayanlar eytan solunumundan hayat bulanların kendileri olarak getiriyorlar. Bir sa eli var, sol cebimde, tırnakları temiz, sabun kokan. Sol cebimin hep arkada ı. Cebimi bile rahatsız etmez. Öyle sanıyorum cebimin haberi bile yok sa elimin sa lı ından. Sa elimin kendinden haberi olmayınca onun dı ındakilerin haberi olsun isteyemem. Kendini bilmez ki olu a ersin, “el” de oldu unu bilsin. eytanın yalattı ı elma ekeri gözlerini tutmayı en çok sa eli seviyor. Kan kusan sevabın cellâdı olan bu elimdir.

Ve sa ... dirilmesi gereken, ölümsüz sa ... Varlı mı açan ve olu u a an sa , öyle yüklü bir anlamla bu günü getirdi ki; ne sa kaldı ne sa ı getirecek ne de, kendi gölgesinden korkmadan ölüsünü kaldıracak geli le geldi. Sa , ya anan olmadı ı, anlamını daha insanlara ö retmedi. Sa elimse anlamını ve görevini hiç ö renemeyecek sanıyorum. Ama sanı bir sancıyla geldi i için “sa ” gere ini ve anlamını duyuyorum. Sa sancısı daha eline inmedi. Anlamadı daha. Sancı var ve o geliyor. Sevabı önünde bir me ale gibi yakacak ve ötesine geçecek gücü istiyor. Sa , olmanın, e er ans diye gerçek varsa ansını tadan tek nefis. Ve günahı a manın samimi yüzü., uyuzlu uyla bana tanıtılan bilinmezden inanç arama gayretleri, günahı a ma gücünü bana veremeyecekleri için, iman diyorum fahr_1 kainatın imanı ve ona munkalib olan sahabesinin imanı, bir an için tüm dünya konfeksiyoncularının giysilerini biz insanlara sunarcasına de i ebilen, ve mask ve heykeller ile birlikte heykeltıra larını da hayrette bırakan a ırtan ustalı ıyla, dünya sahnesini döndüren, bunun yanında siz insanları sahnesinde figüran diye kullanan.. o eytan, i te ı ık altında. Gözleri bilgi sayarların ayrımla tıramadı ı kadar da renk de i tirebilen eytan sa olmanın ve görevin varıdır. Ya sen eytan günahı kadar günahınla devrimi beceremeyen sa ki i, söyle bakalım sa olmak nasılmı .

KAPALI GÖK

Dalları aralayıp topra ın tenine dokunmak isteyen ay ı ı ı gibi yıldırım da ya mur dizelerini yırtarak yere do ru süzöldü. Ardından gelen ozon kokusu yıldırımın bu i i kolayına yapamadı ını açıklıyordu. Dahası, aralanan ya mur iplerinin kırılmasıyla düzen bozuluyordu. Düzeni bozulan ortam, korkunç bir güürldemeye durumunu kulaklara iletme istiyordu.

Yolda, su birikintileri birle erek, sel olmaya ba lamı tı. Apartman giri lerine sı inan kediler, insan ve köpekten korunmak için giri te kalmayıp basamaklara kaçuyordu. Baharın müjdesi olarak yol kıyılarında gezinen karınca, buldu u ilk in aat tahtalarının altına sı ınıyordu. Gökte dola an ku yoktu ama bir uçak güürültüsü duyuluyordu.

Bahar tüm çamuruyla gelmi ti. Bundan böyle radyodan sel baskınlarını duymak kadar ola an bir ey olamazdı.

Yava layan ya ı az zaman sonra dindi. Mart dokuzu çoktan çıkmı tı. Buna ra men hava bir açıyor bir kapanıyordu. Birkaç dakika öncesinin huysuz, deli men gökyüzünün yerini, ufka

do ru ebemku a ı tutmu , her mavilik atomu denizde yenilenmi ve gökyüzüne yerle tirilmi ti. Gökyüzüne bakınca, damardaki kan mavi bir aynadan akıyor gibiydi.

Sel sularının dönemeç düzlüklerine yı dı ı sigara paketleri, gazete parçaları ve konserve kutuları ya mura, çöpçü dedirtebilirdi. Asfalt arasındaki parlayan beyaz ta parçalar yanında karalı ını daha belirgin tutuyordu.

Gev ek sarılmı sigara gibi tek yanlı geli en bahar havası insanda kararlılık bırakmıyordu. Az önce gülmek ve a lamak gibisindeki insanlar hepten a kın durumdaydı. Gök gürlerken kahvede, eller masada ve tavla pulları kutusunda sessiz salınıyordu. Radyo kapalıydı. Sinirler çürüktü.

Ya mur dinince, önüne bembeyaz ka ıdı çekip yazı çıkarmak isteyen yazar gibi co uyorlardı. Kelimelerin co kuyu yüklenmedi ini görünce el gürültüsünü basıyorlardı. Sesler daha co kun, duygular daha karı ıktı. Ya mur dindi. Güne çıktı.

Kahve kapısı açıldı ve önüne takozu kondu. Bu i leri, kız arkada larına çay servisini yapmayı görev bilen üniversiteli gençler yapardı. Kahvenin birçok i lerini görürlerdi. Bazen ocakçı kızlarla sohbete dalınca oca ın ba ına geçerlerdi. Kahve bu üniversiteli grubun ikinci bir okuluymdu. Ders saatlerinde bile okulda olmayanları burada bulmak çok ola an durumdur. Her sefil yuvasının görüntüsü gibi bu kahvenin durumu da dı arıdan çok ola anüstü de erlendirilir. Oysa kitabın dı ında ne varsa burada konu ulan odur. Diplomalıyla entelektüel patentini kazananların halktan ayrı bir halkla ması ya da olamamanın sı ına ından daha fazla bir yer olarak görülmeye de erdi.

Ya murun dinmesini bekliyorlardı sanki. Atın yelesinde kalmı yem torbası gibi duran kapü onu eliyle yoklayan Karl, ya murlu un fermuarını çenesine dek çekti. Defterini eline almadan sakalını ka ıdı. Kahverengi gözleriyle Leydi'ye “dü bakalım öne” diyordu.

Karl'a adını kahvede takmı lardı. Çay bardaklarını ve fincanları “emekçilik” diye yıkamayı sevdi i için bu adı uygun bulmu lardı. Fen fakültesi botanik kürsüsünde okumasına ra men, gazetelerden ve kahvede yitirdi i yıllardan ö rendi i Marksizmin emek ilkesini uygulamasını yaptı ından Karl diyorlardı ona. Asıl adı Mehmet'ti. Sakalı da serapa büyüdü, bu yönü de ayrıca adını açıklardı. Dahası giydi i kot pantolondur. Leydi'nin ana adı Leyla'ydı. Karl kendine uygun O'na da bir ad buldu.

Kahvenin kapısından dı arı çıktılar. çinde buldukları ayın ortasında yarınki yiyeceklerini dü ünme durumuna dü mü lardı. Kredinin azlı ından babalarının kendilerini hiç dü ünmedi inden daha ayın ba ında ikayete ba lamı lardı. Bu sorunlarının sıkıntısını o zaman üstlerinden indirdiklerinden, imdi yan yana, elleri ya murluklarının ceplerinde sessizce yürüyorlardı.

Leydi parmaklarıyla saçını tararken gökyüzüyle yüz yüze geldi. Karl'a baktı. Döndüler koltuklarında duran defter ve kitapları Leydi'nin omzundaki örme çantaya doldurdular. Yoldan geçen bir simitçiye uzandı elleri. Bir simidi payla tılar. Yürüdüler.

“Leyla” dedi Karl.

Leyla “ne var” gibilerden baktı.

“Dı arıdan sıkılıyorum” dedi Karl.

Leyla adının polisçe anons edildi ini sandı. Ürktü. Karl'a baktı. Hava bozuyordu. Koluna girdi. Ku ku dolu yürüdüler.

“ u çocuk ne sevecen” dedi

Ardından Leyla'ya bakıp “deli men” dedi.

“Yuvaya dönelim” dedi Karl.

Leyla yaprak dudaklarını yılgın gözlerine e ederek hafifçe;

“Olur” dedi

“Mehmet” dedi sonra ardını getiremeden kahveden içeri adımlarını atmı lardı.

Yine hava bozdu. Sis sardı her yanı. Kahvenin kapısı örtüldü. Caddeye bakan cam bu ulanıyordu. Yıldırımlar dört bir yanı kolluyordu.

MÜKELLEF YETLER

Fikir öfkesinin söylenmeyi aydınlı a çıkarttı ı bir düzlemde kendimizi bazı zihniyet bozukluklarını açıklamadan alıkoyamıyoruz. Çocuklarımız nasıl yeti sin sorusuna malum CHP mantı ından ve de durup dururken milyonlarca “genç yaratan” devlet politikası gözüyle bakacak olursak Kadim Isparta modelini salık verece iz. Devlet ba kanlarının bile devlet çiftliklerinde üretildi i bir devlet modeli. Çocuklar hep ona teslim edilecek. Da dan yuvarladıkları çocuk ölmezse sa lık raporu alabilir. Bu anlayı la bir zamanların (milattan öncesine ait bir dönemde) devlet radyosuyla köylüye spor yaptırdıklarını dü ününce neden en büyük gülmece ustalarının Türk oldu unu daha iyi anlıyorum. Bu mantık daha do rusu emirler bütünü “çocuklarınıza gerçe i tümüyle anlatınız” kafiyesinden hareket ederek; “seni leylek getirmediydi” diye çocukların çocukluk zamanlarına tasallut ediyorlar. Bay ve bayanın ebeveynleri kendilerine “sizi leylek getirdiydi” dedi i için geri zekalı mı olmu lar ki . El insaf... çocu a söylenecek kadar “kültür bölümü” hayatın özünde vardır. Ça ı (ya dilimleri) geldikçe her çocuk organik güçlerini ke feder. unca bin yılda hangi ça da hangi organ ne vünema eyler biliniyordu. Ortaya çıkan organın hayat kültürünü vermek toplumsal bir borçtur. Anne-baba, arkada , okul vs. bunu sa layacaktır. Binaenaleyh çocu a unu söyle bunu söyleme emri yerine sorunlarına çözüm bulmak daha do ru olur. Gelene i ve milli kültürü yabana atmamak gerekir. Arama tarama ile bunların düzenlenerek gerçekten milli e itimi sa lamak gerekir. Ö retim uluslar arası da olabilir.

Bir bünyevi hastalı ımız daha var. Büyük ailelerin parçalanarak küçük ailelerin ortaya çıkması sorunu. Bu hızlı kentle me hızlı sanayile me, göç vs. etkenlerle iyice çıkmaza giren sorunların en önemlisi diyebiliriz. Çözümün bedelini ferde yüklemek insafsızlık olur. Bu bir iskan sorunu olmak yönünden devletin sorunudur. Yurtdı ı ve yurtiçi aile ba ları çözülmü ya da ortak anahtar kullanmaktan ba ka ortak yanları olmayan ailelerin sayısı gün geçtikçe artmaktadır. Topra ından ve kültür ve zihniyetlerinden kopan yüz binlerce aile korkunç bir kaos ya amaktadır. Çocuklarının canları bir yana kendi canlarını koruma mücadelesi veren aileleri nasıl ve ne zaman korumaya alaca ız. Do anın kirlenmemesine temizlenmesine korunmasına gösterdi imiz ilginin daha fazlası insanlarımıza layık de il midir?

Arkasız topra ından kopmu büyük ehrin varo larını dolduran ça da nimetlerden mahrum geni bir kitlenin çocuklarına el uzatmak geleneklerle ba larını kurmak milli terbiyenin içinde tansif etmek özel, devlet ve belediye kurulu ların ortak sorunu olmalıdır.

SATIN ALINMI ZAMAN

Askerlik süresinin sigorta primleri ödenirse emekli olmasına üç ay vardı babamın. Üç ay evet tam üç ay. Baba bugüne dek zaman için bu kadar masraf yapmamı tı. Eninde sonunda kullandı ı – onu da kullanılmı – serkisof saati ve yıldan yıla aldı ı takvimin dı ında zaman ö renmek için masraf yapmamı tı.

Emeklili in saptanması i i için arzuhalci imdat efendiye ucu gediksiz bin lira verdi. Üstüne de en az o kadar sayılı “Allah razı olsun” vererek zamana masraf yapmaya ba ladı.

Kimi zaman üzüntülü, kimi zaman bilinmeden geçen bu zaman kavramı üstüne neler söylenmez ki. Babamın artık ayba larını takvimden izlemesi ve takvimden kopardı ı yaprakları her gün okuması yeni bir i ti. Bin lira acı gelmi ti u dar gününde. Gerçekte geni günü olmazmı pek. Genellikle i çilerin durumu budur. Bu yüzden olacak ki kasım aylıkları ayın yirmisi oldu u halde verilmemi ti. Bu duruma herkes homurdandı küfretti ama hakkını

aramadılar. “Elle gelen dü ün bayram” diye baba da sesini çıkartmamı tı. O zamanlar takvime de bakmazdı.

Baba takvimin önünde nisan ayının be inci yapra nı koparıırken hanımına,

-Gördün mü hanım u fabrikanın yaptı nı. Bizden i imizi, eme imizi, günü gününe, saniyesi saniyesine vaktinde alırlar da ücretleri a..... ahhh.... u namertlere muhtaç olmak ... hey gidi günler hey.

Baba rençberli ini anımsadı ve parmak hesabıyla yılları geriye kaydırıp,

-Kendi i in gibisi var mı? Emir altına girdik gitti...diye gö üs geçiriyordu. Hanım ehirli rahatına az da olsa girmi ti. Ele geçirdi i rahatın kaçaca ı korkusuyla

-O lumuzu okuttuk. Ma allah bu yıl da son sınıf hem de kısmetimiz buradaymı . ükredelim halimize. Fazlaca konu tu unu sanmı olacak ki,

-Ö len oluyor yemek gerek. Ben yemek yapayım, diyerek odadan çıkıverdi. Anne bir yalan gibi ya ayan nesneydi sanki. O lu içindi ço u yaptıkları. Umut ve korku arası kocasıyla bir ba ı vardı.

Baba derdini bo alaca ı arkada ı öyle gereksiniyordu ki bu yüzden ailesi askerlik günlerini gün-gün ezberlemek zorunda kalmı tı. Dertlerini ya da anlatmak istediklerini, askerlik anısı olarak vermeye çalı ıyordu. Bu durumunu anne anlamamı olsaydı, baba, belki de u an Elazı 'da ya da Bakırköy'de olurdu.

Demokrat partinin kazandı ı yıl askere alınmı tı. Jandarma olarak hem de. ki buçuk yıl askerlik yapmı tı. İlk gezi, ilk gurbet, ilk toplum içine çıkı ... İlk silahla oyun, kısacası dünyanın bir oldu unu ö renmi ti asker olmakla. Zaman önemliydi o günlerde az mı havaya kep fırlatmı tı da ardından,

-Gel tezkere gel diye ünlemi ti. imdi anımsıyor bunları bir bir. Zaman ö renmenin önemini çok pahalıya tatmı tı. Arzuhalci imdat efendinin kazık atmasına, yanmasına yanıyor ama, üç ay sonraki verilecek toplu ödemeyi dü ünerek avunuyordu.

Takvim yapraklarını yalnız baba koparıyor ya da anne koparsa bile, babaya veriyordu. Ayın altısı olmu hala ücretler yok ortada. Yeni zamların ekledi i yüküle sinirce daha da kabaran baba, ak am yeme inde o lunu ad ederek bir hiç yüzünden söyleve ba ladı;

-Ben sizin gibiyken geçim omuzlarıma binmi ti. O günden itibaren rahat bir soluk alamam. Ekmek fırın fırın yedikçe kudurun bakalım. Sıkılma yok mu sizde?

Ka ıklar susmu , sofrası susmu , konu an baba yenen zehirdi sofrada. Sonunda,

-Tuu! Sizin gibi evlada diye sofradan çekilen babaya ses veren yoktu. Belki de bu susmaya içerliyordu. Hani Napolyon Bonapart Moskova'ya varıyor Rusları teslim almak için. Ruslar da Napolyon' a bu zevki vermedikleri için nasıl kızılıyordu. Öylesine kızma ki kar ılı ı yok ama kar ıtı var. Sanki insanla alay ediliyor havası esiyor evde.

Yemek tümüyle geri kalkmı tı. Herkes yıkılan onurunu kendi yalnızlı ında onarmaya çalı ıyordu.

kindi ezanı okunalı biraz olmu tu. Baba soluk - solu a eve girdi abdest alma a. Bir gün önceki baba ba kaydı. Camiye yakla ıyordu ki cemaat da ılıyordu. Eve geldi seccadeyi sorar sormaz kızı Ay e kibleye serdi.

stif hattıyla yazılmı besmelenin kartonuna ili ik takvimin yapra nı kopararak baba, onu özenle okudu. Ayın yedisini gösteren rakamın altındaki hadis mealine

-Ey Allah'ım kullarının bize yedi gündür çektiğine bak... sen bilirsin rabbim.

Anne maa alındı nı sezinlemi ve rahat bir nefes almı tı. Ve zamanı doldurmak için olacak,

-Oku da biz de duyalım kele.

-Neler hele hanım neler... Hadis-i erifmi hanım, duy... sen de duy...

Yüksek sesle a ır a ır okuyordu,

“Çalı tırdı nız i çinin hakkını (ücretini) teri so umadan veriniz”. Bir salavatı erife okuyarak yandaki çiviye takıverdi takvim yapra nı.

Yan odada belirsiz hırırtılar arasında silüet gibi dolaşan Ömer vardı. Okuldan henüz gelmiş kitaplarını yerle tiriyor ve yapacak işlerin tasarımlarını kuruyordu. Bir gün önceki söylevin onurunu kırdığını anımsadı. Ev sıkıyordu onu. Gerçi bu yıl o kadar sıkılmıyordu bu söylenenler karşısında. Ya doymuş yani başarıyı kazanmıştı ya da ilgisini topladığı çok önemli özel konuları vardı. Her iki etkende olabilirdi. Bu yüzden bu çatı altındaki sürtümelere olsun diğer olaylara karşı olsun “boş ver” tavrını takınıyordu.

Bıyıkları yeni terliyordu Ömer’in. Ama bıyıklarının hem ehrileri gibi büyütmenin ihtiyasını da duyuyor olmalı ki, üç kez sakal traşına karşın ancak dördüncü traşa üst dudaklarında biriken üç beş telcik kılı kesiyordu. Okula bu yüzden için için kızarıyordu.

Filmlerde gördüğü biçimde dirseğini masaya dayandırıyor ve başarılarını avuçları içine alarak düşünmeye çalışıyor. Ne düşünenecek belki onu da bilmiyor. Dudakları arasına sıkı tuttuğu kurşun kalem, siyah renkli yaka sigarası sayıyor ve sigara içme oyunu kuruyor.

Baba mı almıştı. Ne esi birkaç gün içinde mart havasına dönecekti nasıl olsa. İmdi ne eli gerisi vız gelir.

Babanın evi dolduran sesi, oda kapısını, holü ve diğer odanın kapısını açarak masada düşünen Ömer’e ulaştı.

-Ömerrrr!

Sessizce oturma odasına alınılan biçimde giren Ömer annesine,

-Buyur anne...

Boşazından zorla çıkan iki kelimeyi bile babasına karşı söyleyemezdi. Bu cesareti kendinde bulamıyordu bir türlü. Çok denemişti “ne eli olsam babamı da ne elendirebilir miyim?” diye ama öncelikle ne eli nasıl olunur onu öğrenememişti.

Babası Ömer’i sevgiden yoksun bıraktığını sezmişti.

-Gel otur yavrum, öyle... yanıma. Bir an sessizlik, sonra konuşan yine baba.

-Bu yıl okulu bitiriyorsun o lum yükseleğine devam edeceksin ya onu konuşalım dedim. Nasıl başarabilecek misin? Anne söze karşı arak;

-Helbet bey, helbet kazanacak o nasıl söz. o lumuz hep sınıfları geçti, yükseleğini de kazanır helbet.

-Hanım kendi yiyecek bu halı ona sormam onundur. Yoksa ben kazanmasın ister miyim sanırsın, Allah şahid. Ben o lum için köyden kalktım buraya geldim. Hem de bugüne dek emeğimden gayri şey yedirmedim. Güvenim önce Allah sonra o luma ben nasıl isterim kazanmasını bilir misin hanım. Sende duy o lum.

Kırıcılığının yanında baba dileği olması yönünden ilk tatlı aile sohbetiydi. Bu tatlı günü annenin kapı önünü süpüren kızına ünlemesi kesti.

-Kızz... Ay eeee...

Ortalığı düzenleyerek elindeki süpürgeyi kapı arkasına koyan Ay e odaya gelmişti.

Yılda birkaçı geçmeyen konukları (yalnız köylüleri gelirdi) içerdi kahvelerini. Bu yüzden evde en az altı aylık kahve bulunurdu. Pek kahve pişirmeyi bilmezlerdi hoş. Ömer kahvehanelerde gördüğü için o pişirirdi. Bunun urası yılda beş – on kahve pişirdi. Öğrenmek olanağı bu yüzden azdı. Ama olsun bu ne ede tarih olan gün bir konuk gibi ayrılanmalıydı.

Ay e ile Ömer mutfakta birbirlerine bakarak babalarının ne elerine bir anlam bulmaya çalışıyorlardı. Bu sırada kahve taştı. Zararı yok yeniden üstüne sos ekleyerek ısıtıp fincanlara koydular. Mutfaka gelen anne kendi kahvesini alarak babasının kahvesini Ömer’in götürmesini söyledi.

Ana – kız hızla diğer holerde duru yürüyorlardı. Bir ara Ay e’nin kulağına babasının sesi çalındı.

-O lum babalığımı pek yapamıyorum ama bilin ki elimde olsa ben sizi böyle perian eder miyim?

Ömer babasını böylesi anlarda daha rahat anlıyordu. Susarak kendini de rahat anlatıyordu. Ömer ve baba öyle bir yol ayrımına gelmişlerdi ki bugünden başlayarak gelecek

günleri kurtarmak için de i mek zorundaydılar.Zira baba ilk defa zamanın satıldı nı ö reniyordu.Oysa Ömer'in içine girdi i ça da yapı satın alınamayan ya da bir biçimde sana ait oldu u tanımlanmayan zamanın içinde ya amak çok zor veya mümkün de ildir.Baba:
-Mekan mu ber oldu sılardan zaman olursa candan oluruz.
Diyebiliyordu.

ERKEN KALKMA HASTASI

Köyden ehre gelen bu i siz ve üretimsiz insanlardaki paraya duyulan ilgi, ya da açlık,ellerine daha bolu geçse de i en bir ey olmaz hayatlarında.Buna ra men paraya büyük bir tutkuyla ba lılar.A kları ne eli de ildir.Gülmeleri alay etme arzularından kaynaklanıyor.Mutlulu un verdi i aydınlık gülcüklerine yansımıyor.Belki de mutlu de iller.Ba kalarının aczine ve ba larına gelen belaya gülmeleri dı nda güldüklerini gören de yoktur.Dahası küçük karde inin sokakta yakalayıp büyüttü ü köpe in evden ekmek çalmasını fırsat bilip hayvanca ızı ahırın pis küre iyle kafasına defalarca vurarak öldürmü tü.Bunu zevkle herkese anlatıyor ve katıla katıla gülüyordu.Bu gülü onun nelere nasıl gülebilece ini gösteriyordu. Köyü terk edip ehre geldiler. ehriin tarihi semtlerinden birinde metruk sayılabilecek bir yer buldular. “Ba larını sokabilecek” hatta “damatlı” idi.Niyazali kale duvarına dayalı i portacı tezgahı açıyordu.Muhanete muhtaç olmayacak kadar gelir elde edebiliyordu bu tezgahtan. ehre geleli beri ba a rısı musallat olmu tu Niyazaliye.Arasıra bayıldı ı da oluyordu.Bu bayılmaları fırsat bilen e i kar kı demeden baygın cesedi dı arı ta ıyordu.Bu nedenle Niyazali halinden hiç ikayet etmezdi.Sabahları erken kalkar,önce namazını kılar,sonra gelir kapısı olan i portacı tezgahına yönelirdi.

Karlı bir kı sabahıydı. Saatin sekize yakla masına ra men güne gözükmüyor ve ehriin lambaları karlar üzerinde elmas kırıklarında kırılır gibi ıpıl ıpıldı. Kar beyazlı ı her tarafı aydınlatıyordu. Dehlizde kefeniyle kalkan ölü gibi. Ses yok lakin bembeyaz her yan. Evlerin pencerelerinde buharın so uyarak dalga dalga su izleri açması ve perde gibi örtmesi dı arının so uk oldu unu hatırlatıyor. Oysa insan bu beyazlar içinde hiçte ü üyecek gibi de il, serçeler bile yuvalarında sessiz sakin uyuyor. Onlarda insanlarla uyanacak.

Sabah namazından yüzleri ak ve gözleri pırıltılı insanlar sevinçle çıkıyorlardı. Duanın doyurdu u ruhlardan memnun suratlar görölüyordu. Kimisi dükkanı açmaya, kimisi i ine, kimisi evine yönelmi ti.

Tekerleklerin geçti i yufka yerlerden toz karı gıcırdatarak caddenin sa nına geçti Niyazali. Elleri ü üümü tü. Elleri pantolonunun cebinde “tabla” dedi i çerçi arabasının önüne geldi.Yıllarca belediye zabıtalardan kaçmı lardı.Bu i porta tezgahını elde etmek ya da elden kaçırmamak için neler çekmemi ti,neler yapmamı tı.Sonuçta imdilik kaydıyla bu kale duvarının önüne izin vermi lerdı.Tablanın üstüne ve önüne ya an karları elinin tersiyle tabladan uzakla tırıyor yere dü enlerin de üzerine basarak yassıltmaya çalı ıyordu.

ehir uyuyordu imdi. Caddede sona kalmı bir ihtiyar ve kulaklarını yatırıp sa a sola se irten köpekler vardı. Biraz sonra gözlerinden uyku akan, i e geç kalmaması için acele olarak yürüyen, birinci posta i çileri kah akala arak, kah ıslık çalarak geçtiler. Tekrar sessizlik çöktü ehriin caddelerine. Kar lapa lapa dü erken izleri kapatıyor ve sessizlik içinde gökyüzünü dantela gibi süslüyordu. Caddenin kar ısındaki camlara bir göz gezdirdi inde iliklerine kadar titredi. imdi gelinlik kızı ve küçük o lu nasıl uyuyordu. Bir türlü geçinemedi i karısı imdi nasıl horluyordu acaba. Kar ı camda gördüklerini dü ünmesine indiremeden bir dudak büküp cebinde ısıtamadı ı ellerini koltukları altına aldı.

Gözleri önünde sayha sayha uçu an karları, so u un susatmı lı ıyla a zını açıp diliyle yakalamaya çalı ıyordu. Lakin a zına girmedi ine kanaat getirince suratını buru turdu ve burnunu dikerek a zını kapadı.

Elli yıldır dile kolay ne sigorta var ne de yüksek kazancı oldu. Be yüz çe itlik bu tekerlekli çerçi arabasında edece i üç be kuru kâr ile evi geçindirecek. Önce kayınbiraderlerinin baskısı daha sonra söz geçiremedi i ailesinin tutumları onu çok erken kalkıp evden dı arı atma hastalığına dü ürmü tü. Oysa yetmi ini biraz geçen ya ı ona bir çok organik yetersizlik hediye etmi ti. Ama ailesine hastalıktan söz açamazdı. Bir kere daha kapıya konmayı göze alamazdı.

Dindarlı ı içine kapanıklığına paralel ahlak halindeydi. Çok olumsuz hatta felsefi deyimle nihilist bile sayılırdı. Her zamanki alı kanlı ıyla bu gün de erken kalkmı kendine göre “asvata tezgahını” açıyordu ama hiç gücü yoktu. Civarda kimse de yoktu. çinde bir korku vardı. Sustukça da derinle ti. çin için Allah’a yalvarıyordu.

- Allah’ım beni affet... al u emanetini... kurtar beni Allah’ım... La havle... kelime-i ahadet getirdi duyabilece i kadar hatta caddenin öbür geçesindeki köpek kendisine bir ey verilecek zannıyla sese yönelmi ti bile, ona do ru yürüyerek;

- Ho t... hayda diye ba ıracak oldu ba ıramadı. Yı ıldı kaldı. Tezgahın dı teneke kutusundaki kilitler açılmı tı kapaklar kapalı idi.

nsanlar onu gördü ünde o yarım saat önce etti i duanın ardınca gitmi ti. Kom u tezgahlardan gelenler onu evine götürmek istediye de evini bilen olmadı ı için cenazeyi belediyeciler ve arkadaşlarının yardımıyla ö le namazına yeti tirdiler. Polis ve jandarmanın i birli i ile ailesi tespit edilip tabla-tezgah onlara verildi. Onlardan ise hiçbir tepki yoktu.

Di er tezgahtarlar bir gün sonra ölen arkadaşlarını ermi ilan ettiler. Zira bütün tezgahların ölmeden önce onun güvencesine terketmi lerdı. Ölümünden sonra ise hep oralarda oldu una inandılar. Bu inanç onları rahatlatmı tı.

ULUS

Bölüm I

O SUSTU BEN KONU TUM

BEN KONU TUM O SUSTU

Ankara’ ya yılda birkaç kez, o da ba kent olmasından bazı i lerimi görmek için, bunun yanında aynı davaya sargın arkadaşları görmeye u rarım. Buna ra men ö renemedim hiçbir yanını dersem yeridir. Ulus’ tan binerken söylerim inece im yeri, dolmu çuya, oraya gelince iner, büyükçe bir yapı, reklam yazısına ayarlı olan yönüme giderim. Ankara’ yı Ulus’ a ayarlayarak gezerim. Ulus Ankara’ nın maketidir.

Yine böylesi geli lerimden biri; sonbahar ya murları sarı sarı kokuyordu Ankara’ ya indi imde. Gar cıvıl cıvıl dolu, danı manın hoparlöründen, aranan madensel adlar dökülüyor. Bu madensel adlar az da polis kokuyordu. Bana neydi ki. Bunları niçin söylüyorum diye de dü ünüyorum.

Garın kente bakan kapısından taksilere bakarak çıktım. Yirmi otuz yıllık moruk yayı mı taksiler vardı önümde. Araba mezarlı ında Almanya’ da daha iyilerinin oldu unu, çöplüklerden kotardıkları fötrlerle gelen i çiler söylemi lerdı bir yerde. Onları anımsadım. Taksi oförlerinin beyaz kadına bakı ları çerçevesinde “buyurlarına aldırmandan yaya olarak – bildi im tek yoldan belki-Cebeci’ ye do ru yürüdüm. Hacettepe’ nin önündeki bayırdan indim.Hıfzıssıhha’nın önünden ç Cebeci dura ına yeti tim. Orada buldum Ulus’ u. Ulus bu kez pastaneydi. Girdim. Çay kokusu pasta kokusuna karı ıp gidiyordu. Buzdolabının arkasına gizlenmi tabureye oturdum. Saat 17:30 da sözüme uydu umun güvenli i içimi rahatlattı.

“Ho geldin” dedi Selmin konu madan. Bende ona “ho geldin”dedim konu madan. Ellerimiz havada buldu birbirlerini. ki yabancının birer elleri. Bir yeni adam eder diye dü ündüm üç ki i vardı karanlık sayılacak demli lo kö ede. kisi tek kollu, biri tam ama gövdesi olmadan üç ki i vardı. Bende buraya iki kollu gövdesiz adam için geldim. Selmin de öyleydi. “ u çantaları yanındaki bo lu a koy” dedim. “Yolculu um iyidir, alı kınım hatta diyebilirim ki dura anlık benim için de ildir. En azından dü lerimde gezerim. Param olmazsa elbette. Ho

paramda olmadı ya” “ne içersin Selmin, ben çay içerim”. Bu garsonlarda amma kuyruk sallıyor diye geçirdim içimden. Cansız cansız önce ekerlik getirdi. Ben ekersiz yudumluyordum çayı “ba ka bir dile in. Yanında kuru pasta, çörek. Çubuk alır mısın? Tuzlu olsun ha.

Ses çıkarmasın diye çubu u çaya batırıp a zıma götürdüm. Bana bakıyordu öyle Selmin a zının kütürtüsüyle. Dudakları yaprak yapraktı. nce çizgilerinden gelen ses dedenin bestesinden daha sa lıklıydı. “Di lerim var” dedim. Pek ya lı sayılmam. Gözlerimin morarmı lı ı çiledendir, alnımdaki çizgilerden anlamalısın bunu. Elimdeki bo barda ı dudaklarıma ula tırırken elimi tuttu. “Dalgınlı ıma sesimin bo uklu una bakma sinüzit varmı . Onlar olmasa bile ben dünya da ya amıyorum ki, kafamda, i te uramda, koy elini gö süme. Gör dünya. Ben ba ka evrenin insanıyım. Kafamda bir dünya kurarım. “Fildi i kulesi” derim oraya; çıkarım oraya orada gezerim, otururum, dü ünürüm. Çay parasını bulur sam cebimde tırmanırım. Neydi adı? Az önce söyledim ya oraya. Ha. Fildi i kuleye”.

“Yenile tabi”dedim gelen mavi gömlekleliye. “Elbette iki çay”diye ba ıracaktım az kalsın. Selmin’ in duda ına sürdü ü uçuk pembe rujdu. Tırnaklarına da cila vurma tu belki elleri pek bakımlı de ildi. Kendine baktı ını da sanmam ama zayıflık modadır diye rejim mi sistem mi neyse, yapıyor olabilir.

Bakanlık ar ivinde üç yıldır çalı tı ını yazdı ı mektup, çantamda duruyor. Orada yoksa bile sözcükleri belle imde. Liseyi bitirdi inde girdi ini de yazmayı unutmamı tı o mektupta. Solmu bir gülle gelen mektuptu sanırım, sanırım ondan önceki mektupta de ildi. Çünkü ondan önceki mektupta benim ne zaman atanaca ımı sormu tu. Dur bakayım. Ben ne yazmı tım? “Kurumlarımı ben kurarım, oraya atamamı da ben yaparım” böyle ya da buna benzerdi yanıtım. Evet o mektuptaydı demek. “Biz iki sevgiliyiz. Her derdini yaz bana ama her derdi-ni”demi ti de; derdimin olmadı ını tanıtlamak için yeni bir pabuç alacak para buldu umu, kirayı da ödemek için borç para alacak birini tanıdı ımı yazmı tım. “Selmin” dedim “sana gönderdi im kitapların borcunu ödemeyi bile becerdim””sevindin de il mi?” Garip garip bakarken buzdolabında yansımısını gördüm Selmin’ in. Selmin’ in yüzünde yo urt kutuları puding, kramela tabakları vardı di lerinin düzeyine buzdolabının karlı motor kısmı rastlamı tı. Yine de güldü. Çayı yenilemek istemi tim. Çantayı istedim. Elinden çantayı alırken ellerini de aldım. Avucumda terledi kirli elleri. Ak ama de in tozlu raflarla u ra tı ını mektubundan biliyor olmalıyım. Ama i ten çıkarken yıkanabilir unutulur mu hiç. Nedense ben çok severim el yıkamay. Haftada iki gün bizim evin suyu akardı. O günler iyice yıkardım. Tırnaklarımı da kesmeyi unutmazdım. Geçen ay ben uyurken gelmi sular o yüzden yıkayamadım. Sabun kullanamadım demek daha do ru olur, çünkü genel yerlerde bazan yıkamay ba ardım. Örne in Haliç’ in kıyısında oldu umuzdan, oradan motorla Balat’ a geçerken yıkayabildim. Bu Ankaralılar da ya murda yıkasalar ya.

“ u paçalarına bak. Gardan buraya gelinceye dek nasıl ıslandı” dedim. Kaloriferi görünce Selmin’ in yanındaki tabureye geçtim kalorifer ile Selmin’ in arasına oturdum. Çayımı yanıma getirdi Selmin. Bilemem ki çanta kulpundan ba ka birde belediye otolarında ortadaki kayı lardan ba ka neyi tuttum. Çayı da tutarım elbette. Ka ık tutmayı pek ö rendim sayılmaz. Peynir ka ıkla yenmez ki. Gerçi ben bir kez helva yemi tim ka ıkla unuttum nasıl yedi imi. Bu kez Selmin’ i tuttum. Acemi oförlerin dönemce gelirken yaptıkları sert frenin vartasını atlatmak için birkaç yolcuyu a tı ımız zaman ki halde. Taburem nasıl gıcırdamı sa, demirle beton zemin arasında öyle bir ses çıkmı tı ki Selmin mi bana ben mi Selmin’ e tutundum anlayamadım. Ama çevremizdeki gözler bizi kucak kuca a koydu. Utanmak nasıl oluyor ki. Ben Selmin’ i tutuyorum onun yüzünden kara dut i esi dökülüyor. “Ne oluyor, yüzümdeki gezinen bu kirpi dikenini bakı lar neden?” borusunu soramadım bakı larımı garsonun silueti kesti. “Çay”dedim. “Çay!”

Sigara tuttum, birinci yazısına bakmayın cebe dökülen bir sigara her cebimden bir tütün çıkarabilirim. Biraz önce temizledim ceplerimi. Ceplerimin temizli ini Selmin' e gösterdim. Gülmü tü. Sevindim güldü üne. Onu güldürmek beni umutlandırıyor diye dü ünüyorum. Çanta devrildi, kül tablasının üstüne, sonra yere dü tüler gürül gürül seslice, kül tablası so uk yuvarlandı beton üstünde sesi de sürükledi, ses de so uktu. Gözlerimi Selmin' in burnunun yanından, kül tablasına gönderdim. Yuvarlanıyordu. Selmin' in burnu küçüktü. Ucu yuvarlaktı. Hemen altında gamze bile olu u-yordu. Birkaç tel bıyık namzetini a dayla alamamı tı ki onları bile gördüm. Küçüktü onlar. Ama büyürse kadınlar pek sevimli olmazlar mı diye de dü ündüm. Sevdikten sonra neden olmasındı. Selmin' i seviyor muydum acaba.

Ülke çapında trafik haftası oldu undan kar ı duvara trafikselsel biçimler ve yazılar konmu tu. Gözüme ilk ili en biçimdi.

STOP

Kül tablası gidece i yol kadar gitmi ti hızını alamadı ndan oldu u yerde birkaç kez yuvarlak çizdi, gittikçe küçülen yuvarlaklar. Trrindd dedi ev zemine oturdu. Benim gördü ümü tablada görmü tü. O da durdu. Mavi gömlekler yürüyordu. Kapı açılıp kapanıyordu.

“Bülten de ne var?”

“Dinlemedin demek gülüyorsun birde” Buna sevindim. Zaten, üç ki i daha. Üniversite. Nedir ki bunlar de il mi? diyecektim ama dilim mi dola tı çay mı burdu dama ımı, diyemedim, üzülmedim diyemedi ime. Selmin gülüyordu. O gülerken ben mutluyum ya, söz niçin olsun.

Onun yani Selmin' in mızraklı ilmihalden edinemedi i din duyguları yoktu. Ölülere ve gömüldükleri yerlerden geçtikçe kapıldı ı korku onun diniydi. Bunun yanında in allah, Allah Allah, birde bir aranjmanın Allah ayaklarına aranje yineledi i olmu tu.

Evlili in çok kutsal oldu unu çok söyleyenler olmu sa da eytanı görmedi inden, kendisini ondan üstün saydı ndan, evlili in kutsallı ına da gülüp geçerdi.

“Ne zamandan beri tanı ıyoruz?” diye söz açtım. Bana olan sevgisinin zaman entegralini almak istemi tim de onun için sormu tum. Üç ay oluyor bu soruyu soralı beri. Çantamdaki ilk mektubun yazılı tarihine bakmalıyım ve ö renmeliyim. Mektubun “Sevgilim”le ba layan sayfasının üst kısmındaki 27.05.1960 saat 04:00 Yeni ehir yazısına de il de postacının pulları geçersiz kalmak için üstüne –elbette zarfın- vurdu u mühür tarihine bakmalıyım. Böylece kaç yıl yalancı ve bocalamalı ya adı ını da çıkarabilirim. Evet zarfın üzerinde 31.6.2200 tarihini ve yuvarla ı tamamlayan devlet postalarının adının yanına postane ubesinin adı “yanbolu” yazılıydı. Siz a abilirsiniz. Ben bunu yirmi altı yıldır biliyorsam a mamam gerekmezde, yine de a mıyorum; yirmi üç yıl önce gönderildi ine. Böylesi küçük yalanları o denli güçle söylerim ki küçüklü ünden büyüklü ü gözükmez.

Gözlüklerimi çıkarınca yanımdakini görmesem bile çıkarmak zorunda kalınca, gözümü bir noktaya ayarlarım, çevreyi de iyice kolaçan ederim, sonra çıkarırım ve takmam gerekince, yerini bulamayınca onu istemeyi bilirim. Bu tür a kınlı ım olmuyor de il. Hele Selmin' in yanında öyle bolarıyor ki de ersiz duruma dü üyor. Çabucak ba ı lanır, daha do rusu suç olmayacak hatta onurumu ve ki ili imi belirtece i için beni sevindirmese de Selmin' i güldürür. Benim amacım onun güleş durmasıysa bir ey olmamı tır.

Selmin gözlerini kar ı aynada yansıyan gözüme dikmi ti. Belki ben öyle sandım. Ben konu tum o sustu, o sustu ben konu tum, gözünü yine bana döndürmedi. Bende aynadaki yüze bıraktım gözlerimi. Ba ı yarım örtülü öyle seksen kiloluk bir bayan geldi aynaya. Tezgaha kolunu dirse inden kırıp dayamı . Ona bakıyordu Selmin. “Selmin” dedim a ık oldu umu sandırıp “tezgahtara mı bakıyorsun?” dedim. “Saçını briyantınle taramı , ho çocuk hani, kravatu ince üçgen ba lamı . Uslu çocuk de il mi?” “Selmin” . O güldü. O gülerken tezgahtaki kadının tezgahtara kendisine kırık bisküvi vermemesi için gelen zamların normal oldu unu söyledi ini ben de gördüm, Selmin de. Bakılacak ne vardı bunda?

Selmin çantasından kalem çıkardı.
Selmin çantasından teksir çıkardı.
Selmin çantasından usunu çıkardı.
Selmin çantasından elini çıkardı
masaya koydu
ben

“çay” dedim.
çiyordum.

Üçümüzde sustuk.

Selmin yazdı ı ka ıdın birini tomarın altına sürdü. Baktı bana. Gözleri ne rahattı. Pınar gibi çevresi ye il. Dinlendim saniyenin daha küçük zamanında Selmin’ in gözlerinde.

Allah’ ım ne gözdü bakı ın dinlendirdi i, ruhu nemlendirdi i o göz. Sana hiçbir dilek göndermedim imdiye dek. imdi beni, yani kulunu ben. Geri çevirme sı ıntılarını u radı ı bu ça daki kapından:

bir göz ver bana
herkeste olan bir göz
her kez suç i leyen
her kez ba ı lanan
kubbe kadar bir yürek
içine gözüm sı sını
bir de sen
bir desende
sevgiliden bulunsun
nolur Allah’ ım.

Atanaca ım görevin girdi çıktısını biliyorum unutmamı isem. Göreve ba lamadan bir ey diyemem. Ama kimsenin burnunun önüne mentol tutmazsam hap ırmazlar, hap ırmadılar diye enfiye verecek de ilim. Gerçi onların hep ü ütmü olduklarını bilmem gerekli. Onun için mendilli ka ıtlara yazabilirim, hap ırdıklarında mendile olsun zararları. Müdür ya da daha yakın olan efle aram yine açılır.

Be yıl önce bu göreve atanırken, daha müdürün yüzünü görmeden kendisini biliyordum. Bakanı bile tanıyordum. e girmeden, ahbesli kahvede çocuklara anlatıyordum i in nasıllı ını. Müdürdan daha cakalı oldu umu sanıyorum. Hele o ilk i günlerini burun burun, göz göz, el el, kulak kulak tanırım. Botlu kıza algınlı ımı tüm dairedediler anlamı lardı. Ama ben ka ıtlardaki, evrak diyorlar orda yanlı ları düzeltmek için onları yitiriyordum. Aslına bakılırsa çöp sepetine kimse görmeden atıyordum. Sonunda kapıcı Kamil’ in onları toplayıp evine götürdü ü olurmu . Nice sonra Kamil daireden evrak yürütmekle atılmı tı. Benim algınlı ım dinmedi inden Kamil’ in atılması durumu düzeltmedi. Yine cırt. Cırt. Cırt çöplük. Müdür payladı beni. “ 15 gün sonra i ine son. Bugünden ba layıp 15 günde izinlisin” demi ti. Botlu kızı 15 gün daha görece im diye sevindim.

Vatan görevi yapılırken okuma-yazma bilmeyenlere göre bir okul var ki; orada cismin önce biçimi çizilir altına da adı yazılır. Heceleyerek ö retilir. Tahtaya ö retmen kaplumba a çizmi ti, altına da kaplumba a yazmı tı. Mehmetçik bana baktı “tosbagayı bu ba dan atarsak öbür ba a gidebilir mi?”dedi. “Ayakları varsa”dedim.

O i ten öbür i e geçtim. Müdürlerin ve dairelerin adlarını deftere yazmı sam da orda kalıyor. Botlu kızı evine de götürmüyorum. Bana “jigolom”dedi. Aslımı ö reninceye kadar bir yıla yakın ta ıdım onu. Oysa çok cimriydi. Yol paralarını hep ben veririm, birasını ben ısmarlarım. Sabah çayını bile elimle getirirdim. Ben onun “bok için”diyerek içmelerine bile karı mam. Neyse evime de gelmiyor. Yata ımı da bozmuyor ya yalnızım ya imdi. Sorun yok demek de il elbette. Biri biterse bini açılır.

Yeni atamam eski yerime oldu undan ka arlanımı beceriyle çalı ıyorum. ten hiç anlatmıyorum. Selmin var ya yanımda. Geçenlerde u ramı tüm i yerine çalı ma masada larımı görüp bileyim istedim. Botlusu müdür sekreteri olmu ama dairede onun gibi onlarca. Avuç avuç botlular var. Selmin' e onu alaca ıma söz verdim dönmemesine içimden de verdim hani. Botlulara bakarken Selmin aklıma gelmemi ti de birine iyice doya doya dalıyordum ki, aklıma geldi. rkildim. Dilimi yutmamak için çabaladım. Duda ımdan inlemeli sözler çıkacaktı biraz daha kalaydım.

Dalginlı ımı Selmin' i dü ünerek de erlendirdim. Babasının tren altında kalı ımı rayları, demir tekerleklere varıncaya kadar anarım. Nasıl çırpınıyordu. Kulak memesinin bir yarısını ezmeden yana atmı tı. Burnu neyse kötü bir yerdi diyelim. Ama gözlerinin suçu neydi. Kara gözleri varmı . Kara da gözlük takarmı . Çarpılınca gözlü ün çerçevesi ka ın üst tarafından derinin altında ezilmi . Nasıl çırpınıyordu elleri tekerle i nasıl tutuyordu. Demir tekerle i kuru kemik elleri. Dizini karnına toplamı geri de bırakmamı tam 35 ya ına girerken. Selmin küçükmü daha ama babasının elleriyle saçını büyütmü . Böyle miydi acaba? Selmin azıcık anlatmı tı. Böyle olmu tur. Gazetelerde okuyoruz ya. Filmlerde de oluyor. Çırpınmı tır mutlaka. De il mi? diye sormalı.

” Selmin”dedim. Gözleri ya lıydı. Yazıyordu bir yerlerden sözcükleri tutup tutup getirerek. Baktı gözlerinde dinlendi im bakı la Selmin demeye gücüm kalmadı ını anladım.

“Çay” dedim.

“ ki” dedim.

Saatleri durdurdum. Yaslandım Selmin' e. Son ka ıdı alta sürmü olmalıydı ki; ba lıklı ka ıt tarihiyle üste geldi.

Bölüm II

BEN SUSTUM O KONU TU

O KONU TU BEN SUSTUM

Ben yazdım bu iiri. Evet senin bana verdi in kalemle yazmadım. Yeni bir kalem aldım. Tertemiz. Seninkinin de kartu unu de i tirdim. De i tirmesem de senin kaleminle yazamazdım. Bilmem anlatmama gerek var mı?

“Niye öyle bakıyorsun?” “Sevmek sonra gelir.” “Neden mi?” “Bak anlatayım.”

“Evet anlatmak zorundayım. Hem sonra “çay” “çay” diyerek kesme sözümü. Gerçi ses kullanmıyorsun “çay”derken ama bakı ın tüm garsonları topluyor buraya. Bu denli neden çaya bo ulmak istiyorsun onu da anlamadı ımı sanma. Seni çok iyi tanıyorum. Ya ama kar ı ozanlık olmuyor. Bak u dünya üstünde gezinen ellere. Hiç kalem tutar gibi mi? susman gerekti i yerde susmuyorsun ama herkes uyurken öyle siren sesleriyle inliyorsun ki; kimisi öfkeyle kimisi a kınlıkla kimisi yapacak i olmadı ından sana yöneliyor.”

Bunları hep biliyorsun, bunu ben de biliyorum. Bu yüzden diyorum ki serin gecelerin tırnaklarında kendini bilmeyi bırak da gün ı ında yürümek ikimize yeter, güne girelim. Nolur yalvarırım Mustafa.

“Hayır. Garson bey. Lütfen. Biraz sonra.”

Az önce yüzüne söylemekten kaçındı ım tüm görü lerimi, elbette aklıma gelenleri, yazdım. Düzensizli in kurallarının ne oldu unu bilmeyebilirim, bu bilmemekli im, düzensiz olmama engel de olmaz üstelik. Yazımda düzensizdir ba kaldıran kelimelerim üstünde. Mustafa seninle nasıl tanı tı ımı ve senin üstüne söylemek nasıl kolay olur? Olamaz elbette. Elbette. Ama Mustafa yazımın düzensizli i senin anlatılamamandan do muyor. Benim sana benzememden do arsa, bunu da açıkça söyleyecek kadar yürekli isem suçum ba ı lanır. Ba ı lamasan bile sevginin yön gelimini buldurdu u için seni kutlayabilirim. Bana gelince; ben sabah altıda kalkmak zorunda kalan, yedide dolmu a binebilen ve sekize i e varabilen, üstelik düzenin adını bilmeyen bir kadını. Kadını desem de yeterdi aslına bakılırsa.

Hepimiz 24 saati payla ıyoruz. Benim zaman payımda dosyalar, dolmu durakları ve somya var. Babaannem ve yakınlarım zamanı tükettiler.

Ben yorgunum aslında. Senden yorgun de ilim Mustafa, bunun bilincini sen verdi ine göre benden önce yorgunlu unun tadına varmı tın. Sen büyüksün, konuklu unu mutlakla tırdı ın için daha büyüksün. Bana da yer ver büyüklü ünde. Gözlerini derine asma küçük deme bana. Bak ben sana sevgilim diyor muyum? Seni küçültüyor muyum hiç? Desem de küçülmezsın bilirim. Bana sevgili gözüyle bakma.

“Seni sevmekten utanıyorum.”

“Ba ını vitrine koyma n olur beni dinle”

“Evet görevlerime engel olan sensin bu yüzden utanıyorum. Seni sevmek kurala girmek oluyor, sevmenin ötesine geçmeye sevgin engel oluyor. Yol göstermezsin, adım Selmin gibi bilirim yol göstermeyece ini. Sevdı ini de. Sen Mustafa neden saatleri yitiriyorsun, tüm nesnelere nanik yapıp geçiyorsun? Önemlisi nesne de il, arkasındaki giz olmasa. Nesnelere bakarken bana da göster, senden bunu istiyorum. a kınılı a dönen dünya da sende saatlerin düzensiz ya asan, örne in benim gibi

“Ellerin ba ından bezmedi mi?”

“Benim gibi kamburuna yaşlansan.”

“Mustafa n olur.” “Tiksiniyorum kendimden, aslında senin davranı larından, ne yapıyorsun bu kez karamela kırıyla? Ne demek bu iz?

Hep sorgularcasına konu tum. “Seven sormaz”derdin mektuplarında. Hangi mektuptu o? Dur yine soru. Ben kendimden ku ku duymaya ba ladım. Burada ben varım ama iz’ indeki soru gibi. Susan sorular hep sensin. Beni bu hale koyan yanında olmaklı ımdır. Bu pastaneye gelirken tüm hastanelerin ruh sa lı ı kürsülerini de getirmek gerekli, seninle konu mam için. O hastane ben olmalıyım. Bu yüzden suçluyum olamıyorum. “Kadınım”dedim sana “kadınım o kadar”. Sevmenin ötesine geçemiyorum. “Aplik aylasının içinden çık yanacaksın.” “Mustafa”. Fildi i kuleye ben çıkamam çay içmesini de il yapmasını bilirim. Gezmekten çok oturmak için yaratıldım.

Aramızdaki huy uçurumunu üç yıl önce anlamı tım. Bana gönderdi in kitapları bir bir okudum da, kendimi onlara parça parça da ıttım. Gönderdi in kitapların ki ileri benden bir eyler çaldılar. Oysa sen onları birle tiriyor ki ilik çıkarıyorsun. Ama kendine de il, benim gibilerin davranı larına kılıf bulmak için okuyorsun. Bu okuma biçimimi bir mektubunda de erlendirirken “ne yazanla ne yazdıranla ilgileniyorsun, yalnızca yazılarda ki ilik bulmaya çalı ıyorsun”. “Evet saklamam sana kar ı sözlerimi. Bende ilk okumaya ba ladı ımda senin gibiydim. O ilkelikten, okuduklarımı bir kez daha okuduktan sonradır ki kurtuldum. Olayları de il güzelim, yazanın damarlarındaki yankısını duymalı” bu yönlü sürmü tü sözün. Bunun anlamını yeni anladım. Sen yazanı okuyorsun, ben yazılanı, aramızda uçurum var. Ses duvarını a mamı istiyorsun benden buna hiçbir düzen el vermez. Hangi kadın yapabilir. Hayır. Hayır. Bundan böyle hiçbir yazı beni ilgilendirmemeli. çtenlikle söylemek gerekirse “yazı” olmalıyım.

SUSUZ EV

Evin en dolu gözüken yeri mutfa ı idi. Öyle çok ve de i ik nesne var ki, adını saymakla bitmez. Bo çay kutuları kaç yıldır birikiyorsa mutfa ın o kısmını kahvenin oca ına döndürmü tü. Sinekler, bacaklarını çingen kızları gibi sıvayıp, konserve kutularına giriyor, gözlerini doyuracak biraz koku bulmak a kıyla vızıldanıp duruyor. Lavabo,deli inin tıkanması nedeniyle akan su eyvede birikiyor. Yeni bir kertenkele, daha ye ili renge benzemiyordu, çatallı dilini uzatıp suya de diriyor. Sudan kuruyan dilini kurtarmak için bir sava hazırlı ıyla dilini bir a zına alıyor bir suya uzatıyor. Dümdüz incecik dili var. Üstelik parçalanmı ödleklkten, daracıktır hem. Su içilirdi ba kasının a zıyla. Ama kertenkele yav-

rusunun kültürü daha iyice belirlenmedi i gibi anne sütünden de yoksun büyümesi, ona suyu böyle yanlı içiriyordu. Sanırsınız bakımsız bahçede büyüyen adını bildi imiz otları çiçekleri hem sayıca a an hem de bildiklerimizi bahçeden kovan adını bilmedi imiz çiçekler gibi, mutfa ın her yanından bir hayvancık öksürüyordu.

Sinekler yakın bir dost olarak, yer aldı ı mutfakta bütün soy ve boylarını bayrama hazırlıyorlardı. Ata binmesini bilenler bir ayrı, karada yürüyecekler bir ayrı, dü man hücum hattı sivrieleri daha ayrı olarak imdiden bandolarını akort ediyorlardı. Üvezler geri hizmete verilmi ti. Askerli ini yapıp kovanının ba ına dönen bal arılarına yapılan tebligat gere ince, onlar da “hazerde ve seferde” sinek soyunun ne e ve acısını payla acaktı. Bey arı sızlayan yanını tuttu elindeki tebligatı diliyle di inin arasından okudu. Di er arılar ba larını kaldırmadılar i lerinden. Bey arı da aldırmadı. Yine de okudu. Çünkü sevgili arıcıklarından saklı bir eyi yoktu.

.....

Barı ta eme iyle bizi mesrur ve heyecana gark eden sava ta, silahını omza alıp yanı ba ımızda ehit olmaktan yılmayan sevgili arı halkı iç ve dı dü mana kar ı millî varlı ımızla hazırlıklı olalım. Karde çe, arıca ya amak için sava i nelerinizi milli bir vazifeden çekmeyece inize sonsuz inancımız vardır. Karde Arı halkını Mutfak ülkesine davet ederiz.

DAVET KOM TES ;

BA KAN
KURMAY ARI
E ek Arısı

II. MÜDÜR
ND RME B RL BA KANI
Sivri Sinek

MEMUR
SEND KA BA KANI
Üvez

P.S. Be inci kol ve komando birli i karasineklerden kurulmu tur. Bilgi edinilmesi. Te ekkür ederiz. mza yerine herkes titrine uygun ve kendine benzeyen birini ça ırttı; hepsi boyuna sordu,

“Benim için ne yaparsınız” dediler.

“Ölürüz” dediler.

Öldüler. Koleksiyon iskeletleri gibi, sivrisinek mankeni dı ında, di er manken iskeletlerden kan akmadı. Öyle sanılır. Zira zemin kırmızıdır.

ngiliz bacaklarıyla, hakimi oldu u ülkenin gökyüzünden geçimini sa layan Örumce e kar ı karaların hile ve hücumları para etmiyordu. Kurdu u salıncakta keyfince oturuyor. Avını gözetliyor. ndirme ku atmalar ani, sessiz ve son derece ba arılı olmaktadır. Karasineklerin çok önce ya amı ,onların geçim kaynaklarını aramı , bugün onların ezildi ini anladı ı için tarihte de ezilip ezilmedi ini anlamak için ara tırmalar yapmı tarihçi kara bile örümce in a ında ameliyat oldu. A zına protez takıldı. Tarihçi kara, kaderinin kendisine çizdi i çizgiyi kırıyordu ara sıra. O zaman kendine geliyor, örümceklere ve bazen de E ek gibi arılara “Emperyalist” diye ünlüyor. Bir parça olsun dondurma yemek gereksinimi duymuyordu.

Mutfa ın kokusu kıvanca dönü mü tü. Silah fabrikalarının üretti i ürünlere vurdu u “Bilumum ha erata kar ı müessirdir.” cümlesiyle ters orantılı olarak tüm canlıların ya amasına izin veriyordu. Kovan arıları davete gelmemekle birlikte soy ve kınkanat boylarına sa lık i tihası kar ılı ında bulundular. Bu kutlama mesajını yayınlamak zorundaydılar. Zira uluslar arası ba , kutlama ve alkı lar içine konmu pıtırakla sa lanır. Onlar da bu zorunluluklarını yerine getirdiler böylece.

Tozlar arasında kendisine ku tüyü yatak hazırlamı bulunan afacan pire, kulaklarını kaldırmı kendisine do ru gelen fareyi görünce a tı. Fare afacanın bu a kınlı ına arkasında ünlem i areti gibi ta ıdı ı kuyru unu sürüyerek cevap verdi. Onun her yeri karı tırması di er canlıları korkutmu tu. Ama afacan pire korkmadı. Kendisini dinozor resmiyle kar ı kar ıya

sandı. Dil olmadı ı için re-sim yoluyla duygularını do uran afacan bu sanat eserinin canlılı ma ve hat çizgilerine özellikle dikkat etti. Az kalmı tı ses çıkartıp kendi gizlendi i yeri ele verecekti. Köle olmamak için kendi ku ku kapaında özgürce ya amayı becerdi. Ses çıkartmadı. Dinozor resmi ufkundan epeyce bir zaman alarak çekildi.

Kendi dı nda olanları korkutarak kendi korkusunu yenen, yenmi gibi duran ya da yi itle en fare, sesiyle ürüttü ü canlılar arasında rahatça dola ıyordu. Marley dö eme üstünde tırnaklarının çıkardı ı ses kendisinin kırık çizgiler gibi belirsiz, anlık çıkarlar pe inde ko tu unu aç ı a vuruyordu. Ufacık bir kedi yavrusunun dı arıdan gelen sesi mutfa ın ortasına bir sessizlik paketini çözü verdi. Paket çözülünce içerisinden çıkan filmin negatifinde, beyaz bir köpe in açık a zı basamaklar altına sıkı mı benekli kedi yavrusuna dönük olarak gözüküyordu. Kedinin parantez gibi yan yana duran göz irislerinde, köpe in soru i areti olan kuyru u yer alıyordu. “Neden?” diyordu kedi yavrusu. “Bizi aralayan ulus yok mu?” diyordu sonra. “Karde uluslar” diye miyavlarırken, baskı rejiminin felsefesi salyalarından dökülüyordu.

Güne a kın a kın duvar deliklerindeki karanlıkları ve e yalar ardındaki gölgeleri toplayıp yuttu. Toprak çok acıkmı tı. Bir süre güne i emdi. “Yaratılmı lar içinde en aç olanı benim” der gibiydi. Emdi güne i. Güne eve varmak için çok bekledi. İ k yollarıyla girdi i topra ın koynunda onu rahatlatıncaya dek durdu. Hafiften gelen rüzgâr topra ın üstünde biriken sarho sisleri aldı götürdü. Güne kendine yüklenen ikinci görevi de yerine getirdi. Topra ı soydu giysilerinden. Sonra toprak boylu boyuna uzandı. Güne in üstünde yollar yapmasına izin verdi. Güne eve geldi inde yorulmu tu. Tembel ı ıklarını pencerenin önüne koydu. Bir süre gözetledi içerisini.

Güne öylesine yorgun dü mü olmalı ki Mutfak penceresinin önünde kaldı. çeri girmedi. Aslında her ey gibi o da inancı hür bir varlık olmayı istiyordu. Kütüphane penceresine gelebilirdi. Ama daha mutfak penceresinde yorgun dü mü orada kalmı tı. Birkaç kez denedi yürümeyi olmadı. Mutfka a girmeye bile gönlü yatmı tı. Hiç de ilse Mutfaktan di er odalara geçme imkânı daha çoktu. Olmadı. Güzelli inin farkına varan kadın gibi mutfak penceresinin önünde dondu.

Güne i gören mutfa ın içindeki koku ve korkunun ne esi pencereye yöneldi. Her canlının genlerinde elbette fototropizma olacaktı. Güzellerde ise güzelli inden dolayı ba dönmesi ba lar ve yere yönelir. Bu yüzden güzelin bahtına ölüm dü er, ölümlünün bahtına güzelin kahrı dü er.

Mutfak tüm encamını toplayıp cama geldi. Güne onlara baktı. Camdan geri döndü. Camda yansıyan biçimini ilk kez görüyordu belki. Kimli ini tanıyamadı. Pencereden kendisini gözetleyenlere oranladı kendini. Ayaklarından tavus utanmasaydı kanaryanın sempatik duru una kim bakardı. Güne de utandı. çine kapalı duyguları tam açacakken gözünü açtı. Çekildi gitti. Dinlendi i süre içeri-sinde çok daha yorgun dü tü. Geri çekilirken, Viyana önünde sorguç kıvrımı bıraktı.

Toprak yeni tohumlarına, e i güne i ça ırırken, gözya larını ona ula tırması için yıldızlara yalvarıyordu. Fabrika bacalarının örümcek ayaklarıyla örttü ü gökyüzünde, güne in ı nları a larla yakalanıp ithal ediliyordu.

Kütüphanenin penceresine yaslanan kitap, olanca gücünü önündeki bilinmez ve görülmeyen kaderin camına yüklemi ti. Bu engeli a maya yıllar yılı u ra tı kitap. Sonuç hep “yarın” oluyordu. Yarınlar hep güne i ça ırıyor. Güne geliyor ama pencere önündeki güvercini kaldırıp kendisi yerle iyor. çerisini gözetliyor. çeri giremiyor, girmiyordu.

Mutfka ın dı nda güne vurulmu tu. Vuranın kimli i tespit edilmemesine ra men güne in vurulmasından dı arıdakiler mutluuydu. Her ey, kaplumba a rahatlı ı içerisinde ayaklarını çıkardılar, güne in ı nlarından doyasıya yediler. Tutubik denen horoz da bolca yedi. Yedi... yedi... gagasını sıcak topraktan yana döndürdü, öttü... öttü... öttü. Sonra dönüp kümese çıktı.

Güvercin pencere önünden kalkınca bir gemi gibi kendini güne in ı nları üstüne bıraktı. Süzdü kanatlarını, kanatları arasına giremeyen ı nlar onu kümesin önüne götürdü. Güvercin korktu. Künye plakasını çıkarıp boynuna astı. Saraylı yazısına bakan horoz Tutibik kümese girmesine izin verdi. Bu iyili ine kar ılık olarak Saraylıdan kendisine yardım yapmasını diledi. Karısının kanadından kopardı ı telekle bir mektup kaleme aldı. Az da olsa dostlarıyla mektupla mak istedi. Bu iste ini Saraylı gerçeikle tirebilirdi. Mektubu ona verdi. Canına minnet Saraylı uçtu... uçtu... uçtu.

Tutibik sabah bekler gibi Saraylının dönmesini bekledi.

**

Sevgili Rhinoceros nducus

Geçenlerde tiyatroya gitmi tim. Sen hep sıcak ülkelerde ya adı ın içindir ki seni ancak tiyatroda görebildim. Varsay ki seni görmek için gittim. Bizim buralara az geli mi ülke diyorlar bazıları. Bazen kızarım bu söze ama, gerçe ine bakılırsa elgördülük kızarım. Senin anlayaca ın az geli mi oldu umu kabul ediyorum. Yeter ki yüzüme söylemesinler. Bunları neden anlattım sanki. Beni ba ı la. Evet tiyatroya gittim. Hem de seni görmek için.

Bu mektubu o tiyatroya gitti imde duydu um acıyla yazıyorum. Umdu umu buldum mu bulamadım mı bilemiyorum. Sana yazmayı uygun buldum. Sen o musun yoksa sen o de il misin? Sorumdan bir ey anlayamamı gibi burnunun ucundaki boynuzlarını bana uzatıyorsun sanıyorum. Ben sana açık konu mak gerekti i için söylüyorum- az geli mi bir ülkede do up büyüdüm. Soruya bile böyle yalan yanlı ba larım. Kalem buldu um için çok sevinçliyim. Sana yazmayı becermek gibi uyar yüreklili i gösterdi im için daha da sevinçliyim.

Sevgili Rhinoceros nducus. Neden ku kulu ve soru sormam gerekti ini anlatayım, o zaman beni haklı bulacaksınız, baca ımdan büyük i lere girmekli imin sana yararını göreceksin. Umarım bana te ekkür tebriki atacaktır. Bana tebrik atmanı istemem. Yorulma. lerin zaten a ırdır. Bir de benim için yorulmayasın. Yalnız soyda ım olan güvercin zade Saraylı'yı memnun etmeyi unutmayasın. Bırak ta kulunuz di lerinizin dibini temizlemek erefine ersin. Bilirsin ben ve siz erkek yaratılı ılıyız. Ama güvercin zadelere burjuva soyludur. Hep dünyanın rahat yerlerini ararlar. Kı lıkları yazlıkları ayrı ayrıdır. Hem hanım istekli oldukları için onore etmeniz arttır. Aksi halde ver ikici mektubumu zat-ı âlilerinize ula tırmamak gibi bir yanlı lı a dü er de, uluslarımız gereksiz yere sava a sürüklenir. Ben barı ı seven birisi olarak bunu sizin yüksek yapılı yaratılı mıza sı ınarak dört boynuzlu kafanızdan istiyorum. Ben ki Amerika'da, Avrupa'da, Asya'da, Afrika'da , Okyanusya da olmak üzere be kıtada ünleyi imle dünyayı uyarırım. Ama barı ı sa lamak, sizin güçlü boynuzlarınız arasındadır. Bunu sakın bizden esirgemeyin. Güne in do ması için verdi imiz çabalar güçlü ve birlikte olsun.

Sevgili Rhinoceros Inducus mektubuma gereksiz fragmanlarla uzattı ıma kızımı olamayasın. Yanlı ımı tam anlamamız bu enfastrüktür konuma giriyorum. Sizin geni li inizden cesaret alarak bilimsel laflar bile edebiliyorum. Sizden aldı ımı size satmak gibi bir küstahlı a giri mi buldum. Sava an bir asker önce silah fabrikasına yönelir. Ben de bu hikmete dayanıp sizin bilginizden yararlanmak için böyle yaptım. Beni ho gör. Yine konu da ılıyordu az kalsın. Sizin görkeminizi dü ündüm hemen uyandım. Ben her ne kadar dünyadakileri uyarır isem de bu benim uyumamaklı ımı engellemez. Onları uyardıktan sonra kibleye do ru ayaklarımı uzatır, kanatlarımı yayar ve dinlenirim. Karılarımın verdi i rahavet içinde bulurum kendimi. Keyfe gelir kavu mak isterim. nsanlar yeniden uyanıp benim uykumu kaçırlar.

Sevgili Rhinoceros Inducus önce u sorumu yanıtla bakalım:

Sayın Ienescu seni gördü mü? Görmedi mi? E er ki seni görüp sohbetinden yararlanarak onları repertuarına aldıysa önemi yok. Yok e er görü mediye ders vermekli inize sı nımı oldu unu biliniz. Zira ben soyda larımdan edindi im bilgiye göre enescu'yu hiç uyarılmıyordular. Çünkü o hep uyanık bir yapıya sahipmi . Soyda larım öve öve bitiremiyorlar. Ama anlattıklarından benim anladı ım ve bana göre olanını soracak olursanız,

öylece özetlerim: onescu çocukluk foto raflarını hep yanında taşıyor. Ailesi iyi bir albüm bırakmış kendisine. O yüzden kendini iyi biliyor. Kendini bilen yaratıcıyı da bilir yaratılanı da. Bu noktada sizi iyi anlattığını umarım. Olur ya yazara güven olur mu? Siz de kalması gerekenle gerekmeyeni ayırmadan tıramadan sırrınızı ifşa edebilirsiniz. Gerekeni yine size havale etmeyi dostluk görevi sayarım.

Sevgili Rhinoceros Inducus onescu sizi görmüş bile olsa, bizim ülkeye güvensiz zata muhteremin e kal-i hayali de i tirilebilir.” Neden ? “ diyeceksiniz biliyorum. “Kim cüret edebilir? “ diye bana bakmayın. Ben de ilim yapan. Bizim ülkemizde senin anlayacağın ajan boldur. Mutlaka onların etkisiyle oluyordur. Olanın ne olduğunu şimdi anlatayım. Benim vaktim bol oldu undan sizin vaktiniz de bol sanıyorum. Bizim ülkede gün tam yirmi dört saattir. Sizin ülkede biraz kısadır sanırım. Biz yatmaktan başka marifetnameye malik değiliz. Özel tiyatrolarda gördüm seni. Bizi aldatmak için reklam yapıyorlar. Herkes benim gibi akıllı olamaz ya. Reklama aldanıp sizi görmeye tiyatroya gidiyorlar. Ben aldanmadım. Tiyatroya gidip sizi görmüş gibi oldum. E kalinizle benim ne elenmeme kızdınız sanmıştım. Sonradan öğrendim ki sizin asıl duru unuz her zaman ciddi imiş. Sizi bizim devletin tiyatrosunda göstermeyeceklerini anlayı la kar ılayacaksınız. Zira “her ulus kendi kaderini kendi tayin etmeli” demi boynuzsuz bir e ek, ben inanmadım buna ama benim soyum inandı. Ben de sustum. Gerçi onlar inandı da noldu sanki. Tayin edecek karde i bulamadıkları için çırpınıp duruyorlar. Neyse inançlarımız böyle bizi kınama. Bu görüşe dayanarak ulusal sorun milli mesele sayarız dı i lerini. Ve bu yüzden sizin görüşünüz milli görüşe aykırı oldu u için devletimizin tiyatrosuna çıkamazsınız.

Gerçek olan halini bir filme alıp gönderirsen (Gizli olsun yoksa sansürcü sansar tüylerimi yolar.) Seni en iyi ekilde ve endirekt olmadan tanıtırım. deolojini yayarım. Fakirli imi yüzüme vurmazsan eh biraz da para göndersen sevinirim.

Son olarak söyleyeyim. Sevgili Rhinoceros Inducus sana yardım etmek istiyorum. Burun boynuzlarında öterim.

Alemda ın
Yerli horoz
Tutibik.

Not : Sevgili Rhinoceros Inducus benim ülkemdeki adınız gergedandır. Gergedan yazarsan belki de mektubuna koline diplomatik e ya diye el süzmezler.

Tebrik ve telgraf adresim şudur:

Yerli horoz Tutibik
Güvercinzade Saraylı eliyle
Küçük kümes ikinci çıta
Bolötenler Ülkesi.

**

Kendi kendine.

“nsanlık ölmedi ya “ dedi “ beni seven birisine yardım ederim.” a kın a kın di er soyda larına baktı. Sanki i ini gücünü bırakmış lar da bunu seyrediyorlar. Oysa bataklı ın çamurunda kayı la an kılları görkemli bacaklarını sürüyerek götürüyordu.

Ö RETMEN

Elime küçük bir ba sepeti tutu turup üzüm getirmemi dilerler. Bu iste i, bazen annemin sevgisinden bazen babamın korkutmasından yerine getirirdim. Elimde küçük sepet dü erim ba yoluna. Ya ım yedi, sekiz o arada oldu unu sanıyorum.

Ba yolu sözün tam anlamıyla ba olan bir yoldu. Yalnız ve yalnız duvar üstünde yürüyormu gibi yürünen bir kilometreden çok, çakıl yol var. Bu yol sürekli de de il, kesilir yer yer duvarlarla. Atlarsın duvarı sorun çözülür. Yılan akrep de buralarda zor yakalanır. Yol çok kö egenli çünkü insan eni konu dört kö e tutabilir. Korkmam desem yalan olur. Bizim köy öykü anlatım yazarlarının kahramanları gibi yürekli de ilim. Köylüyüm arkada .

Hem bizim köyde, bekleme i lerini total, kör, kendini geçindirecek eme i esirgeyen kimselere verirler. Onlar ise tanrıya kar ı ba kaldırmalarını bize yani çocuklara yöneltirler. Kendi tarla ve ba ımıza gitmeye öyle korkardık ki dü lerimizde bile bekçileri bizi kovalarken görürdük. Attı ı ta ların bir türlü kafamıza yeti memesi, dü i kencesi denen i kencelerin en a ırını tattırırdı bize.

Eylülün son günlerine do ru naylon ayakkabıları çektim. Elimde küçük sepet dü tüm ba yoluna. kindi ezanı okundu okunmanın içerisinde. Annemin sıkı sıkı ö ütleme “sa da solda e lenme”, “ku gibi git”, “tükürü üm kurumadan gel”, diye de kapının e i ine tükürüverirdi.

deli e dalıyordum. Yapraklar arasında kaçan ku ların kanat sesi yüre ime takılıyor. Pırpır a zıma geliyordu korkum. Ara sıra bir türküye benzer sesler çıkardı ımı sanıyorum. Tilkiler gibi atıldı ım yol boyunca kertenkele kuyruklarıyla korkulara kıvrıldım. Tam i deli i çıkıyordum “fo ” diye bir bo alım oldu. Bu bo alım dizlerimde mi oldu, yere dökülen yapraklar arasında mı pek seçemedim. Adımlarımı sıkla tırdım. Aya ımın altından kaçan ta lar, önü yırtılmı ayakkabımın dı ma ta an ba parma ımı bulmakta gecikmez. Parma- ımda kırmızı bir rahatlama duydum. Korku bo almı tı. Sava benden yana geli iyordu.

Ba çubuklarımın bacaklarımı dövmesini bile duymuyordum. Yolu bırakıp ekili alanların içinden, kıyısından, ama yolu kısalttı ımı umarak yürüdüm.

Gölgeler, Yavuz Selim hanın sava ları denli güçlü, korku denli uzundu. Yollar da o denli gölgelerle özde .

Derenin derinlerde, açık mavi suskunlu u ve im irli i küçük sesimi katlayarak bana gönderiyordu. Ben vardım. Yalnızlı ım vardı. Bir de turnalar göç ediyordu. Ali da ımı gözlemesem kar ıdan, yolumun ufka çıkaca ını sanırdım.

Kafka’ nın atosuna ula mak için “K” nın gösterdi i çaba ve katlandı ı olmazlıklar bile cücele iyordu yanımda.

Kafka’ da yalnızlı ı olan ve kendisi olan bir yazarmı . Bu yüzden sevdim Kafka’ yı. atoya “K” nın girmesi için ben de elimden geleni yapmaya çalı tım. K’ yı yadsıyan otelciyi, Barnabas’ ları, ö retmeni, muhtarı ya da tüm köylüyü öldürmek geldi içimden.

Önümden a ır a ır yürüyen kaplumba a yuvarlanmasaydı su kanalının yanından, nereye gitti imi unutuyordum. Elimdeki sepeti sıkmaktan sepetin kıvrımlı izi, parmaklarıma resmini çizmi ti. De i tirdim di er elime sepeti. Di lerimi sıkılmamak için bir armut çaldım, yiyerek yürümeye koyuldum.

Köylüyü öldürmeye ne gerek var. atoyu yıkmalı. Klam’ ı ya da di er senyör takımını köydeki evlere yerle tirmeli.

Bir sepet üzüm, yarın de il bugün için gerekli. Yarın korkusu de il duydu um. Ak ama ermek duygusu. Ba a varmalıyım. Korku neden duruyor ben yürüyorum da.

Kafka yalnız ölse de atoya gömülmeliydi. ato ölmezli in kendisi. Kafka dünyanın kadastrounu yapmak isterdi sanırım. Düzen olsun diye. ato ve atodakiler bunu istemezler. Çalı anlara da istememeyi istetirler.

Ba a benden çok önce korkum varmı tı. O korku ki orada ne ba bıraktı ne de korkuyu.

ANLA MAZLIK VEYA YEN LER

Yasaların, yazılı olmadı ı dönemlerde bile adliye, toplumda adaleti sa lamakla de il de, yasalara zıt gidenlere ceza vermekle u ra ır. Bu yönüyle adliye, sosyal bilimcilerin

incelemelerine konu olmuyor. Adliyede çalı an görevliler bile kendilerinin ne yaptıklarını hiç mi hiç bilmezler. Ama toplumun kendilerini hiç sevmeyi ni biliyor olmaları ki, davaları insan problemi i içerisinde ele almazlar. nsan, savcının önüne sürülen dosyadan öteye geçmez. nsan yargılanması gereken bir dosyadır. Dosya ise erhler dü ülmesi ve imzalar atılması gereken suç varlı ıdır.

Adliye ile ilgi kurmamak için vatanda elinden geleni yapar. Ama “Osman o lu, Zehra’dan do ma, 1920 do umlu Ekrem” bey büyük sava ta babasının ölmesine ra men kom uları aracılı ıyla çok sonraları Nüfus Kütü üne geçmekle vatanda olmu tu. Vatanda la tı nı ikinci büyük sava döneminde kazandı ı için be yıl askere alınmakla vatanda lı nın tadını çıkarttı. Tezkereden hemen sonra A kentinde yirmi be yılı doldurup emekli olaca ı dokuma fabrikasına girmi ti.

Bu hikâye Ekrem beyin emeklilikten sonra yerle ti i, aynı zamanda do du u kent K’da geçer. K, çevresi da larla çevrili düzlükte kurulmu geceleri çok daha büyük gözükken fakat insanı kasaba duygusallı ında bir kenttir. Sanat ve zanaatın pirleri ermeni ve Rumlardan olu maktadır. Büyük göçte rum ve ermeni ta ınır ve ta ınmaz mallarına yapılan ya macılık tez zamanda kentte tüccar sınıfını do urmu tu. Küçük atölyeleri ise, Rum ustaların dükkanlarına konan çıraklar yönetmeye ba lamı tı. Dahası, esnafı ı topraktan kopan gecekonduların bahtı karaları kapatmı tı. K böyle bir kent. Gökdelenleri yok de ildi. Ama gökdelenin son katında oturan birisine olanak tanınsa katın bir bölümünü kümes ve ahır yapmaktan çekinmez.

Ekrem Bey emekli olalı beri üç yıl olmu . K kentine de alı mı tı. Yeni bir evi vardı. Çevresinde pek küçük olmayan fakat büyük de denemeyecek bahçenin ortasındaydı. Bahçeye yazın, yiyece i sebzeleri ekıyor. Bazı yıllarda patates ve so anı bol ekerek kı lı nı da çıkarıyordu.

Ekrem Bey insanları rahatsız etmedi i gibi insanlardan da rahatsız olmamak için ne cami duvarlarının güney yönünde oturuyor ne de kente pek gidiyordu. Fehmiye hanımla ara sıra didi mesisi, üç aydan üç aya emekli maa nı almak için girdi i kuyruk didi mesinden daha sakın sayılırdı. O ulları ve kızlarından da mektup almama a alı ık oldukları için mektup yazmak zorunda da kalmıyorlardı. Böylesi bir sıkıntıları da yoktu. Özet olarak söylersek lükse dü kün olmadıkları için sıkıntıları da yoktu.

“Sıkıntı yoktu” sözü geçen aya kadar geçerliydi. Ama imdi durum çok de i mi ti. Ekrem Bey adliye koridorunda yalvarmalarla günü kar ı camlarda yakarak bitiriyor. Ak am evde, nasıl sabah edece ine karar vermeden sabah ezanını duyuyordu.

Ekrem Bey gibi halim – selim birisinin o ya tan sonra adliye koridorlarını adımladı nı görenlerin a ması çok ola andı. Azrailin elinden kaçır gibi kar ı duvara varıyor, cehennem duvarı oldu unu görmü gibi geri dönüyor azrailin kuca ına. Daha olmadı zemin kata kadar basamakları iniyor çıkıyor. Azarlanabilmek için savcı yardımcısının aralık kapısından ba nı uzatmak istiyor. Kapıcı azarlıyor savcı yerine. Savcı tek kelime söylese ya. Derdini anlatamıyor.

“Allahım” diyor yürüyor “Allahım” diyor dönüyor. Of diye öyle bir iç geçirecek oluyor “of” dura ndan sonra “de il Allah çok ükür” diye “isyanını” geri alıyordu.

Savcılık kalemine giri inin sayısı memurları sıkacak kadar olmu tu. Sonunda memurun birisi, “208 nolu odaya gidin” dedi.

“Savcıyla i iniz.. anlamadınız mı?”

Yine kovuluyordu kaçınıcı kez. 208 nolu odanın amiri olan Savcı bey yeni atanmı oldu undan ziyaret kabulündeydi. Adlî i lere ö leden sonra bakaca nı kapıcıya emretmi . “ çeriye kimseyi almayın” demi ti.

Ekrem Bey derdini anlatacak kimseyi bulamadı ı bir yana, ne i görece ini unutmaya ba lamı tı. Önüne gelene bir eyler soruyor. Cevabını ise alamıyordu.

“Adlî i karde im belli mi olur.”

“Belki tutuklanırsın Allah korusun.”

“Sabret bakalım” yollu ö üt, yol göstermeleri de dinlemiyor de ildi.

A ehrinde kendisiyle emekli olan arkada larından birisiyle kar ıla tı. Arkada ı biraz daha devletle ilgi kurmu bir tipti. Ekrem beyin kocaman ellerini sa lı sollu atarak anlattı ı derdini ba tan sona dinledi.

“Mahkeme tebligatın yanında mı?” dedi Ekrem beye. “Uzunca olan zarf mı?” dedi Ekrem bey. “Evet arkada .. Yüzü yazılı, hem senin adın yazılı olan bir zarf.. Polis getirir” dedi arkada ı. Ekrem Bey sarardı, sıkıldı. “Evde öyle bir ey olmalı ya bilmem ki o mu?”

“O olmadan kim ne bilsin seni”, “i in nedir, derdin nedir? Belki de i in burayla de ildir yahu?.. A rımaz ba ına bez sararsın. Hele sana buraya gelmeni kim söyledi..

“Z. Odasından”.

“Niçin orası söylesin.. Ne anlar onlar.. Haracını alır bırakır adamı.”

“Müslümana gavur eziyeti ne bilem. mahkemedeymi .. ben de geldim buraya. Ne yüzüme bakan var ne bi ey. Dilekçe de yazdım. Savcıdan imzalanacakmı .”

“Ne dilekçesi?”

“Kalemde i in aslını ö renmem için belki..”

“Bir yanlı ın var, i in olsa önce kalem yapar eder.. Sonra savcı imzalar.”

“Bilmem ki...”

“Öyle öyle.”

**

Ekrem Bey evden bir takım evraklar alıp ö leden sonra adliyeye u ramadan Z. Odasına vardı. Yolunun üstünde oldu u için varması ayrı bir zorluk olmazdı.

Oda ba kanı demokratik seçimle geldi i için huzuruna çıkılamazdı. Katip kar ıladı Ekrem beyi. Ekrem Bey evrakları katibin eline verdi. Derdini katip ezberlemi ti. Gerekli belgeyi buldu.

“Ne oldu mahkeme” dedi Ekrem beye bakmadan. Ekrem Bey a lamaklı bir sesle,

“Ne mahkemesi ba efendi o lum.”

“Bugün on birde mahkemen varmı bizim u yatırmadı ın aidat için.”

“Al o lum her kaç kuru sa; o zaman vermedim ilgim yok diye... Madem varmı al karde im.” Dedi Ekrem Bey ve cebinden bir ellilik çıkardı masaya koydu. Katip yirmi liralık ve yirmi sekiz liralık iki makbuz kesip,

“Senin kolun devletten uzun mu... nasıl ödermi sin.. gördün ya. Katip daha da co arak “istesek daha çokta alırsız.” Ekrem Bey hep susuyordu. Aslında içinde da lar devriliyordu.

ini görmenin ve yenilmenin ezikli iyle Z. Odasının basamaklarından inerken “Aslanı kediye bo duruyorlar... n allah bir gün... Tövbe tövbe Allah almaz mı ahımı onlardan.. Vay arkam vay.. Kör olası evlat el kızına uyar.. Allahım sen bilirsin” diyordu.

**

Ekrem Bey karakoldan aranır. Gider. Jandarma erine adını söyler.

“Beni aramı sınız.. Geldim.” Der Ekrem bey. Jandarma eri “Bekle buradan ayrılma” emrini verir. “Ba çavum me gul.” “Peki” der Ekrem Bey ve bekler. Kocaman yapının kur uni kapısı önünde. Neden sonra Jandarma eri “Osman o lu Ekrem” diye ünler. Ekrem Bey atılır. “Benim” diye. “Gel arkamdan” der ve bir iki koridordan geçtikten sonra bahçeye çıkarlar. Sonra kar ı binaya yürürler. “Gir içeri” der “Bekle” der.

Ekrem Bey Jandarma karakolunun tutuklama yerine kapatılır. çerde birkaç ki i daha var. Birisinin kelepçesi bile inde durmakta. Önce eli kelepçeli olan,

“Geçmi olsun karde im” der.

Ekrem Bey iyiden iyiye umutsuzlanır. A layacak dereceye gelir. Bu arada di erlerinin “geçmi olsun”larını bile duymaz. Karanlı a ve küf kokusuna alı tıktan sonradır ki, kendine gelir. Oradakilerle sohbeta dalar.

“Size de geçmi olsun arkadaşlar.” Di erleri Ekrem beyden suçundan söz açması için laf dolandırıp dururlar.

“Yok vallahi bilmiyorum.. Beni aramı karakol.. Evde yoktum haber bırakmı lar karakola gelsin diye. Geldim buraya kapattılar. Ben de bilmiyorum.”

“Az çok kestiriyorsundur. Bizden saklı bir ey de il ya karde im” dedi biri. “Ben çok girdim-çıkтым. Bu yolları bilirim. Ömrüm buralarda geçti.” Dedi öteki. Daha ötekisi “Sen ilk geliyorsun her halde. Önce ben de inkar ettiydim. Amma buraya dü en sır küpü olur. Bak u sıçana... O sıçan konu ur da biz konu mayız. Hele anlat biz de anlatırız.” Dedi.

Eli kelepçeli olan “ulan dört plaka söktümdiy e altı gündür buradayım. Revamı bize bu. Nolmu altı üstü dört plaka.. Elime de en de onbe bin çok olsa gam yemem.

“Araba alım-satımıyla mı u ra ıyorsun arkadaş ” dedi Ekrem Bey eli kelepçeliye. Bir ba kası sesi kesilen kelepçelinin yerine,

“Sen ne i le u ra ın a am”.

“Emekliyim, bundan sonra bizim i Allaha kaldı” dedi Ekrem bey. “Ba ımı dinliyorum çekildim evime” ba ladı söze, A kentinde tutuklu olarak ömür süren biriyle A kenti üstüne konu tular. K kentinin güzel oldu undan dem vuracak oldu “Karakolda bulundu u aklına geldi”.

“Suçumuzu bilsekte”. “Hay Allahtan bulun pis cenabetler” diye A dairesinden Z. Odasına kadar gönlünce bir lanet okudu.

Di er tutuklular Ekrem beyin dualı a zına inandılar. Genç bir asker kaç a ı; “Amca nasıl olsa seni birazdan buradan çıkarırlar. Bir iste im var senden. Allah dara dü ürmesin. Dü tük bir kez. Neylersin.” Dedi. Ya lı öteki tutuklu “Gözün sevem karde im bizi bo ver, u arkadaş ın iste ini dı arı çıkınca yap. Allah iyili ini kar ılıksız bırakmaz.” Ekrem Bey kendisinin muhtaç durumdayken tutunulacak bir dal olu una sevindi. Kendini hemen hemen evin sayabilirdi. “Tabi karde im. Elimizden geleni yaparız. Anlat derdini” dedi.

“Bak amca dü tük i te benim i aslında çok eskiye dayanır. Ba ını a rıtmayayım. Bir namus i idir ba ımıza geldi. Katil olduk. Vallahi pi man de ilim. Amma girdim aflu çıktım. Askere gittim 18 aylık askerim. S. Kentinde istihkâm. Vuran benim amma a amı vurmu kar ı taraf. Ci erim yandı. Ben bekarım. A amın üç kuzusu var. Namusu ortada kalmasın dedim. zin istedim komutandan. Vermedi. Firar ettim, daha köye ermeden burada inzibatlar yakalayıp buraya attılar. Cebimde be kuru yok. A amın namusu ortada. Vuran adam geziyor mu . Daha mahkemenin haberi bile olmamı . Beni bekliyorlardır. Ne olar amca H köyünde dayım var, ona haber et. Gelip beni kurtarmasa da yengemi alıp götürsün. Onun haberi olmamı tır daha. Nolur amca sana zahmet olacak. Allah senin de elinden tutar. Dara dü mesin insan.”

“Aman ye enim. Ahirette efaat edecek halimiz mi var? Olur hele bir çıkayım...”

Ekrem beyi gerçektede dört saat önce getiren er geri çıkarıp götürürken bir kaç ı birden sigara almasını istediler. Ekrem Bey yalnızca “olur” dedi.

Adliye koridorunun girdi çıktısını Ekrem Bey ö renmi ti ama gel de jandarma erine anlat bunu. Acemi dönemini yeni doldurmu , kurayı da K kentine çekmi . Adliyeye ilk kez geldi i için Ekrem beyden yol soruyordu. Sorduktan sonra susuyordu. ki korku arasında kalmı tı er. Korkulardan birine sı nmak hakkında da yoksundu. Kumandan ve mahkum iki yanlı sarmı tı jandarma erini. Korkusunu kepinin altında bırakmak için ba kalarına daha çok yol soruyordu. Adliyenin tüm çevresini dola tıktan sonra giri kapısından girdiler. Ekrem Bey suçunun çok korkunç oldu unu anlamı tı. “Kimbilir ba kasının öldürdü ü adamı buna mı yükleyecekler” “olur mu” “olur” diyordu içindeki ku ku “her ey olabilir” diyordu. Karnının açlı ı pek bir ey de ildi. Ama susuzdu. Yanıyordu. Fehmiye hanımı dü ündükçe ölümü istemek bile para etmiyordu.

Er mahkeme kalemine girdi. Sonra Ekrem Bey geldi kaleme. “ urayı imzalayın” dedi memur. Ekrem Bey“imzaladı” sadece. Savcının yanına gönderdiler girdi-çıkıtı. Kaleme yeniden.

Suçunun kar ılı mını, cra-Ceza Mahkemesinin 48 liralık makbuzuyla veznedenden dönerken anladı. Savcı yine anlamadı. mızaladı.. Er hiç anlamayacaktı bu i i. Yalnız ba ına dönerken dudak büküp duracaktı bu duruma.

Ekrem Bey karısına ne anlatacaktı. Ama Fehmiye hanım. Elleri koltu unun altında, Ekrem beyden kocaman ve uzun,

“Hiiççç” sesini duyacaktı.

“Yeni ba ladık i e, yeniyiz hayatta” diye söyledi ertesi gün. “Çok yalnızım Fehmiye... çok.. Torunu isteyiver bizi gelece e ba lar. Ben o lumdan isteyemem. stemek ha.. Muhtaç olmak. Dünya de i ti hanım. Memur olmu e kıya takımı. Hanım torunu istet... Yalnızız, yeniyiz, hele anla mazlık. Bu kötü i te. Allah beterden korusun.

GÜÇ DENEMES

Güvercinler uçu uyordu. Çok yüksekte de ildi. Zıplamayla kanatlarını deneme arasında bir uçu tu bu. Üç be metre öteye konuyorlar. Az sonra di er yöne ko u uyorlardı. Kül rengi yapıları yan yana geli inde yollar canlanıyor yürüyordu sanki. Güvercinler yollar gibi, ya da yollar güvercin gibi. Kül rengi yollar. Yollar yürüyordu,canlıydı.

Avuçlar açılıyor, kapanıyor, güvercin yüklü yürekler sesleniyordu.Küçücük gözlü ve küçücük bir çocuk geldi alana. Açtı avucunu. Alan yürüdü kül rengi. Renk içinde kaldı çocuk. Yürüdükçe yarıldı yol. Bulutlar da ıldı. Bulutlar kül rengi. Yürüdü insan. Sise soluk verdim diye sevindi. Yürüdü sevincine. Kanatlı dualar dola tı sevinç üstünde.

“ Amca! “ “Amca! “ diyordu küçük kız. Ayakkabısı yoktu. “ Amca!” “Amca!” derken ellerini açıyordu. Güvercinler yürüyordu pe lerinde. Yürüyordu kız. Arkalarda kaldı birkaç kuru la çocuk. Duygular bo aldı. Göz yalvarımlı az oldu una.. Güvercinler pisliyor bir reklam alanına. Hayal yürürken dü lüyor. Taksiler, taksiler. Bankalara yürüyordu. Reklam alanının tam orta yerinde, sinemanın yanında bankalar. Hayal dü lüyordu. Küçük kız “Amca!” “Amca!” diye sesini bitirmi ti. Konu an reklam kelimeleriydi. lerden döndü. “Amca!” “Amca!” sesi o küçük ve hasta o kirli ve morarmı avuç açıldı yine. Üç be kuru amcalık yürüdü.Bilinçaltındaki günah ve kirlilik tortusunun acısıyla döndü.Birkaç kuru luk yardımıyla merhametin satın alınamayaca mını dü ündü.Buraya niçin gelmi ti? çinden ömrünü dilenmek gelmedi.Bu alanda her ey dilenilmi ti.Geri vermek istedi.Yaratılı ta ya amı insan mı istemi ti.Yoksa Yaratan ya amı ona emaneten mi veriyordu?E er ya amı insan istemi se yaratıcıdan neden tekraren dileniyoruz? stemek o gün olu mu ve bu olgu o gün kabul edilmi ise Yaratıcı katında bir yasaya ba lanmı olmalıydı.Kendimizi emanetçi olarak görüyorsak,yani (ben) istemeden bir yasal zorunlulukla ta ıyorsam onu neden dilenmeliymi-im.(amca) sesi adamın etrafında Kızılderili dansı yapıyordu.Onun içinden (istek) kipinde hiçbir eylem yoktu. Dönemeç yakındı. Bankalar yakındı. Döndü adam. Güvercinler pisliyordu alana.

Tarih konmu tu “yapı” diye alanın bu yanına. Minareleri e ri. Kubbeleri güvercin kona ı. Kubbeler güvercin kanatlarında ufukla ıyordu. Kubbe eriyordu kül rengi bulutlar içinde. Ulu çınarların dalları sarkıyordu sonra. Sonra güvercinler uçuyordu.

‘Veraseten’ geçi lerdeki e retilik bu yapılarda nasıl da belli.Hayatı zorla ya ayanların ne geçmi zamana,ne o zamanın biriktirdi i tarihe bakacak durumu olmuyor.Onun için her Uygarlık kendi insanı için önemlidir .Ça ve ça a tanık olan insan medeniyetin ortak parantezidir.Arkadan gelenlere bir seyir zevki verebilir medeniyet.O da bir ‘belki’nin özelindedir.Bu yüzden yapılara bakmaya yüzü yoktu.Bu turistik fenomenler bölge esnafı tarafından dilencilik düzeyinde de erlendiriliyordu.Güvercinlerde bu esnafın vicdan sömürme aracı gibi ,arkasındaki yapılar fon olmaktan öteye geçemiyordu.Buraya kadar gelmi - ti.Ke ke tarihi bir hayvan barınma ihtiyacı gibi görülseydi de insanların kendileri yönlenseydiler.Ne güvercinlerin i tahını anlayabildi,ne de böyle bir istenci vardı.Gördü üne

a ırmıyordu da. çinde bir yerlerin sızladı nı biliyordu.(kalp gözü)nün açılmasına vesile olur diye seyir makamında kalıyordu.

Statükocu ya da muhafazakar denilen insanlarla u güvercinler aynı düzlemde uçuyorlar sanki.Kullandıkları zamanın ne tarihselli ini ne zamanın imdiki dilimini ne de (cennet hayali) dı ında gelece i,ne rahatsız ediyor ne de kullanıyorlar.Mutlulukları korkmanın zorunlulu undan kaynaklanıyor.Güç gösterileri acizliklerinden kaynaklanıyor. stek sıfır noktasında.Nesneler temiz,kullanım en az kertede.Hayvanlarla bu noktada tezatlar. Güvercinler bir bakıma solcula tırlımı gibi.Sonsuzu tüketmek onların hakkıymı gibi.Tüketsinler yeter ki.Tükettikçe var olduklarını anlıyorlar.Ölüm solcular için de il sanki.Ölüm hakkını muhafaza etmek muhafazakarların hakkı sanki.Adam yüzünü alana dönmü tü.Alan tarihi,alan canlıydı.Oysa adam isteksizdi.

Meltem olsa da saçlarını da ıtıyor kafada. Saçlarına el attı yürüyen rüzgar. Tuttu saçlarını yolarcasına alana baktı. Alan uzanıyordu önünde. Yalnızdı. Güvercinler yoktu. Çınarlar yoktu. Camii dua gibiydi avuçlarda. Ka larını sildi. Ellerini uzattı alana. Ürktü önüne atılan yemden. Uçamadı. Dizleri üstüne yıkıldı.

“Hey” demek geldi. “Hey” diye gö sünü doldurup içinde ça ıran güvercine yöneldi. Gözleri görmüyordu alanı. Alan bo tu. Görece i ne olurdu sanki görseydi. Sesler inlemeli alanın çok ötelinde. “Amca”, “amca” yılgınlı ında sesler çok gerilerde.

Do rulmak istedi parmakları ucunda. Parmaklar kavramıyordu yeri. Asamıyordu kendini yücelere. Ayaklarının altını gördü. Sustu için için acı bir duman üfler gibi havayı soludu.

YAZAR OLMAK

Her ak am oldu u gibi bu ak am da üçümüz oturmu tartı ıyoruz. Gece epeyce ileri bir saatte omuzlarımızda varlı nı duyurmaya ba lamı tı. Kar ımdakileri siluet gibi hep kıpır kıpır dudaktan ibaret sayıyordum. Bazen onların sözlerinde büyük anlamları oldu unu kanıtlar gibi gözlerimi yumuyor ba ımı öne e iyordum. Gerçekte ise uykum gelmi ti. Ara sıra gözlerimi açıyorum. Film negatifine dönü en varlıklarına “uykum geldi” diyemiyorum. Neden diyemedi imi açıklamadan sizde anlayamazsınız.

“Ben yazarım !....”

“Ben yazar !....”

Anlamadınız elbette, biliyorum bunu. Daha da açmam gereklidir. ki yıl öncesine e ilmeye zorladınız beni oysa. Evet iki yıl öncesindeki olayı ve konumu anlamadan olmaz. Daha do rusu anlamamız için o güne dönmemiz gerekli. ki yıl önceydi. Bir kı günüydü. Günlerce aradı ım halde, günlük karın doyuracak gelir kapısını bulamadı ım, buna kar ılık zar zor rica minnet ba ımızı sokacak bir bodrum katı kiraladı ım günün haftasıydı.

Edebiyat fakültesinde okuyan bir arkada la yolda kar ıla ıp bir çayhaneye gittik. Dereden tepeden konu tuk. arayı ımı anlattım ona. Nasıl atlatıldıklarımı, verdikleri ücreti, görece im i leri, siktir çekili leri, zaman geçsin diye ya da derdimi anlatacak bir dost buldum diye anlattım. Birden gözleri parladı.

“Aaa. Vallahi dostum tam bir roman”diye ba ladı sözde. Yumdu gözünü açtı a zını. Sanat akımlarını vs. hep anlattı. Karnımın açlı nı ısmarlanan çaylara atılan bol ekerlere ba lamı tım. O ha bre. “Roman. roman. Yaz dostum bunları yaz. Vebaldesin sonra. Türk kültürü böylesi gerçek romancılar ne denli de.”konu malar öyle bir hale geldi ki karnımın çizgili koyuları boyunca uzanan gurultularından duyulmaz oldu. Konu ma sürüyordu. Aya a kalkacak gücü kendimde bulamayaca ımdan korkuyordum. Bir yandan da “acaba benden önce kalkıp çay paralarını bana ödetir mi?” diye uykusunda akrep sokmu gibi atılıyordum.

“Yaz. yazmalısın. ne estet.”

Sözlerini bile anlayamadım bu yazar arkadaşımdan borç para isteme gücünü de içimde boşa aradım durdum. Allah korusun bu kez de iktisat kitaplığına katkıda bulunmamı isteyebilir.

Oradan nasıl çıktımı ve çay parasını ödemekten nasıl kurtuldumu hatırlamam hiç ama hiç mümkün değildir. Hiçbir duruma sevinecek halim kaldı mı acaba? Evet tam anlamıyla evet, ki hayırdı. Yavaş yavaş bayırdan inerek hem ehlim zalim Ahmet terzi dükkanına zor düğüm. Ahmet daha gencecik çocuk. Daha adı yirmi üçünde zalime çıktı. Aynı köydeniz. Kimizde köyden kaçıp İstanbul'a sığınmışız. Ben okumak memurculuk a kına, Ahmet belki de macera a kına düğüm bu büyük kente. Terzihanede yatıp kalkıyor. Yeni kalfa oldu. Aldığı haftalık 250 liradır. Benimse hiçbir gelirim yok. Yeni bir bodrum katı da tuttum. Ahmet yanımda kalırsa yük birazda hafifler diye hayaller kurarak girdim çocuğun yanına. Ben otuzunda okuyan biriyim. Kimiz de bekarız. İnsan dar anlarında daha büyük hayaller kurabiliyor. Kendini Karun'a sadaka verecek kadar zengin, Cengiz'in dudaklarını uçuklatacak kadar güçlü görebiliyor. Bu hayalin iyi yönü. Ya bir de havadan uçan bir kuşu, size atılan bir bomba (belki de atom bombası, hidrojen bombası) en azından dikilita veya Çemberlita'tan daha büyük taş sayması ne kadar acı verir.

Zalim Ahmet yine borç para verdi. Bir yirmi lira daha aldım. Zalim

-“Aslanım sıla parası biriktiriyorum. Bak... borcun iki yüz yirmi altı lira oldu” ne düğündüm o anda. Her şeyi düğündüm ama kendim bunun dışında kaldım. İnsan kendini düğünmez dediler. “Yazar. Milletın özeti. Kendinden başka birisidir o”. Milleti (ulus) de düğündüm diyemem. Düğünmüyor oldu um ise apaçık yalandır.

Zalim Ahmet haklı olarak alacağını istiyordu. Gerçi belediye gibi elektrik ve suyu kesecek araçları kullanmıyordu. O bu haliyle mazlum Ahmet olmaktan kendini kurtaramadı.

Günler geçti aradan, bana benzeyen birkaç kişi buldum bodrum katının kirasını paylaşmak için. Uğanda karlı karlıya oturuyoruz. Üç kişi, bir oda, bir heladan oluşan evimizde. Dostoyevski'yi tartıyoruz. Tolstoy'u, Kafka'yı, Camus'u ya da Farabi'yı, Sinan'ı. Dergileri kitapları kıran giriyor. Beni buldum artık, sabah gidip akşam geliyorum. Uyumak normal görevim. Onlar tartıyor, ben anılarımı anlatıyorum onlara. Dinliyorlar.

“Roman, canım dünyası roman” diye konu malarına romanlardan anılar ekliyorlar. Onların özel davranış ve anıları yoktur. Ne zaman uyuyorlar, borç parayı kimden alıyorlar bilmiyorum. Bilemem. Ben borçlarımı az az ödemeye başladım. Sorumluluk yüklenebiliyorum bundan böyle. Bakkal yükünü üstüme aldığım yüzü suyuna anılarım dinleniyor. Arada bir coşuyorlar.

“Yaz bunları, n'olur. Tam zamanı roman. Nasıl bekliyor okuyucu. Ah azizim ah bir bilsen. Vebalin bu, kaçma görevinden” diyorlar.

Alı tım verdikleri görevin emirli ine. Bu kez kızıyorlar “harcarım seni ha” tehditlerini yazacakları zamana erteleyerek.

İmden olmamak için uykumu duvara yaslanarak gidermeye çalışıyorum. Negatiflerini gittikçe sözcüklerine de yaygınlaştırıyorum. Ayak üstü uyuklarken yazıyorum romanı. Adımı koymak istiyorum. Daktilosu bitmiş roman dosyasına yazacak ad bulamıyorum. Sonunda rüyadan arkadaşının eli uyarıyor.

“Yazar olmak.”

BANKETTEKİ SAKATLAR

Sol yöne bakan gözler içerisinde, kendi gideceği semtin otobüsünü seçenler, birer iki er ayrılıp gidiyordu. Uzak semtlerin otobüsü az oldu u içindir ki Saim yarım saatten fazladır araç bekliyordu. Her gelen otobüsü geriden kendisinin sanarak içinden seviniyor, otobüs yaklaştıkça sevinci yüzünde donuyordu. Otobüslerin arkası kesildi bir süre. Durakta yolcu sayısı kabardı. Bir çöpçü yaklaşıp kül tablasına dönen durağın önünü süpürüyordu. Tozdan

sakınan yolcular bankete çıktı. Saim'in gözü solda çöpçüye, toza aldırdı ı yoktu. Sudaki yansımasını güldüren çocuk gibi çok uzak bir sevinçle yüzünü sola döndürüyor. Di er bir haylaz çocu un suya attı ı ta la bozulan gülmesinin de i imini incelerken, çöplerin kaldırdı ı tozu gördü, yana sıçradı.

Otobüsün gelece i yöne bakmaktan usandı. Yanı ba ındaki iki ki i birbirilerine iyi ak amlar dileyip ayrıldılar. Kar ıdaki eczanenin ya sızlıktan cızırtıyla inen kepengi herkesi rahatsız etmi ti. Sesin geldi i yöne döndüler. Herkesin en azından içerisinde

“Hay Allah kahretsin” gibilerden bir küfür birikti.

Saim yeni bir umutla ba ını çevirdi motor gürültüsüne. Geriden sakın yolu dolduran düzenli kalabalık geliyordu. Ön sırada polisler var. Ellerindeki verici radyolara a ızlarını dayamı lar. Kalabalık yava yava geliyordu. Caddenin iki yanında düzensiz kalabalı ın yürüdü ü görülüyordu. Yolun kıyısını izleyen bu kalabalık seyirci kitlesi olmalıydı. Bir yürüyü vardı görünü te. Ayakta durmaktan yorulanlar gelen kalabalı a do ru yürüdüler. i man bir kadının “ u talebelere de ne oluyor canım. Bizim zamanımızda anneden izinsiz dı arı çıkılmazdı ya. Bunların eve girdi i yok. Olmaz canım olmaz böyle! Hele otobüsün gelmedi inde bir hikmet varmı ” dedi i duyuluyordu. Genç kız ya lı ve i man kadına küçümser bir gözle

“Kırdı ın yumurtanın sayısını yumurtacı olsam saymam ya” der gibi süzdü. Ya lı kadın da ördek gibi bir o yana bir bu yana yaylanarak kalabalı a do ru yöneldi.

Saim kalabalı a bile bakmak istemiyordu. Yükünü sa baca ına vererek kolunu kırıp yumru unu çenesine dayadı. Yanı ba ında duran esmer güzelini alıcı gözle bakı ları arasına aldı. Dar kotun içerisinde fırlamaya hazır vücudun kendisine bakmasını bekledi. Yüksek ökçenin üstünde durmanın verdi i rahatsızlık genç kadının yüzüne bir iki sıkıntı çizgisi germi ken Saim'in bakı larını yüzünde gezinen sinek gibi yakalaması da azı di lerinin bulundu u yüz kesimini kabarttı tı. Dudaklarını rujunu göstermeyecek derecede kabarttı tı. Ellerini koyacak bir yerler aradı.

Saim kendi kendine ama mutlaka genç kadının duymasını istedi i biçimde,

“Özgür olmalıyız. Halkımız bunu yadsıyamaz. Bir gün onlarda anlayacaklar. Fa izan baskılara dayanılamayaca ını ve yanımızda yer alacaklar. Bunu biliyoruz, inanıyoruz halkımıza”. Genç kadın hiç aldırmadı. Bu kez Saim daha yüksek perdeden, “Burjuvalar günü gelince görecekler. Ne peruk, ne takma kirpik ne de Jean Pody pudralarıyla süsledikleri yüzleri kalacak. Emperyalist ülkelerin kandırdı ı güzellik müstahzarlarına genç kızlarımız yem olmayacak”.

Polis konvoyu birkaç yüz metre kalmı tı. Saim,

“Kahrolsun Emperyalizm” diye ba ırdı. Kar ısındaki tarihten kalma yapının kendisine baktı ını sandı, sustu. Genç kadın kendisine söyleyecek söz bulamayan üniversiteli genç, deli men, sabırsız ama kirli sözlerin yerini alan siyasal sözlerin anlamına eremeyen gence öyle tüm sıkıntılarını verir gibi baktı.

Saim, kulak ve gözlerinin önünde içerisinde girmek için co an “aptal” kelimeleri kar ısında ezildi.. ezildi.. ezildi.

*

Ön üç sırada koltuk de neklerine dayanarak yürüyen sakatlar vardı. Ba larını önlerine e mi e mi ler a ır a ır ilerliyorlar. Onların arkasında sıralar halinde, önde motorlu, daha sonra kol gücüyle yürüyen ve en arka sırasını sa lam birisinin yönetti i sakat araçları almı tı. Konvoyun biraz gerisine do ru sa da sa kolları solda sol kolları olmayan sakatlar yer almı tı. Kolsuzların arkasında karı ık bir grup olu turan körler dizilmi ti. Grupların kimileri arabalarına, kimileri gö üslerine ve kimileri de pankartlar halinde yazıları almı ları.

*

Bankette yürüyenlerin yorumları çok, çok de i ikti.

“Hükümetten maa istiyorlarmı ”.

“A ekerim trafik haftası ya. Radyodan duymadın mı?”

“Komünistler bunları da kullanmak istiyor”.

“Muhalefet bunlardan ne umuyor aceba”.

“Sakat olmakla insanlıktan çıkmadılar ya”.

“ ktidarın üç buçuk sakata bile gücü yetmiyor ki..”

“ una bakınız. Allah dü mana bile vermesin. Gözsüz, ayaksız n’apılır?”

“ bret.”

*

Trafik yo unla tı. Otobüsler ka nı rahatlı ıyla ilerliyordu. Polisler ve yürüyü kolcuları yürüyü ün olaysız geçmesi için bir öne bir arkaya ko uyorlar, dü en körleri kaldırıyorlardı.

Bankette yürüyenler arasından sa elinin olmadığını söyleyen bir kadını yürüyü ten atmak için didinen bir polise, yürüyü kolcusu yardıma geldi.

“Yürümek için derne e kayıtlı olman gerekir.. Anladın mı” yollu ba ırdı üstelik. Çolak kadın sakatlara ba lanan aylıktan mahrum kalmı gibi hem a lıyor, hem de yürüyü çülerin arasına girmeye çalı ıyordu.

“Benim de elim yok. Allah ba ınıza versin.” Yürüyen sakatları eli olmayan sıvalı koluyla göstererek “onların nesi var? Sapa sa lamlar. Mahsustan topallıyorlar”. Çaresiz arkadaki jipe sürüklediler. Daha arkada gözlerini kapatıp yürüyen üç gözü aç ın kör olmadığını anlayan körler kolcuba ısı polise i aret ediyordu.

“yapmayın karde im. Yürüyü nizamını bozmayın. Olay çıkartmayın.” Sözlerini kendini yatı tırmak için söyleyen sakat bisikletlilerden biri kendi sakatlı ından sanki mut duyuyordu.

*

Otobüs dura ı bankette yürüyenlerce dolmu tu. Saim de katıldı yürüyenlere. Genç kadın otobüs bekliyordu. Caddenin flauresantları yandı. U ultu geriden çok gerilerden geliyordu. Otobüslerin yolu açılmı tı. Ak am postasındaki çöpçü yakla tı dura a,

“Hanımcı ım geri çekilin de üstünüze tozmasın.”

“Mersi” dedi sadece.

Islanan kirpiklerini çöpçü görmedi. Çantasından mendilini çıkardı, yüzündeki, gözya mın olu turdu unu sezdi i izleri gidermeye çalı tı.

*

“Bir kadının dayana ı olmalı”. “Gecenin karanlıklarından ba ka yaslanabilece im ne var.” “Otel... otel...yine otele dönmek zorundayım”. Meydan saati gecenin on’unu gonkluyordu. Farkında olmadan yine otobüs dura ına gelmi ti. çerisinde, kendisini bilmedi i diyara götürecek otobüsün özlemine duyar gibi. Bir ses “gel” dedi. “Çok yakında olmalı” dedi. “Git çok uzaklara... kendine yakın olan beldeye” dedi.

“Gel” dedi ses.

Sonra gözlerine suya atılan kor ate in acısı geldi.

“Gel” dedi.

Açtı gözlerini.

“Nasıl” dedi.

Çantasını omzuna astı kar ısına baktı.

Balıkçı beyaz bir kaza ın altında açık mavi gömlek gözükiyordu. Otuz ya larında gözükken saç ı hafif gerilemi birisi geliyordu. Ba mını e mi , bir adım.. bir adım daha.. elektrik dire ine kavu tu. Geç kalmı tı çarpmaması için. Yerden kalkarken,

“hay Allah...” Üstünü silkeledi. Yoldan geçmekte olan birisi,

“Yardım ister misin” diye sordu.

“Sa olunuz efendim” hemen arkasından “sarho de ilim. Bir anlık daldım da” diye ekledi. Sesler Ülfet’e de in geldi.

*

Mustafa önündeki yeme i unutmu Ülfet'e sezdirmeden garsona yemekler getirtiyordu. Ara sıra fıkra-nükte yollu söz açıyordu. Ülfet'in bir ey duydu unu sanmıyordu. Buna ra men yandaki tanıdık masalarına kar ı onurunu korumaya çalı ıyordu.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

FOL

H.DE BALZAC'TA S YASAL B L NÇ

Ortado u'nun bir garip kesimindeyiz. Askeri radarların en hassas biçimde co rafyamızı kolladı ı bir berzahın sınırlarında çok i ler oluyor ve daha da olaca a benziyor.

Osmanlı'nın devleti yerine bir cumhuriyet devleti kuruldu. Çarlık Rusya'sı sosyalistlerin eline geçti. Irak ve Suriye batılı baasta kaldı. ran' da ahlı ın yerine Ayetullah'lar cumhuriyeti kuruldu. Vs ... Ku kusuz ki bu devrim ve de i iklikler 1789 devriminden sonra hızlandı ve (prototipi) ne uygun geli meler gösterdi.

Yeni devrimin içinde, eski devranı arayanlar genellikle “gelen gideni arar” atalar sözünden yararlanarak geçmi i yad edeceklerdir.

Propaganda yüzyılı diye siyasal çerçevesini çizebilece imiz 20.y.y. en olmadık saçma varsayımları bile, bu kılıcıyla (propaganda) mutlak do ru diye sunabilir. Kar ı gelinmesi bile güçtür. Oysa daha önceki yüzyılların uygarlıkları kendine ve çevresine haklarını iade ediyordu. ki dünya sava mın bile bu evreye gelmesi bu gerçe i kanıtlamaya yetebilir. Daha önceki yüzyılların belki de rahat ve yava seyretmesi yukarıdaki yargılara uygun zemin hazırlamı olabilir. Ne var ki insan birkaç yüzyılın insanı de ildir ya. Neden Osmanlı devletinin geli mesine Selçuklu devleti destek ve yardımcı olsun da bugün böyle bir yardımla siyasal üniteler kurabilmek muhal olabilsin? Birkaç kez cumhuriyet de i ikli ine zemin olan Fransa' da bile ne hanedan ve ne de cumhuriyetçiler mutlak tercih nedenidir.

Fransa' nın oldu u kadar bütün dünyanın sevdi i ve saydı ı H. De Balzac eserlerinde, iki rejimin izlerinde yürüdü ü halka neler verdi i ve uygarlı ın hangi dilimini kurdu unu ince bir gürültüyle anlatır.

Victor Hugo Balzac' ın ölümü üzerine, “Avrupa büyük bir dahi kaybediyor” derken küçük bir gerçe i kocaman bir edayla if a ediyordu. Gerçekten kaybeden Fransa de il de Avrupa idi. Bu büyük romancı garip mizacı ile Avrupa' nın belki de klasik mizacını canlandırıyor.

19. yüzyılın, alacaklılara kelime bulabilmek için durmadan yazmak zorunda olan bu yazarını küçük esnafın bile borçlandırılabilirdi. Ve hatta bazıları cenazede bulunan kalabalığın çoğunu alacaklılardan oluşan unlu ileri sürüyor. Gerçi çoğu sömürü alacaklısı olmaktan öteye geçmez.

Böylesine savruk birisinde siyasal bilincin olmayacağını sanmak akla pek aykırıdır. Balzac'ın taki sırrın zarfı "muhtemelen" ve "muazzam" gibi sıfatların arasındaydı.

"Devamlı çılgınlıklarıyla cumhuriyetin gerçekleri görmekte insanı yanıltması" ister istemez insanı geleneklerinin kozmik güçlerinden beslenmeye çağırıyor.

Gerçi Türkiye'de hiçbir sanatçı cumhuriyete laf söyleyemez. Cumhuriyet bu yanıyla tam bir mutlakiyete girmiştir. Rejimlerin böylesine kemikle mesli kireçlenmelere gebe kaldığından ve esnekliğini, savunurluğunu yitirmesindedir.

Balzac sanat dünyasına tanıtıracak adını ilk kez kullandı "le dernier chouan ou la Bretagne en 1800" eserinde iki devreyi ve iki siyasal yapıyı romana konu ediniyordu. Krallık ve cumhuriyet Fransa'sını.

romanlara yazılan önsöze göz atalım: "yazar burada, İngiliz etkileri yüksek mevkileri söylemeye lüzum görmediği, mucize kabilinden tekrar siyaset alanına atılan birçok insanlara karşı duyduğu saygıdan ötürü, olayların korkunç taraflarını tasvir etmekten çekindi. Bu faydasız ve yıkıcı şeylerde papaz sınıfının oynadığı rolü tam manasıyla açıklamayı ihmal etti. Bu eserlerde Britanya'nın maddi ve manevi kalkınması için memleketin bütün dostları tarafından ortaya atılan temennileri ifade eder ve müessir olursa ne mutlu bize. Memlekette iç savaşlar biteli, aşağı yukarı otuz yıl oluyor; fakat bilgisizlik hala devam ediyor. Ziraat, eğitim ve ticaret ilerleri elli yıldan beri bir adım ilerlemiş değildir. Köylerde derebeylik çağına yakıncak bir sefalet var; başının ahlak ilkeleri yerine boğazın hüküm sürüyor."

1789 devrimini sonrasında, allak – bullak olan siyasi düzen ve sosyal yapıya yeni getirilen düzeni uyumsuz duruma çözümler aranan bir dönemde Walter Scott'vari tarihsel roman tekniğini uygulayan Balzac, cumhuriyete karşı gelenlerle tırnaklıydı. Elbette ki, romanlarıyla "romanesk canlandırma"da öreticilik başarı gibi gözükse de mevcut saçmanın geçmişi savunan saçmalıklardan pek farklı olmadığı peyzajını da aydınlatıyordu.

Balzac lejitimist bir sanatçıydı. Ne var ki bu yargı, onda, zevk ve heyecan veren veya duygusalını besleyen bir yol oldu için, lejitimist idi. deologların katı ve imhaya yönelik karşılığı gibi de ildi. Hanedanın doğrudan elde ettikleri hakları savunmalarını hoş görüyor ve hatta piresini kabilinden cumhuriyeti silkelediği de olmuyor de ildi.

La duchesse de Langeais'de hanedandan birisine olan aşkı onun baskı altında bulunduğunuz nizamı savunmaya yöneldiği romanla tırılmıdır. Evet o dini bütün markiz Balzac'ın kalbini çalmıdır. Bu kadın asillerdendi. "Böylesine güzel bir kadının baskı altında nizamda güzeldir", yargısı ile ele tirmenlerce de erlendirilse bile, Balzac'ı salt aşk için Bourbon olarak ele alamayız. Sanatçının lejitimist olması, kendi ailesine bir soy ve kendisine bir arma seçmesine kadar, kısmen fantastik diyebileceğimiz duygu ve girişimlerinde de vardı. Asillerle ilgili kisi çok ileri boyutlardaydı. Bu ilgili kileri de onun duygularında aramak gerekir.

Balzac'ın kiliseye karşı olması bile onun dindarlık gayretlerine engel de ildi. Ve hatta, kıymet verdiği şeyleri arasında Hz. peygamberin yüzü üne olan saygısı bile mistik bir havaya taşıyordu.

Avrupalı dahinin çok çalışması, lüxe, antik eşyaya verdiği önem, aynı paralelde idi. Hastalıklara, beslenmeye karşı takındığı umursamazlığına ailesiyle ilgisizliğini ekleyebiliriz. Her şeyden önce Madam Hanska'ya yazdığı mektupta, "tetkik ve tıbbu sayesinde kendimi muhafaza ettim; yalnız oturarak hayat geçiren insanlar gibi ben de göbeklendim. Viyana'dan beri de imedim sanıyorum: kalbim o kadar genç ki, vücudum, sürdüğüm sıkı manastır hayatı sayesinde bozulmadı." (a.g.e. C.II sh.127) diyor. "Sıkı manastır hayatı"gerçekten

kiliseye karşı olan Balzac'ın hayatının özeti sayılabilir. Tek farkı, düzenli akların, zaman zaman Balzac'a açtığı yeni yollar, manastır hayatını bozabiliyordu.

Balzac bütün eserlerini Comedie Humaine adı altında külliyatla tırmak istiyordu. Bu girişiminin önsözünde, eserleri ve vücut hikmeti açıklanıyordu. Balzac'ın siyasal bilincini genel olarak aklar ve çalımlarıyla, hayatın içinden göstermeye çalıştı. Tek ve direkt olarak söylersek, Balzac'ı bu önsöz ve Eta de sur Catherine de Medecis'in önsözlerinden çıkarabiliriz.

Comedie Humaine'deki açıklamadan; Balzac'ın tam bir mümin olmadığını ve fakat sosyal olanın tanrısal kaynaklı olduğuna inandığını görüyoruz. Caro'nun Poetes et Romanciers'inde Balzac'tan aktardığı cümlelerle karşılaşıyor. "Katolik dine olan imanım azaldıkça onu müdafaa etmek hususundaki selahiyetimin arttığını hissediyorum. Meseleye karşı olan ilgisizliğimden kuvvet buluyorum. Dinin prensibine kalbimle değil sırf adaba uymak için aklımla bağlıyım; bu yüzden onu müdafaa ediyorum". Demek oluyor ki Balzac, uzlet ve sevaplara bağlı bir inanmayı değil de, siyasal ümmetçiliğe bütün varlığıyla bağlıydı.

Balzac demokrasiye kesinlikle karşıdır. Seçime karşı sonradan yumuşatılmış bir görüşe ulaşıyor. "Kanun yapmak için mükemmel bir prensip olan seçimin dümanı değil bilim; bununla beraber, biricik içtimai vasıta olarak alınan seçimi, bilhassa bugünkü kötü ekliyle reddediyorum. Çünkü bugünkü ekliyle seçim, düünme kabiliyeti olan fakat ekalliyette kalan kütleleri temsil etmiyor; halbuki krallık idaresinin, bu ekalliyetlerin menfaatlerini düünmesi gerekirdi. Herkese te mil edilen seçim bize, bütün milletin i tirak edeceği bir hükümet verir; bu ise mes'ul olmayan ve hudutsuz bir mutlakiyetle idare eden tek hükümet eklidir. Çünkü adı kanundur. Nitekim ben, hakiki içtimai unsur olarak ferdi değil aileyi görüyorum. Bu bakımdan yeni yeni fikirler ortaya atanları değil, mürtecilikle itham edilmeyi göze alarak..... tarafını tutuyorum. Seçim, biricik içtimai vasıta halini aldığından bizzat kendim için müracaat ettiğim takdirde, bundan, hareket tarzımla düünce arasında bir tezat bulunduğunu çıkarmak doğru olmaz. Mesela bir mühendis, filan köprüünün yıkılmak üzere olduğunu, üstünden geçmenin herkes için tehlikeli olacağını söyler, sonra da ehre gitmek için başka bir yol yoksa kendisi o köprüünün üstünden geçer" (a.g.e.sh.90).

Gerçekten Balzac'ı kendi ben'ini ileri sürmekle sorunları bencil duygularıyla ördüünü sanmamalıyız. O üzerindeki cemiyetin haklarını biliyor. Din gibi, insanın en derin meleklerini tutan bir hissin varlığını bile aklıyla tutmaya çalıştı bu adamı, bencillikle suçlamak bencillik olur.

Yazımızı yine ondan yazacağımız bir Makyavelvari cümleyle noktayalım.

"Me ru olsun, gayrı me ru olsun her çe it iktidar kendisini müdafaa etmelidir." (a.g.e.sh.95)

SEVGİ

Sevgi: nanmaktır. nandırmanı unutturacak denli geli en bir inanç. nanç bir ba olmalı. Bütün inançlar birazda ba'dır, ba lılıktır, tutkudur. Sevmek gibi... Ki i kendini sevemez, sevgisini aktaracağı sevileni bulamazsa; ancak ve ancak böylesi ko ullarda insan kendisini yani, akılsızlığını, gölgesini, zahiri varlığını ya da bir yansımayı hayal eder durur. Ne kötü ki inin derisiyle övünmesi. Sevgide övünç payı da var değil mi ya? Övünmek kendisiyle olabilir mi hiç ki inin? Övülenin yüzünde kırılan sözcükler göz kama tıran güne e benzer. Ne denli alçaltıcı olmalı, gören bir gözü güzellikle öldürmek... Hayır... Hayır... böyle olmamalı bu... Ki iyi yüzüne kedi atar gibi tırmalayacak denli alçalamayız.

Sevgi ha... alçaklık, namussuzluk, onur, gurur, yücelik, güzellik bunların hiçbirisiyle ilgisi yok sevginin... Sevginin kendisiyle de ba lı olmadığını bilmeliyiz. "Bilmeliyiz" diyorum ya; i te bu bilmekli in bilimsel ve düünülerek bulunan kavramla ilgisinin olmadığını açıklamadan giremem konuya...

Deli bir akıl, ya mura hasret kurak bir yürek, geçmi i unutmu bir bellek, gelece i hayal bile edemeyen bir zeka; i te sevginin surlarından geçit veren doruklar...

Sevgi, inanmaya ilk adım. nandıktan sonra vecd hali.

Aklın girdi i yerde sevgi gurura bürünür. E er ki utanç duymasın. Duyarsa bu kez de ku ku biçiminde olu ur. Bu yüzden sevgi Harun-ür Ra id' in arlman' a gönderdi i çalar saate benzer. Saat ba ı bir ba ka kukla çıkararak yeni bir saatlik zamanın ba laması gibi. Ya da her saat ayrı bir renge kapanan Bo az gibi... Espriyi bulamayan sevginin ku ku, tutku, seks, gurur, yücelik güzellik, onur, namusluluk ve daha bilmem ne gibi yüzlerini görüp öyle tanımlayacaklar.

Günahın sevgili yüzü çok, ama sevginin yüzü yalnızca yalnızdır. O da inanmak gibi zor bir sorun. Nasıl da alı tırmı ız kendimizi süslemeye. Ah sevgi senin için ne e riler yaratılıyor, ne do rular senin için sevimsizle tiriliyor. Ve yine "haddeden geçmi nezaket" ler laubalile iyor. Sevginin en çok sevdi i ey, unutmamak için; görünce göz bebe inde tutuklamak yani ma ara kepengi indirir gibi göz kapaklarını (birazda branda bezi gibi) örnek, duyunca dinlememek kısaca susmakla konu mak erdemi. Sevgi ya da susmak.

MUTLULUK ÜZER NE

Sartre' dan Russel'a de in ça da filozof çizgisinde gerek mistik gerek materyalist gözlükten mutluluk üzerine en yetkin tanımlar yapılmı tır.

Mutluluk güzel mi güzellik midir? De ilse iyi mi iyilik midir?

Veya do ru mu do ruluk mudur? Ne o ne di eri ne de bir ba kası dedi imizde akıl küçük dilini yutması gerekir. Bunları geçelim.

Neden mi?

Çünkü; tümüyle olmasa bile bir kelebek biriktiricisi yakaladı ı yeni bir cins kelebekte korkunç olan mutlulu un mızra mını yüre ini yırtarken bulmuyor mu? Çünkü; arkasından gelen karanlı ın sokak fenerinden tadan çocu un yüre i kurtulu çı lı nda hoplamıyor mu? Çünkü; sevgilisinin korkunçlu undan sevildi ini anlayan sevgilinin duyarlı ı mutlulu u içine ta mıyor mu? Çünkü; aracının motorundaki bozuklu u bulup onaran yolcunun sevinci mutlulu un dı nda mı? Çünkü; teskeresini alırken olanca ta kınlı ıyla asker mutlulu unu havaya kepi atarak canlandırmıyor mu?

Eee ... Öyleyse ...

Mutlulu un tanımı çok önemli olmuyor. Ve fakat düzey ve algılanı biçimi de önemsiz midir mutlulu un?

Düzey; mutlulu un genel kurmayıdır. Algılanı biçimi ise genel kurmayın karargahıdır. Ben seviyorum diyebiliyoruz ve yüre iyle bu dedi ini onaylıyorsa, o ki i hem onurlu hem de insanca bir eylemin içindedir. Zira mutlulu un ivmesini hep sevgi verir. O ivmedir ki zamanın çe itli boyutlarında insanı insanlarla ve insanı nesnelere barı tırır. Evet mutluluk barı a ivme verir. Barı sosyal dengeyi kurar.

Kısaca mutlulu u nötron bombasının gölgesinde daha çok gereksiniyoruz.

Eskiden fabrika üretiminin yerini atölyeler tutardı. Atölye sahipleri de genellikle usta olan ki ilerdi konularında. Sanatlarına söz söyletmezlerdi. Fabrika üretimi gittikçe bu küçük el eme i atölyelerini yedi bitirdi. Yerine koydu u ürünse, imdilik ve bildi imiz kadarıyla Türkiye' de kalite olarak çok dü üktür. Kaldı ki sayısal olarak da doyurmadı.

Kıyıda kö ede ata mesle ini sürdürmeye çalı an yarı mekanik – yarı otomatik tezgahlarda eski i lerin türe gidenleri vardır. Tenekeci – sobacılar en tipik örnek bir de kunduracılar. Bunlar mesleklerini iyi bir bestenin sa lam notaları gibi ritimle tirirler. Çekiçler öyle düzenli iner ki mesleki formasyonu çekiç sesinden anlamak mümkündür. Hatta bu çekiç seslerinin arasına bir de türkü kaptırdılar mı i büsbütün ritimle ir.

Ya amın gizi kendini dı larken hep ritme yaslanıyor. Mutluluk bu ritmi duymaktır bence. Nasılsa ritim canlının özünde var. Zira oyun kurmakta çok becerikli olan insan oyunun ses aralıklarını da elbette gündeme getirecektir.

Ne mutlu o insan insanlı ın genel ritmini bulmu o ritmin sürmesi için heyecanlanabiliyor ama insanların payla abildi i bestenin sesi en güzel sestir. Ne mutlu o sese ki a zını insanların gönül kula ına yaslasın.

OLANLA OLMASI GEREKEN N BA LAMI

“Gerçek” sözünü bazı anlar tiksinerik, bazı anlarda da olanca sevecenli ini gereksinerek de erlendirmi imdir. Nedenini bilmeden, nedenini ö renme heyecanı ve dirili ini ta ımadan, salt kulak veya gözle algılayıp temelini göremeden ba kalarına bildi ini gördü ünü, duydu unu bilimsel ya da nesnel gerçeklikmi gibi sunanlar beni tiksindirir tir bu sözcü e kar ı. Yı ınları unutmamanın yolu olarak sunulan üç be arabesk arkının dizelerini “gerçek” diye dillerine pelesenk etmelerine kar ı nasıl davranılır ki? Evet lümpenlik o kerteye geldi ki, bütün olaylar ve nesnelere neredeyse “ gibi ” ba lamının örtü ük izini ta ımaya ba ladı. Gereğçelik ço unlu un “ evetlemesi ” olamaz diyorum. Aynı zamanda “ olan” da gerçek olmayabilir. Bir üst düzeyde güzel “ olması gerekense “ gerçek bu yeni düzeyde saptanacaktır. “Olması gereken” i yı ınlar de il bilim ve sanat saptar. Öyleyse bilim ve sanatın mikrofonundan geçmeyen “gerçek” insan aldatan en kötü bir puttur.

Roman nedir ki diye soranlara bu yüzden aydınlatma yapılmalıdır. Roman bir öykünme veya benzetmeler kitabı de ildir. Roman “ olması geren” yapılıdır. Ne mutlu o sanatçıya bu düzeyi anlatabilsin. De ilse sözcüklerin kitap sayfalarından yansıması diye basit ve kolaycı bir tanım yapılabilir. Olması gereken herkesin bildi i veya bilece i durumda da olmayabilir. Ve dahası mantık ötesinde do an tavra bile dönü ebilir.

Olması gereken’ e olan’ dan geçerek varılır. Onun için olan’ ı bütün çıplaklı ıyla, tanımak gerekir. Bu kolay bir i de ildir. Çünkü tarihin olanca a ırlı ı, kokusu, canlılı ı özüne i lemi bir “ olanı” de i tirmek yitık yasalarla aymamak gibidir. Gelenek vb. a ırlıklar ki iye yol vermez. Bütün bunlardan sonra “ olması gereken’ e “ ula mak için varlı ını bırakmak zorunda oldu umuz sevgili yakmamız “ olması gereken “ için çalı ma hızı verecek mi bize?

Kısacası olanı algılama alırlı ımız olması gerekeni kavramamıza en büyük havuzdur. Billur gibi suyu bulunan bu havuza akan su kayna ı baya ı olan tarihsel yanılgılardan arınımı akıl’ ı alkı layarak inancın temiz yolundan geçirelim.

B LG ÜZER NE

Bilmeyi en basit yanlarıyla ele alalım: Diyelim ki elektrik anahtarını çevirince ampulün aydınlık verece ini biliyoruz. Bu günlük deneylerimizle o denli sıradan bir olaydır ki alı kanlık düzeyinde ve apaçık bilgidir. Biraz ilerleyelim.

Elektrik anahtarını açtı ımızda ampulde kullandı ımız akım dev barajların türbinlerini harekete geçiriyor. Bunu denemedik ama biliyoruz. te buna bilimsel bilgi diyoruz. Ve biraz daha ileri gidelim.

Ampuldeki ık, barajdaki su sudaki enerji, enerjideki güne ve do a. Suyu yönlendirmek elimizde. Yönlendirilmi sudan yararlanmamız bize hem bir eme in kar ılı ı ve hem de bu kar ılı ın doyumunu sa lar. Oysa bu “ teknik nasıllı a “ do a niçinli ini ba lamak istersek bilme olayı durur. Dü ünme yetisi yürürlü e çıkar. Bundan sonrası felsefenin içine yol alır.

BULU LAR VE B LME MERAKI ÜZER NE

Felsefede yansıyan yorum, nesnel boyutlarını kazandı ı an bilimsel gelenek denklemlerine aktarılır. Niçinin üzerine e ilen kafa o “niçinin” ancak “nasıl” oldu unu kavrayabilir. Nasılı herkesin kendi durum düzeyi çerçevesinde aydınlandı ını ancak laboratuardan nesnellere aktarılan zanaat (i) ortak bilginin ortaya çıkardı ıdır.

Dü ünçe sosyal boyutta ve tarihselli i parametreye alınmıyorsa özel diyebilece imiz kalıplarda kalır. Tarih onları ortak yanlarıyla sınıflandırır dayanaklarını laboratuvarın kendisine verdi i olanaklar içerisinde kökenlendirir. Bu durum, yani tarihin tavrı olayı bilimsel bir yüz getiremez. Olsa olsa kolay ve anla ılabilir olmasına yardımcı olur.

ÇA DA LA MA VE DEMOKRATLA MA

Korkuyor muyum?

Neden?

Nasıl?

Kimden korkuyorum?

Evet bu ça ın içerisinde olup da u veya bu nedenle birçok kimse duygularını açmasa bile, ta mazgallarında yankılanarak kendine yansıyan “ o “ belirsizli i ya ar gibi geliyor bana.

Yürekli ini “ acil “ davranı larla hesaplayan nice programın arka fonunda korku lekelerini görür gibiyim. Bitmez bir yolmu çasına ırsak adeselerin içinde yürüyen bilim adamlarının fırlak kaslarında, benekli derilerinde olu an tiklerin, ona yapısını tutan varlı ın hep “ o “ belirsizlik oldu unu sanıyorum.

nsanlardan saklı günahların bedeli olarak “ hayır i leyenlerin “ ileri sürdü ü hayırlar cennete Truva atıyla girme gayretleri gibi gelir bana.

Ve yine sürekli alı kanlık halindeki suç ve günah tutkusunun devamını tv'nin dizi filmleri gibi her gün bir yeni faciayla süsleyenler; “ o “ bilinmezin önünden kaçarlarken çarparak devirdikleri antika korku vazosuyla donan varlıklar izlenimini veriyorlar.

Evet hobi, fobi, tepkiler, tutkular, her neyse dedikodu kabilinden insana baskın gelen do rudan daha çok varolmaya yakınlı ın güzelden çok yok olmamaya yakınlı ın nedeni korkunun boyutları gibi geliyor bana.

Korku !...

Neden ... ?

Özellikle ikellik oldu unda sosyal bilimcilerle birlik oldu um ataerkil veya anaerkil ya da klan aile tipi ki; bugün Anadolu’ da seyli içinde boy, soy, oba gibi de i melerle büyük aile (dede, büyükanne, amca, dayı vs. çocuklar bir arada aile tipi) adıyla günümüzde az da olsa tarım ve kırsal kesimde kalan aile tipi, insano lunun toplu olarak bilinmeze kar ı bir arada olmaları yönünde bir de er ta ır. Aileyi küçülte küçülte bakkala, manava ba ımlı, yansız, de ersiz (özde erden yoksun) ve küçücük apartman dairelerine sıkı tırmak, insana yalnızlıktan ve yalnızlı ın arma an ve korkuların aç ı a çıkmasından ba ka ne sa ladı.

Bazı mantıklı kimseler çıkıp da deseler ki ça da teknokrazi ahlaki de erleri i bölümüne ba lı olarak yapıldı. Bu yapının gere i de budur. tiraz edilecek çok yanı var bu mantı ın. Bir da ın bir metre karesinin topra mı inceleyerek o da ın e imi hakkında bilgi sahibi olmak kabilinde olan bu yargılama ilk bakı ta insanı spontane olarak ele alıp biyolojik mahluk de erleme yapıyor. Mantıktaki çarpıklık burada ba lıyor.

Eme ine yabancıla tı ını ça içinde açıkça gözledi imiz sanayinin temeli i çiler, zincirsiz köleler gibi dört yanı kanunla tırılmı mermerler kendilerini bile yönetemez ve organize edemezken i bölümünün getirdi i “aynı” lı ın zaman ve e ya da yansıyan bunalımı kaçınılmaz olur.

nsanın yerini koordinatları içinde bilimsel ve soyut olarak dondurmaktan yana olanlar bilmeli, devasa teknolojinin baraj duvarı gerisinde korkunç ve yüksek gerilimli, korku isimli bir enerji birikimi tir. Dünyamız bu korkunun bedelini urada – burada (orta do u, Vietnam, Latin Amerika, Afrika, SSCB, ABD, Avrupa) ödemeye çalı maktadır. Evet; terör ve sava benzeri eylemler ordu ve polis gücünü silah zorbalı mı körükledikçe körüklemektedir. Dünya hep sava alanı olmu tur. Korku totemine kan ba ı ı bunlar.

Henüz iki yüz yılı bile a mamı ken sanki dünyanın yasaklarını, insanın varolu unu bu devrede görmek isteyenlerin, bilerek söylüyorlarsa, Avrupa kültür sömürsünün kanalizasyon künkleri olmaktan öteye gözümüz de de erleri olmadı ı bilmeyerek yapıyorlarsa beyinleri programlanmı robot görünümüne deri geçirmeye çalı an aptallar oldu u bilinmeli. Ne dünya yeni kuruldu, ne insanlar yeni yaratıldı. Bugün olan problemler eskiden de vardı ve çaresi de ku kusuz bulunuyor olmalıydı. nsan nesli koca kütlesiyle bugüne gelmekle bu olay yeterince açıklanır.

Her gün dirsek temasına geldi imiz saf tuttu umuz insanlarla kof ili kilerdeyiz. Hem kendi insanımızı aldatıyor hem de kendimiz kandırıyoruz. Bunca yalanda kalmak gerek insanlı a ve gerekse kendimize rakamları okunamaz faturalar ödetiyor. Yazıklanıyor. Korkuyoruz.

nsanı bireysel kaygılara dü ürecek demokratla mayı sa layamayız. Ça da demokratla ma tekni i insanı bireysel çeli kilerle çözmekse bu bir yanlı lıktır. Mutlaka demokratla acak isek, bu ça da yanlı lı a bir çare bulmak zorundayız. Bu yanlı lı ı terörle, sava la, polis ve ordu birlikleriyle çözmeye çalı maksa hastalı ı tedavi için hastayı öldürme reçetesine denk bir davranı tır. Yeterli ürün, gerekli üretim uzla ması ,insan istismarı de er – para özde li inin de erlenmesinde de il, insanın esas olmasından ba lanarak bulunması gereken denkliktir.

M KROPOL T K

Toplumları yönetmeye bir sanat ya da bilim gözüyle bakmak siyaset sözcü ünün do u u kullanılı ı ile ilgilidir. Siyaset kavramının kapsamına yapılan yakla ımlarda onun (siyaset) sanat mı bilim mi oldu unu ortaya koyan bir ölçüdür.

Hız. Peygamberin, Hz. Ebu Bekir' in Hz. Ömer' in Osman Gazinin örnek tip devletleri kurma ve yönetmelerine yalınkat bir bakı , siyasetin bir sanat oldu u sanısını uyandırır. Siyasetin bir sanat oldu u sanısını uyandıran ö eleri açıklı a kavu turduktan sonra yargıya varmak gerekli. Yöneticilerin ki ilikleri : Yönetimde ki ilik çok önemli bir unsurdur. nsanla kurulan ili kiler olayları kavrama, gelece e de in yorumlar ve tümüyle toplumsal de erlemeler yöneticinin konumunu belirler. Gerek kendi toplumuyla gerekse ülke sınırlarını a an toplumların ki ileriyle kurulan ili kiler (anla ma, antla ma, sözle me, vb.) e er güvenlik sa larsa yöneticiler ba arının basama ma ayak basarlar. Mikro politik düzeyde yapılan ara tırmalar bu konumu kanıtlayan bilgileri bol bol vermektedir.

Hız. Peygambere verilen “ Emin “ lakab üstün yöneticili inin ilk artı olarak ortaya çıkıyor. Bu lakabın (Emin) peygamberlik öncesinde verildi i de dikkati çekmektedir. Güvenilir ki ili in önünde tüm dü manlıkların eridi i ya da bu güvenilir güce kar ı kas gücüyle çıkılmak zorunda kalındı ı gözleniyor. Zira güvenilen ki ilere kar ı çıkı lar gizli yalanlamalarla ba arı sa lamazsa – beynin üretim erki durdu u için – kas gücüne ba vurulur. Oysa aklın tekelinde olmayan kas gücü ba arı sa layamaz.

Güvenin ilkeleri ise do ruluk – sözde, i te namusluluk, becerik, ho görürlük vb. Bu ilkeleri sınırlı olarak kullanıyoruz. Örne in ki inin kendisinin namuslu olması yetmez. Namussuz davranı lar kar ısında da gereken yapılmalıdır. Ve yine ho görürlük kusurları, kötülükleri vb.

kabul etmek göz yummak anlamına alınmaz. Olsa olsa gerçeklerin ö renilmesi ve ö retilmesinde sabır göstermek olabilir. Zira ö reti bir çırpıda kabul ettirilemez. Ö reti sunulurken küçük kar ı çıkmaları, yanlı anlamaları, beklemek gerekir.

Yeni bir kavramın e i ine gelmi bulunuyoruz. “ Men sabare zafere” peygamber ilkesiyle belirlenen bu kavram “ sabır” dır.

Mikro politikte önemli rol oynayan sabır kavramı sanıldı ı gibi statik (dura an) de ildir. Ba armak için beklemenin imgesidir. Ki kaderiyeci (fatalist) de de ildir. slam ö retisinin gelmesi yerle mesi bunu tümüyle açıklamaya yeter. Büyük de i imin kutsal kitabı sabrın tüm örne i olarak yerle e yerle e gelmi tir. Yaratıcı yarattıklarının aczini bilendir. O yüzdendir ki Hz. Eyyub’un anıldı ı bölümle birlikte Kur’ anı göndermi tir. Ve kullara örnek sabrı da sunmu tur.

Sabır üstüne unları da söyleyebiliriz. Zamana anlam kazandıran bir davranı tümü olarak ele alınabilir. öyle ki bir i yapılacaktır, fakat gerekli bir zamanı vardır. En az ve en çok sınırları belirlenmi tir. Bu sürede ba arılacaktır i . te bu bekleme süresidir. Örnekleme istersek, iktisat fakültesi ö renimi en az sekiz, en fazla on altı sömestre de tamamlamı . Bu örnekte sabır en az sekiz ve en çok on altı sömestre beklemektir. Bu bekleyi bo durma de ildir. Zira o ö renim yapılıyor. Ba arının (örnek de diploma) gere idir. Sabır edilmezse ba arı sa lama olana ı yoktur.

İkinci bir örnekte çocuk ve anne ile ilgilidir. Daha rijit olması bakımından özel bir örnektir. Dokuz aylık süre onun dünyaya gelmesi için gereklidir. Öncesi ve sonrası onun ya amasını engelleyecektir. Burada tıbbi tedbirleri sayacak de iliz.

Sabrın zamana ili kin bu yanından ba ka bir yanı daha var ki en az bunun kadar önemlidir. Yapılan zorlamalara ra men gerekeni yapmaktır. Bu “ gereken “ bazen susmadır, bazı anlar ilgilenmemektir ve yeri gelinceye buldu u anı beklemektir. Müslümanlık tarihinden bir örnek vermek istersek; Hz. Peygamberi arkasından ta lamalarına kar ın davranı ı dua etmesi; yalan, iftira ve para mal, asaletlik ya da onore etmek isteyen gayrimüslimlere kar ın davranı larıdır. Günü gelince göç etmek zorunda kalıncaya de in – Mekke’ de sürdürdü ü slam devriminin sava ı ba lı ba ına bir sabır örne idir.

Kendi toplumumuzda” gö üs germek” diye anılan deyim sabrın ikinci yanını ortaya koyar. Hintlilerin acı çekme politikalarıyla bir ilgisi yoktur. Acı çeki ki isel yanı a ır basan bir kavram oldu u için “ gö üs germek “ gibi sosyal yanı daha çok olan kavramdan ayrı olarak dü ünülmesi gerekir.

Mikro politi in içinde olabilmek için bu ko ullar aranır. Yani ki isel olanla sosyal varlı a yöneltilen davranı lar ayrılır. ayet “ gö üs germek “ le “ acı çekmek “ aynı anlamda ele alınırsa mikro politi in kavramlarından olabilmesi için bir yönüyle topluma di er yönüyle siyasal iktidara yönelik olması gerekir.

Said Nursi’ nin cezaevine “ medrese-i yusufiyye “ demesi davasına verdi i önemden dolayı cezalara gö üs gemesidir. Siyasal yanı tümüyle açıktır. Said Nursi’ nin ki isel bir ceza çekmesi söz konusu de ildir. Çünkü kullandı ı terim dinler tarihinde önemli bir olayın örne idir. Cezaevi Hz. Yusuf’ un ö renim kurumu olarak anılır. Zira Hz. Yusuf yönetimi eline almadan önce dinsiz yöneticilerin cezalarına çarptırılarak zindana atılmı tur. Peygamberlerin örnek ki ilikleri oldu undan tarih boyunca insanlar herhangi bir konuda – mesleki, bilgi vb. onları “ pir “ tanımtır. Güzellik ve zindanda ceza çekmenin sembolü olarak Hz. Yusuf tanınmı tur. Hz. dris terzilerin “ pir “ idir. Örnekleri artırmaya gerek görmeden unu söyleyebiliriz. Ahiler üzerine yapılan incelemelerde veya ara tırmalarda onların göresel ö renimleri bu konumu yeterince aydınlatır.

Yukarıda anılan olayda Hz. Yusuf’ un iktidarı (siyasal) temsil etti i de bilinmektedir. Bu bilgilerin ı ında Said Nursi’ nin ki isel davrandı ı hiç söylenemez. Bir davanın kazanılması için “ gö üs germek” li in içinde ki isel ve biyolojik olarak acı çekt i de gözden uzak tutulmamalı.

Necip Fazıl' ın çekti i acılar da aynı konumda. Acı çekmek için gö üs gerilmiyor gö üs gerildi i için acı çekilmi olmalı. Gö üs gerilmeden dolayı çekilen acılar iktidarı elde etmenin potansiyeli olarak de erlendirilebilir.

A Erdem Beyazıt'ın “ sabır, sava , zafer, adım : Müslüman” (Büyük Do u Dergisi 25 Devre Sayı:4) dizisinde yo un olarak ele alınan sabırın birinci ve ikinci yönü birlikte anlanmaktadır.

Son olarak bu konu üzerine N. Fazıl' ın yanlı anla ılan sabır üstüne dizesini noktalayabiliriz.

Teselli pınarı, sabır memesi
Size erbet bana kum dolu çanak

N.F.K. Çile st. 1962

Mikro politikte yönetici ki ilik, tüm yönleriyle güven veren ve ba arının gizemi sabrı iyi de erlendirendir. Mikro politi in tanımından çıkı la yapılan bu de erlendirmede tabanı müslüman olan toplumun yargısıyla davranılmı tır. Bir çok konu gibi politikanın da batı açmazlarıyla (teori, portula vb.) devinen günümüz politika bilimcilerine yanlı gözükten yargılar olabilir; onlardan arma an bekleyecek de iliz. Ama kendi toplum yapılarında olsun batıyı aramaktan kurtulsunlar.

DO AL POL T KA

Yöneten ve Yönetilen

Sanayi (i leyim) devrimiyle teknik düzeye de girmi olan yöneten ve yönetilen terimleri, tarih boyunca(1) siyasal ve sosyal konularda kullanılan somut (mü ahhas – konkre) oldu u kadar soyut (mücerret – abstre) bir kavramdır. Kullanıldı ı kavramlarda (siyasal, sosyal, ekonomik, teknik, bilgi vb.) bile bu yargı de i mez. Çok genel olarak bir tanım yapmak gerekirse kısaca “ yöneten : yön veren, etkileyen; yönetilen : yönetene uyan, etkilenen “ denebilir. Birinciler aktif gücün iyesisidir, buna kar ılık ikinciler pasiftir ve birincilerce belirtilen düzeni kabule zorunludur. Demokrasinin olması bu durumu de i tirmemektedir. Güç kavramındaki aktiflik ve pasiflik “ mutlak, genel geçer de ildir.

Aktif gücün potansiyeli gerek do al olarak gerekse sonradan olsunlar pasif güce ba lı durumdadırlar. Burada parantez açarak unun belirtilmesi gerekmektedir. Allah ve Hz. Peygamberin yönetme güçleri mutlaktır. Mutlak oldu u kadar da genel geçerdir. Çünkü tüm insanların “ kul “ ve “ ümmet “ olmaları dolayısıyla, ayrıcalıkları bulunmamasından ve bir çıkarında söz konusu olmamasından yönetim mutlaktır. Kur'anın yönetim gücü de gücün do u kayna ı bakımından mutlaktır. Demokrasilerde yönetim usule daırdır.,dı saldır,hukuksaldır ,ladinidir. Ne içleminde nede kapsamında mutlak yönetim yoktur. Yönetimi bir örnekle geni çe ele alalım.

Akvaryuma konan bir balık dü ünelim. nsano lunun elleriyle kurulan ve çalı tırılan bir akvaryum ve makinesi vardır. Yöneten insan olmaktadır. Balı ın ya aması için çalı an ve varlı ından bilgisi olmayan akvaryum insan tarafından yönetilse de balı ı yönetir. Balık ise yine akvaryum gibi varlı ının bilincine varmadan organlarıyla kendini yönetir. kinci safhada ki i yönetilen durumuna dü er. Çünkü balı ın dola ımı onu seyretmeye yöneltmi tir. Burada çeli ik gibi gözükten bilinçsiz bir varlı ın bilinçli bir varlı ı yönetmesidir. Bu çeli me de ildir. Yönetimin do ası gere i olarak vardır. Temel yöneten yine insandır. Ama aktif gücün potansiyeli – izafi oldu una göre – azalmı tır. Bu çeli ki i leyim toplumunun vardı ı a amayı gösterir.

Günümüzde canhıra biçimde çıkan “ eser müessirini eziyor”(2) kavramını “ o ulun babayı dövmesi “ ya “ kulun tanrısızlı ı “ olarak yorumlayamayız. Baba ile o ul aktif gücün

sahipleridir. Tanrısal güç ise mutlaktır. Ama yönetilmek için yapılmı bir nesnenin yöneteni ku atması onun tüm yargı ve kararlarına etkili olması çok ba ka bir durumdur.

Do al güçler mutlak yöneticinin ba ı ları olmak bakımından birbirlerine kar ı güçleri izafidir. Birbirlerini etkilerler ve birbirlerinden etkilenirler. Örne in; jeopolitik, klimapolitik hatta hayvanlar aleminin bile politikalara etkisi ara tırmaya de er bir konudur. Çünkü tarihte anlatılan efsanevi hayvanlara kar ı ki ilere savunma, korunma, hücum biçimleri o kadar de i ik ve çe itlidir ki ister istemez insanları yeni yönetim tip ve biçimlerine götürmü tür.

Türk destanları içinde çok rastlanan bu olaylar tümüyle yabana atılamaz. Di er uluslarında böyle kahramanları ve korkuları vardır. Örne in; O uz Ka an, toplumunu hayvanların tehlikesinden kurtardı ı için güçlü sayılmı devlet ba kanı olarak yönetimi ele geçirmi tir.

Do al politika (nature politika) çeli ik gibi gözükten temelde çeli kisi olmayan entegrasyonel biçimde bütünlü ü sa layan yönetimdir. Max Müller' in natürizm felsefesini ortaya koyarken olaylar arası yönetime dikkat etmedi inden yanlı bir yargıya varıyor. Onun umursamadı ı ve dinleri rasyonelize etmek iste i yanılığının oldu u kadar yozlu onun kayna ını ortaya koyar.

Mutlak yönetim gücü evrim geçirmeye muhtaç olamaz. Çünkü yaratıcı ve yarattıkları üzerinde gücünü her zaman kullanan “ tüm güç “tür.

Kur'anda anılan Hz. brahim' in evrimli tanrı bulu u kısa sürelidir. Yıldız sonra ay ve güne e yönelmesi tanrı (yaratıcı) nın gücünü anmak bakımından ayrıca önemlidir. Max Müller sorunu dura anla tırıp idealize ediyor. Oysa aray ın dinami i gözden uzak tutulamaz. Burada akıl mutlak yönetimin etkinli indeki do anın akı ını izliyor. Yönetim kurallarını ö renmeye çalı ıyor ve kendi yerini tespit ediyor.

Bazı filozoflar kendi arzularını yerine getirmek için o arzuyu tarihe uygulayarak bilimsel sonuçlar çıkarmı tır. Örne in; Marx maddecili i tarihe mal edip determinist prensiplerini bulmaya çalı ıyor. Bilimsellik adına oluyor bunlar. E er ki tarih anlatılmak isteniyor, ara tırılıyorsa önyargıyla bu giri ime neden ba vuruluyor? kinci olarak madem teori ortaya atmak istiyorlar tarihi niçin yardımcı biliyorlar? Sorulara ispat için cevap verilecekse; kendilerini evrim yapmı dü ünceli ki i görmeleriyle tarihin ilkeleri(!) arasındaki oranı belirtmeleri gerekmez mi?

Ve yine tarih bir deneyimsel bilim olmadı ına göre ispat kaynaklarının da tarihçilerin söz birli i ettikleri varsayımlardan öteye olmadı ının bilinmesine ra men nasıl kesinlik kazanıyor? Son olarak teorik yakla ımlara u yanıtı vermek gerekiyor.

“ Tarihin bilinen bin yıllık bölümüne kar ın ki büyük bölümü yine zanlardan olu maktadır. Bilinmeyen binlerce kat tarih öncesi zaman üzerine olan tarihsel varsayımlardan çıkarak olu turulan ya da bulunan varsayımların gerçekli i ne derecedir? “ Hele yazıtların okunması, anlamı, o günkü geçerli i, sonrasına dayanan yorumu, ya da önceli i nasıl bilinmektedir? Aynı zamanda bulunan birkaç kullanım araçlarının dinsiz bir konuma yorumlanaca ına bilim zorlamı olamaz. Üstelik kullanım araçlarının yönetim biçimini ve toplumsal dü ünceyi daha zor olan ki isel dü ünce (motivi) etkeni olarak de erlendirebilmek oldukça zordur.

Öyleyse kökeni veren bilinç, bilimin kayna ı olarak ortaya konuyor.(3)

1)Tarih boyunca kavramını ilk insan Hz. Adem' den bu yana olarak kullandı ımızı belirtmek gereklidir. Çünkü tarihi çok sonraları ele alan (ba latan) yaratılı teorilerinin do rululukla ilgisi asla kanıtlanamaz. En eski olan bütün kutsal kitaplarda ortak olan görü ü zorunlu olarak kabul etmek dü er bize.

2)Özellikle N.F. Kısakürek'in yazıları

3)Husserl'de fenomenolojik tanıma olarak ele alınmı tır.

DESTAN

1

Çekip çıktım dünya dan her yer bo tu. Toz kaplıyordu uzandı ım yerlerimi. Ko tu um kahveler bo tu. Televizyon yalandı. Yollar yok olmu tu. İnsanlar yoktu. Sinemalar kapalı. Tarih gibiydi her yer. Mezarlar susmu . Yontular yıkılmı tı. Kö eler yitikti, dönemeçler yoktu. Uzanamadım yazık kalan yanıma. Ceplerim çok uzaktı yeti emedim. Ne renkler vardı, ne sesler. Dünya bo de ildi. Yerinde yoktu.

Gözümle ellerimi birle tirdim. Küçücük deli e girdim. Kafam da girdi. Tozlar bir o yana bir bu yana kaç ıyordu. Ellerimin arasından. Hiç de ilse bir toz yakalaması için iki parma ımı terlettim. Geriye çıkınca zaferim tozlara yuvarlandı. Gözlerimden terledim umutları.

Di er kutu deliklerini görmedim. Postacıları bilmiyorum daha.

Sürekli yargılamayla güldürü türü ortaya konabilir mi? Güldürü ve sürekli yargılamaya açıklık getirdikten sonra e ilebiliriz.

Güldürü nedir? Alayla kesenkes sınırları ayrılmayan, bunun yanında nükteyle de sınırlarını geni leten bir kavram. Hatta ki i o lunun yetersizli ini tutarsızlı ını tatlı ve acı yönlerini tatlılıkla yansıtan bir türdür. Sevimli ya da sevimsizle tirilen bir yanı vardır.

Sürekli yargılamaysa nesnelere canlılı ını ve ki i o lu üstündeki etkinli iyle ele almaktır. Elbette ki güldürüye de uyarlanabilir. Neden güleriz? Soru-suna verilen kar ılıkta bu gerçek yatabilir. Hal böyle olunca ki i gülünç yönleriyle yargılanabilir. Yargılamayı süreklendirirsek ki evrendeki insanın gülünç yerini görebiliriz. Bu görü bir yargılamadır. Anlatım de ildir.

II

Uyku nedir bilmeyen bir ba ın, sabaha dek yolunan saçlarını yalnız yastık sayar. Nice içten bo alımları dinlemi ve ürpermi tir yastıklar. Her dokuma ilme i bir gizdir. Yüceli i üstüne dü en ba ların yüceli iyle oranlı suskunlu unu bu yönü ço altır.

Yine gün do uyor sıla büyüklü ünde. Ba ımı kaldırıyorum ellerimi dayanak yaparak. Bir örtüdür kalkıyor günün içersine.

çiler göz ovu turmakla dolu. Gözlerini avuçlarıyla açıyorlar. Onlara can vermek için ok uyor kırpı tırıyorlar. ler geliyor ayaklarına. Tepikliyorlar yolları. Trenlere yeni makaslar açıyorlar. Uzaklar yakla ıyor. Bir mektup derinli ine.

Posta i çileri gelim de ilse nedir? Saçları tınlar gözleri ula tırır. Morstur parmakları. Bir Bafra olurlar ço u zaman gözlerde tüten. Bafra tiryakileri. Yakı olur ya ama ve sürece. Posta i çileri kaldırımlara dizilirler.

Yeni gün her yönüyle bir umuttur. A açlar soyunmu olsalar da ye illiklerinden, umutlar dola ır damarlarında. Ölümsüzdür bu yüzden a açlar. Her bahara yenilenen umutlar içinde.

Çingeneler kara çuvallarına sabah çöplüklerinde ne kalmı sa doldururlar. Ak amları devrilen kutu artıkları sabah umutlarını söndürmez. Ak amı devi-ren kendisi bile olsa. Sabaha umut biriktirirler. Yeniden devirirler çöplükleri. Bir umuttur doldururlar çuvallarına. Çuvalları kadar umutludurlar yeni gün içine.

Kepenke kapar bakkalı ve açar dükkancıyı. Açılan ses önünde mallar üstünde kaç ı an fareler umutlarını ertelerler kapanma sesine.

Açtım göz kilitlerini yöneldim günün içersine. Geçtim onlardan. Yüre im almıyordu solu u. Sı mıyordu bo lu a. Tüm basamaklarda ayak izlerim vardı. Onları duymadım bile. Geçtim onlar içine.

Geometrinin darla tırdı 1, yoksulla tırdı 1 tahtalar susuyordu. s yapamayı larına; ha bire susuyorlardı. Dizi dizi suskunluk vardı antrede.

Giri susuyordu. Kapılar kapandı birer birer evlerden. Sesler sustu. Geometrilere sustu.

Dönen bir bo luk ve bo alan bir zemberek içindeyim. Gürüldeyen bir gözlerini yumdu.

Duvarlar yakla tı. Yakla tı sustu duvarlar. Yer iniyordu bir yerlere susuyordu durmadan.

Korkunç bir duman suskunlu u çözemedi ine yanıyor. Bir ate tir yanı-yor gözlerimin üstünde. Battıkça yanıyor varlık. Ba ıma uzanıyor ellerim. Tutamlarıma dolduruyorum saçlarımı. Yakıyorum onları. Yanıyor içimde her yer. Susuyor duygular susuyor alabildi ine. Duyumlarım yanıyorlar susmak için. Ellerim tutamlıyor ate leri, ate ler susuyor.

III

leyim bir yandan kir olarak di er yandan ürün olarak, toplumu ko turuyor, ufalıyor oldu undan ba ka gösteriyor. Resim makinaları bo lu u çekiyordu. Gözleri kanlı ve gözleri fersiz toplum ha bire ko uyordu bir yereymi gibi.

Bir el tutuyor yakamı. Soruyor. Nereye gider bu yol. Bilmiyorum. Yabancıyım arkada . Yabancıyım anlıyor musun? Ba ırıyorum. Yabancılık içindeyim.

Ya mur ıslak ıslak esniyor. Cump cump dü üyordu olu turdu u su birikintisine su kabarıyor. So an bir kubbe yukarı do ru yükseliyor. Suyun yüzü kapalı çar ının üstün görünüşü. Ya mur ıslak ve ya mur ıslatıyor. Gev edi tüm duygular. Çamur olup akan selin yanında gev eyen toprak su kapıyor boyuna.

Gemiler bile ıslanıyor. Hem de bacalarından. Hap ırıyor iskeleden kalkı ında. Çımacıların sarmalamasıyla geçmiyor gev emesi.

Ben, fok balı ının burnunda ta ıdı 1 dünyayı dü ünmeye çalı ıyorum. Burnunun üzerinde bir ya mur yuvarla 1. Dü müyor. Ko uyorum. Cadde boyunca. Sular ayakkabımı a ıyor. Çorabı giymedim. Islak ayaklarım. Serinli i dinliyorum. Parmaklarım sızlıyor. Ko uyorum telefon kamaralarına do ru. Kaçanlar yoktu sokakta. Kamarada üç ki i vardı dura an. Camları kırıldı. Gördüm. Elleri yoktu onların. Gözleri yoktu. Beni görmediler. Bekledim. Çok ya mur vardı çevremde. Beni kamçılıyordu. Dövüyordu. Seviyordum ama ben ya muru. Ellerime ya mur ya dı 1 için ellerimi seviyordum. Sızlıyordum yol boyunca ko arken. Yollar su fı kırtıyordu bana do ru. Bu asfalt ça 1. Kirliliği bana yöneltmi ti. Seviyordum. Gürültüleri görmüyordum. Ko uyordum boyuna. Seviyordum.

Kom u kızı gördüm., pencereden “abi” dedi. Duydum. Durmadım abili im için. Yeniden dedi. Ko tum eve sesi yola dü tü. Ya mur ıslattı, eritti küçük ince sesi.

Paspaslara geliyordu ses ve ata e siliyordum ayaklarımı. Beni tanıysin diye.

Gözlerim dönüyorsa bo kutuya ben götürüyorum gözlerimi. Aradım. Parmaklarımı doladım. Taradım saçlarımı. Gezdirdim parmaklarımı kutunun içinde. Paspastı ellerim sürünen, kırılan, horlanan ve yitirilen. Ellerim ıslaktı toz arıyordum kurulamak için. Tozlar da yoktu. Kutuyu parmaklarıma geçirdim. Tüm serinli i duydum. Ellerim yoktu. Kutu yerinde de ildi.

Mermeri tutuyordu. Mermerler so uktu sevgili gö üsleri gibi çarpılmıyordu. Serindi. Ürperdim. Serinli i görmedim.

IV

Masalar izinliydi. Örtüler indirilmi pencerelere. Tatil direkleri doluydu, bayrak dalgalanıyordu. Bayrak görev ba ındaydı. Hilal ı ıtyordu, yıldızı görü-yordum. Parklar dinleniyordu. Sırtlarından motor gürültülerini indirmişlerdi.

Zaman bilekleri sarmaz orada ta ınır. Ma a üstüne konur. Duvara asılır zaman “trik” “trak” gibi pis sesler var orada, urada ve ta içimde. Onlar izinliydi. Zamana izin çıkmı tı. Bu ça da bir ça dır. Di er ça ların benzeri. Ama devlet izinler zamanı gülmek yasayla, ya a lamak mutlaka izin ister. zinler içinde her ey ama ben umut bekçisiyim.

Gazeteler yere uzanmı sözcüklerini yaymı larlar sere serpe. Kadınlar plaj gibi kokulu. Güller naylon. Yine aldandım. Ayakkabılarımı yan yana getiremiyorum izin içindelerse kar ıttır bana. Görev bilirim, ödev bilirim dinlenmeyi. zin izne gitmiyor.

Kokular pelesenk kuruyordu. Birinci bölü ü ek yönünden di eri, mide yönündendi belki. Tam bilemiyorum. Burnum. Ah burnum. O bile izinler içinde.

Sular akarsa bile ne yapabilirim elsiz sanki ayaklarım var da?

Dü ünme suç ya suç i te zehir gibi.

Okuma ö retiyordu. Yedi ya ında bir usa. Bir zamanlardı. Anıyorum o günleri. Tam unutmadım. imdi bilmiyorum. Bilmek izne gidiyor.

Uyumak istiyorum uyku izin içinde. Derin olmuyor. Derinlikler yoktur. Bu ça . te bu ça dır.

Çıldırma.

Delirmek.

Yok! Yok! Yok!

Her ey izin içinde.

Bir kilise pazarı kuruyor üstüme. Ben sövüyorum analarına. Anaları da pazarların izin içinde. Sövdü ümü gören yok.

DENEME :

Özgür dü ünce, zamanı kavrama ve zamanla-evren diyalogunu sa lam kurmaya ba lı.

Hz. Adem’ den bu yana insanın bir çok yönlerinin aynı kaldı ını. Oysa bir çok yönlerinde ilk (prototip) örnekle ilgisi ve benze ikli inin kalmadı ıdır. Bunlar belinmeden sa lıklı dü ünce olamaz.

Nakil ula tırmsal olan bilgide devrili indeki de i ikli e kar ın özveri de i mezli i ortadadır. Öz de i mez usa ba lı bilgi ve aktarımı us yasalarıyla düzenlenir. Ona ba lıdır. Be duyuyla ele tirilebilir. Ya da duyumla iki bilim yolunu birden yürütmek ve ba da tırmak önemlidir.

Özgür dü ünce bunu yapacaktır.

Bilgine ık tanrısal ı ıktır. Sizi dokumu olan zaman karı ıktır. Bunu da eri anlar. Size bilge diyorlar aydın ya da okumu bize yobaz, köylü ya da cahil diyorlar. Bilesiniz ki çilesiz, acısız, aç, yoksul ve çulsuz olarak nasıl insan olunurmu bunu anladık, ya sizler; fındık kadar sandal dünyanızda ezlonglara kurulan, kalorifer önünde karlı da ların ham hayallerini bilgi ve ık zanlarıyla karı ık algılayan sözler bizleri anlamanız hem hayaldir hem muhal.

Himmet Bakırköy’ ün kalabalı ında yan yana gitti i insanla çarpı ır. Ka ı açılır. Eli yüzü kan revan. Görenlerin acıması, Himmet’ e yardım ellerini en azından dilleriyle iletmesi Himmet’ i iyice acizle tirmi ti. Sesinde bile yardım isteyen bir ton olu mu tu. Hele ellerini iki yana açarak “neylersin?” diye yalvarmaklı boyun bükü ü görmeye de er do rusu. Himmet bile himmete muhtaç ise sakın koyma kafasına me er altın taç ise.

Çilenin do du u yer de ildir sadece. Köy aynı zamanda çile ile flört edilen hatta ortaoyunu bile oynana bilen bir kültürün adıdır. Köy deyip geçmeyin. Uzaktaydı yakın oldu. Eskiden gözükmeyen idi, yolu yoktu, gidilemezdi, gelenlerde a zı laf yapanlardan idi de, kimse köylünün Esasını görmüyordu. leti im ça ı oldu u için demokrasi ça ı oldu u için gidilip gelini oldu. Her eylerine methiyeler dizildi. Alay edilir gibi. Zoraki ziyarette tebessümler,

heykel açılı ları vs. millet ekme e muhtaç iken çiklet ve balon edebiyatı alıp yürüyordu. Üstelik Nazım ustanın deyimiyle “nimetleri yıldızlar kadar bol olan dünya da açız”bilen bilir hayyama verilen cevabı. Köy ve köylü bu denli muazzep iken köy yumurtası, köy ekme inin metropollerde vitrinle mesi acaba köye kalite iltifatı mı, yoksa belirsizlikten ya da bilinmeyi ten kalite reklam tedarikini mi ifade ediyor acaba? Ah. Ah. Her neyse. Bir kimseye bulunmadı ı rütbeyle taltif etmek aslında ona hakarettir. Örne in demokrasinin temeli sayarak muhtelif oldu umuz köylü, kendi ki isel koordinatlarını bile tayinden acze dü mü durumdadır. Öyleyse iltifatımız köylüye kar ı en azından aldatmacadır. Zaten iyice muazzep olmu acılı insanı bir de gıdıklayarak gülünç duruma dü ürmek her halde ayıptır. Elimdeki delik de ik bir file bu sudan ne kadar kaysak dokunur nafile.

Ademo lu giderken bakmı ki ardına ardınca kendisinin bir örne i yürüyormu . Gölgedir diye aldırı etmemi . Hayallerine dalıp gitmi . Nice zaman sonra yorgunlu un kiri ve pisli i içine a ırlık yapmı . Onları “küfür” kalıplarına dökerek komprime hale getirmi . Ardınca yürüyen kendi bir örne ine atmı o komprime küfürlerden. Bir süre geçmi ademo lu bakmı ki gölgesi sandı ı nesne kirpiye dönmü ardınca geliyor. Birkaç küfür daha fırlatmı . Kirpinin onları yedikçe daha çok geli ti ini görmü . Ardınca bir kirpi gibi seni izleyen kötü sözlerinden ve çirkin davranı larından arınmalısın. Ki insanı rahatsız eden “dü man”eden “onlar”dan kurtulmalısın.

Benim güzel evladım. Gerçek güzellik huy güzelli idir, ruh güzelli idir. Çirkin bir “iç”de güzellik ya amaz. çte olmayan güzellik dı ta olsa bile sahibini ancak çirkef yapar. Ruh güzelli ine özen göster. Kızgınlık ve sertli i küfürle ku atma, kapatma, örtmemelisin. Kızgınlık ve sertlik asıl olarak kötü de ildir. Ama onu iyi olarak görürsen bu kötüdür i te. Dilini ve gönlünü temiz tut. Kızgın ve sert halini “özel”le tir. Ama bilesin ki kahramanlık bugüne göre bir ey de ildir. Küfürle dolu bir içe imanda girmez. Bir takım ezber kelimeleri “iman”sanmak ayrı bir cehalettir. Onun için “iman”nın özgeli i “içsel, milli, kut-sal”co rafyasının temizli ine ba lıdır.

SOSYOLOJ K B R REAL TE

Tıpkı hayvan kümeleri gibi insan toplulukları inceleme e de er. Sava lar tarihi ve sava teknikleri insanın bütün tarihini anlatır nitelikli olu u çok a ırtıcı. Sava eldeki imkanları kar ısında olan ya da olması istenilen kümelerin imhası için kullanma sanattır. Ancak imkan denilince sadece silah anla ılsın. İla da silah olarak anla ılacaksa bütün nesnelere silahla tırılması olarak görülebilir. Medeniyet denilen sava ma gücünün doruk noktasında olmak demektir. Veya sava ı tayin eden durumda olmak demektir. Asker tarihi diyemem ama sava tarihi insanlı ın erdem ve alçaklı nı ortaya koyan bir tarihtir. Öyle bir vetire ki tükürü ü bile silah olarak kullanabilir.

nsan ırkına soyluluk arama gere i devlet siyaseti olarak gündemde ise tarihin o bölge halkını çok melezle tirmi oldu una hüküm olunur. Bir süre arınmakta fayda vardır. Bu siyaset insanlara fert olarak soyluluk getirmez. Onun için bu tür politikalar antibiyotikleri gibi mutlaka vitamin deste inde almamaktır. Yani birey azmanlıklarını, ta kınıklarını önleyecek askeri ve polisiye tedbirleri sa lam ve yo un almak gerekir. Zira intihar dâhil her tür ta kınılık yapılabilir.

Bireysel soyluluk arama gere i ise temeli bilinmeyen ya da temeli unutulmak istenen bir geçmi in ya da sınıf atlanılan noktanın unutulması giri imleridir.

Türkiye’ de hayat günlük ya anır. Kimsenin geçmi i yoktur. Yani soylulu unu yaslayaca ı geçmi i yoktur.

Kaderin içerisinde (muhtevasında) olan tanrısal yönlendiricinin sezilmesi ve kabulü gerçeğe tevakkül diyebiliriz. Zıt anlamlısı ego, ben merkezli akıl ve hafızada yapılacak olanın sürekli kontrolde tutulması anlamına gelir.

İnsan ömrü olgunluk yaşlarına erene dek çocuksu (nahıv) bir enenin kurduğu zemberek gibi çalışır, kurulunca elindeki veri yöneldiği rultusunda yürüyen kurunun asker gibidir. Adeta göz bilincini kör duyma yöntemli yönelişidir, tek yön levhası gibidir. Bu dönemde instikler beni yönetir, dışarı uyarıcı ve motive olurlar “tevakkülü” inkar etmese bile tanımaz farkında değildir. Yeterli hafıza henüz akla mamı

NÜANS

insan çıplak gelir dünyaya
heykel doğu tan elbiseli
ey insan benziyor ömrün
heykele hapsedtiğin rüyaya

toprakla, denizle, gökyüzüyle ve kısası doğaya dediğimiz hayretlerimizin toplamıyla öylesine yan yana ve iç içeyiz ki hiçbir dostum olmasa, ana diliyle hiçbir kimseye bir şey açıklamam bile “rabb”ın çok yakınımda olduğunu hissediyorum. Tekvin bab’ını iyice yorumladım ve özümledim. Tanrıya ve kendime olan ödevlerimi biliyorum. Bu kadar yoğun ve hıncahınç dolu iken de, hiç yıldız kalmamı gökyüzü, hiç ağacı kalmamı orman, tek damla suyu kalmamı deniz ve bütün engebeleri düzenlenmiş pütürsüz bir yeryüzü gibi yalnızım. Ve yalnızlığım ürküntü veriyor. Böylesi anlarda yaratıcılığın ne demek olduğunu daha iyi anlatmış oluyorum duygularıma. Ey rabb’ım benim sana vereceğim “büyük” sıfatında sen “izhar” edilemezsin
ey rabb sana neden dua edeceğim onu da bilmiyorum ve bu halimi duygularıma da anlatamıyorum.

Ey rab
Senin yaptıkların da sana benzer mi?
Bizim yaptıklarımız gibi

Yaratan yaratığına, yaratık da yaratana orandır. Öz yaratan sahiptir her yaratığına. Yaratıkta noksanlık yoktur. Acziyeti tanrıla masını önlemek içindir. Bir heykeldeki noksanlığa atılan imzayı hiçbir usta kabul etmiyor. Bu olay bile insanın öz yaratıcı olamayacağına veya insanın ancak ikinci dereceden bir benzetme ve kopya dehası bile ancak nesne ve olaysallı olarak ele tirmek içindir.

M MAR ÜSTÜNE

Mimariyi insana yaklaştıran neyse toplumu tabiatla orantıya sokan da aynı düşünceydi. Çoğu mimari toplumsal özünü açıklarken, dışarı mimari de tabiatı yorumlayan insan çabasını yansıtıyordu. “Tabiatı taklit” olarak gündeme gelen sanat anlayışı yanlışlarla dolu olsa bile tabiatı korumak ve tabiata saygıyı davet ettiği yönüyle bir haklılığı kazanmıştı. Çünkü mimaride kütle olayı tabiatla uyumu aynılıkla ya da zıtlıkta bulsa da tabiatı yok etmemeye yönelikti.

Her şeyle me hacimleri en güzel ve tabiatı en az yok eden bir topografyayı koruduğu sürece sanat özünü korur. Böylesi bir tavır insanın tavır olarak tabiata karşı mücadelesini de belirler.

Bir evin yüksekliği herhalde normal bir teneffüsü sağlayacak kadar insansı olmalı, bunun yanında dışarı dünyayı görece kadar aydınlık bulunmalı ve tek yönlü yapılacak tasarruflar ekonomik gözükseler bile sağlıksızlığı er-geç ortaya çıkar.

mar edilecek yer sathının seçimi geli i güzellikten kendini kurtaramaz ise, bir takım toplumsal dengesizleri belgeleyecektir. Güne olmayan bir yapıyı köstebek yuvası olarak bakmak gerekir. Ya su olmayan eve ne denecektir.? Elbette ki evler, mekan tasarrufunu en üst düzeye çıkarmalı. Ama bu tasarruflar ya amı unutarak yapılmamalıdır.

Tabi kütle ve uzay orantısı insan beyninde “göz hakkı”denen olayı gündeme getirebilir. Gerçekten de “mutlak”olarak diye dü ündü üm ço u eyin, de i tirilmesi insana ba lı olmayanlarla, insana ba lı de i ebilen eylerin mukayesesinden ibaret oldu udur. Kubbe ister uzayın isterse da kavislerinin benzeri olsun veya insanın kendi iskelet yapısından esinlenmi bulunsun, göze bir eyler anlatıyorsa ve insano lu da bu anlatımın ı ı nda kullanabilip o kütleyle de erlendirebiliyorsa, mimar varaca ı yere varmı olmalıdır.

Tabi kütle terimlerini insan eme i olmadan da varolan hacimler olarak anlamak bizim maksadımıza uygun dü er.

Teknolojik geli im fabrikasyon diyebilece imiz günde su kadar az ev yapabiliyor. nsanın salt olarak ya murdan ve kardan veya perdelenmek iste inin doyumunu olarak kullandıkları bu evler özellikle stanbul’da yapı hırsızlı ının en güzel umutlarıdır. Allah korusun bir deprem, hani bir zamanların bile yerle bir eden deprem veya fatih camini bile yıkabilen bir deprem stanbul’ u ne hale sokar dü ünme bile ürkütüyor insan bilincini. Teknoloji evet iktisadı kendine sevgili bilmeli ve fakat tarihe bir eyler bırakmanın güzel ve sonsuzluk tadını da tanıyabilmeli. De il mi ki “bizim” diye kıvanç duydu umuz selatin camileri, saraylar imaretler kısacası tarihin ta larla korunmu biçimleri, hacimlerini bir devran gelecek ki o ku aklara hangi tarihi de erleri bıraktı ımızı soracaklar. Ne diyelim tarih bize güzellikleri verdi. Ya takvim tarihe ne verecek?

hanları ki yeni adıyla pasajlar ne havalandırma, ne ısıtma, ne de bir tehlike halinde bo altmak imkanı var. Oysa tam fabrika üretimine geçemeyen yurdumuzda i yerleri çok büyük bir milli serveti sakladı ı için büyük önemi vardır.

Fabrika, sinema, tiyatro, otel ve di er büyük yapılarda da aynı sa lıksızlık sürmektedir. Bu yüzdendir ki büyük ısınma giderleri olu maktadır. Bu büyük yapılar kocaman tutukevini andırmaktadır. Evet bir de adalet ve hükümet konakları diye yapılar var ki kur uni renkleriyle zevksizli in timsali olmu lardır.

Mahpushanelerin binaları da evlere enlik kısmen okul ve camiler düzenli ve olanca çokluklarıyla da tek güzel yapılarımız olarak günden güne ço almaktadır. Bu güzelli i di er çirkinliklerin yanında özellikle belirtmek isteriz.

M MAR ÜSTÜNE NOTLAR

Bacalar

stanbul’ a Anadolu’ dan gelenler arabalı vapurla geçerlerdi Rumeli yakasına. Sanırım 969’da gelmi tim stanbul’a. Ve bilinen yolla arabalı vapurla da Rumeli yakasına geçmi tim. Ikbahar, sonbahar hatırlamıyorum. -Sisli bir gündü- o gün. Burjuva izi lümpenlikle özde saydı ım için vapurdaki stanbullu fazlaca dikkatimi çekmedi. Çok tuhafıma giden binlerce mimari gibi gözükten Topkapı sarayı -ki sonradan Topkapı sarayı oldu unu ö rendim-. Bacaları nasıl dikkatimi çekmi ti. Beni a ırtan bu kadar minarenin ne i e yaradı ıydı. Defalarca seyretmeye gittim geriden geriye. Soramıyordum da bir türlü. ki sebep vardı benim için de önemliydi. Birincisi; vatan, millet türküsünün dı nda güya dava adamıydı onlar. Sorular ve sorunlar gündemi züppeli in ve otlu un ta kendisi yani. u nesne neydi diyemezsiniz. stanbul ehrinden de henüz arkada edinememi tim. kincisi de benim henüz dı dünyayı tanıma bilincim olu mu de ildi.

Bir yılda bunları a tım. Bilmedi imi ta da olsa bilenini buldum. Sordum. Ara tırdım. Neyse bunlar geldi geçti. Özel anı gibi gözükten bu durum aslında benim dönemimi ya ayanlarca hiç

de anı olmadı ı hatırlanır. Zira bacalar gibi mimariyi ilgilendiren konuyu hiç de ilgilenilir konu olmayaca ını benim açımdan takdir edebilirsiniz.

istanbul'a arabalı vapurdan ilk gözün ucunda kalan bunca küçük minarenin yapısının Topkapı sarayı oldu unu ö reni im olmu tur. Sonraları çok gezmeye gittim bu yapıyı. Bu bacaları çok izledim. Bende garip bacalı bir evde büyüdüm. Biz ona dam "baca" sı derdik. Yuvarlakça ta tan tam oyulmu bir bacaydı. çerden direklerin arasına konmu ve direk seviyesinde duvarın dı ndan da toprak düzeyindeydi. Hem aydınlanma hem de havalandırma kapısı olarak kullanılırdı. Kı ın salla örtülürdü.

TOPKAPI SARAYINI GEZERKEN

Çocukları yanıma katıp Topkapı sarayını gezmeye gittik. Baldızın kızı yeni okula ba ladı. Biz ona hopiti diyoruz. Hopiti de yanımızda. Sarayın tak kapısındaki kelime-i tevhidi göstererek e ime; "teyze Kur-an kursuna mı gidiyoruz?" diye soruyor. Osmanlı öyle böyle gelmi geçmi . Bir devletin varlı ında tanımında olması gereken her eyi bünyesinde toparlamı . 19 .yüzyıl ba ında da Avrupalı ulusların devleti Aliye' nin bitmesine karar vermesiyle, hantalla an bünyenin Lozan ameliyat masasında koku an bazı organlarının Türkiye'ye intikaline karar uygun görülmü . Kim görmü ? Niçin görmü ? Do ru mu görmü ? Konuları yazımızın sınırlarını a ar. Osmanlı devletini ya ayan bir bünye gibi tartı manın yararlı olaca ını sanmıyorum. Tarihin gereken sayfalarında yerini almı bir devlete olmadı ı kadar. Itifatlandırmak biraz hakarete do ru gidiyor. Kendi kokan aya ımızla kavgamızı oldum olası anlayamam. Aya ımızı ve kokan çorabımızı yıkamak zorundayız. Dahası ayakkabımıza da çeki düzen vermeliyiz. Osmanlının sarayını ilk kez görüp de "kur-an kursu" diye adlandıran ye en Hopiti altı ya ında bile Osmanlıyı görmenin sınırlarını gösterir gibidir. Yani Osmanlı devleti merkez olarak Müslüman 'dır ve slam'ın do ru-iyi-güzelli ini bulundu u ve bulmamak istedi i co rafyalara ta ımı veya ta ımaya çalı mı tır. Bu i in bir yanı. kinci yanı herkesin mü terek oldu u ellerinde her türlü olanak varken bile basit, sade, ünsüz, atafatsız, sözsüz, gösteri siz, kendine özgü bu ta binalar Osmanlının ününe hiç yakı mıyor. Bırakın bir sultanı bugün bir Mıgırdıç efendiye bile be endiremeyece iniz bu yapıya yakı tırılan sultanların astı ı astık, kesti i kestik a ası hiç görülüyor.

Padi ahlı a sövmeyi adet edinmi birtakım cahiller Cumhuriyet' in ne oldu unu anlamı olsalar insanın bilgisi artar. Devamlı çı lıklarıyla bu Cumhuriyetçiler bütün e ya ve olayların gerçe ini kendileri kaçırdıkları gibi herkesin de her gerçe ini ve hem de huzurunu kaçırmı lardır. Yukarıda geçen Cumhuriyetçi sözcü ünden yola çıkıp padi ahçılık yaptı ımız sanılmasın. Bir tek gerçe imiz var. nsan olmak. Denebilir ki; "padi ahçılar insan de il mi?" E er gerçekten ki ili i o ise eksik insandır. Yarım tabiptir. Cumhuriyetçilerde görülen fanatiklik ise dü manıma bile istemem. Tarihsel köstebeklerin yuvası dı ında kalanlarına bu ad yakı ır. Güne in önünde ı ı ı inkar eden bu fanatik tipler a ızların kenarlarına ta mı köpük ve salyalarıyla ölülere de rahat vermiyorlar.

ORTAK YANLAR

"Karde ten ileri"" yar gibi""can dostu"vsdeyim ve kelime gruplarıyla ortak yan buldu umuz anla ma zemini tarafların çıkarlarının en yüksek oldu u noktada tespit olunamıyor. Zira ortak yanların çoklu u anla mayı de il zıtlılı ı getirir. Mıknatıslar gibi n kutbu n kutbunu iter n kutbu s kutbunu çeker. Bu do allıkta ortak yanları çok olanlar ölümsüz ahbaplıklar kuramaz mı acaba?

Tartı masız ve yargılamasız arkadaş lıklar herhalde zaman öldürmek üzere temin edilen ellerin arasında kalıyor daha çok. Avcıların, askerlerin, sava anların, kumarbazların,

ayya ların, ili kileriyle aklın girmed i tekkelerdeki ahbablıklar pek kolay çözülesi de ildir.
Temel kural

M ZAH

Bir zamanların züppe denilebilecek kadar politik davranı ları olan siyaset adamlarımızdan K. Gülek'e muarızları onu feodal bir suçlamayla küçük dü ürmeye çalı ırlar. Spotları da

“K. Gülek sünnetsizdir”.

Politikacımızın kar ı saldırısı öyle olur.

“Onların bacıları, anaları, karıları ne de gevezeymi ”.

Bir ba ka politikacımız ise mecliste çok kızmı . Partisinin tek milletvekili oldu u için olacak kendini meclisten varest e sayarak

-“Bu meclisin yarısı e ek”demi .

Meclis çalkanmı ”Sözünü geri alsın”diye meclis ba kanına direktmi ler. Meclis ba kanı milletvekilini kürsüye davet etmi sözünü geri alması için. Sevinerek gelmi kürsüye

-“Bu meclisin yarısı e ek de il” diyerek sözünü geri almı .

Veya bir ba kasına mutlulu u sorulmu

-“Mutluluk bekarların, fakirlerin belki daha çok akılsızların sürekli gittikleri ibadethanedir. Tanrıları hiçbir zaman olmayacak mutsuz olmak için ne çok çaba harcıyorlar.

Kime sorduklarını hatırlayamadım ama air Baki olacak, karısının “gül gibi oldu u”söylenince

-“Evet evet dikeninden belli”demi .

Hele Rüstem Pa a' yı servete bo an mevkiini sadrazamlı a oturtan ve hele Kanuni gibi koskoca padi aha damat yapan “kehle-i ikbal”yani ikbal bitini Franz Kafka duysaydı “De i imi” ni mutlaka ba ka türlü yazardı. Bit bilindi i gibi pis bir sürüngen hayvandır. Kara bir leke gibi yapı tı ı güzel deriyi deler de emer ha emer. Bu sevimsiz hayvan nasıl olur da bulundu u insanı ikbale kavu turur.

Kul Rüstem' in ansı öyle bol ki bit bile bu ansılı insana hizmet eder. Bit deyip geçmeyin. O günden mi kaldı dersiniz;

“Pire itte bit yi itte” atasözü.

**

kinici dünya sava ında i galci Almanlardan bir subayı bir Yugoslav köyünde, handa konaklamı . Gece hancıyı uyandırmı . Alman subayı tuvalete gitmek istedi ini söylemi . Han sahibi i galci Alman subayına “pe ime dü ”deyip eline feneri almı . Kapıdan çıkmı lar epey yürümü ler. Bir tarlanın ortasında hancı durup bir çukuru göstermi ve

-“ te tuvalet”demi

Alman subayı kızıp, ba ırmı

-“Bu ne kepezelik, sizde organizasyon hiç yok!”

Yugoslav hancı gülmü .

-“Zaten bizde sizdeki organizasyon olsaydı, imdi ben senin Almanya' daki tarlana pisliyor olurdu.”

**

ç Anadolu'da geçer hikaye.

Kom u köydeki yakınlarına gidi gelmek zorunda olan iki kız karde köylerinden henüz ayrılmı larken kendi köylerinden kabadayıya rastlarlar. Kabadayıyı gören karde leri bir korku sarar. imdi ne yapaca ız? gibilerden dü ünürlerken kabadayının o koruyuculuk a kıyla dolu

-“Nereye gidiyorsunuz kızlar”sesi duyulur.

Büyük kız çok korksa da küçük onu yatı tırır.

-“Ablacı ım imdi görürsün. Sen sus yeter”

Küçük kız.

-“ ey abi”diye geveledikten sonra
-“Ne?...” diye kükrer kabadayı
-“Seni aradık ... buradaymı sın bizi.... köyüne götürürsün diye güvendik.”
-“Ne yapacaksınız orada?”
-“Dayımız hastalanmı da” diye yalamı sürdürür küçük kız. Kabadayı arkada kızlar önde ve de güven içinde kom u köye varırlar. Gidi böylece sonuçlanır. Ya kocaman gölgeleri yanlarında ta ıtan ikinci vaktinde dönü nasıl olacak. Olacak i te yola koyulurlar. Bir süre gidince kendi köylerinin iki mollasına rastlarlar. Küçük kız
-“Abla imdi boku yedik i te” Büyük kız merakla
-“Bunlar bizim mollalar de il mi ki?”
-“Evet abla evet onlar. Mesele de bu ya bunlar kitabına uydururlar” der ama mollalarla yan yana gelirler.
-“Nereye kızlar?” der molla.
-“Evimize abi” der büyük kız.
-“Niye acele edersiniz kızlar?”
-“Bizimle gidersiniz.” olur der kızlar. Ve bir süre birlikte yürüdükten sonra mollanın biri
-“ u tepenin ete inde oturup pınar ba ından bir iki lokma atı tıralım da öyle yola çıkarız. Olmaz mı kızlar?”
“Olmaz” deseler bir türlü,” olur” deseler bin türlü. Çaresiz “peki” derler. Yoldan ayrılıp pınar ba ına varırlar. Çıkınlarını açan mollalar kızların sa ollarına aldırmadan yemeklerini bölü ürler. Mollalar yava tan, kızlarsa heyecandan hızla yerler. Yemek faslı bitince mollanın biri kızın birine
-“Sen benim bacım ol” der. Di er mollada
-“Sen de benim bacım ol” der. Sonucu bilemeyen kızca ızlar kabul ederler. Daha bir güven altında olduklarını sanarak mollaların bacı-karde i olmalarına çok sevinirler. Mollanın biri di erine
-“Arkada ben senin bacımı Allah’ ın emriyle peygamberin kavliyle talibim” diye bir öneride bulunur. Di eri hukuki bir sorunun altında eziliyormu çasına
-“Biraz dü ünelim” der. Biraz sonra da
-“Senden iyisine verecek de ilim ya bacımı” der ve akabinde kendisi de arkada ının bacısına talip oldu unu bildirir. Neyse sözün kısası o da bacısını arkada ına nikahlar. Mollalar karılarına sarılırlarken küçük kız büyük kıza
-“Demedim mi bunlar kitabına uydurur”.

**

Köylünün biri para edecek bir eylerini yanına alır, kasaba pazarına gelir. Satacaklarını satar, alacaklarını alır, parası artınca
-“Bir de e ek alayım” der. Sonunda aya ına ter di leri sa lam bir e e e talip olur. E e i satacak olan ki i dürüstlü ü ile tanınmı esnaftan birisi pazarlıkta uyu urlar. Köylü pazardan aldı ı tuzu da e e e yükler köyünün yolunu tutar.

in burasına bir nokta koyup pazarlı a geri dönelim.

E e i satan adam dürüst biri diye belirtmi tik. Dürüstlü ünü göstermek için olacak
-“Bak arkada ” demi köylüye
-“E e imin hiçbir kusuru yok. Bir kusuru hariç. O kusuru da u bu e ek ibnedir. Sonunda demedi demeyesin. Pazarlıktan dönmeyesin ha”. Diye sıkı sıkı ö ütle mi . in bu yanı böyle olunca köylü ne desin
-“Arkada ben evli barklı çocuk sahibi biriyim hayvanla benim ne ili kim olacak, ibneli i kusur sayılmaz der. E e e biner, gezer, di lerine bakar, ardını, önünü gezer, ısırma gibi çift-lemek gibi olur olmaz kötü huyu da yokmu hayvanın.
-“Aldım gitti” der. Ve köyün yolunu tutar. Yolda köylü çok sevinir. Bu at gibi ucuza da aldı k gibilerden kendine gözü açık anslı biri olarak de erlendirir gelirmi . Gel gör ki küçük bir su

birikintisini geçerken e ek suya yatıvermi . Zar zor kaldırır. Biraz ilerde yine sudan geçerken yine aynı hal. Tuz vs ne varsa erimi . Adam e e i köye götürse köylüye kendini madara edecek. Ne yapsın, dü ünmü ta inmi geri e e i sahibine geri vermek en uygun yol.”Bir olur olmaz suya çöküyor”deriz. O da geri alır, dönmü kasabaya. Adamı bulmu .

-“Al arkada e e ini ver paramı”.

-“Neden?”demi kasabalı esnaf köylüye.

-“Neden olacak”diye ba lamı , yol boyunca ba ından geçen macerayı anlatmı .

-“Nerede su görse içine yatıyor”diye bitirmi sözünü köylü. Kasabalı esnaf

-“Arkada ben sana demedim mi bu e e in tek kusuru ibneliktir diye?”Köylü

-“Dedin”. Kasabalı esnaf

-“Sen de bu artla aldın mı?” Köylü;

-“Aldım ama ibneli in suya yatmakla ilgisi ne?” Kasabalı esnaf

-“Yahu arkada ibne de il mi; suya da yatar, çamura da”.

ESPR YE DA R EK-II-

Hırsız yakalamacaya bakın.

Olay çiçek da ının köylerinden birinde geçer. Askerlik görevini yapmakta olan genç görev mahallinin mıntika karakol jandarmalarındandır. Görev yaptı ı köydeki bir kıza tutulur. Tutkunlu unu da bir yolunu bulup kıza açıklar. Gönüller bir olunca da samanlık seyran olur.

ki genç evde kimsenin yoklu undan istifade evin kapalı duvarları arkasına kendilerini atarlar. Vakit geçirmek ya da bin bir türlü dünya hali için birbirlerinin taklitlerini yaparlar gülü ürler. Kız sorar

-“Benim neyimi be endin ki?”

-“Çe me ba ına bir gidi in var ki!...Beni ba tan çıkartıyordu. Peki sen bana niye “olur” dedin?

-“Karakolun önünde bir düdük çalıp –yürü lan! dur lan- deyi in var ya ben buna bayılıyorum. Haydi hatırım için bir kere yapsana. Sevgilisinin hatırı için istek olur da “aslan jandarma” geri çevirir mi? Çıplak vaziyette düdü ü kaptı ı gibi –çık lan dı arı!- narası birlikte duvarları çınlatınca yata ın altına sı ınan küçük hırsız ba ırır;

-“Öldürme komutanım vallahi çıkıyorum!”.

**

Rakamsal ekonominin insanı ihmal eden yanında öyle üstü çizilecek zaman parçaları oluyor ki. Bunu insan kendine kar ı belki hesap vermikle kısmen rahatlatıyor olabilir ama, kamu haklarını hatırlayınca, ömrün tümü rakamsız kalıyor. Yazık. Hem ekonomiye, hem ömre, hem de devlet denen kamu haklarının tümüne. Yazık. Bilime, insana, sanata kısaca zamana yazıklar ediyoruz.

Suçlu kapitalizm. Ya da u “izm” diyerek bu “yazık” ımızı yok edemeyiz.

Yazık. Bize..... yazık

M ZAH ÜSTÜNE PRAT K NOTLARI

Adam Bulgar göçmeni. Boza yapmayı iyi kötü bilir. Ba ka meslek arama. Zamanla bir de makamlı makamlı.

-“Boozza. Boozza.”.Ba ırmasını ö renmi ti. Mesle in cilveleri. Gel zaman git zaman derd-i mai et diye atıldı ı ve günlük ihtiyaçlarını giderdi i bozacılık buna güzel bir de ikbal

sa lamı oldu. Kıralı gü üm günleri geride kaldı. İmdi aranan bir bozacı. Üç be kuru kazanır.

Üç be parası olan her insan evladı gibi bozacının da aklına uçkur takılmaya başladı. Bizlere bozayı satınca u radı ı dulun evine imdilerde gün batar batmaz geliyor sabahlara dek e leniyor. Mesle i azmı , para muslukları kısılmı velhasıl ülkenin dört bir yanında hüznü hazan sesleri gelmeye başladı. Para pul bitince gitti i evin nono u bunu kapı dı arı atmı tı. Boza gü ümleri satmı . Köstekli saati satmı . Kısacası para edecek her eyi satmı . Eski günlerine geri dönmü tü. Artık kendine dönme zamanı gelmi ti. Her yönüyle ya amak için gerekli olanı elde etmekte çok çabalıyordu. Ama e lencenin de tadına varmı tı bir kez. Yoldan bir güzel geçiyordu a zı sulandı. Ama ekmek kavgası.

Elini cebine soktu. Erkeklik organını saklamaya çalı tı olacak gibi de il. Evine ko ar. Pantolondan ne varsa çıkarır. Eline bir de nek alır ba lar organına vurmaya.

-“Boza gü ümlerini yedin doymadın ha al sana”.

-“Köstekli saati yedin doymadın” Adam akıllı organa eziyet etmi olmalı ki çi i gelir ba lar sidik damlamaya.

-“Hay aman Allah hayana sopa derken suyuna yandı ım nedir senden çekti im? Nedir ki aldandı ım?”

**

Osmanlı devleti deniz askerine levent denir. te bu leventlerden biri-donanmayı hümayun o vakitler haliçteymi - Kasımpa a’dan i hane’ ye do ru çıkıyormu . Mevsim kı herkes sakalı erif gibi kırk kat sarılı. Oysa leventlerin resmi kıyafeti ise ba ında bir fes, sırtında ba rı açık kolları sıvalı yakasız bir gömlek baca ında kaba baldırı örtecek kadar bir kısa pantol aya ında arkası açık bir pabuç.

htiyarın biri merak edermi hep. Fakat sormaya fırsatı o gün bulmu tu. Yoku yukarı çıkan levende

-“O lum sen ü ümüyor musun?”

-“Ü ümez olur muyuz bire baba, ü ümesine ü üyoruz lakin leventli e soyunduk bir kere”.

**

Birkaç tabloyu açalım.

ZORAK D PLOMAT: (Y. Kadri Karaosmano lu – 1. basım 1955 st. 2. basım 1967 st.) Anı.

Zoraki diplomat, Yakup Kadri’ nin dı siyasa anılarını topladı ı belge yı nını olmaktan uzak ve sanatkarımızın sanatını ve sanatıyla birlikte de me belgelerin açamadı ı diplomasi salonlarını ardına kadar açan bir eserdir. Ba ındaki silindir apkayı omuzlarındaki frakı ellerindeki beyaz kelepçe kabilinden eldivenleri ve bastonu “secret” mektupları üzerine bırakarak eline aldı ı kalemle dile getirdi i, yalın kat anılar yerine; Türkiye’ nin 934 – 944 gibi oldukça kapalı bir dönemdeki sava dünyasında dı siyasasıdır. Bu görev kolay olmayacaktı, zorakiydi Yakup Kadri için. Bu yüzden Zoraki Diplomat koymu adını.

Zoraki diplomat; “diplomatik mesle ine nasıl girdim?” sorulu bir ba lık altında giriyor. Giri bölümünde, acemi ve emirler içerisinde sunulan payeleri bunun yanında krizmatik lider Atatürk’ ün devlet felsefesi ve dı dünyaya olan tavrı özetlenmektedir. Ve yazar diyor ki;

Aziz Atatürk, politikanın satranç tahtası üstünde senin elinle kımıldayan bir “piyade olmak bile benim için büyük bir erefti”

Böylece mesle e nasıl başladı unu anlatmak istiyor.

Elçiye zeval olmaz derler ama ... diye kinci bölümde elçilerin çekti i dertleri sıralamı tır. Ki.

....“Aman efendim; bu ne harikulade araplar, ne nefis yemekler” dersiniz. Müraili in ta kendisi ... Bir defa, hiç unutmam Çin elçili ine davetli idim. Sofradaki yerim tam ev sahibi Meddam’ ın yanı ba ı. Simsiyah bir çorba getirdiler. Elçinin karısı, bana do ru e ilip; “milli bir Çin çorbasıdır bu” dedi. “Neden yapılır?” diye sordum. “Böcek kurularından”. Bir anısıyla elçiye zevalin nasıl geldi ini anlatmı oluyordu.

Tiran – Arnavutluk (1934 – 1935) üçüncü bölümün adı böyle. “Zaten, ilk vazifeye ba ladı ım günlerden beri ben, burada kendimi bir elçi de il, bir vali gibi hissetmekte idim” diyerek Arnavutlu un Türk milletiyle ba ını açıklıyordu. Batıdaki bu Müslüman bölgesinin acılarını, yine de bir diplomat gözünden dinliyoruz.

Dördüncü ba lık; Prag – Çekoslovakya (1935 – 1939) Ezilen ve yok edilmeye bırakılmı çeklerin yönetim kadrosuna inen yazarın deklan örü; Hitleri ve Stalin’ i de aydınlatıyor. Bir gerçe i gündeme getiriyor ki bu bölümün ve kitabın a rlık noktası oluyor. Diploması, devletlerin statükolarını sürdürmek için kurdukları bir müessesedir. Masa ba ı anla ma ve antla malarla bir milletin ba ımsızlı ı korunamaz, garanti edilemez. Dördüncü bölümde çeklerin ba ına gelenleri anlatarak bu yargıyı kanıtıyor. Diploması sümenlerinde imza bekleyen nice barı lar var ki sanki sava protokolünü andırır. Devletin son ve ilk sözü kendi öz gücüdür. Bu bölümde en çarpıcı yanıyla bu yargılar sunulur.

LAHAVE – HOLLANDA (1939 – 1940) Bir elçi ve bir sava . 2. Dünya sava ının Hollanda topraklarındaki bölümünü be inci ba lık altında anlatılır. Teslim olan milletin dramı. Almanların askeri yönden de erlendirili i. Yine bu bölümde Almanların sava ı kayıpları da aynı üslupla anlatılır. ngilizlerin de erlendirili i de bu bölümdedir.

Hollanda’nın portresini çizerken menfaat meselesi bu. Avrupalının gözünde e ref, haysiyet, adalet ve insanlık mefhumları hep bunun üstünde toplanır ve bence de, Hollanda, Avrupa’nın çekirde i, Avrupa’nın kökü oldu u için menfaatçilik karakteri net sanatçı bir diplomatın özellikle de yakından ahit oldu u bir gerçe i dile getiriyor.

BERL N YOLUYLA TÜRK YE Sava Almanya’sındaki karanlı ı anekdot kabilinden aydınlatan bir bölümdür. Ki bu bölümde korku ihtiyaçları içerisinde olan “zeval olmayan elçinin” psikolojisini sergiler. Bunun yanında yazar Sodom – Gomore adlı eserinin ana yapısını da anlatıyor.

BERN – SV ÇRE (1942 – 1949) Yedi ve dokuzuncu ba lıklar sviçre anıları yer almı tır. Kentle me ve uygarlık sorunları tartılırken sözü Ankara üstüne getiren Yakup Kadri; Yahya Kemal’in esprisini sunarak “hey mübarek ku lar, dervi i biz buraya milletin emriyle geldik bulunuyoruz. Ya siz ne halt ettiniz de dünyanın nice güzelim yerleri dururken u çölün üstüne ü ü tünüz?” Ankara’nın Cumhuriyet’ in kurulu yılındaki özünü halini dile getirip Bern’ e kıyaslamı . Bern elçili i sırasında cereyan eden 2. dünya sava ının tarafsız bir ülkede nasıl atlatıldı ını belirtirken, sviçre’nin ba arısını “ peo le agrente peo le sevsee” ye ba lamak da daha önceki (Hollanda bölümünde söyledi i) görü üne yeni bir teknik daha katmı tır.

Türkiye’nin diploması yoluyla dı Türkler ve Müslümanlar üzerine hiç e ilmedi i daha do rusu dünya kamuoyuna onların sorunlarını getirmedi i bu bölümde daha bir açıklı a kavu turularak gündeme alınmı tır. Öyle ki sviçre’ye getirilen sava esirleri arasında Müslüman Türkler’ in oldu una hayret eden sviçreli siyasilere yazarımız bir diplomat olarak belirtti i “din hissinin milliyet uurundan üstün “ oldu u Türkiye’nin dı siyasasındaki ilgisizli i belirtmek ve laisizimi yanlı uygulamasının sonucu olarak de erlemek gerekir.

TAHRAN – RAN (1949 – 1951) Bu kez bir do u ülkesi olan kom umuz ran’ın yönetim alanı projekte edilmi tır. Tahran’ da batılılarca sömürülen bir ülkenin dramını görmü Sovyet provakelerine tanık olmu tur. Kapitalist ve komünist blo un petrol için bir millete yaptıkları zulümleri ve bu mazlumların kurtulu hareketlerini gözler önüne sermi tır.

HAS YE: Türkiye’nin iç siyasal yapısındaki de i iklikler (çok partili döneme geçilmi tir). Zoraki diplomatı daha da zorlamı a benzer. Zira yeni iktidar “Atatürk’ün satranç

tahtasındaki piyonu” kendi adına askerle tirmi tir. Bu durumunu imalarla dolu yakınmalarla telmih etmi ti.

BASIT’ ANLAMAK

Güzelin basit olarak algılanması ve tanımı, fenomen olarak maddenin güzellemesini yüklenemiyor. Öyle ki basitlik tek başına “güzel” de ildir ve fakat güzelli in basitlikle do ru orantılı oldu unu söylemek çok büyük bir iddia de ildir. Basitli e zaman ba lamında ve di er maddelerle ili ki derinli inde indirgeme yapmak güzelli e kapı aralamaktır. Ve fakat çe itlilikte de bir güzellik vardır. Karı ımın güzelli i karı anların güzelli inden ayrıca vardır. Karı ımın güzelli i konusuna ileride döneriz. u var ki basit ve salt olarak fenomen genelde örnek alınacak “ünite” “birim” özelli ine de sahip midir? diye sorabiliriz.

Basit ve güzeli anla ılır kılan bizim anlayı ımız mı, yoksa basitin bizzat özü mü anla ılır kılan? O kendini anlatmak için herkese asgariden bir eyler söylüyordur. Onun için basit evet basit görmek, duymak anlamında ve ba lamında kolay oldu u için yaygındır, birimdir, biriciktir; dolayısıyla sevilir. Yani ondan korkulmaz. Korkulmadı ı içindir ki sevecendir, güzeldir. Derinli ine bakılınca yaratılı ın güzelli i ortaya çıkar. Yaradanın güzelli i onda tebellür eder. Tebellü eden meraklısı ise onu anlar ve sever.

Güzel bir görünü de olsa duyum da olsa “dü ünçe”dir. Süje (=ben)in algısıdır. Benin yalın olarak basite ya da kültürel olarak “çe itli”li in güzel duyuya yansımaları aklın bir sferi olarak ta algılanabilir.

İkça filozofisinin tanımladı ı madde, yakın zamana kadar “apriorik” olarak basit algılandı, de i mez sanıldı. Yakın zamanlarda nükleer fizik bu madde sakımını ve “basit” anlayı nı farklı bir düzleme getirdi. Hele dijital endüstri algılama yapımızın gündemini de i tirdi diyebiliriz. Güzeli nükleer ve dijital teknolojilerin elinden nasıl alaca ız? Güzeli kendimize dair yapabilmemiz için “aklın” bir çalı ma zeminine ihtiyaç var. Bu zemin “ben” in toparlandı ı ve di dünya da toparlayıp tanımlayabildi i ortamdır. De i imi ba kala ımı kendi kanunlarında kullanıp “yaratılı gere i” belirlenen uzamdan nasıl de i ti inin kanunlarını bulup yapay zamanlarda bunu üretebilen bir sanayie artık hayal diyemiyoruz. Zira hayal bile teknolojinin kısılacına girdi. imdi birincisi dünyamıza uzaydan ekler yaptık. kincisi zaman genle meleri sa landı, üçüncüsü madde insana ba ımlı fenomen haline dönü üyor. Dördüncüsü aklı yapımız bile eski yerinde ve düzleminde de ildir. Haydi gelin basit ve karı ı 1, ayrık ya da bile imsi tiran ya da demokrati, öncesiz olanla ölümlüyü, sonsuz olanla yok olanı, maddeyi maddesizlikten, mânâları hapseden maddelerden, ba ımlıyı serbest olandan kim, nasıl, niçin ve ne zaman ayırt edebilecek akıl sınırlarını yapabilecek diye sormak imdiki hal kipinde insanlı ın sorusudur. Fenomende hem güzellik hem de cinsellik, bunun yanında gençlik, olgunluk gibi zaman unsuru aranacaksa “klasik insan”dan ba ka bir düzlem ve boyutta olaca ız. Tıp ve biyosimik imkanlar canlıyı zamanda yolculu a çıkarabiliyor, di i olan erkekle ebiliyor, erkek olan di i imkanlarına kavu abiliyor. Ahlakî ve sosyolojik nedenlerle kanunlar ço almayı “klasik yapı”da tutuyor. Bu kadarı bile güzeli cinsellekle ili kilendirmemizde duvarlar farklı yerlere yükseltildi. u dört fazlalık arzeden tanım kalıplarını deforme eden ayrıçlara göz atalım.

Yine de sosyal yapının içinde bir “güzel” var. O “güzel”i nasıl bulaca ız, ne ile bulaca ız, bulunanın korunması, esirgenmesi, saklanmasından ayrı tutularak görmeliyiz. Göz ve akıl, organik bir yapının ötesinde tarihin eklenmesiyle çalı maktadır. Aklın enerji kayna ı tarih ve yön vericisi ve hatta onu ahlakî kılan sosyal bünyedir. Öyle ki aklın kapasite sınırlarını yine de inancın saçaklarında toplayabiliriz. nsan yine de cennetten kovulmayı hiçbir zaman içine sindiremiyor. Akı cennetle kaplı gibi hep oraya dönmenin hoyratlı nda, acelesinde gidece i yollar uzun da olsa günahla kapalı da olsa akıl hep yol hazırlı nda, belki de hücre ilmi bu

yolculu un “dü ü ten sonra”sındaki kilometre ta larını belirler. Umalım ki koordinatlar ilmi yanılmaldan biri olmaz.

u ayrıçlara dönelim;

Hakikat gerçek mi yoksa somut mu? Ya da hakikat neden olarak veya sonuç ve ürün olarak mı algılanır?

Hakikat’in güzel oldu u batıl inancı Sokrat’a maddenin tanımını yapmasına fırsat verdi mi? Ses ve renk maddenin de i ik algılanmasını ve bile ikle me katı ina uyum ya da zıt uyumla güzellik temin eder mi? Bütün bilgilerin toplamından olu an bir petek göz belki de hakikati tanımlar. O hakikat ki madde ilgilerini ve hatta izleri anla ılır kılar da güzelli in teressim etti i, belki de teren-nüm etti i veya tebellür ederek aklın tebellü etti i bir ortam olu ur. O ortam Sokrat’ın “buldum” zannetti i hakikat-güzel ikileminin bir diyalogu olabilir. E er böyleyse hakikat ta güzelli inden çok ey kaybedecektir.

u batıl inanı larımız yok mu, yani ikinci gözümüz belki de gözün içinde, özünde toplamı içerisinde tutan yapı, bakı ,görü , nazar diyorlar ya i te tam da o,bir yanıyla dünyayı kolayla tıran di er yanıyla akılı devre dı ı ederek ezberle bir dünyayı teklif ediyor.Marksistlerin kaba , ya macı ve talancı batıl inançları bile en azından,onların uyuzlarını ka ımalarına fırsat oluyor.

Basit ya da karı ım madde olmak adına klasik anlamda veya ilkça adına veya o günden yakın zamanlara dek madde “yaratık” uzayda hacim tutan nesnelere güzel olabilmeleri için görülebilir olmaları gerekiyorsa “ı ı a” ihtiyaçları olacaktır. Muhtaç olan nasıl hakikat oluyor diye bir soru a ını maddenin üzerine atarak güzelli ini sorgularsak karanlıkta kalma olasılı ımız çok daha fazla olacaktır.

Çok yönlü, çok zamanlı, çok ilintili bilginin dahi hakikati açıklamak için “ı ık”tan ba ka “zaman”a da muhtaç olması eylerin ister ya atılmı veya seri üretim sonucu olsun, “ya ” denilen güne te de i ik görünümleri olacaktır.

Hele hele dönü üm dedi imiz maddenin atomik hareketlili i bilgilerimizde de kesinlikler yaratıyor, bo luklar olu uyor hafızamızda. Ne dersiniz tamam bilgiye ula mak için dört boyuta zaman, ı ık vb. eklerin yapılması be duyumuza da altı, yedinci duyularımızı bulma a zorlayan bir akıl gündeme gelmez mi?

Yine de A.Gramsci’nin pratiklik konusunda bize alfabe veremedi ini görüyoruz. Prati in akıldan akıla insani de i imler göstermesi yolunuzu sonsuza ve sonsuzu özgürlük duvarına dayıyor. Bir de bilgisayarla saklanan ve intikal ettirilen bilgiler prati i daha da zora sokuyor.

Basit’i anlamak akılı anlamak, akılı anlamak ruhu anlamak, ruhu anlamak yaratıcı anlamak ve yaratıcı anlamak ölümü ve var olmayı anlamaktır. Kısaca bu kulluk ve özgürlük da ılı ıdır. Kütleleri de i mez zanneden insano lu gözünü Tanrı makamına koymu gibidir. De i imi, sadece sosyal bünye ve insan için zannedenleri devleti ele geçirerek kendi acziyetini insanlara satacak tufeyli olarak görürsek sorunu daha da açıklama oluruz. De i mezlik ve de i im kendinde bir yaratıcı güç olmayan sürecin adıdır. Zamana Tanrı anlamını yükleyen slam dini sürekli yaraları yırtılan bir derinin ikmalinden, deri de i tiren yılana dek bir yasallık içinde gönül ho nutlu uyla dönü programı gibidir. Bu süreç do arken do anın attı ı yaygara ve sesler, ölürken kalanların gözya ları halinde a ıtla makla bir devir teslim sürecini seremoniye dönü türmektedir. nsan ve duyularını kapasite ve yasalarıyla kavramadan, anlamadan onun duyularıyla bırakın karı ımları “basit” ve kolaya bakaca ını sanmak pek bilgece olmaz.

Önce insan, sevgileri, sevgilileri, korkuları, korkutanları, akıl, zeka, hafıza ve becerileri, yetenekleri en üst düzeyde bilinebilirlik sınırlarında bilinmeli ki, “misyon” yüklenebilir. Araz ve hastalıkları veya eksik ve hatalarından elde edilecek bal, akılları zehirleyebilir. Onun için önce müktesebatıyla insan ve sonra onun tanımlayaca ı madde ve basitlik, bir olgunluktan sonra gelen süreçte elde edilmi ise, akla, huzur ve güvenlik içinde güzelli i ta ıyabilir.

Konu da ılımı gibi gözüküyor. Engin bilgi, engin sabır içinde “basit” sabit olmayan “durum”a uygun güzeli sunabilir. Bir Bulgar topçu erinin Selimiye Camiine yaptı ı top atı ı “güzelli in” bir süreç oldu unu anlatmıyor mu? Aynı ekilde ABD askerlerinden birço unun Ebu Gureyb hapishanesinde tutuklulara yaptıkları i kencenin -2007 yılında bütün dünyanın gözleri önünde hem de- modern insanın içindeki -cinsiyet farkı gözetmeksizin söylüyorum- güzelli in sınırlarını çizmiyor mu? Basit’i anlamak öyle zor ki, insanımız çok karı ık kafaya sahip. Bilgi salt olarak insana güzellik getirmiyor.

20.yüzyılda atmosferin dı ı da dâhil olmak üzere güne sisteminin dün-yalılarca irdelenmeye ba lanması atmosfer dı ina çıkmanın bile belli bir açıyla mümkün oldu unu gösterdi. E imlerin bu denli bir boyut kazanması bilgisayar ve dijital teknolojiler aracılı ıyla korunabiliyor. Bu arzu yeni birçok ke fi gerektiriyordu. Uzay ve ileti im yeni bulu larla ba ka boyut kazandı. Büyük ihtimalle Ay veya basınçsız ortamda sosyal ve teknolojik deneylere sahne olmaktadır. Gökta larınca gözlenen bu deneyler insanlıktan imdilerde saklanıyor. Belki bazı basit madde üretimleri ile ileti imde aracı yerle tirme i lerine de sahne oluyordur. Silah deneyleri hangi boyutta, istihbari bilgilerde neler gizli bilmiyoruz. Açık olan ilkça bilgilerinin apriorik olmaktan çıktı ina ahit oldu umuz halde yeni devirin insana ve aklına ne kattı ının irdelenmesi gerekiyor. Neden dersek “ileri” sıfatı bu ça a kadar enflasyona böylesine maruz kalmamı tı. Buraya bir ayrıç koyarak unlara bir göz atalım;

Mikronik, atomik gibi basit madde komplimanlarının arkasına sakla-narak güzeli aramak manayı, manevi olanı görmezden gelmek gibi esaslı bir kusur içerir. Sevgi ve korku, so uk ve sıcaaktan mahiyet olarak farklı mı ki maliyetlerini farklı faturalandırıyoruz. Bence eyler ister fizike, ister dine konu olsun, insana dair bir sorunsu ve güzellik gözünden geçemiyorsa buna engel olan her ey zalimdir, zalimcedir, zulümdür. Yıkıcılı ın ve iddetin saldırılarına dayanmak güzelli e olan ihtiyaçtan kaynaklanıyorsa zulmün mahkemeleri dahi insafla adalet da itacaktır.

nsan elinin de mesiyle karı ık ve bile ik olan eyler genel hatlarıyla basitin yasalarıyla yürütülmektedir. Elinin kıymetini bilen insano lu yaratılan güzelli e bireyselde eme iyle üretilen güzelli i kütle halinde sanayide üreterek imalat güzelli ini kattı ını söyleyebiliriz. Teknolojik güzellik elbette ki fizik kalıplarla, planlarla yapılmaktadır.

Ayrı bir ba lık halinde toparlanacak bir yeni boyut var ki, eski ça larda teorik olarak bulundu una inanılırdı. imdilerdeyse bütün araçlar güzele konu olsun olmasın “alet” olmak adına eme e, bilgiye, birikmeye dair ne varsa “uzaktan kumanda”nın yönetimine girdi. Tellurik diyebilece imiz bu konu birçok sosyal yapının siyasal sonuçlarının toplanaca ı yer haline geldi.

TELLUR QUE VE GÜZELL K

“Akıllı evler”,”otomatik”, “otomasyon”, “kumanda”,vb. birçok kelimeyle anlatılmak istenen vargı, ufuktan uydu aracılı ı ile ve hatta uzaydaki istasyon üzerinden polarize edilerek kullanılan bir dijital sistemdir. Uçakları, gemileri, kapıları, fırınları, bıçakları, füzeleri, bombaları, makineleri görmeyen sahibinin oyuncakları gibi hareketlenmesi ileti im açısından, sanat açısından, insan ve adalet açısından, teknik ve ekonomi açısından çok farklı sonuçlar yaratmaktadır. Geli im mi? De i im mi? demeli bir sosyal, sosyal oldu u kadar psikolojik sonuçlu olan bir yapıya .

Uzaktan kumanda, bir süjeye ba lı, bir emretme merkezi bulunan ili kileri belirtti i gibi, zamanı kendi misyonuna konulmu , o zaman geldi inde kendi kendine (otomatik) olarak çalı makta, ya da durmaktadır. Bu çizgiyi de muhtevasında tutmaktadır. Uzaktan kumanda etmek bugün öyle yaygın bir sosyal bilince muhtaçtır ki, onun yoklu u halinde dünyamız gerçekten “kaos”a sürüklenecek derecede etkilenmektedir. Uçaklar onunla inip kalkabilmektedir demenin söz olarak kolay olmasına kar ın sonuçları açısından dünyanın nereye do ru sürüklendi inin –söylenmese de gözlerdeki korkunun- kayna ıdır.

Bir yandan insan her şeyin mebedidir diyeceksiniz, diğ er yandan insan hiçbir şeydir. Shakespeare'in "A king is a thing of nothing" dedi ini duyar gibi oluyoruz. Kur'an'da da "nsan ziyandadır." (Asr Suresi) denili ini daha iyi kavriyoruz.

Yönlendirilme, yönlenme, yönlendirme eylemlerinin uzaktan kumandaya programlanır olması güzelli in yeni bir boyutta da aranması gere ini zorunlu kılıyor. Uzaktan kumanda bir dü meye basmak ekinde algılanırsa teknolojiyi ilgilendiriyordur. Tokma mı tuttu umuz kapının otomatik açılması, siz kilometrelerce uzakta iken "video"nuzun izleyemedi iniz TV programlarını kaydetmesi ya da bilgi i lem merkezinize gelen iletiyi her yerden alabilmeniz sonuçları itibariyle büyük sorumluluk yüklemektedir. Ekonomik, hukuki, sosyal, psikolojik tedbir, takdir ve çerçevelerin çizilmesini de kaçınılmaz kılıyor. Düzen ve teknoloji ayrıca ekonomi ve kolaylık, güç ve prestij sayılan Tellurik kurum insanlı a yük getirdi i kadar, bilgelik, çabukluk, programlılı ı da beraberinde hazırlıyor. Umarız ki bu teknolojinin bize seyrettirdi i dü sel dünya bir gün bitince bize zulüm olarak ek yükler yüklemes. Umarız ki birkaç serseriye teslim olunarak çılgınca oyun oynama sevdasını birilerine vermez. Umarız ki denge ve düzen adına güzelli in anlatılmasında, anla ılmasında ve anlamında ileri bu yol olur. Tellurik yapı elbette ki karı ık maddenin ve aklın ürünüdür. Birçok ke if alt yapısını doldurmaktadır. Elektriksel, Elektroniksel ve Digital oldu u gibi Mekanik olarak ta kullanılmaktadır. Do anın öyküsü bu sektörde de sürer. Zira her bahar uyanan bitkiler gibi, belli saatte öten denizli horozları gibi... Çölde rüzgarın i levi gibi ya da karçiçekleri gibi cama freskler üretir. Otomatizmi somon balı ından aya yıldıza dek her yerde görür gören göz.

Bile iklere bir göz atalım. Ari ırk arayan 19-20.yüzyıl zalimlerinin aksine güzelli in uzantılarını her yerde izleyelim.

Polarizasyon veya "Bile iklere"nin karı ık güzelli i

Binlerce spermin bir yumurtayı dölleme polarizasyonu ile uzaydaki cisimlerin birbiri üzerine dü mesi ya da yükselmesi arasında suların sulara benzemesi gibi bir paralellik gözüküyor. Hele o döl'ün "insan-ı kamil" olması bu riski canlıların aleyhine artırıyor.

nsan eme i yaratılmı lar olan yeni bir terkip yapabilmek üzere özelle mi tir. Haydi, gelin diyelim ki polarizasyon öncelikli cinsel, sosyal, uzvî bir savrulmadır. Kim bilir bütün bunlar bu olanlar belli bir kaderi, güne sisteminde-ki yasalar gibi belirlenmi bir cahilliktedir. Bütün bilinçsizde cereyan eden olaylar polarize bir karakter ta ır. Çünkü onun bilinci kaderdir. O kader ki insan ve insanlık onu ilim halinde yakalayarak o ve aynı zaman paralelinde sanata yükselerek ona tebessüm edecektir. Uzay kaderdir, gelecek kaderdir, bugün ise dünün kaderi olarak gelece e atılmı güne in yasıdır.

Aslananla yaratılarak eklenen ulamlanan devamı halinde göz ufkunda yer alan meydana gelen güzellik farklı algılara sahip insano lunda farklı polarize olmaktadır. Aslanan genelde aprioriktir, do aldır, öyleden ba kası olma a yakındır. O anda o kadardır. De i imi de do al yoldan olur. Oysa eklenen planlanandır, tasarlanandır, yapılandır ve ki isel oldu u gibi sosyal bir de er ta ır. De erin yargılanması mümkündür, model da olur unutulabilir de, yoksanabilir de. Ama eylemi koyan üreten açısından inkarı imkansız bir yapılanmadır.

Bile eni karı ıma katılanların güzelli inden ayrı bir güzellik ta ır. Basit ya da karı anların güzelli inden daha ileri bir tasarım olsa gerektir. Fonksiyonelli i, misyonu ayrıca ek olarak dü ünülebilir. Anne ayrı güzel, baba ayrı güzel, yavru ba ka güzeldir. Anne-baba izlerini ta ıyabilir ama kendi güzelli ini apaçık ve ayrıcalıklı ta ır. Do ada kaya halinde bulunan madde mimaride, metal, cam ve a açla birle erek ba ka bir eser olur. Bunu insan yapar. Binlerce yılda olu an yer altı ma araları da vardır, güzelli i tartı ılmaz, fonksiyonel de olabilir, onu ke feden insandır, de erler skalasına insan çıkarır onu. Bu eylemi bir mobilya da da görebiliriz. stersek bir kilim, bir halı da bu tebessümü sa lar. Sıkı durun bir cep telefonu, veya televizyon makineleri dâhil yazılım ve yayınlarıyla bile ik güzelli e ba ka bir örnek olamaz mı? Kula a gelen ses elektronik veya metalikte olsa bir cümle mantı nı ı iletebiliyor.

Görüntü sinemayı a mak üzere, ehir'i denetleyen, kan damarlarını inceleyen kameraları dü ününce naklen sava yayınlarının yarın nereye varaca mı insan kestiremiyor. Uzayı inceleyen dev teleskoplardan atom ve hücre içini izleyen elektronik mikroskoplara kadar güzelli in yakalanmasında en küçük parçada olu umunu gösteren aygıt, düzenek veya makinelerde laboratuvar keyfiyetini görüyoruz. Nanoteknoloji diye adlandırılan cisimlerin ö ütülerek olabilece i en küçük parçaya bölünmesi i lemne de göz atmak faydalı olacaktır. Uzaydan bir insanı görme i lemiyle e de er bir i lemdir bu ö ütme i i. Bu eylemle demir yenecek seviyeye, alüminyum yakacak düzeye indirgeniyor. Zehirli bir madde faydalı olabiliyor. Normalde beyaz olmayan bu maddeler, beyaz hale gelebiliyor. Çözücülerini de i ebiliyor. Dolayısıyla basit madde yeni bir boyuta ta nımı oluyor. Bu teknoloji ile güzel kavramına mikronik veya nanosel yardım götürmü oluyoruz.

Basit madde sadece nesnel olarak algılansa bile tanımını birçok etkinin altındadır. Bu yeni boyutlar güzelli i üstlenen ve güzeli ya anımıza ta ıyan rüya da dâhil olmak üzere güzelin gül serpilen yollarına dikilen sübjektif gözlerden beyne geçi i ve yeniden basite yapıcı olarak yönelmesini izledik.

Bile ik maddedeki bir aradalık do al olarak “cazibe” gere i olabilir. Zorla ve kilit sistemleriyle bir arada tutularak üretilen bile imlerdeki ‘basitlik’lerin üzerindeki baskı kaldırılınca bile imler sona erer. Güzellikler de sona erer. Yüzük ve ka ındaki ta gibi. Bunun yanında kimyasal tepkimeyle tek olan hatta basit madde seviyesine yükselen maddelerdeki bile ikler ebedidir. Onun güzelli i de ebedidir. Oksijen ve Hidrojenin olu turdu u su gibi.

Animasyon (intak) çizgi filmlerdeki karakterler sanki bir ba ka canlının sineması gibi. Ses ve ı ık efektleriyle olu turulan Red Kit’in renkler cümbü ü filme uyarlanınca bir ba ka sosyal bile en devreye giriyor. Capacanlı bir karakter ortaya çıkıyor ki, insanla yapılsa bu denli esteti i üslenebilir mi bilemiyorum? Birçok çizgi film bir araya gelerek ba ka bir dünya olu turuyorlar. Nahif olabilir ama unutmamalıdır ki herkesin bir yanı nahiftir. San’at belki de bu nahifli in ciddiye alınma i idir.

S YASAL ÖZ

Eski slam toplumlarının devlet yapılarının ne oldu u, günümüz slam toplumlarının yönetimlerinde nasıl de i im geçirdi i, henüz tartı ma düzeyine yeni girmi konulardan biridir. Özellikle kapitalist ve komünist yapılarının ortaya çıkardığı devletlerin yanında, onlardan ba ımsız ele alınarak ortaya çıkacak olan slam toplumlarının devlet biçimi çok önemlidir. Belirlenecek olan siyasal de erler sistemi, slam toplumlarının ba ımsızlı nı getirece i için, tarihi analizler ve belgelerin bilim adamlarınca ele alınması gerekir. Bilim adamlarının salt bilimsel yollarla ortaya koyaca ı belgelerin, siyasal gözlemcilerce izlenmesi ve de erlenmesi pratik bir öz getirecektir.

Osmanlı toplum yapısı üzerine Marksist yargularla yakla ımdan öteye yapılmaması ya da yalın olarak verilen tarih bilgileri slam devlet biçimini gerçeklerden uzakla tırmaktadır. Bu yüzden slam toplumlarının siyasal yapılarının yeniden ve özüne inilerek ara tırılması veya yapılmı ara tırmaların yeniden gerçekçi ve bilimsel yollarla belirtilmesi, görü ayrılıklarını ortadan kaldırarak yeni bir senteze ula tıracaktır.

İlk dönem olsun, son dönem olsun slam devrimlerinin tarihi en ince noktasına varıncaya kadar ele alınmı tır. Peygamber dönemi ve dört halife devri tarihi kaynakları – hikayeyle tirmi de olsalar – elimizde mevcuttur. Gerekli bilgiler bu kütüphaneler dolusu kaynaklardan ayıklanarak elde edilebilir.

Emevi, Abbasi, Gazne, Karahanlı, Harzem, ran, Selçuk, Timur, Osmanlı vb. gibi tarihte iz bırakmı devletlerin; biçim, dayanak ve yasaları ar iv ya da kütüphanelerde de erlendiricisini beklemektedir.

Prof. Muhammed Hamidullah' ın yalın ve yorumsuz “ slam devlet ve idaresi” bu konuda en geni eserdir diyebiliriz. Ama onun da bir tarih potansiyelini bünyeye tiremedi i bir gerçektir. Bu yüzdendir ki gereken ilgiyi çekememi ve kaynak olma durumundan uzak kalmı tır. Mevdudi, Hüseyin Perviz Hatemi, Seyyit Kutub, M. Kutub çalı malar biçime de öz yönündedir. Birer savunmadan öteye geçmezler. Üstelik derinlemesine olan bir ara tırma da de ildir. Kendilerine özgü yargıları içeren genel anlamdaki eserlerdir.

Bunun yanında siyasal dü üncenin geli mesine katkı yapan mali, sosyal, ekonomi, edebi vb. eserler verilmektedir. Yani uyanı n e i inde, hem slam kültürünü özümlemek ve hem de öz kültüre karı tırılan yabancılıkları ayıklamak kolaydan bir i de ildir. slam dü ünürleri bunun sava nı vermekteler. Ba arı içten ba lılı a ve çalı maya ba lıdır.

Dü ünürler az ve belirli bir düzeyde bulunuyorlar ama, yöneticiler için aynı yargıyı yürütmek zor. Batı radyosunun alıcısı olmaktan ba ka solunum yapama-yan üst yöneticiler, batılı olmalarını insan olmalarının varolu u sayan bir güdüyle davranmaktadırlar. Bu davranı lardaki kendi kendilerini inkarı nedeniyle toplumun ba nda elem çemberi gibi yabancı ve sıkıcı kalmaktadır. Bu davranı ki i özgürlü üne özgürlükçü oldu unu sa layan devleti tarafından yapılmaktadır. Mısır, ran, Irak, Suriye, Ürdün, Lübnan, Pakistan, Banglade , Hindistan, Fas, Tunus ve Türkiye hep aynı konumdadır. Tümü de silah satıp karde kanı döktürmek isteyen batıya aldanıyorlar. Oysa tarihe bir göz atmamalı mı? Bir devlet di er ülkelerle barı içinde ya ayıp, kendi toplumuna mutlu bir ya am sa lamak için de il de; kendi insanını, di er ülkelerinde kan akıtması u runa satmak için mi vardır?

Bu u ursuz konulara ık tutacak siyasal bilim çalı maları daha önce saydı mız gibi yenidir, yeni oldu u kadar verimsizdir. Zira son 100, özellikle 50 yıldır Müslümanlar uyu turulmu , devlet bir azınlı n elinde oyuncak durumuna dü ürülmü tür. Bu konular kerelerce tartı lı mı , kötülükleri sayılmalı , ne yazık ki; istenecek olan yapının üstüne yine söyleyelim, e ilen çok olmu tur.

Bu genel konumda kendi toplumumuza baktı mız da, di er slam toplumlarıyla ilgimizin kesik oldu unu ilk elde görürüz. Yapılan kültür i birli i anla maları çevresinde, birkaç seks ve güldürü romanıyla biz onlara tanıtılmı olurken, onları asırlar öncesi imamların Türkçe' ye kazandırılmı – Latin harflerine çevirilerle – eserleriyle tanıyoruz. Daha açık söylersek, tanı mıyoruz günümüz slam dü üncesi ürünleriyle.

Olumsuz yönlerini ele aldı mıza bakıp da umutsuzlu a sürüklenilecek sanılmasın. Ne olup ne olmadı mız çerçevesinde yapılan bu deneme, gerçekte slam aydınına umutlanmak için ne denli zorlu çalı maya giri ilece ini göstermektedir. Tarihin tahtlar ve masallar çerçevesinde sunulan anılarıyla avunulmaması gerçe ini duyurmak içindir

L M Z HN YET

Tarih boyunca insano lu gerek kendisini ve çevresini ve gerekse yaratılı uunu bulmak için, metotlar çıkarmı sanatlar uygulamı tır. Ya aması için daha do rusu hayatın anlamlanması için, uyumlanan sanatlarını kodifike ederek akla ba lı ilimleri orta yere getirmi tir.

Akla ba lı ilimlerin yanında ilahi orijinal (kaynaklı) kavramları da uygulama yolunda kodifike ederek dini ilimleri geli tirmi tir. Akla ba lı ilimlerle dini ilimlerin uygulaması akılla olmakla beraber kaynakları farklıdır. Bir ba ka deyimle anla ılma ve uygulama olarak akılla yapılırlar. Fakat akla ba lı ilimler akıldan do arlarsa da dini ilimler resuller aracılı ıyla getirilen mutlak ilimlerdir.

Günümüzde tek yönlü olarak geli tirilen ilim ve zihniyeti madde planında kalıp insanın kendisine pek az yönelmektedir. Oysa her eyin insan için yapıldı nı savunan pozitif bilim, bulular çılgınlı ı içerisine dü üyor ve insanı bir kenara itiyor. Cansız alemi ve sınırlı bir sınıfın zevkini ok amaktan öteye geçmedi iyse açıkça gözükmektedir. Bu gerekçeye “ilim bir

kıyl u kal imi ”demekten ba ka söz bulamadı ımızı açıkça ifade edelim. İlim salt olarak mutluluk getirmez ama zihniyetine ba lı olarak topluma bir rahatlama sa laması gereklidir. Pozitif bili-min her bir yeni bulu u yeni bir bela olarak ve toplumu biraz daha mutsuz kılarak geli ti ini gözlemlemekteyiz. Ki bu durumda ruhları imarı ve gönülleri kıvançlandırmanın yolu ilmin insana yönelmesini sa lamaktadır.

nsana yönelmek kolay bir yol de ildir; bunu biliyoruz. Bununla birlikte “insan bu meçhul” diye bir çırpıda görevimizi omuzlarımızdan atamayız.

Görevimiz belirginle ince onun zihniyetini elde edilmesine engel olan konulara dokunmamız kaçınılmaz oluyor. Bu noktaya bir parmak basarak öyle bir soru soralım: “bir Gazali yeti iyor, çe itli dallarda yüzlerce eserler ortaya koyuyor. Üstelik “ilmiyle amel”ini ölünceye dek sürdürüyor. Ve yine bir Katip Çelebi Gazali’ nin düzeyinde yer alıyor. Bir Muallim Naci genç ya ta ölüyor ama ömrü eser dolu olarak. Kumandan ve devlet ba kanı Fatih 23 ya ında batıyı(batılı) durduruyor. Bugün ne oluyor da bunalımdan ba ka dü ünçe yoktur? Ya da tüm çalı malar bir avuçluk mide içindir?”

Belki de yalın kat bir cevap olacak ama bize göre ilmin zihniyeti de i ti i için, ilim ve metodunu geni tabana oturtabilmekte ve ne de sonuçlarından mutluluk yayabilmektedir.

İlim zihniyeti de i ti i içindir ki insan birkaç kilo kemikli et olarak görülüyor. Binlerce kanun yapılarak bu kemikli eti kurda toplattırmamaya çalı yor. Ve yine bu yüzdendir ki devletle halk çok ayrı dünyalarda ya amaktadır. gün geçmez ki “komünistler” bir yerde çıban “fa istler” bir yerde ur olarak terminoloji çayırını bir o yana bir bu yana yatırmaları. Hürriyetin hürriyeti bo masına yine hürriyet adına göz yumuluyor ya da çözümler getirilmiyor. Zaten eme inin kölesi durumuna indirgenen insanın yapacı ı çok ey yokken bir de negatif(menfi) gözle ya amasını dü ünlemek ne kadar kötüdür. Hele bu toplum açısından ele alınırsa anlamı daha da beterle erek ortaya çıkar.

İlim ne kan pazarı muhasebesini ve Sokrat saçmalıklarını eflatun ile tirmek ve ne de ho ho kavga için olur. İlim ulvi, derin ve insanın “esfele safilin”yanından arınımı olan zihniyetin eline geçmedikçe ilim olma erefini biraz zor kazanır.

İlimden önce zihniyeti elde edilince teorik olsa da (burada bir parantez açarak urasını belirtelim teorik kelimesini bugün için de erlendiriyoruz. Di er bir deyi le tarihte bir prati i vardır.) İlimler yönlerini de i tirir. nsanı kullanan ilim yerine insanın kullandı ı ilimler ön sırayı te kil eder ve çok ilim kolları da insanın kullandı ı nesnelere yapısal açılımını sa lar. Ki bu insanın mutlulu unun sadece maddi yanını kısmen görür. Ama manevi yanında ise dini akıl olmalı ki hayatın anla ılması ve çekilmesi hem kolayla sın hem de dayanabilir olsun. Bu konuda ise söz slam’ a dü er. slam’ca ya amaysa insanca ya amanın olmasını gerektirir. nsanca ya ayı da slam’ ın e i ine gelmi oluyoruz.

Üstat Necip Fazıl’ ın vecizle tirdi i “hak ve hakikate esaret”le “hakimiyeti hakka teslim” edilir. Mutlulu un manevi yanında da bu zihniyet billurla ınca ilim herhalde daha ba ka olacaktır.

Son söz olarak konuyu özetlersek; ilime yönelebilmek için, öncelikle bugünün zihniyetini, analiz sonucunda silkeleyerek yeni bir zihniyete ula ılmalıdır. Bu olmadıkça yani yeni bir zihniyete ula ılmadıkça Türkiye’deki fikir kaosu çözüme ula maz. İlim öyle dursun sa lıklı bir an dü ünebilmek bile zordur.

Gerçek bir ilime giri mek için yeni bir zihniyet geli mek üzeredir. Kendimizi bu yola adayabiliyor muyuz? Bütün mesele buradadır.

OKUMA ZEVK

Tek zevkin okumak olmadı ımı bilenlerdenim. Okumaktan ba ka zevkim de yok. Ba kalarını, zevkler konusunda tiplerine ayırıp onları kendi zevkleri içerisinde sevmemi sa layan yine

okuma zevki olmu tur. nsanı do ayı, Tanrı' nın e ya ve hadiseler içinde nasıl sırrile ti ini ve iç destek olgularımı okuma zevkiyle elde ettim. Okumak zevkinden ba ka ne yolu seçebilirim. Elbette bu zevkim esteti ini ve artistikli ini de bütün boyutlarıyla bir hayat ablonunda tespit ettim. Sözlerimi okuma zevki üstüne toplamı ken özel bir açıklama da yapmam gerekiyor.

İkokul ça larında annemden ve kom ularımızdan dinledi im masallar çocukluk alt bilincimi öylesine azman devlerin, kara cinlerin, kötü su perilerinin ve kız güzeli ehzadelerin güre minderi haline getirmi ti. Bu hayaller tümü dudaktan dökülen sözler içerisinde ve özel mimik ve ses benzetmeleriyle insanı sarıyordu ama, aynı kelimeleri harflerle ifadede acizlik vardı. Bunu ilk sezdi im an henüz on ya ındaydım. Ya lı kom umuzun “samur pa a” isimli kedi kılı na girmi , iyilere iyilik, kötülerini cezasız bırakmayan cin delikanlısının masalını yazmak isterken do du. Masalcı söylüyor ve ben kelimesi kelimesine yazıyorum. Fakat masal hiç anlatılana benzemiyordu. Derken Eflatun Cem' i tanıdım. Onun keli-melerinden masallar okudum. Cümlelerin yüklemi ussal bir eylemden do madı ı için masalın hakkı verilmi ti. Kendi kendime vardı ım anlatım ve yazım ba kalarının sırrı, bende, anlatanı sınırlı bir dünya da, okuma zevki biçimine dönü mesinin noktası oldu. O gün bugündür yuvarlak yeryüzünün tanımı, bende okumak zevkine ba lı kalınarak açıklana geldi.

Kimisi derki bir kitabı yüz kere oku daha iyi

Öbürü derki yüz kitabı bir kere oku daha iyi

Bu yargıların ikisi de do ru, ya da ikisi de yanlı tır. Bir kitap ki bir okumakla üstüne çıkılabilir. Bir kitap ki kapa mını yüz kere okutturur. Örne in kitap okuyan kimse aynı kitabı yüz kez okumakla onu yüz kat anlamı sayılmaz. E er ilk okudu una yüzüncü kez okudu unda bir yorum katkısı olmuyorsa, en iyimser yorumla bu kimse zaman kaybetmi tir.

in daha kötüsü ilk okumasında anlamadı mını yüzüncüsünde de anlamamı sa yüz katlı bir tımarhanenin son katında oturacak demektir.

Ve yine bir kitabı anlamadan di er kitaba geçmek ve ilk kitapta gösterilen aptallık yüzüncü kitapta da sürecekse yine olumsuz i yapılmı tır.

Ve fakat bir metin, bir söz, bir kelime tekrarında yorum ve yorumda yeni anlamlar kazanıyorsa yüz kez de dondurmakta aptallık olur. Bu yargıya e her bir kitap yuvarlandıkça büyüyen kartopu gibi insanı daha çok yüceltiyorsa neden kitap sayısı yüzde kalsın. Kanımca “ettekraru ahsen velev kane yüz seksen” diye bir sözümüz var. Bu tümceyi bile de il yüz bin kez yenilesek yeridir. Mehmet Do an' ın “tekrarın tekrarı” diye denemeler demetinde söylenmi i söylüyor. Zira söylenmi olan insanı yetesi bir düzeye çıkartamamı . Öyleyse “tekrar” tekrar edecektir. Bu tekrar edi “temcit pilavına” dönmeceyse “tekrar” sürekli bir arkı gibi bizi bıkmadan, sıkılmadan ça ıracaktır.

Kainatın efendisi sürekli tebli , insana yapılan ezeli ve sonsuza dek “tekrar” ıdır. Toplumsalı biçimlendiren, doktrinal strüktüre yükselen bu ça rı sistemi, ça ıranlarının tekrarı bir yana, kesintisiz ve tekrar tekrar sunulan tanrısal bir içerikle birlikte akla dayalı dünya bütünüdür. Dünyanın biçimi de i medi i sürece bu tekrar tekrar edecektir.

Birisi bu tekrarı “ there is no got. But Allah” diye

Bir di eri “lailaheillallah” diye

Bir ba kası “Allah' tan ba ka yoktur tapacak” diye

sürdürecektir. Teni siyah, beyaz veya sarı aynı tekrarı yapacak, hem de binlerce kez... ve hatta ölürken bile son sözünün böyle olmasını dileyerek. urası bütün sanatçılarca bilinir ki “donma hali” “son uyum” (an) problemi ini “çözülmesinden sonra da öyle olacaktır” anlamını veren imajyonel bir bulu tur. Son sözünde (tevhid)i tekrarlamak dile i (tevhid)in ölümsüzle ti inin ve (tekrar)ın kutsalla tı mın imajıdır.

Okumak zevkinin (tekrar) halinde sürdürülmesine ça da bir ekolden söz ederek tekrar tekrar girelim. Süleyman Hilmi Efendi' nin – nispet çerçevesinde- izinde olanlar Kur' anı Kerim okumak ve tekrarı konusunda direnirler. Her okuyu un katlanan bir zevk içerisinde gönlü Allah' a daha çok yakla tırdı ı konusunda hepsi söz birli i ediyorlar. Aynı cümleden olarak;

“risale”lerin Kur’ anı Kerim’ e dolaylı ve inanma noktasında direkt yorumlar getirdi inde aynı fikirde olan Said Nursi Ekol’ ün ortak yanı; birin yüz tekrarıdır. Süleyman Hilmi Efendinin ö rencilerinden öyleleri var ki Kur’ anı Kerim’ i söz söz bilmekte. Dikkat edelim ayet ayet demiyorum. Küçük bir iirin hiçbir zaman içimizde tekrarında canlandı nı görmemi izdir. Ba ka deyimle birkaç cümlecikten olu an öyküler genel hatlarıyla hafızamızda kalsa da ruhumuza yön vermemi tir. Oysa Kur’ anı belleklerinde noktalarına de in tutan bu ekolün elemanları, her tekrarda ayrı bir isti rak’ a sürüklenmekte ve ne elenmektedir.

Bu ekolleri “ ark”ın okumayı zevk bilmi son yuvaları olarak de erlendirdikten sonra okuma zevkine dönelim.